avti

Περίοδος Β΄
Τεύχος 514
Παρασκευή
5 Φεβρουαρίου 1993
Δρχ. 250

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Καραμανλής:
ΛΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΑΜΕ
Ε ΔΕΥΤΕΡΗ ΖΥΡΙΧΗ»

ΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΛΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΙΑ ΤΡΥΠΑ ΣΤΟ ΝΕΡΟ

ΟΝΟΜΙΑ
ΠΡΟΣ: ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
ΙΑΙΝΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ
ΚΟΜΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
Γ. Γενναδίου 3 — Τηλ. 36.09.712, 36.02.007

60 ΧΡΟΝΙΑ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
1932-1992

Εισαγωγή ΑΛΕΞΗ ΣΟΛΟΜΟΥ

60 χρόνια Εθνικό Θέατρο, ένα αφιέρωμα του Κέδρου στις έξι δημιουργικές δεκαετίες του Εθνικού Θεάτρου, με εισαγωγή του Αλέξη Σολομού, καλλιτεχνική επιμέλεια Σπύρου Καραχρήστου, με την ευγενική παραχώρηση στοιχείων από το πολύτιμο λεύκωμα *Χρονικό ενός Θεάτρου* (έκδοση περιοδικού *Θεατρικά*, 1973) του Γιώργου Χατζηδάκη και της Ελένης Παπασωτηρίου.

Η ιστορία του Εθνικού Θεάτρου ζωντανεύει μέσα από τις σελίδες του λευκώματος με το πλήθος των φωτογραφιών από τις παραστάσεις, τα κείμενα από τον Τύπο της εποχής και τον χρονολογικό πίνακα παραστάσεων.

Στο εκτενές του εισαγωγικό σημείωμα ο Αλέξης Σολομός κάνει μια αναδρομή στην ιστορία του Εθνικού από την ίδρυσή του (Μάης του 1930 από τον υπουργό Παιδείας Γιώργο Παπανδρέου) μέχρι τις μέρες μας, επισημαίνοντας πως «Οι άνθρωποι που το θεμέλιωσαν ήταν οι άξιοι ηθοποιοί που πρώτοι τού χαρίσανε τη δημιουργική πνοή τους και, πλάι σ' αυτούς, σκηνικοί μάγοι όπως ο Πολίτης, ο Ροντήρης, ο Κλώνης, ο Φωκάς. Χωρίς αυτοδιαφήμιση, χωρίς μωροφιλοδοξίες και χωρίς ιδιαίτερο υλικό συμφέρον, οι καλλιτέχνες αυτοί μόχθησαν στο σανίδι του, για να φτιάξουν μια θεατρική πραγματικότητα σχεδόν ανύπαρκτη ίσαμε τότε. Κι όχι λίγοι απ' όσους το υπηρέτησαν αργότερα φάνηκαν αντάξιοι εκείνων».

Περίοδος Β΄
Χρόνος 20ός
Τεύχος 514
αρασκευή 5 Φεβρουαρίου 1993
χ. 250

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΙΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
ημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
.X: 72.26.107 TELEX: 214179 ΑΝΤΙ

Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΓΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΓΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
Φωτοστοιχειοθεσία:
LEGATO ΕΠΕ
Χαλκοκονδύλη 9
Τηλ. 36.03.607 - 36.02.392
Εκτύπωση:
ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε.
ασίου 5 - Περιστέρι
21 31 Αθήνα
Τηλ. 5722201
*Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.*

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

τερικού
μ. 2.700 **δρχ.**
σια 5.400
σια Οργανισμών,
πεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
ητική ετήσια: 4.800

τερικού
ύπη - Μεσογ. χώρες:
ιηνη: δολ. 27
ια: δολ. 54
***Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
ραλία - Ωκεανία:***
ηνη: δολ. 30
α: δολ. 60

ιβάσματα, επιταγές:
ΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
μοχάρους 60
5 21 ΑΘΗΝΑ

Ι ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
• Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
Τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
• Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΗΣ

Ένας δικός μας άνθρωπος δεν είναι πια μαζί μας. Ο Χρήστος Βακαλόπουλος (ο Χρήστος μας) έφυγε στα 37 του χρόνια. «Είμαστε όλοι κινηματογραφιστές κι επειδή φοβόμαστε δεν κάνουμε όλοι ταινίες. Αυτός ο φόβος, όμως, αποτελεί και σεβασμό για τις ταινίες αυτών που τόλμησαν, εκείνων που έγιναν τα μάτια μας και τα αυτιά μας», έλεγε ο σκηνοθέτης που προσέθεσε την ταινία «Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε» στην ελληνική δέσμη.

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ: ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΑΜΕ ΣΕ ΔΕΥΤΕΡΗ ΖΥΡΙΧΗ..... 12
Ευρύτατη δημοσιότητα είχε το αποκλειστικό δημοσίευμα του περασμένου ΑΝΤΙ για τις σκέψεις του προέδρου της δημοκρατίας – ο οποίος, σήμερα, διαφωνεί με τη διαιτησία άνευ όρων. Και ένα ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά της Ν.Δ. του **Μ. Πατρινού**.

Η απονεύρωση της εξωτερικής μας πολιτικής..... 14
Η μάχη για το όνομα υποβίβασε την Ελλάδα από δεσπόζουσα δύναμη στα Βαλκάνια σε εκλιπαρούσα τις βουλήσεις της Δύσης. Γράφει ο **Γ. Καπόπουλος**.

ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ..... 16
• Οι προσεχείς προεδρικές εκλογές στην Κύπρο είναι ίσως οι κρισιμότερες στη σύντομη ιστορία του κυπριακού κράτους. Και θα είναι πρόκριμα για μια λύση του Κυπριακού – που σήμερα δεν φαίνεται ευνοϊκή για τα ελληνικά συμφέροντα. Γράφει ο **Μ. Δούνιας**.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 5
Στάθης
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ..... 6
Ο αναπόδραστος συμβιβασμός έρχεται
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ..... 8
ΒΟΥΛΗ..... 28
ΤΟ ΑΣΤΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ..... 29
Μια νέα σελίδα από τον Γήση, που σχολιάζει το αρνητικό πρόσωπο του 15ημέρου.
ΤΥΠΟΣ..... 30
ΚΕΡΜΑΤΟΔΕΚΤΗΣ..... 31
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ..... 33
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ..... 45

«ΠΑΡΕ ΤΑ ΛΕΦΤΑ ΚΑΙ ΤΡΕΧΑ»

ΙΣΩΣ η Ελλάδα να μη βρισκόταν ποτέ σε τόσο έντονη αναντιστοιχία με τις καταστάσεις και τα διακυβεύμα-τα του παρόντος της. Στις αξίες και στις πρακτικές, στις αντιλήψεις και στις συμπεριφορές, στις δομές και στις λειτουργίες όλων σχεδόν των σφαιρών του δημόσιου βίου, η εικόνα της χώρας παραπέμπει ολοένα και περισσότερο σε μια προβληματική ταυτότητα, στην οποία κυριαρχούν το στίγμα είναι φαντασιωτικού πα-ρελθόντος και η φυγόκεντρη οπτική έναντι του παρόντος.

ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ είναι άπειρα. Με πρώτο εκείνο της εξωτερικής πολιτικής της τελευταίας, τουλάχι-στον, διετίας, η οποία, αντιμετωπιζόμενη ως άλλος ένας μηχανισμός χειραγώγησης της εσωτερικής πολιτι-κής προς όφελος των συμφερόντων της ηγετικής κυβερνητικής ομάδας ή ως προνομιακό πεδίο άσκησης πο-λωτικής πολιτικής από την αντιπολίτευση, στάθηκε αδύναμη να προσδιορίσει μια μέσης εμβέλειας συνεκτι-κή στρατηγική για τη θέση της χώρας στον μετά το '89 κόσμο.

ΑΝΤΙ για την εκπόνηση ενός τόσο ζωτικού σχεδίου, εκείνου που «φιλοτίμως» επιδιώχθηκε ήταν η αναγωγή του μερικού ζητήματος της ονομασίας της «πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας» σε πρό-βλημα καθολικών διαστάσεων, που λειτούργησε επιπρόσθετα σε ένα φάσμα το οποίο οριζόταν ανάμεσα στην φανατική ψύχωση και στον ευτελισμό της ιστορίας με τη μορφή ενός πτωχότατου και οικτίρμονος μύ-θου. Κυβερνώντες και κυβερνώμενοι έδειξαν «επάξια» ότι γνωρίζουν μόνοι αυτοί να κρατάνε την ταυτότη-τα των «βαλκανίων», αφού οι γείτονες τους είχαν μετά λόγου γνώσεως εμπλακεί σε μια πολύ σοβαρή και σημαντικής ιστορικής βαρύτητας εμπόλεμη διαμάχη.

ΤΟ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΟ, μόνη η Ελλάδα να συμβάλει στην τροποποίηση της γνωστής ρήσης (πανάκειας μέχρι πολύ πρόσφατα) η οποία θα διατυπώνεται πλέον ως «εδώ είναι Βαλκάνια, είναι παίξε-γέλασε», είναι ήδη παρόν. Και δεν αφορά φυσικά μόνον στην εικόνα της χώρας στην εξωτερική πολιτική. Αυτή πιστοποιεί άψευστα το γενικότερο κενό στο οποίο διατελούν το συνολικότερο σύστημα πολιτικής διαχείρισης της χώ-ρας, οι υπάρχοντες θεσμοί και φορείς, η οικονομία της, η κατάσταση των συλλογικών προτύπων και συμπε-ριφορών που αδυνατούν να τροποποιήσουν τις αξίες και τις αντιλήψεις οι οποίες συνιστούσαν τον «χάρτη προσανατολισμών» των πολιτών στις δεκαετίες του '60 και του '70, και σήμερα οδηγούν σε στάσεις επιθετι-κού ατομικισμού και ανομίας, μέσα σε συνθήκες οξυμμένης οικονομικής κρίσης.

ΚΑΙ ΟΜΩΣ η συνολικότερη μεταρρύθμιση, που έχει ανάγκη η χώρα, είναι κάτι που δεν μπορεί να ανα-στέλλεται πλέον, αιχμαλωτισμένη ανάμεσα στη δύναμη μιας προϊούσας αδράνειας, στην επισωρευόμενη δη-σμική απορρύθμιση, στον κατακερματισμό των μικρών και μεγάλων συμφερόντων, και στις ανερμάτιστες σκοπιμότητες των λογής-ογής φορέων πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής εξουσίας. Η δυναμική που αναπτύσσεται πλέον στο πλαίσιο της ευρωπαικής ηπείρου αποτελεί οργανικό στοιχείο των εσωτερικών κα-ταστάσεων και αν δεν υπάρξει σχεδιασμός μιας πολυεπίπεδης ενεργού συμμετοχής σε αυτήν –με τις ριζικές αλλαγές που αυτός συνεπάγεται προκειμένου να μπορέσει να υπάρξει–, ο κίνδυνος μιας περαιτέρω απο-διάρθρωσης στα όρια της κατάρρευσης είναι περισσότερο από προφανής.

ΑΝ Η ΕΝΝΟΙΑ της πρόκλησης δεν έχει χάσει τη ζωτικότητα και τη βαρύτητά της με τη δαιμονολογική κα-τάχρηση την οποία έχει υποστεί, τότε μπορούμε να πούμε ότι η τελευταία πρόκληση για την Ελλάδα, συγκε-κριμένη τόσο στις προϋποθέσεις όσο και στις προεκτάσεις της, είναι η στάση που θα επιδείξουν όλοι στην αντιμετώπιση του «πακέτου Ντελόρ Νο 2». Διότι όλοι έχουν ευθύνη, από τον πολίτη –ο οποίος, καθόλου αιφνιδίως, μπορεί να μετατραπεί σε λαίμαργο ιδιώτη, υποψήφιο «επιδοτήσεων»– μέχρι τους κυβερνώντες. Το τεκμήριο αυτής της ευθύνης και του βαθμού της θα συναχθεί από το μέγεθος των μεταρρυθμίσεων και των ριζικών αλλαγών που προϋποθέτει η αντιμετώπιση αυτής της τελευταίας πρόκλησης, στο βαθμό που το «Πακέτο Ντελόρ» δεν είναι απλό οικονομικό μέγεθος.

ΔΙΟΤΙ η όψη της Ελλάδος μπορεί να αλλάξει ριζικά αλλά προς το χείριστο.

ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ;

ΓΙΑ ΣΗΚΩ ΕΣΥ! ΔΕΝ ΣΚΟΤΩΝΕΣΑΙ ΕΔΩ! ΣΟΥ'ΧΕΙ ΕΡΘΕΙ ΜΕΤΑΘΕΣΗ ΝΑ ΠΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ-ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΛΤΣΕΣΤΡΟΥΤΖΙ

ΒΖΙΝ

ΜΕΤΩΠΟ ΣΚΟΠΙΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΜΠΑΧΑΛΟ

ΒΖΑΤ

ΕΠΑΘΗΣ II'93

Ο αναπόδραστος συμβιβασμός έρχεται

ΣΤΑ ΤΟΣΑ άλλα δεινά –Σκόπια, σκληρή εισοδηματική πολιτική, αβάσταχτο δημόσιο χρέος, γιουγκοσλαβικός εμφύλιος κ.ά.– «*επέπρωτο*» να προστεθεί και η λειψυδρία. Η δήλωση του πρωθυπουργού, την Τρίτη, υπήρξε σαφής: «*Έχουμε νερό για 53 μόνο μέρες*». (Και κάποιοι που διαβάζουν ακόμα την *Αποκάλυψη* του Ιωάννη, αναρωτήθηκαν: Πού θα πέσει, άραγε, ο Άψινθος, το μεγάλο καιόμενο αστέρι, αφού «*εξηράνθησαν αι πηγαί των υδάτων*»;). Θα περίμενε κανείς ότι, τουλάχιστον στο θέμα αυτό, θα υπήρχε στοιχειώδης συναίνεση (λέγεται και «κοινωνική αλληλεγγύη») ή, έστω, δεν θα υπήρχε αντιπαράθεση Αλλά σε μια χώρα όπου οι έμμονες μυθολογικές ιδέες εμφανίζονται ως πραγματικότητα και η πραγματικότητα αμφισβητείται στο όνομα κάποιου αψίκορου πατριωτισμού, δεν εκπλήσσει ότι ακόμα και το νερό έγινε αντικείμενο κομματικής διαμάχης.

ΤΟ ΠΑΣΟΚ «*διείδε*» στην πρωθυπουργική δήλωση στοιχεία υπερβολής – ακριβέστερα, μια ακόμα προσπάθεια «*αποπροσανατολισμού του λαού*» από τα οξύτατα προβλήματά του κ.λπ. Και διατύπωσε την απορία: *Τι έκανε η κυβέρνηση, από τον Απρίλιο του '90 που βρίσκεται στην εξουσία, για να επιλύσει το μέγα θέμα της λειψυδρίας;* Και φυσικά, πήρε την αναμενόμενη απάντηση: *Τι έκαναν οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ στη δεκαετία του '80;*

ΕΝΑ ΔΕΥΤΕΡΟ αντικείμενο κομματικής διαμάχης ήταν η πρόθεση του πρωθυπουργού να προχωρήσει, αιφνιδιαστικά και με γρήγορους ρυθμούς, στην αναθεώρηση του Συντάγματος. Το ΠΑΣΟΚ υπέμνησε ότι, μόλις τον περασμένο Σεπτέμβριο, ο κ. Μητσοτάκης διαβεβαίωνε ότι «*είναι εκ των πραγμάτων αδύνατη* (κάθε) *σκέψη για οποιαδήποτε αναθεώρηση του Συντάγματος, που να ξεκινάει από την παρούσα Βουλή*». Και κάλεσε τον πρωθυπουργό να παύσει να χρησιμοποιεί το Σύνταγμα ως μέσο «*για να δώσει διέξοδο στα εσωκομματικά και άλλα προβλήματά του*». Ωστόσο, παραμένει γεγονός ότι πλείστα όσα στελέχη του ΠΑΣΟΚ (ανάμεσά τους και ο συνταγματολόγος Β. Βενιζέλος), όπως και στελέχη της Νέας Δημοκρατίας και του Συνασπισμού, δεν απέκλεισαν –σε δημόσιες, μάλιστα, συζητήσεις– την περίπτωση «*αναθεώρησης*» ή «*εκσυγχρονισμού*» του Συντάγματος. Άλλο αν η ανακίνηση του θέματος από τον πρωθυπουργό έγινε με τον πλέον ευτελή τρόπο, εν ονόματι των 180 βουλευτών που «*θα*» διαθέτει η Νέα Δημοκρατία, μετά τις προσεχείς εκλογές!

Ανοίγματα προς διαφωνούντες

ΥΠΑΡΧΕΙ, βέβαια, ένα ερώτημα: Είναι η αναθέωρηση του Συντάγματος –ή, έστω, η «ζύμωση» για την αναθεώρηση του Συντάγματος– ο καλύτερος τρόπος για την προσέγγιση των διαφωνούντων στελεχών της Νέας Δημοκρατίας; (Το ερώτημα πλανάται, αυτή τη στιγμή, στους κόλπους του κυβερνώντος κόμματος.) Ένα, πάντως, είναι βέβαιο: η «*επίθεση φιλίας*» του πρωθυπουργού κ. Μητσοτάκη και προς τον πρώην αντιπρόεδρο Θ. Κανελλόπουλο και προς τους κ.κ. Μ. Έβερτ και Α. Σαμαρά.

ΚΑΙ ΩΣ προς τον κ. Θ. Κανελλόπουλο, η «*επίθεση φιλίας*» φαίνεται να απέδωσε. Ο πρώην αντιπρόεδρος φέρεται όχι μόνο «*συνεργάσιμος*», αλλά και πρόθυμος να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην αναθεώρηση του Συντάγματος, επικεφαλής, ίσως, της όλης σχετικής διαδικασίας. (Ο κ. Κανελλόπουλος έχει ήδη δηλώσει ότι η αναθεώρηση του Συντάγματος είναι σκόπιμη, για την «*αναρρύθμιση της μορφής του πρωθυπουργικού πολιτεύματος*», καθώς και για «*τον εκσυγχρονισμό πολλών διατάξεών του, βάσει της αποκτηθείσης πενταετούς εμπειρίας*».) Όσο για τις σχέσεις Κ. Μητσοτάκη -Μ. Έβερτ διαγράφονται τώρα –μετά τη συνάντηση της Τρίτης– «*πολύ καλύτερες*». Ο πρώην υπουργός Προεδρίας διευκρίνισε ότι «*δεν θα σταθεί εμπόδιο στην αναθεώρηση του Συντάγματος*», έστω και αν πιστεύει ότι η αναθεώρηση δεν είναι θέμα ύψιστης προτεραιότητας. Και ενώ διατηρεί τις θέσεις του σε ό,τι αφορά στην οικονομική πολιτική της κυβέρνησης (μεγαλύτερο βάρος στον τομέα της ανάπτυξης, μεγαλύτερη «ευαισθησία», κ.λπ.), από την άλλη δέχεται ότι οι όποιες διορθωτικές παρεμβάσεις δεν μπορούν να ανατρέψουν τη δομή του σημερινού προϋπολογισμού.

ΑΠΟΜΕΝΕΙ η (έμμεση) πρόσκληση του πρωθυπουργού προς τον πρώην υπουργό Εξωτερικών Α. Σαμαρά – «*αν υπάρξει λόγος ή αν το ζητήσει*», κατά τη διατύπωση του κυβερνητικού εκπροσώπου Β. Μαγγίνα. Αλλά φαίνεται ότι ο κ. Σαμαράς άλλα έχει κατά νου: Θα ιδρύσει ή δεν θα ιδρύσει κόμμα; Και αν ναι, πότε είναι ο καταλληλότερος χρόνος; Και επειδή η «*Ώρα Μηδέν*» γύρω από το θέμα των Σκοπίων ήγγικεν και κάποιος αναπόδραστος συμβιβασμός διαγράφεται ήδη στον ορίζοντα, ο πρώην υπουργός διερωτάται: *Θα εκβάλλω κραυγήν μεγάλην ή μικράν; Και ποιοι δικαιώνονται; Εγώ και η πολιτική μου ή όσοι διατείνονται ότι υπόβαθρο κάθε υγιούς αυτεπίγνωσης είναι η γνώση του «ευρύτερου περιβάλλοντος κόσμου»;*

Στην τροχιά του συμβιβασμού

ΩΣ ΤΗΝ ΩΡΑ που σύρονται οι γραμμές αυτές, η Δημοκρατία των Σκοπίων δεν έχει ενταχθεί στα Ηνωμένα Έθνη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η ένταξη –με την προσωρινή, το πιθανότερο, ονομασία «*πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας*»– δεν θα πραγματοποιηθεί ώς το τέλος της τρέχουσας εβδομάδας Η ένταξη διαπλέκεται όμως με την αποδοχή, από μέρους του Κ. Γκλιγκόροφ, κάποιας μορφής διαιτησίας που σκοπό έχει να βρει «*τελική ονομασία*» αποδεκτή τόσο από την Αθήνα όσο και από τα Σκόπια. Στο όνομα –στο πλαίσιο ενός σχεδόν βέβαιου συμβιβασμού– θα περιέχεται η λέξη «*Μακεδονία*» ή κάποιο παράγωγό της, όπως λ.χ. «*Βόρεια Μακεδονία*» ή «*Άνω Μακεδονία*» ή «*Μακεδονική Δημοκρατία του Βαρδάρη*» κ.ά.

ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ του συμβιβασμού αυτού προέβαλε, την περασμένη Κυριακή, η *Καθημερινή* ως συνταρακτική –και ως [illegible] μενη– αποκάλυψη, κάτω από [illegible]

JOHN ARDEN

Μετάφραση: Παράσχος Κ. Πολίτης

ΣΙΩΠΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΟΠΛΑ

(ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

Για τους υπόδουλους λαούς, υπόδουλους δηλαδή στους ίδιους τους τους κυβερνήτες, στους κυβερνήτες κάποιων άλλων, στους κυβερνήτες τους δικούς μας. Για μας.

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗΣ, Μαυρομιχάλη 5 – Τηλ. 36.01.551 ΦΑΞ 36.23.553 ΑΘΗΝΑ 106 79

ρωτοσέλιδους τίτλους («*Συμβιβασμός στο αρασκήνιο – Παραμένει η λέξη "Μακεονία" – Τίθεται πάλι θέμα "διγλωσσίας" της λληνικής πολιτικής*») και με συνοδευτικά χόλια του τύπου: «*Ο πρωθυπουργός έχει δη αποδεχθεί το πλαίσιο αυτό, παρά τις αβεβαιώσεις του ότι τίποτα δεν άλλαξε την πολιτική της ελληνικής κυβερνήσεως επί ου θέματος αυτού*» κ.λπ

ΩΣΤΟΣΟ, δύο μέρες αργότερα (στο φύλλο της Τρίτης), η ίδια εφημερίδα, και από τη στήλη του κυρίου άρθρου, διαβεβαίωνε –προς τιμήν της– ότι «*δεν σκοπεύει να "καγγείλει" τη μεθοδευμένη λύση ως "προδοία", "εθνικό ξεπούλημα" και γενικώς να ταφύγει σε χαρακτηρισμούς συνήθεις κατο είδος και την ποιότητα της κομματικής ις αντιπαραθέσεως*». Προχώρησε όμως σε α κριτικό απολογισμό του όλου ζητήματος, την ελπίδα, όπως έγραψε, ότι «*τούτο μπορεί να αποβεί διδακτικό για το μέλλον*». (Με ν απολογισμό αυτό, κανείς νηφάλιος δεν διαφωνούσε.)

ΚΑΙ Η ΜΕΝ δήλωση της *Καθημερινής* είι ενθαρρυντική. Το ζήτημα είναι τι θα υν οι λογής «*ακραιφνείς*» (Σαρτζετάκης, άρτης, Παπαθεμελής, Σαμαράς κ.λπ.), με γνωστές «*πατριωτικές*» *αψιθυμίες τους;* αζί με αυτούς και κάποιοι ούλτρα-ατριες του ραδιοσταθμού SKY!) Το ζήτημα είναι τι θα πει ο πρόεδρος της αξιωματικής ιπολίτευσης και πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, Παπανδρέου, που, ακριβώς για να αποφύγει οποιαδήποτε δέσμευση –και ενώ οι ίροι της ΕΟΚ μας είχαν ήδη διαμηνύσει αν δεν δεχθούμε κάποιο πλαίσιο συμβιμού, τότε τα Σκόπια θα γίνουν αμέσως τά στον ΟΗΕ με όποιο όνομα επιθυν–, αρνήθηκε να μετάσχει σε σύσκεψη προεδρικό μέγαρο. (Προφανώς για να αγγείλει *στεντορεία τη φωνή* τη νέα *νική μειοδοσία*» του Κ. Μητσοτάκη) Το μα είναι τι θα πουν κάποιοι περίεργοι οκομμουνιστές» του Συνασπισμού, που αν, ξαφνικά, «εθνικιστές», επειδή η ταση για ένα συμβιβασμό στο όνομα ήλθε από τον Λεωνίδα Κύρκο Και, φυσικά, το ζήτημα των ζητημάτων είναι *τι θα πει βέρνηση*, η οποία –ακριβώς επειδή είναι έρνηση– υπέχει και τη μεγαλύτερη ευθύ-

ΥΣΙΚΑ οι στήλες αυτές δεν θα επικρίτην κυβέρνηση, επειδή δέχτηκε το σιο του συμβιβασμού αυτού – αναπόστη απόληξη μιας λαθεμένης σύλληψης πορείας. Όσοι διαθέτουν κοινό νου ήξεκαι ξέρουν, ότι «*η έμφαση στην έννοια δικαίου*» δεν είναι αρκετή για να κατας νίκες περιφανείς στον διπλωματικό α, όπου πολλά συμφέροντα παίζονται, ιαφορετικές κάθε φορά συγκλίσεις ή λίσεις. Επικρίνουν όμως την κυβέρ- και προσωπικά τον πρωθυπουργό, διότι δεν είχε το θάρρος να διαφοροποιηθεί από την «*πολιτική Σαμαρά*» – μετά τουλάχιστον την απομάκρυνσή του από την κυβέρνηση. Διότι δεν επεδίωξε έγκαιρα το συμβιβασμό αυτό, όταν διαπίστωσε ότι «*δεν υπάρχει προηγούμενο χώρας που να θέλει να επιβάλει σε άλλη χώρα το πώς θα αποκαλείται*». (Αυτά συνέβαιναν μόνο επί εποχής αποικιοκρατίας – η σημερινή Γκάνα λεγόταν Χρυσή Ακτή και η σημερινή Σρι Λάνκα, Κεϋλάνη κ.λπ.). Προπάντων όμως η κυβέρνηση ευθύνεται, γιατί με τη «*σκοπιανοποίηση*» της εξωτερικής μας πολιτικής αυτοπαγιδεύτηκε, «*βάζοντας όλα μας τα πούλια σε ένα νούμερο ρουλέτας*». Και ήταν εύλογο να μην κερδίσουμε. Και, φυσικά, να μην παίξουμε το ρόλο μας στα Βαλκάνια, αν και είμαστε η μοναδική κοινοτική βαλκανική χώρα.

Κύπρος: Προεδρικές εκλογές

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ 400.000 περίπου Έλληνες της Κύπρου προσέρχονται, μεθαύριο, Κυριακή, στις κάλπες για να εκλέξουν τον νέο Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η επιλογή θα γίνει ανάμεσα στο σημερινό Πρόεδρο Γ. Βασλείου, τον πρόεδρο του ΔΗΣΥ, Γλ. Κληρίδη, και τον κοινό υποψήφιο του Δημοκρατικού κόμματος και του Σοσιαλιστικού κόμματος, Π. Πασχαλίδη, με την επωνυμία «*Μέτωπο Αγωνιστικών Δυνάμεων*».

Η αντιπαράθεση επικεντρώνεται, όπως είναι φυσικό, στο εθνικό θέμα και εξειδικεύεται στην αποδοχή ή μη αποδοχή των «*ιδεών Μπούτρος Γκάλι*» ως βάσης διαπραγμάτευσης. Καθώς όμως κανείς από τους τρεις υποψήφιους δεν αναμένεται να συγκεντρώσει το 50% (συν μια ψήφο) του εκλογικού σώματος, θα υπάρξει και δεύτερη αναμέτρηση (τη δεύτερη Κυριακή) ανάμεσα στους δύο επικρατέστερους υποψήφιους.

Οι κυπριακές προεδρικές εκλογές διεξάγονται ενώ ο γιουγκοσλαβικός εμφύλιος μαίνεται όχι μόνο στη Βοσνία αλλά και στα νέα μέτωπα πολέμου, στη νότια Κράινα, ανάμεσα σε Σέρβους και Κροάτες. Και ενώ ο Μπιλ Κλίντον φαίνεται να ταλαντεύεται τώρα ως προς την «αποτελεσματικότητα» μιας δυτικής στρατιωτικής επέμβασης στη Γιουγκοσλαβία, τα τύμπανα του πολέμου δεν εννοούν να κοπάσουν. Στην Αδριατική, μάλιστα, βρίσκεται αυτή τη στιγμή συγκεντρωμένη η μεγαλύτερη αρμάδα από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. «*Τον καιρό της φρίκης θα τραγουδάμε ακόμα; / Ναι, θα τραγουδάμε το τραγούδι της φρίκης*»

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΠΟΡΙΕΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Το ότι το πολιτικό σύστημα της χώρας έχει έντονα πλέον τα σημεία της απορρύθμισης, δεν είναι κάτι που μπορεί εύκολα να αμφισβητηθεί. Ρυθμιστικές λειτουργίες, χαρακτήρες και αντικείμενα πολιτειακών οργάνων και σωμάτων, σχέσεις εξουσιών, νομιμότητα διαδικασιών αποφάσεων βρίσκονται ολοένα και περισσότερο στο επίκεντρο μιας κρίσης, με έκδηλα τα στοιχεία της ανισορροπίας.

Αυτά σημαίνουν ότι η κρίσιμη για το πολιτικό καθεστώς σύζευξη της πολιτικής με τις ανάγκες του κοινωνικού σώματος βρίσκεται σε αναστολή, ενώ η ολοένα ογκούμενη πολιτική δυσαρέσκεια και δυσπιστία μαρτυρούν για την αμφισβήτηση των πολιτών ως προς αποτελεσματικότητα των πολιτικών διαδικασιών. Δεν υπάρχει ισχυρός λόγος, κατά συνέπεια, που θα μπορούσε να νομιμοποιήσει την άρνηση της ανάγκης για μια ουσιαστική πολιτική μεταρρύθμιση. Ως τέτοια μπορεί να χαρακτηρισθεί και η αναθεώρηση του Συντάγματος.

Το θέμα τέθηκε κατά τρόπο που είναι πλέον οικείος στους πολίτες για μια σειρά σοβαρά ζητήματα. Ο κ. Μητσοτάκης συσκέφθηκε με τους συμβούλους του «περιβάλλοντος» και μέσα σε λίγες ώρες έκρινε ότι «δεν είναι και άσχημη η ιδέα» της αναθεώρησης του Συντάγματος μαζί με το πυροτέχνημα για «180 βουλευτές»: τα ζωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζονται στην οικονομία και στο «Σκοπιανό», ένα χρόνο πριν τις εκλογές, θα μπορούσαν να διασκεδαστούν, ενώ η επινόηση θα ήταν και ωφέλιμη για τη συσπείρωση του κόμματος, που, σε όλα τα επίπεδα, παρουσιάζει εικόνα οικίας υπό κατεδάφισιν. Και ήταν τόσο «σοβαρή» αυτή η ιδέα που ο κ. Μητσοτάκης, όταν ο κ. Κανελλόπουλος μετά την εξαγγελία αυτή του Πρωθυπουργού του είπε ότι η αναθεώρηση του Συντάγματος μπορεί να ξεκινήσει από την παρούσα Βουλή, απάντησε την άλλη μέρα: «όταν θα έχουμε τους 180 βουλευτές στην άλλη Βουλή θα προχωρήσουμε». Και η κατά πόδας παρακόλούθηση του κ. Μητσοτάκη από τον κ. Μαγγίνα έδειχνε περίτρανα ότι αν υπάρχει κάποιος κανόνας στη σημερινή διακυβέρνηση αυτός είναι ο γυμνός καιροσκοπισμός.

Εκ των υστέρων τα πράγματα άλλαξαν. Ο κ. Μητσοτάκης δηλώνει **με την ίδια ευκολία** ότι η αναθεώρηση θα αρχίσει από την παρούσα Βουλή, ενώ λίγους μήνες πριν είχε αποκλείσει πλήρως την ιδέα της αναθεώρησης, και προχωρά στην ανάθεση της ευθύνης σε επιτροπή υπό την προεδρία του κ. Κανελλόπουλου, διαρρέοντας ταυτόχρονα στον Τύπο την «απόφασή του» να προχωρήσει στον «πολιτικό εκσυγχρονισμό» της χώρας.

Η αναθεώρηση του Συντάγματος κινδυνεύει για δεύτερη φορά (η πρώτη ήταν την Άνοιξη του 1985, με το ΠΑΣΟΚ και τα χρωματιστά ψηφοδέλτια) να εμπλακεί στα αδιέξοδα της τρέχουσας κυβερνητικής πολιτικής και στη λογική του κομματικού και προσωπικού μικροσυμφέροντος του κ. Μητσοτάκη. Και αυτό δεν είναι κάτι που αφορά απλώς σε κάποια κίνητρα: η ίδια η αναθεώρηση ενός Συντάγματος απαιτεί σοβαρότητα, ικανότητα, σχέδιο και στάθμιση πολλών μεγεθών ήδη από το στάδιο της διαδικασίας της. Και όλα αυτά είναι ανύπαρκτα στη σημερινή πρωτοβουλία του αρχηγού της Ν.Δ. που επιδιώκει να θεραπεύσει κυνικά τη δική του α-ορία με την θεραπεία πλείστων όσων α-πορiών που η μακροχρόνια κρίση του πολιτικού συστήματος έχει επισωρεύσει στον καταστατικό του χάρτη.

Χ.Κ.

ΤΑΔΕ ΕΦΗ

Στη συνέντευξη Τύπου που έδωσε ο γρα
ματεύς της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ κ. Α. Τσοχ
τζόπουλος εν όψει της συνδιάσκεψης τ
συνδικαλιστικού τομέα που θα γίνει τον ε
χόμενο Μάρτιο είπε πολλά και ενδιαφ
ροντα.

- ***«Τέρμα η πολιτική της*** *μονόπλευρ* ***λιτότητας».*** **Δεν μας είπε όμως πώς θα** γίν
πολύπλευρη.
- ***«Σε καμιά περίπτωση δεν θα*** *υπάρξ* ***περαιτέρω μείωση του εισοδήματος*** *τω* ***εργαζομένων».*** **Δηλαδή, χάσατε ό,τι** χάσατε
Δεν θα χάσετε παραπάνω αλλά και δεν θ
πάρετε. Οι απώλειες απώλειες. Αυξήσει
μόνο σε σύνδεση με την παραγωγικότητα.
- ***«Θα υπάρξει φορολογική*** *μεταρρύθμισ* ***για να πληρώσουν κι άλλοι».*** **Ποιοι;** Πόσα
Άγνωσται οι βουλαί του ΠΑΣΟΚ.
- ***«Η μείωση της ανεργίας, ουτοπία»,*** **εφ**
σον αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο, αλλ
θα υπάρξει «ειδική αντιμετώπιση».

ΑΠΟΡΙΑ: Αν ο ελληνικός νεοφιλελευθε
ρισμός στα 3 τελευταία χρόνια «επέτυχε» τ
ανεβάσει σε 1,5 τρισ. δρχ. την ανακατανο
από τα χαμηλά στα υψηλά εισοδήματα, πώ
θα τα πάρει πίσω το ΠΑΣΟΚ ως διανεμητ
κό κόμμα του «δημοκρατικού σοσιαλισμού

ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ: Η ΠΑΣΚΕ τι έχει άρα
να πει;

Σ.Τ

Δικηγόρων αναμετρήσεις

Έφτασε και η ώρα της εκλογικής αναμέτρησης στους δικηγορικούς συλλόγους μετά από την κουραστική πολύμηνη αποχή. Οι 17 υποψήφιοι που διεκδικούν την προεδρία του ΔΣ Αθηνών κα οι 6 συνδυασμοί στο ΔΣ Θεσσαλονίκης λένε πολλά, κυρίως για τις ασυμφιλίωτες διαιρέσεις του κλάδου, την έντονη κομματική διαμάχη, την πολυδιάσπαση.

Δύο υποψήφιοι της ΝΔ στο ΔΣΑ, δύο του ΠΑΣΟΚ και έπεται η πανσπερμία των διαφόρων αριστερών. Αναζητείται σοβαρή ηγεσία που θα αποκαταστήσει το κύρος του κλάδου στην ελληνική κοινωνία και θα μειώσει –τουλάχιστον– τον ζουγκλοειδή χαρακτήρα των συνελεύσεων, ενώπιον τουλάχιστον της κάμερας.

Ν.

Λουκέτα

Σύμφωνα με τις δηλώσεις του κ. Μάνου, 300.000 καταστηματάρχες –όπου Έλληνας και κατάστημα– χρωστάνε βεβαιωμένους φόρους στο Δημόσιο που ανέρχονται σε 800 δισ. δραχμές από τα οποία με την απειλή του λουκέτου σκαμένει να εισπράξει γύρω στα 100 δισ. δρχ., δηλαδή το 1/8 δηλαδή. Μετά, ε, έρχεται και το 2ο έτος των εκλογών, κάποια σεισάχθεια θα βγει από τους πολυμήχανους νομοθέτες μας. Κι εγώ, ως άτυχος δημόσιος υπάλληλος, με τον «άθλιο» μισθό, όπως τον χαρακτήρισε ο κ. Μάνος, περίμενα να εισπράξει περισσότερα για να μου δώσει και μένα κάποια γενναία αύξηση, όπως και πάλι είπε ο κ. Μάνος. Συλλογιστήκα και σκέφτηκα: καλύτερα καταστηματάρχης με λουκέτο παρά δημόσιος υπάλληλος χωρίς λουκέτο.

Β.Κ.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΜΠΙΕΣΤΗΡΙΟΥ

Παρακαλώ, Αριστεροί, μην κλαίτε

Η εθνική προοπτική της υπόθεσης των Σκοπίων δεν φαίνεται να παρουσιάζει πια ιδιαίτερο ενδιαφέρον, μετά μάλιστα το καταπληκτικό συμπέρασμα του δωρικού Προέδρου της Δημοκρατίας μας, ότι, είτε οδηγούμεθα σε διπλωματική ήττα είτε σε εθνική ταπείνωση. Συνεπώς το μόνο ενδιαφέρον που μας απομένει, όπως άλλωστε και σε κάθε μεγάλη πολιτική κρίση αυτής της εμβέλειας, δεν αφορά στα εξαγόμενα, τα αποτελέσματα, τα μαθήματα και των παθημάτων της (θυμάται πια κανείς τον Μπόσκωτά;), αλλά στο πραγματολογικό υλικό που καταθωρεύει για την κρίση του ίδιου του πολιτικού μας συστήματος. Ενδιαφέρον μάλλον ακαδημαϊκής φύσεως στις επικρατούσες πολιτικές συνθήκες. Παρακολουθώντας, έτσι, την τελευταία εκπομπή του κ. Παναγιωταρέα με πρωτοκλασάτα στελέχη των πολιτικών κομμάτων το τελευταίο που αναμέναμε ήταν κάποιες νέες επεξεργασίες για την ουσία της υπόθεσης των Σκοπίων. Οι θέσεις ήταν γνωστές και επαναλήφθηκαν με πληκτική προσήλωση στην κομματική γραμμή. Όμως η τηλεόραση έχει και το πλέον αποκαλυπτικό των θεωμένων προσώπων μέσο. Κάτι που ατυχώς αγνοούν οι, τόσο θύμως αποδεχόμενοι προσκλήσεις συνεντεύξεων, έλληνες πολιτικοί.

Φυσικά, ορισμένοι εξ αυτών έχοντας θητεύσει, κυρίως, στο αλληλολιβάνισμα του αυριανικού συγκροτήματος δεν έχουν συνειδητοποιήσει ότι οι νόμοι του θεάματος, κυρίαρχοι πια και στα κρατικά κανάλια, θεμελιώνονται στην αποκαλυπτική δύναμη του μέσου, το οποίο δεν δίνει βήμα παρά για να το μετατρέψει πάραυτα σε βωμό θυσίας των προβαλλομένων προσώπων. Έτσι πέρα από τις διαβεβαιώσεις του κ. **Κακλαμάνη** ότι ο αδιαπραγμάτευτος πατριωτισμός του δεν έχει καμία σχέση με συγκατάνευση προς τον ανερχόμενο εθνικισμό και στον τόπο μας, στάθηκε αδύνατον εκ μέρους του να αιτιολογηθεί ο χαρακτηρισμός των Σκοπιανών ως «ξυπόλητων». Μάλιστα σε θεατές όπου η μνήμη της ξυπολησιάς είναι πολύ πρόσφατη πέραν του ότι ακόμη, όπως φαίνεται, ξυπόλητοι περπατούν στα ευρωπαϊκά τους αγκάθια. Το ίδιο δύσκολα μπορεί να ξεχασθεί η εντύπωση ενός μεσήλικος, ο οποίος, παρά τα χιόνια της κεφαλής του, μισεί τόσο θανάσιμα τον μεγάλο πολιτικό του αντίπαλο και, το κυριότερο, αντιμετωπίζει με αντίστοιχης έντασης έπαρση και καταφρόνια τους λιγότερο ισχυρούς του αντιπάλους. Ανάλογης μικρότητας ήταν και οι μεγάλοι αντίπαλοι του κ. Κακλαμάνη. Η χλομή ευγένεια (καλοδεχούμενη πάντως) της γραφειοκρατικής γλώσσας με την οποία παρουσίασε τα, έωλα ούτως ή άλλως, επιχειρήματα της κυβερνητικής άποψης ο κ. Καραμανλής, συγκροτούσαν ένα ευπρόσωπο τίποτα υπενθυμίζοντας το θλιβερό τοπίο των, εξ απαλών ονύχων θητευσάντων στις ουρές των δεινοσαύρων, νέων πολιτικών. Για τον κ. **Πολύδωρα** τι να πεις; Η θητεία του ως κυβερνητικού εκπροσώπου του έχει αφήσει (αν δεν τα διέθετε εγγενώς) αθεράπευτα κουσούρια. Με τη διαφορά ότι στον ακατάσχετο βερμπαλισμό του έχει τώρα προστεθεί ένα πλατύτατο χαμόγελο αυτοϊκανοποίησης το οποίο, αν δεν συνδέεται με το υπουργικό του γραφείο, που εμφανώς απολαμβάνει, θα άξιζε περαιτέρω διερεύνησης. Έμεναν οι εκπρόσωποι της Αριστεράς. Υπερασπιστές κάτι σπάνιου στις μέρες μας, της κοινής δηλαδή λογικής. Στα περιθώρια αυτού του επιτεύγματος η πολιτική σκέψη του **Λεωνίδα Κύρκου** ήταν και πάλι, μετά από πολλά χρόνια ατυχώς, λιτή, ουσιαστική, αποτελεσματική. Δεν είναι τυχαίο ότι αυτή η επιτυχής εμφάνιση συνδέεται με την απόφαση του Συνασπισμού να υπερβεί την πολιτική ουράς προς το ΠΑΣΟΚ, επί του συγκεκριμένου θέματος. Δηλαδή στην απόφαση να υπάρξει ως αυτόνομος πολιτικός οργανισμός. Από εκεί και πέρα, επειδή η Αριστερά δεν έρχεται από το πουθενά, οι άνθρωποι, τα επιχειρήματα, ο λόγος, όπως αποδεικνύεται, υπάρχουν για να στηρίξουν την υπόθεσή της. Ακόμη και ο **Ορέστης Κολοζώφ**, παρ' ότι είναι γνωστό ότι αρχετυπικά ανακλαστικά της αριστερής ιδεολογίας και όχι η δημιουργική προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα διαμόρφωσαν τη (μόνη) έγκαιρη αποστασιοποίηση του ΚΚΕ από την υπόλοιπη εθνικιστική φρενίτιδα, υπήρξε διαλεκτικός, ήπιος, γόνιμος. Μαζί με την ολιγόλεπτη παρέμβαση του **Γιάννη Μπανιά** συνέθεταν εκείνο το βράδυ, για λίγες ώρες, μιά αριστερά σκεπτόμενη, διαφοροποιημένη από το συνονθύλευμα της πολιτικής ασυναρτησίας και αγυρτείας των αντιπάλων της. Μια αριστερά υπαρκτή πολιτικά και αξιόπιστη. Γι' αυτό παρακαλώ, αριστεροί, μην κλαίτε, έστω και αν καλώς γνωρίζετε ότι η ζωή διαρκεί περισσότερο από ένα βράδυ ή ότι το μόνο προς στιγμήν, πλεονέκτημα των πολιτικών σας ένανται των αντιπάλων τους δεν είναι παρά ο επιταχυνόμενος κατήφορος των τελευταίων προς το πλήρες παράλογο.

Λεωνίδας Λουλούδης

ΝΕΡΟΥΛΑΔΕΣ

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει έκδηλα το φαινόμενο, η τάση, να τίθενται υπό αμφισβήτηση πολλά από αυτά που συνιστούν προσδιοριστικούς όρους ζωής, στην αυστηρότερη των εκδοχών τους, τόσο στη σφαίρα του ιδιωτικού όσο και στον δημόσιο χώρο. Και μάλλον δεν τίθενται προς συζήτηση, πράγμα που θα ήταν λογικό, σε ένα κύκλο προσαρμογής μεγεθών και σχέσεων σε μεταβαλλόμενες πραγματικότητες, αλλά τείνουν να αναιρεθούν με τρόπους που εμφανίζουν αυτή την αναίρεση ως αυτονόητη, λογική, αναπόδραστη, ρεαλιστική κ.ο.κ. Και συνήθως οι αναιρέσεις αυτές συνοδεύονται –προς διασφάλισή τους– από κατασταλτικές λογικές και πρακτικές.

Τελευταίο παράδειγμα το οριακό αγαθό του νερού. Με μια λαϊκιστική αντίληψη του τύπου «σταματήστε τη σπατάλη, δεν έχουμε, προσέχετε για να έχετε» και τα συναφή, η κυβέρνηση αποφάσισε περιστολή κατανάλωσης και πρόστιμα. Ουδείς μπορεί να αμφισβητήσει ότι, μέσα στο καταναλωτικό σύνδρομό μας, έχουν ανατραπεί πολλά μέτρα και σταθμά που θα εξασφάλιζαν μια πιο ισόρροπη σχέση αναγκών, επιθυμιών και μέσων ικανοποίησής τους.

Η αιτίαση απέναντι στα πρόσφατα μέτρα της κυβέρνησης είναι ότι δεν μπορούν να επιλύσουν το πρόβλημα της λειψυδρίας, αφού αυτό έχει φθάσει σε δραματική κατάσταση ακριβώς επειδή τρία, τουλάχιστον, χρόνια μετά την εμφάνισή του δεν υπήρξε σχέδιο μακρόπνοης αντιμετώπισης –για να μην αναφερθούμε στα περίφημα έργα γεωτρήσεων και κάποια δις που ξοδεύτηκαν, ή στο πρόβλημα της σπατάλης του νερού λόγω της διάλυσης του ίδιου του (κρατικού) συστήματος διαχείρισης του δικτύου του (ουδείς λαλίστατος της κυβέρνησης παρουσιάστηκε δημοσίως να αναλάβει ευθύνη για το 30% απωλειών νερού από τα σπασίματα αγωγών, π.χ., που κατάντησαν τελευταία να έχουν συχνότητα μετεωρολογικού δελτίου).

Το πολύ-ολύ με την καταστολή που συνοδεύει τα νέα μέτρα το δημόσιο ταμείο να αναπληρώσει, μέσω των προστίμων «υπερκατανάλωσης», τις απώλειες που θα έχει από τη μείωση της κατανάλωσης, και να μην αντιμετωπίσει ταμειακό πρόβλημα η ΕΥΔΑΠ! Όμως ο ανύπαρκτος σχεδιασμός ανεύρεσης υδάτινων πόρων θα αντισταθμίζεται από την προσμονή της βροχής ή της ημέρας που θα γίνουν τα εγκαίνια του Εύηνου. Στο μεταξύ οι αποφάσεις (γιατί το καλοκαίρι μπορεί να υπάρξουν και άλλες) θα παρουσιάζουν μια εικόνα αρμοδίων που συμπεριφέρονται ως νερουλάδες με στολή χωροφύλακα.

Γ.Μ.

Ημερίδα για τον Ελαιώνα της Αθήνας

Ακόμη μια εκδήλωση αφιερωμένη στον Ελαιώνα της Αθήνας πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα τελετών του Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου, την Δευτέρα 1η Φεβρουαρίου 1993.

Η διεπιστημονική μελετητική ομάδα, που συγκροτήθηκε στο ΕΜΠ αρχικά για λογαριασμό του Συνδέσμου «Διαχείρησης και Ανάπτυξης του Ελαιώνα Αττικής» και στη συνέχεια του Δήμου Αθηναίων, παρουσίασε τα πορίσματά της σχετικά με τη δική της προσέγγιση σε αυτό που η ίδια ονομάζει «το πρόβλημα Ελαιώνας». Είχαν κληθεί επίσης να «σχολιάσουν» πολίτες και ευρωπολιτικοί, που είχαν ασχοληθεί προηγουμένως είτε με το «πρόβλημα» είτε με παρεμφερή θέματα Περιβάλλοντος.

Να υπενθυμίσουμε την τελευταία φάση του δράματος, που παίχτηκε και εξακολουθεί να παίζεται με το εν ισχύει Προεδρικό Διάταγμα 74/1991, το λεγόμενο Διάταγμα Μάνου, με το οποίο επιχειρήθηκε οριστική και αμετάκλητη λύση του Γορδίου Δεσμού, χρησιμοποιώντας ως μοναδικό μοχλό παρέμβασης τους μηχανισμούς της αγοράς και μάλιστα της αντιπαροχής, στην πλέον προβληματική περιοχή της Αττικής!

Περιορίστηκε έτσι ο ρόλος της πολιτείας στις συνήθεις θεσμικές ρυθμίσεις, δηλαδή την ένταξη στο σχέδιο πόλης. Οι συνήθεις επιπτώσεις της ως άνω πρακτικής έπονται, προσδιορισμένες άλλωστε εκ των προτέρων –στην λεπτομέρειά τους– με μαθηματική ακρίβεια. Και έτσι έχει ήδη τροφοδοτηθεί η κερδοσκοπία στη γη, που με τη σειρά της διώχνει βαθμιαία τις όποιες παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες δεν αντέχουν τέτοια κόστη.

Να υπενθυμίσουμε ακόμη πως η παραπάνω ρύθμιση προωθήθηκε το κατακαλόκαιρο, κατ' ουσίαν με μονομερή ενέργεια του τότε υπουργού ΠΕΧΩΔΕ Στ. Μάνου και δίχως να ληφθεί υπόψη η γνώμη των οικείων Δήμων. Η ενέργεια έγινε με την αιτιολογία ότι «τίποτε δεν γίνεται τόσα χρόνια, άρα ας αναθέσουμε στην ιδιωτική πρωτοβουλία να διαμορφώσει την περιοχή, όπως έκανε (και πέτυχε!) με το Παγκράτι»

Στην ημερίδα επικράτησε γενικά ένα πνεύμα συναίνεσης, ανεξαρτήτως κομματικών εντάξεων, σχετικά με το ότι πρέπει οπωσδήποτε να αποσυρθεί το εν ισχύι Π.Δ. και ότι στην υπάρχουσα περιβαλλοντική και όχι μόνο συγκυρία η μόνη αποδεκτή λύση είναι αυτή που σε γενικές γραμμές θα προωθούσε τη σταδιακή μετατροπή του Ελαιώνα σε μια επί μέρους ενότητα χώρων αναψυχής και πολιτισμού ενταγμένων σε ένα ευρύτατο μητροπολιτικό σύστημα πρασίνου, το οποίο θα αναπτύσσεται σύμφωνα με ένα σχέδιο που θα υποδεικνύει άμεσες ενέργειες, αλλά και μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα μέτρα οργάνωσης και εφαρμογής. Η πρόταση της μελετητικής ομάδας του Πολυτεχνείου τείνει γενικά προς αυτή την κατεύθυνση, δίχως όμως να τολμά την υπέρβαση ορισμένων όρων, υπέρβαση που απαραιτήτως οφείλει να συμβεί. Άλλως δεν πρόκειται να αλλάξει η νοοτροπία ούτε των πολιτών, αλλά ακόμη λιγότερο των κρατούντων, και επομένως να μεταβληθούν οι τρόποι παρέμβασης, ούτε και η φυσιογνωμία της περιοχής.

Το ΑΝΤΙ που έχει ξεκινήσει από χρόνια την προσπάθεια της μετατροπής του Ελαιώνα από σκουπιδότοπο χρήσεων σε πηγή ζωής, στηρίζει κάθε τέτοια πρωτοβουλία και υπόσχεται να οργανώσει πάλι μια συνάντηση για να κρατήσει το ζήτημα ανοιχτό, για όσους πολίτες εξακολουθούν να ενδιαφέρονται γι' αυτή την πόλη.

Ρ.Κ.

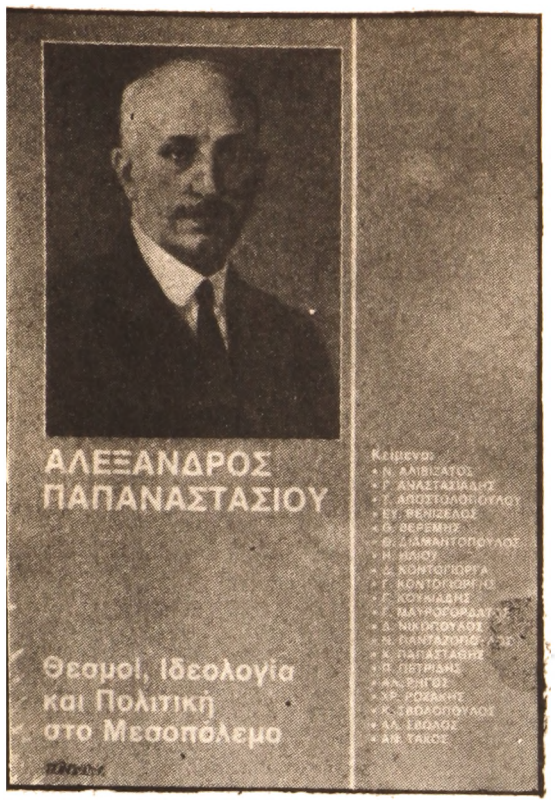

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- **Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ**
- **Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ**
- **Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ**
- **ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ**
- **Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ**
- **Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ**
- **Η. ΗΛΙΟΥ**
- **Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ**
- **Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ**
- **Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ**
- **Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ**
- **Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ**
- **Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ**
- **Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ**
- **Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ**
- **ΑΛ. ΡΗΓΟΣ**
- **ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ**
- **Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ**
- **ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ**
- **ΑΝ. ΤΑΧΟΣ**

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:
Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΣ

Μια νέα αυγή χαράζει

Από
14 Φεβρουαρίου
και
κάθε Κυριακή

η κυριακάτικη
ΑΥΓΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ημερολόγιο

12 λογοτέχνες

- *Πλασκοβίτης Σπ.* • *Δρακονταειδής Φ.*
- *Πανσέληνος Αλ.* • *Μανιώτης Γ.*
- *Χουλιαράς Ν.* • *Μπελιές Ερ.*
- *Καλιότσος Π.* • *Βαλτινός Θ.*
- *Μητροπούλου Κ* • *Αμπατζόγλου Π.*
- *Κοτζιάς Αλ.* • *Μαρκόπουλος Γ.*

24 ζωγράφοι

- *Δασκαλάκης Σ.* • *Στεφάνου Ν.*
- *Ζησίου Μιχ.* • *Ξαγοράρης Ζάψος*
- *Ρόρρης Γ.* • *Χαδούλης Γ.*
- *Φασιανός Αλ.* • *Μανουσάκης Μ.*
- *Νικολάου Ν.* • *Σακαγιάν Εδ.*
- *Σπεράντζας Β.* • *Νταούλας Κ.*
- *Ηλιοπούλου Ειρ.* • *Μόραλης Γ.*
- *Τέτσης Π.* • *Βερούκας Αλ.*
- *Μυταράς Δ.* • *Φραντζολά Εβίτα*
- *Μιγάδης Γ.* • *Ματσούκη Ειρ.*
- *Τσακαλή Άν-Μαρ.* • *Μισούρας Τ.*
- *Κουρσάρης Σπ.* • *Χουλιαράς Ν.*

ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ: 36.38.362 - 36.45.236

ΣΥΝΑΙΝΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ;

Η φαντασιακή «θέσμιση» της πολιτικής

του Μ. Πατρινού

Πρόκειται να πυκνώσουν τις επόμενες ημέρες οι κάθε είδους «συναινετικές» διαδικασίες στα εσωτερικά των κομμάτων. Άνοιγμα του κ. Μητσοτάκη στους αμφισβητίες, σχεδιασμοί διαλόγου και κομματικών συσκέψεων από το Εκτελεστικό του ΠΑΣΟΚ και τον κ. Α. Παπανδρέου, νέος κύκλος επαφών, με επίκεντρο την προετοιμασία για τις εκλογές, από την κ. Μ. Δαμανάκη και προσκλητήριο για επανένταξη των παροπλισμένων από την ηγεσία του ΚΚΕ.

Πρόκειται για σημείο των καιρών περισσότερο παρά για συνειδητή πολιτική επιλογή, που σηματοδοτεί τη διάθεση για νέους ρόλους και κατανομή εξουσιών. Είναι χαρακτηριστικό ότι όλες αυτές οι «συναινετικές» διαδικασίες, τα ανοίγματα και τα προσκλητήρια έρχονται μετά από μια φάση σκλήρυνσης της αρχηγικής στάσης. Δεν υπάρχει διάθεση για κατανομή της προσωπικής εξουσίας από κανένα πολιτικό αρχηγό, όπως έδειξαν όλες οι κινήσεις όλων τον τελευταίο καιρό, με την άρνησή τους να συνδιαλαγούν με ίσους όρους με τους αντιρρησίες, να μοιράσουν κομματικά αξιώματα και να συζητήσουν τα προβλήματα. Ομιλούμε για ελιγμούς στην καλύτερη περίπτωση, για τακτικές κινήσεις, οι οποίες εντάσσονται –και έχουν σκοπό να υπηρετήσουν– την προσωπική τους στρατηγική – από τον κ. **Μητσοτάκη** έως την κ. **Αλ. Παπαρρήγα**.

Ανάλογο φαινόμενο με εκείνο του φαντασιακού, προσχηματικού ανοίγματος της ηγετικής ομάδας είναι και ένα γενικότερο της πολιτικής ζωής τελευταία. Η διαρκής «εσωτερίκευση» όλων των μεγάλων προβλημάτων του τόπου, η συρρίκνωση και η πτώχευσή τους. Όλα τα θέματα αυτά, από το Σκοπιανό, το πακέτο Ντελόρ, τη νέα φάση του Κυπριακού και τις κυπριακές εκλογές, τα αναπτυξιακά προγράμματα, η βαλκανική πολιτική και τόσα άλλα συρρικνώνονται σε σημασία. Παύουν να αποτελούν συνολικές πολιτικές όχι μόνο όλης της πολιτικής ηγεσίας αλλά και του κάθε κόμματος χωριστά. Αποτελούν, στην καλύτερη περίπτωση, πεδίο κροτίδων και πυροτεχνημάτων, «ιδεών και προτάσεων» χωρίς συνέχεια και συνέπεια.

Και καθώς έχουν ειπωθεί τα πάντα, οι πάντες ομοιάζουν με κύμβαλα αλαλάζοντα.

Παρ' όλα αυτά συνεχίζουν γιατί δεν έχουν ή δεν μπορούν να κάνουν τίποτα διαφορετικό. Κυριαρχούν οι διάσπαρτες, μεμονωμένες και ασυντόνιστες φωνές και αποτελεί το φαινόμενο αυτό τον αντίποδα του κομματικού πλουραλισμού. Είναι σύμπτωμα κατακερματισμού και έλλειψης στοιχειώδους συντονισμού και όρων πολιτικής έκφρασης ενός κόμματος. Για το λόγο αυτό οι διάφοροι «αιρετικοί» δεν αντιμετωπίζονται ενοχλητικά (ας δει π.χ. τις απόψεις των κ.κ. **Πάγκαλου, Τσοχατζόπουλου, Τζουμάκα, Παπαθεμελή, Μπούτου, Κακλαμάνη** για το Σκοπιανό στο ΠΑΣΟΚ) παρά μόνο εάν και όταν θίγουν την εικόνα και το ρόλο της κάθε κομματικής ηγεσίας. Σε κάθε άλλη περίπτωση αντιμετωπίζονται με αδιαφορία ή ανεκτικότητα για λόγους προσωπικής τους ψηφοθηρίας. Δεν αποτελούν ευρύτερες απειλές και Ϊυποτάσσονται εύκολα. Ως γενικό συμπέρασμα της ελληνικής πολιτικής ζωής δεν μπορεί παρά να είναι εκείνο, σύμφωνα με το οποίο οι πάντες προσπαθούν να επωφεληθούν από τις αδυναμίες, τα λάθη και τα ολισθήματα (από τα μικρότερα ώς τύπου Καλτσεστρούτσι) του άλλου, παρά από τη θετική υποστήριξη προγράμματος, ιδεών και προσώπων. Η τακτική, εντός και εκτός των κομμάτων, του «μη χείρον, βέλτιστον...» Λίγα βήματα πριν από την αποσάρθρωση... Αυτή η απουσία συνολικών στρατηγικών από κάθε κόμμα χωριστά, που γίνεται με τον καιρό όλο και περισσότερο εμφανής και εξηγεί την απουσία εθνικής στρατηγικής ή έστω διαλόγου γύρω από αυτή, έχει τη βασική της «εξήγηση». Ως επιλογή, εννοείται.

Οι πολιτικές ηγεσίες έχουν σαφώς θέσει ως βασική τους επιδίωξη την αναμέτρηση στις εκλογές και μόνο το ορόσημο των εκλογών καθορίζει στάσεις και συμπεριφορές. Ο κ. **Κ. Μητσοτάκης** προσπαθεί να ρίξει όλα του τα πυρομαχικά σ' αυτή την επικείμενη μάχη που έχει σαφή προσωποκεντρικό χαρακτήρα. Ο κ. **Α. Παπανδρέου** ατενίζει με «ηρεμία και αυτοπεποίθηση» την άνετη εκλογική του νίκη. Η κ. **Μ. Δαμανάκη** προσπαθεί να εξασφαλίσει παράταση του αρχηγικού της βίου έως τότε που της δίνεται εύκολα γιατί κανείς δεν θέλει να φορτωθεί την εκλογική ήττα. Το ΚΚΕ και προσωπικά η κ. **Αλ. Παπαρρήγα** να αναδειχθεί σε τρίτο κόμμα της Βουλής, εξαφανίζοντας τον ΣΥΝ.

Δεν πρόκειται για κρίση προσανατολισμού από τυπική άποψη αλλά για κρίση συνολικής πορείας του ελληνικού πολιτικού συστήματος. Εάν η ανακίνηση του θέματος της Αναθεώρησης του Συντάγματος έχει αξία είναι γιατί αποκαλύπτει πόσο ολίγη ανάγκη έχουμε από την αναθεώρηση του Συντάγματος. Όσον και εάν υπήρξε ελάχιστο το κύρος και η νομιμοποίηση των αιτιολογιών του ΠΑΣΟΚ το 1985-6 στον Συνταγματικό Χάρτη του 1975. Τα τελευταία χρόνια το μεγάλο και πρωταρχικό πρόβλημα της χώρας δεν ήταν Πολιτειακό και κανένα τέτοιο πρόβλημα δεν προέκυψε, παρά τους κλυδωνισμούς της **Προεδρίας Σαρτζετάκη** και της πολιτικής ζωής τη διετία 19881989. Το μέγα πρόβλημα –και γι' αυτό κάθε συζήτηση από τους πάντες για την αναθεώρηση είναι μεταφυσική φαντασική και τελικά ιδιοτελής– είναι η λειτουργία του ίδιου του πολιτικού συστήματος

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ:

«Δεν μπορούμε να πάμε σε δεύτερη Ζυρίχη»

Ευρύτατη δημοσιότητα γνώρισε το αποκλειστικό δημοσίευμα στό περασμένο τεύχος του *Αντί* για τις σκέψεις του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλή που είχαν ως επίκεντρο τον σκεπτικισμό του γύρω από το Σκοπιανό με τη γνωστή φράση «κινούμεθα μεταξύ εθνικής ήττας και εθνικής ταπείνωσης».

Όλες σχεδόν οι εφημερίδες έδωσαν ιδιαίτερη προβολή στο όλο θέμα – με πρώτες την *Ελευθεροτυπία*, τον *Ελεύθερο Τύπο*, *Τα Νέα*, την *Αυγή* και το *Έθνος* – ενώ αντικείμενο ευρύτατου σχολιασμού, δηλώσεων και εκτιμήσεων αποτέλεσε το δημοσίευμα του *Αντί* σε ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς, μετά μάλιστα την γνωστή ανακοίνωση της Προεδρίας της Δημοκρατίας την περασμένη Κυριακή. Η ανακοίνωση, η οποία προκάλεσε νέο κύκλο συζητήσεων και σχολίων –καθώς την ακολούθησε η πρωτοβουλία της Προεδρίας για σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών, που προσέκρουσε στην άρνηση του Προέδρου του ΠΑΣΟΚ– έγινε, μετά το κύριο άρθρο της *Ελευθεροτυπίας*, και εκτενές άρθρο του κ. Π. Καμβύση στον *Ελεύθερο Τύπο*, που βασίζονταν στο αποκαλυπτικό δημοσίευμα του *Αντί* και το επιβεβαίωναν.

Γεγονός πάντως παραμένει ότι –όπως απέδειξε και η κατοπινή ειδησεογραφία των *Νέων*, του *Ελεύθερου Τύπου* και του *Έθνους*– οι σχέσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας με την κυβέρνηση και προσωπικά με τον κ. Κ. Μητσοτάκη διέρχονται μια φάση κρίσης εμπιστοσύνης, που δεν μπορεί να λάβει σαφή και συγκεκριμένη αποδεικτική δημοσιότητα. Πάντως, το *Αντί* συνεχίζοντας, την επιτυχημένη παράδοσή του στο θέμα αυτό –όπως και σε τόσα άλλα–, θέλει να σημειώσει ότι σύντομα, εντός των ημερών, οι σχέσεις Καραμανλή - Μητσοτάκη θα δοκιμασθούν περισσότερο καθώς ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαφωνεί και μάλιστα έντονα με τη διαδικασία διαιτησίας «άνευ όρων» και την απομάκρυνση του θέματος των Σκοπίων από τις αποφάσεις και τις δεσμεύσεις Λισαβώνας και Εδιμβούργου. Και επισημαίνει χαρακτηριστικά: *Δεν μπορούμε να πάμε σε δεύτερη Ζυρίχη*.

και ιδιαίτερα ο ρόλος, η συμπεριφορά, η δομή και η λειτουργία των πολιτικών κομμάτων και τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται τη σχέτους με την εξουσία και την κοινωνία.

Το πρόβλημα της χώρας εξακολουθεί να παμένει βαθύτατα πολιτικό, με την έννοια: βατατα θέμα οργάνωσης και λειτουργίας των μματικών του μηχανισμών. Εδώ εντοπίζοι τα αδιέξοδα, οι παθογένειες και οι αδυνας του πολιτικού συστήματος και σ' αυτό τον ιέα χρειάζεται να γίνουν οι μεγάλες και σοές αλλαγές. Χωρίς αναθεώρηση του ντάγματος, η οποία με τους όρους και τις πιμότητες τις οποίες θέλει η Κυβέρνηση ίκειται να καταλήξει σε μια νέα κομματική επέμβαση στο Σύνταγμα, όπως εκείνη του 1985-86. Γιατί είναι σαφές ότι και αυτή η κίνηση του κ. Μητσοτάκη τελικά δεν έχει άλλο στόχο παρά να αποσπάσει τον κ. **Αθ. Κανελλόπουλο** από τον εναγκαλισμό των κ.κ. **Έβερτ** και **Δήμα** και τη διάσπαση της «τρόικας» των πρώην. Και μάλλον απ' ό,τι φαίνεται ο κ. Μητσοτάκης έχει αποδεχθεί τους όρους και διαδικασίες που έθεσε στη συζήτησή τους ο κ. Κανελλόπουλος χωρίς να ανακοινωθούν (πρώτα συγκρότηση επιτροπής από κυβερνητικούς και κομματικούς παράγοντες και μετά η προεδρία Κανελλόπουλου).

Είχαμε προβλέψει ότι το 1993 θα αποδειχθεί περισσότερο δίσεκτο πολιτικά για την κυβέρνηση αλλά και τις κομματικές ηγεσίες γενικότερα από το 1992. Η διαπίστωση νομίζουμε ότι μάλλον αρχίζει να δικαιώνεται, εάν λάβει υπόψη του κανείς ότι μέσα στις πρώτες εβδομάδες του νέου χρόνου καμία κομματική ηγεσία δεν βγήκε ενισχυμένη από τις αδυναμίες και τα λάθη της άλλης. Όλοι εξακολουθούν να δημιουργούν ευρύτερα αισθήματα άπωσης, διαθέσεις απόρριψης από μεγάλες μερίδες στελεχών και οπαδών και την αίσθηση ότι αποτελούν ληξιπρόθεσμες, άλλος λιγότερο, άλλος περισσότερο, περιπτώσεις.

Υπάρχει μια διαρκής αποστασιοποίηση των πολιτών από τα «τρέχοντα δημόσια» αλλά δεν είναι και απομάκρυνση από την πολιτική, γιατί η ίδια αυτή η κριτική και δυσαρεστημένη στάση απέναντι στα κοινά υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει αδιαφορία, πλήρης ιδιώτευση, οριστική απομάκρυνση.

Είναι βέβαιο ότι το ενδιαφέρον για την «τρέχουσα πολιτική» θα αναζωπυρωθεί όταν αλλάξουν οι όροι και οι προϋποθέσεις, που δεν φαίνονται στον ορίζοντα. Τουλάχιστον τα επόμενα δύο, τρία χρόνια. Έως τότε έτσι θα πορεύεται η χώρα, με ή χωρίς κυβέρνηση της «Νέας Δημοκρατίας», με Μητσοτάκη ή Παπανδρέου ή όποιον άλλο. Η κρίση είναι βαθύτερη, και από την άποψη αυτή οι αναγκαίες αλλαγές στην αναγκαία έκτασή τους δεν μπορεί να γίνουν παρά μόνο μετά τις εκλογές. Έως τότε θα υπάρχουν διαρκείς εναλλαγές στο γενικό πολιτικό κλίμα, που θα συνεχίσει την κατιούσα από πλευράς όρων πολιτικής αντιπαράθεσης.

Το Σκοπιανό καλύπτεται από την *Καλτσεστρούτσι*, το *Κυπριακό* από τη σκανδαλολογία, η αναθεώρηση του Συντάγματος από τις εσωκομματικές διαμάχες και σκοπιμότητες, η νέα φάση του Συνασπισμού από τις εσωτερικές διεργασίες, η πορεία του ΠΑΣΟΚ προς την αυτοδυναμία από τη χαλαρότητα αυτής της ιδιότυπης «πολυφωνίας-φωνίας». Εις το εξής, και οι εξελίξεις θα το δείξουν σύντομα, δεν αποκλείεται τα φαντασιακά θέματα να κυριαρχήσουν των πραγματικών προβλημάτων και το κλίμα της αντιπαράθεσης έως τις εκλογές θα θυμίζει όλο και περισσότερο το 1989.

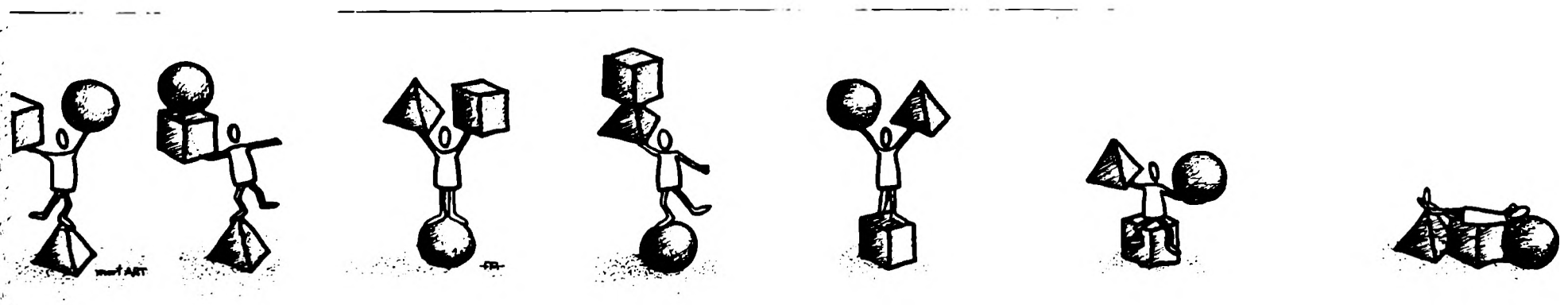

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

ΕΥΤΥΧΙΑ ΠΑΠΑΤΖΑΝΑΚΗ **Πιτάνης 3, Λυκαβηττός, τηλ. 6457124**

Η απονεύρωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής

του Γιώργου Καπόπουλου

Στην πιο κρίσιμη στιγμή της μεταπολεμικής ιστορίας των Βαλκανίων η Αθήνα εμφανίζεται στερημένη όλων των πλεονεκτημάτων που θα μπορούσε να αντλεί ώς δύναμη σταθεροποίησης, μόνο μέλος του ΝΑΤΟ και της ΕΟΚ στην περιοχή. Η μάχη της ονομασίας των Σκοπίων υπεβίβασε την ελληνική θέση από την επιδιαιτητική υπεροχή απέναντι στους εμπλεκόμενους και τις ενδιαφερόμενες για τη γιουγκοσλαβική κρίση δυνάμεις στο στάτους του εκλιπαρούντος τη Δύση εμπλεκομένου.

Το Συμβούλιο υπουργών Εξωτερικών των 12 στις Βρυξέλλες, τη Δευτέρα, υπήρξε αποκαλυπτικό: Αδυνατώντας να αναλάβει το εσωτερικό πολιτικό κόστος της επίσημης εγκατάλειψης της γραμμής των εθνικών θριάμβων της Λισσαβώνας και του Εδιμβούργου η ελληνική διπλωματικά επιζητά τη σιωπή των κοινοτικών μας εταίρων, τη στιγμή που βρίσκεται παρασκηνιακά σε πλήρη εξέλιξη η διαπραγμάτευση του συμβιβασμού. Το αποτέλεσμα είναι ήδη ορατό: Η ενδυνάμωση των ελληνικών θέσεων, που θα προσέφερε η επίσημη στήριξη των 12 στα άλλα, τα πιο κρίσιμα και ουσιαστικά σκέλη του συμβιβασμού, την τροποποίηση του συντάγματος των Σκοπίων και τη σαφή και χωρίς περιστροφές εγκατάλειψη του μειονοτικού αλυτρωτισμού από την πολιτική ηγεσία του νέου βόρειού μας γείτονα, δεν πρέπει να προσδοκάται. Εστερημένη των πλεονεκτημάτων που της δίνει η ένταξη σε δύο δυτικές συσσωματώσεις, η Αθήνα προσέρχεται καθυστερημένη στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων ως θεσμικά ισότιμη του κ. **Κίρο Γκλιγκόροφ.**

Την ίδια στιγμή η γιουγκοσλαβική κρίση εισέρχεται σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις στην πιο αποφασιστική τροπή της: Το άδοξο τέλος της μεσολαβητικής προσπάθειας Βανς-Ουεν, η επέκταση του περιορισμένου σήμερα στην Κράινα σερβοκροατικού πολέμου σε όλα τα μέτωπα και η συγχώνευση των συγκρούσεων αυτών με τη σύρραξη τη Βοσνίας και η έναρξη επιλεκτικών αμερικανικών πληγμάτων κατά σερβικών στόχων θα είναι, από ό,τι φαίνεται, οι εξελίξεις των επόμενων εβδομάδων.

Η πιο μετριοπαθής παραλλαγή του αποσταθεροποιητικού αυτού σεναρίου, η χρήση του εμπάργκο αποστολής όπλων στους μουσουλμάνους της Βοσνίας που προωθείται στην Ουάσιγκτον και στη Βόννη, θα είναι εξίσου επιζήμια για τα ελληνικά συμφέροντα.

Μπροστά λοιπόν σε αυτή τη διολ-

σθηση προς την κλιμάκωση, τη διεύρυνση και πιθανότατα τη μετατροπή της γιουγκοσλαβικής σύγκρουσης σε βαλκανικό πόλεμο, η ελληνική εξωτερική πολιτική αδυνατεί να ελιχθεί και να εκμεταλλευθεί τις σοβαρές αντιθέσεις που έχουν αρχίσει ήδη να εμφανίζονται ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις. Τουλάχιστον μέχρι την οριστική ένταξη των Σκοπίων στον ΟΗΕ, τον προσεχή Απρίλιο, τα περιθώρια όχι εναντίωσης αλλά ενεργού διαφοροποίησης από την πολιτική της Ουάσιγκτον στα Βαλκάνια από την Αθήνα φαίνονται από ασφυκτικά περιορισμένα έως ανύπαρκτα.

Επιγραμματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι χειρισμοί του ψυχοδράματος της ονομασίας των Σκοπίων είχαν σαν αποτέλεσμα να υποστεί η Ελλάδα τις συνέπειες των κινδύνων και να απεμπολήσει όλα τα πλεονεκτήματα που θα μπορούσε να αντλήσει από τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Μια ματιά και μόνο στους διπλωματικούς ελιγμούς των γειτόνων μας, της Άγκυρας, της Σόφιας, των Τιράνων και των Σκοπίων, είναι αρκετή για να καταδείξει ότι σε κάθε μεγάλη περιφερειακή διεθνοπολιτική αναστάτωση παρουσιάζονται για κάθε χώρα δυνατότητες για να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που προσφέρονται μαζί με την παράλληλη ελαχιστοποίηση των κινδύνων.

Υπέρβαση και παράκαμψη της γραμμής **Γκένσερ** στο γιουγκοσλαβικό πρόβλημα μέσω της μεσολαβητικής προσέγγισης του **Σάιρους Βανς** και του **Ντέιβιντ Όουεν,** η χρασκηνιακή αντιπαράθεση Ουάσιγκτον - Λονδίνου, επανεμφάνιση μιας φιλοσερβικής ρωσικής διπλωματίας στα Βαλκάνια. Μπροστά σε αυτή την πρωτοφανή διεθνή κινητικότητα γύρω από τη γιουγκοσλαβική κρίση εσωστρεφής, περιδεής και αρριχαρακωμένη, η ελληνική πολιτική ηγεσία, κυβέρνηση και αντιπολίτευση αδυνατεί να προωθήσει τα ελληνικά συμφέροντα, απορροφημένη από την ελαχιστοποίηση ή τη μεγιστοποίηση στην εσωτερική πολιτική σημασία του αναπόφευκτου κόστους της προσαρμογής της εξωτερικής μας πολιτικής από τον εθνικό θρίαμβο χωρίς αντίκρυσμα στον καθυστερημένο συμβιβασμό.

Η υστερία της ονοματολογίας έχει ρίξει βαριά σκιά στα κρίσιμα ερωτήματα ως προς την αξιοποίηση του εδάφους της δημοκρατίας των Σκοπίων σε περίπτωση κλιμάκωσης των στρατιωτικών πιέσεων κατά της Σερβίας. Κανείς δεν φαίνεται να κατανοεί τι θα σήμαινε για τη χώρα μας η προώθηση αμερικανικών δυνάμεων στη χώρα αυτή. Το σενάριο του ανοίγματος ενός νότιου μετώπου πίεσης του Βελιγραδίου θα μπορούσε να είναι ένα βήμα πριν από τη διεξαγωγή των αβέβαιης έκβασης επιλεκτικών επιχειρήσεων κατά σερβικών στόχων. Δίπλα λοιπόν στην αδυναμία εκμετάλλευσης των ευκαιριών που παρουσιάζονται από το θρυμματισμό της αντισερβικής ομοφωνίας των 12 υπάρχει ο φόβος για αυτόματη πρόσδεση σε οποιονδήποτε επιχειρησιακό τυχοδιωκτισμό θα μπορούσε να αναπτύξει η Ουάσιγκτον στον πρώην γιουγκοσλαβικό νότο.

Τα αδιέξοδα αυτά είναι η λογική έκβαση της πολιτικής της Αθήνας απέναντι στη γιουγκοσλαβική κρίση, από την αρχή της σύγκρουσης, την επομένη δηλαδή της 25ης Ιουνίου 1991. Η κρίση κατέλαβε τη χώρα μας σε πλήρη ελληνοαμερικανική ευφορία: Τότε ήταν η επαύριο του πολέμου του Κόλπου, και ο κ. **Αντώνης Σαμαράς** μόλις είχε λάβει την επιστολή του Αμερικανού ομολόγου του **Τζέιμς Μπέικερ,** ο οποίος τον διαβεβαίωνε για τον σταθεροποιητικό και ενεργό ρόλο που καλείται να διαδραματίσει η Ελλάδα στα Βαλκάνια. Για επτά συνεχείς μήνες η ελληνική εξωτερική πολιτική έμοιαζε να επαναπαύεται στη χλιαρή και ανενεργή αμερικανική στήριξη της διατήρησης της ενότητας και της ακεραιότητας της Γιουγκοσλαβίας, μιας γραμμής μετέωρης και εξωπραγματικής καθώς ο μόνος υποστηρικτής της στην καταρρέουσα ομοσπονδία ήταν ο τελευταίος ομοσπονδιακός πρωθυπουργός **Άντε Μάρκοβιτς.**

Στο διάστημα αυτό η Αθήνα έχασε όλες τις ευκαιρίες ουσιαστικής παρέμβασής της στην επερχόμενη αναπόφευκτη διανομή της πρώην Γιουγκοσλαβίας, και πρώτα από όλα την ευκαιρία ανοίγματος ενός διμερούς διαλόγου με τα Σκόπια από θέσεως ισχύος.

Η παρουσία του ομοσπονδιακού γιουγκοσλαβικού στρατού στο έδαφος της δημοκρατίας αυτής θα έδινε τότε στην Αθήνα το περιθώριο όχι μόνο να υπαγορεύσει τον βέλτιστο δυνατό για τις ελληνικές θέσεις συμβιβασμό αλλά και να προσδέσει την ηγεσία της γιουγκοσλαβικής αυτής δημοκρατίας στην επιλογή της επωφελούς δορυφοροποίησής της από την Ελλάδα. Όταν η Ελλάδα αποδέχθηκε τη διανομή της Γιουγκοσλαβίας, την ημέρα του πρώτου εθνικού μας θριάμβου, την 16η Δεκεμβρίου του 1991, την αποδέχθηκε με τους όρους που υπαγόρευσε ο **Χανς Ντήτριχ Γκένσερ,** όρους που ισοδυναμούσαν με την ήττα της Σερβίας.

Οι αυταπάτες της ελληνικής κυβέρνησης για την αμερικανική πολιτική στη γιουγκοσλαβική κρίση κράτησαν μέχρι το τέλος του Δεκεμβρίου του ίδιου έτους. Λίγες ημέρες μετά το Μάαστριχτ, ο κ. **Μητσοτάκης** και μετά τη συνάντησή του με τον **Τζορτζ Μπους** στην Ουάσιγκτον διαπίστωνε ότι μόνον οι ΗΠΑ έχουν πολιτική απέναντι στη Γιουγκοσλαβία κατά αντιδιαστολή προς την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η στροφή της αμερικανικής πολιτικής στο γιουγκοσλαβικό υπήρξε και το τέλος κάθε συνεκτικής και συνολικής προσέγγισης της Αθήνας απέναντι στη γιουγκοσλαβική κρίση, τμήμα της οποίας ήταν και παραμένει η διεθνής αναγνώριση των Σκοπίων. Από τότε μέχρι σήμερα έχουμε μια διαδοχή χειρισμών που αποσκοπούν στη χρονική παρέλκυση και στην ελαχιστοποίηση του αναπόφευκτου εσωτερικού κόστους μιας προαναγγελθείσης εθνικής ήττας. ❐

ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

του Μιχάλη Δούντα

Οι προσεχείς προεδρικές εκλογές στην Κύπρο είναι, ίσως, οι κρισιμότερες στη σύντομη ιστορία του κυπριακού κράτους. Διότι διεξάγονται σε μια περίοδο κορύφωσης της προσπάθειας και των έξωθεν πιέσεων για την επιβολή κακής λύσης του Κυπριακού.

Συνεπώς, θα επηρεάσουν καθοριστικά το μέλλον του ελληνισμού της Κύπρου. Επίσης, για τον ίδιο λόγο, θα έχουν επιπτώσεις και στο πεδίο των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Πρόκειται δηλαδή για εκλογές πραγματικά πανεθνικής σημασίας. Το ενδιαφέρον τους ξεπερνά κατά πολύ τον στενό κομματικό ανταγωνισμό, στο πλαίσιο του οποίου, δυστυχώς, διεξάγονται.

Ως επίδικο σημείο εμφανίζεται το σχέδιο Γκάλι, που, όπως επανειλημμένα έχει αναλυθεί, θα μετέβαλε την Κύπρο σε προτεκτοράτο της Άγκυρας. Τούτο διότι προβλέπει κράτος ισότιμα δικοινοτικό (πλήρης εξίσωση, ως προς τις εξουσίες, της ελληνικής πλειοψηφίας με την τουρκοκυπριακή μειονότητα)· διατηρεί την επεμβατική εγγύηση της Τουρκίας, καθώς και παρουσία τουρκικού στρατού. Ενώ εξάλλου, ως ισχνό αντάλλαγμα της τουρκικής επικυριαρχίας, προνοεί μικρές εδαφικές ανακατατάξεις που θα συνεπήγοντο παλιννόστηση το πολύ του 1/4 των προσφύγων. Και, βεβαίως, ο Ντεκτάς ζητάει και άλλα. Δηλαδή διαγράφεται «λύση» που θα επιδεινώνει μοιραία τη σημερινή πραγματικότητα.

Όμως το νόημα της εκλογικής αναμέτρησης είναι βαθύτερο. Διότι, ουσιαστικά, αντιμάχονται από τη μια μεριά δυνάμεις του ψευτοκοσμοπολιτισμού· της άρνησης της παράδοσης· του «ιδεώδους» της κυπριακής συνείδησης· των εφήμερων οικονομικών συμφερόντων· της αποδοχής του αναπόφευκτου της τουρκικής επιρροής. Και από την άλλη η πίστη στην εθνική ταυτότητα και την πολιτιστική κληρονομιά· ο ρεαλιστικός φόβος των τουρκικών επιδιώξεων, που δεν αφήνει περιθώρια συμβιβασμών, και η βεβαιότητα ότι οποιαδήποτε οικονομική υπεροχή των Ελλήνων δεν θα αρκέσει για να εξουδετερωθεί η τουρκική ισχύς, όπως φαίνεται να ονειροπολούν ο Πρόεδρος Βασιλείου, και οι οπαδοί του. Συμπέρασμα: το επίμαχο θέμα των εκλογών είναι αν ο Πρόεδρος Βασιλείου υπέρμαχος του σχεδίου Γκάλι, θα αφεθεί, μειδιών και δημαγωγών, να ολοκληρώσει το ολέθριο έργο του· ή εάν η λαϊκή οργή θα τον απομακρύνει, ώστε να ανακοπεί ο καλπασμός του Κυπριακού προς τον κρημνό και να τροχειοθετηθεί τούτο, επιτέλους, σε μια αξιοπρεπή, προσγειωμένη γραμμή αντίστασης προς διάσωση, πάντως, των υπαρχόντων και, οψέποτε, ανάκτηση των κατακτηθέντων.

Αυτή είναι η πεμτουσία των επικείμενων κυπριακών εκλογών. Ας δούμε τώρα ποιοι διεκδικούν τη λαϊκή εντολή, με διάσταση, πλέον, λόγω της συγκυρίας, πρωταγωνιστών εθνικού δράματος:

• Ο Πρόεδρος Γ. Βασιλείου, ετών 62, έπηλυς της πολιτικής, επιτυχημένος επιχειρηματίας, από οικογένεια διακεκριμένων, μαχομένων κομμουνιστών, με συμπάθειες, όμως, και στον επιχειρηματικό κόσμο και με προσωπικότητα προσηνή και μειδιώσα μέχρις απροσχημάτιστης δημαγωγίας, είχε προκριθεί από το ΑΚΕΛ (Κομμουνιστικό Κόμμα) ως καταλληλότερος υποψήφιος Πρόεδρος κατά τις εκλογές του 1988. Σημειωτέον ότι συγκέντρωνε επίσης την προκλητικά έκδηλη συμπάθεια Άγγλων, Αμερικανών και, γενικότερα, του δυτικού παράγοντα. Ήταν συνεπώς ο ιδανικός υποψήφιος για να προωθήσει κυπριακή πολι-

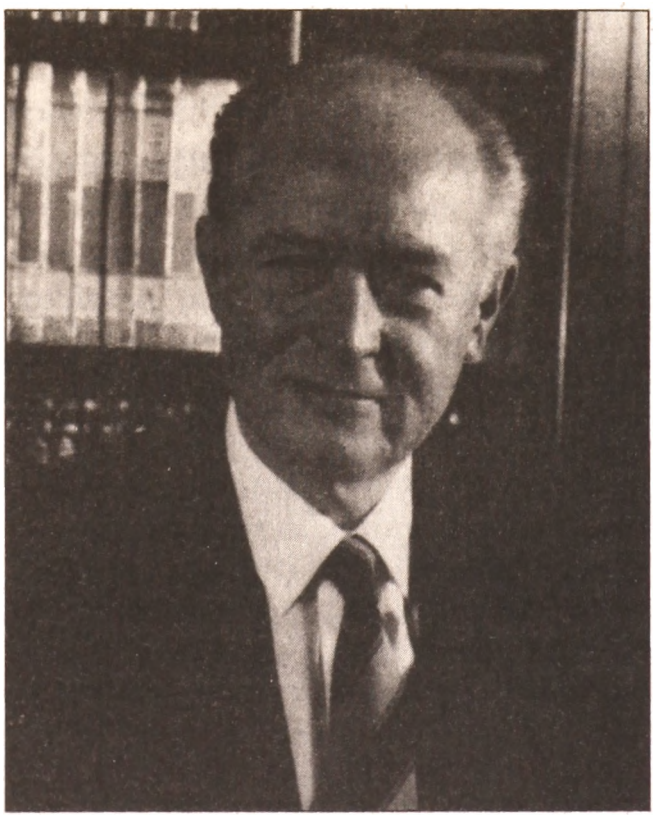

Γ. Βασιλείου

τική στην οποία συνέπιπταν, κατά ιστορική ειρωνεία, Ουάσιγκτον και Μόσχα. Έτσι, άλλωστε, εξηγείται και η αποφασιστική υποστήριξη τότε της υποψηφιότητάς του από τον κ. Κληρίδη και τον Δημοκρατικό Συναγερμό. Ήταν διάχυτα γνωστή στην Κύπρο η σημασία που απέδιδε πάντα ο κ. Κληρίδης στην αγγλοαμερικανική άποψη και η ετοιμότητά του για μείζονα συμβιβασμό.

Η πολιτική που εφήρμοσε, ατυχώς με επιδεξιότητα, ο κ. Βασιλείου δικαίωσε τους ποικίλλους υποστηρικτές: έφερε την Κύπρο στα πρόθυρα ανάδειξής της σε τουρκικό προτεκτοράτο! Εάν τυχόν επανεκλεγεί, θα ολοκληρώσει το έργο του.

Όμως, στις επικείμενες εκλογές ο κ. Βασιλείου κατέρχεται με μειωμένες δυνάμεις. Μόνοι υποστηρικτές του το ΑΚΕΛ, κάποια σπαράγματα από την πρόσφατη διάσπασή του, καθώς και μια ομάδα εκλογικής πελατείας, που συντίθεται από ευνοηθέντες κατά την προεδρία του. Ο κος Κληρίδης και το κόμμα του εγκατέλειψαν τον κ. Βασιλείου. Διότι ο ίδιος ο κ. Κληρίδης διεκδικεί την προεδρία.

• Ο κ. Γλαύκος Κληρίδης είναι, μαζί με τον αντιφρονούντα κ. Λυσσαρίδη, ο πρεσβύτερος κύπριος πολιτικός. Σε ηλικία 74 ετών δίδει την ύστατη μάχη για την κατάκτηση του προεδρικού θώκου.

Στην πολιτική αναμείχθηκε από της ιδρύσεως του κράτους, έχοντας συμμετάσχει στον απελευθερωτικό αγώνα ως δικηγόρος υπεράσπισης διωκομένων από τους Βρετανούς και ως πολιτικός σύμβουλος της ηγεσίας. Ήταν εκ των σημαντικοτέρων προσωπικοτήτων στον πολιτικό χώρο της ΕΟΚΑ και ο πρώτος πρόεδρος της κυπριακής Βουλής. Συνέπλευσε πλήρως με τον Μακάριο, αν και διαφωνών με την πολιτική του. Μολονότι φιλόδοξος, ουδέποτε τόλμησε να διεκδικήσει (επί αυτόν την προεδρία. Ο ανταγωνισμός του αναπτύχθηκε στο παρασκήνιο και, ενίοτε, στο προσκήνιο, όμως ουδέποτε έφθασε μέχρις αμφισβήτησης της εξουσίας, της πολιτικής κυριαρχίας του Μακαρίου. Ευρηματικός και λίαν ευέλικτος, κοινωνικά εύχαρης, προώθησε σταθερά τάσεις και λύσεις συμβιβασμού. Καλλιέργησε τη θεωρία ότι ο κυπριακός ελληνισμός, μη δυνάμενος να αντισταθεί στην Τουρκία, έπρεπε να αποδεχθεί μείζονες πολιτικές παραχωρήσεις προς τους τουρκοκυπρίους, στους οποίους, λόγω οικονομικής υπεροχής, οι Έλληνες τελικώς θα επεβάλλοντο. Την «φιλοσοφία» αυτή κληροδότησε ο κ. Κληρίδης κ...

στον «μαθητή» του κ. Βασιλείου. Ας σημειωθεί ότι ήταν ένας συλλογισμός που απ' αρχής προέβαλαν και οι Άγγλοι, στην προσπάθειά τους να πείσουν την ελληνική πλευρά για μεγάλες παραχωρήσεις. Ωστόσο οι υποστηρικτές της θεωρίας της δια της οικονομίας επικράτησης των Ελληνοκυπρίων παραβλέπουν πάντα ότι στην Κύπρο δεν ανταγωνίζονται δύο κοινότητες, αλλά Τουρκία και ελληνισμός. Και βεβαίως η Τουρκία, που έχει

Γλαύκος Κληρίδης

δηλωμένα γεωστρατηγικά συμφέροντα στην Κύπρο, ουδέποτε θα άφηνε τους Τουρκοκύπριους να καμφθούν. Αμφίβολο, άλλωστε, είναι και κατά πόσο οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι, που στην πλειοψηφία τους διακατέχονται από τουρκικό εθνικισμό και εύλογη αφοσίωση προς την Τουρκία, θα μετάσοντο στο ελληνικό χρήμα.

Ο Κληρίδης διεξεδίκησε την προεδρία μετά το θάνατο του Μακαρίου τρεις φορές, ητείς τις δύο από τον κ. Κυπριανού και την τρίτη από τον κ. Βασιλείου. Τώρα είναι ίσως η τελευταία του ευκαιρία. Ελπίζει στη νομιμοφροσύνη του κόμματός του καθώς και στη διογκούμενη αντίδραση των οπαδών του στον απροκάλυπτο ενδοτισμό του κ. Βασιλείου.

Αλλωστε αυτή η αντίδραση ανάγκασε τον κ. Κληρίδη να μεταβάλει ριζικά την πολιτική του και να περιβληθεί τον, ελάχιστα ταιριαστό σ' αυτόν, μανδύα του «ανθισταμένου». Όμως το σημείο αυτό βρίσκεται και το σημαντικότερο πρόβλημα του κ. Κληρίδη: Η αξιοπιστία δηλαδή των όψιμων αντιστασιακών διακηρύξεών του, δεδομένου ότι σε όλη του τη σταδιοδρομία δεν πίστευσε σε αγώνα, αλλά αναδείχθηκε πατριάρχης της υποχώρησης και των συμβιβασμών, απερίσκεπτος δε υπήρξε υποστηρικτής, πραγματικός εργοδηγός, της πολιτικής Βασιλείου.

Ο κ. Πασχάλης Πασχαλίδης, ετών 64, είναι νεότατος στη μαχόμενη πολιτική, καθόλου όμως νεόπειρος περί τα πολιτικά. Αναδείχθηκε και αυτός μέσα από τον απελευθερωτικό αγώνα ως στέλεχος της ΕΟΚΑ στην αρχίας και στη συνέχεια ως στενότατος συνεργάτης και εξ απορρήτων σύμβουλος του Μακαρίου, μετέσχε στο πρώτο μεταβατικό υπουργικό συμβούλιο της Κυπριακής δημοκρατίας και, εν συνεχεία, αφιερώθηκε στη διοίκηση των επιχειρήσεων της ελληνικής κοινότητας, δια λογαριασμό της οποίας τις διαχειρίζεται η Εκκλησία. Συχνά απέρριψε προτάσεις, και μάλιστα επίμονες, του Μακαρίου για την ανάληψη κυβερνητικών ευθυνών, όπως επίσης αποποιήθηκε υποδείξεις να εκτεθεί ως υποψήφιος πρόεδρος. Μονήρης, απέφυγε την προβολή, περιορισθείς να δρα στο χώρο της ευθύνης του. Ήταν γνωστός ως «μυστικοσύμβουλος» του Μακαρίου και απολαμβάνει κύρους στην κυπριακή κοινωνία. Έκδηλη σοβαρότητα και γνησιότητα είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του. Προσωπικότητα και ύφος κατεξοχήν αντιδημαγωγικά. Διείδε από ενωρίς τους κινδύνους της δίδυμης πολιτικής Κληρίδη -Βασιλείου και, με συνέπεια, αντιτάχθηκε.

Την υποψηφιότητά του –μετά από πολλές αντιπαραγωγικές αμφιταλαντεύσεις– στηρίζουν: Το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ με προέδρους αντιστοίχως τους κ.κ. Σ. Κυπριανού και Β. Λυσσαρίδη, καθώς και μικρές ομάδες ανένταχτων, που αντιτάσσονται στην πολιτική Βασιλείου-ληρίδη. Έχουν όλοι συμπήξει το «Μέτωπο Αγωνιστικών Δυνάμεων». Οι κ.κ. Κυπριανού και Λυσσαρίδης, διαπιστώνοντας ότι δεν μπορούσαν να κερδίσουν τις εκλογές ο καθένας, ιδίω ονόματι, συνεφώνησαν, μετά μακράν, επώδυνη εγκυμοσύνη, να υποδείξουν, ως κοινό υποψήφιο, τον κ. Πασχαλίδη με τη δεδηλωμένη προσδοκία ότι αυτός θα μπορέσει να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα τους κ.κ. Βασιλείου και Κληρίδη.

Αυτά περίπου για τους πρωταγωνιστές, και ολίγα για το σκηνικό της εκλογικής αναμέτρησης, δηλαδή τη φυσιογνωμία των κομμάτων, την κομματική τοποθέτηση των εκλογέων,

Πασχάλης Πασχαλίδης

τον εκλογικό νόμο και τον τρόπο που θα «παιχθούν τα χαρτιά»:

Οι αντιμαχόμενοι, χονδρικώς, μοιράζονται εξίσου την προτίμηση των εκλογέων. Ωστόσο οι μικρές διαφορές είναι κρίσιμες. Σύμ-

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ:
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

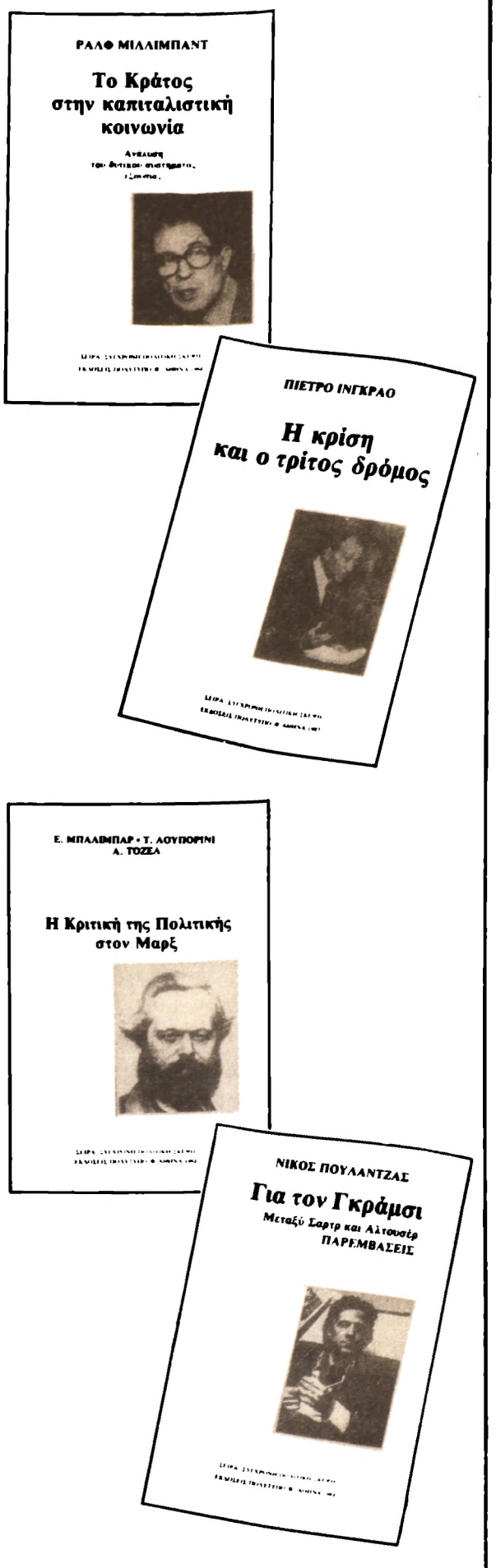

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • *FAX*: 3607878

φωνα με τα αποτελέσματα των τελευταίων βουλευτικών εκλογών: Ο ΔΗΣΥ (Κληρίδης) εκφράζει το 35% των ψηφοφόρων· το ΑΚΕΛ (Κομμουνιστές) και κάποια διασπασθέντα σπαράγματα το 31%· το ΔΗΚΟ (Κυπριανού) το 20% και η ΕΔΕΚ (Λυσσαρίδης) το 11% (τα δύο τελευταία κόμματα συνθέτουν το αγωνιστικό μέτωπο).

Δεδομένου ότι ο εκλογικός νόμος προβλέπει δεύτερο γύρο, στον οποίο μετέχουν μόνο τα δύο πρώτα κόμματα, είναι βέβαιο ότι ο πρόεδρος θα αναδειχθεί κατά τη δεύτερη εκλογή. Και θα είναι αυτός που θα εξασφαλίσει ως «τσόντα» τους οπαδούς του κόμματος (ή των κομμάτων) που απέτυχε στην πρώτη εκλογή.

Αυτός ο «σιδηρούς κανόνας» καθορίζει, για χρόνια τώρα, σε μεγάλο βαθμό, τις πολιτικές εξελίξεις στην Κύπρο. Διότι οι Κύπριοι είναι εγκλωβισμένοι στα κόμματα. Η κομματική νομιμοφροσύνη έχει τόση προτεραιότητα ώστε μεταβάλλεται σ' ένα είδος «κομματικού τοπικισμού». Οι μετακινήσεις από κόμματος σε κόμμα δεν συνηθίζονται. Κατά συνέπεια μόνο χαρισματικοί ηγέτες, όπως ο Μακάριος, επικοινωνούσαν απευθείας, όχι μέσω κομμάτων, με το λαό και εξελέγοντο από τον πρώτο γύρο με εντυπωσιακή πλειοψηφία. Τέτοιες όμως προσωπικότητες σπανίζουν. Συνεπώς, η κύρια εκλογική αναμέτρηση θα διεξαχθεί στον δεύτερο γύρο. Η εξασφάλιση της συμμετοχής σ' αυτήν είναι η επιδίωξη των κομμάτων στον πρώτο γύρο.

Υπό τις συνθήκες αυτές προκύπτουν οι εξής επισημάνσεις και εκτιμήσεις:

- Ο κ. Κληρίδης θεωρείται βέβαιο ότι έχει εξασφαλίσει τη συμμετοχή του στο δεύτερο γύρο. Κατά συνέπεια το παιχνίδι θα παιχθεί μεταξύ Βασιλείου και Πασχαλίδη στον πρώτο γύρο για να αναδειχθεί αυτός που θα αναμετρηθεί με τον Κληρίδη στο δεύτερο.
- Αν επικρατήσει ο κ. Πασχαλίδης, μολονότι, κατά τις δημοσκοπήσεις έπεται ελαφρώς του κ. Βασιλείου, τότε έχει ίσως τις μεγαλύτερες πιθανότητες να αναδειχθεί πρόεδρος. Διότι το ΑΚΕΛ, ακόμη και αν το αποφάσιζε η ηγεσία του, θα 'ταν δύσκολο να έπειθε τη βάση να ψηφίσει Κληρίδη, να του δώσει δηλαδή την περιπόθητη «τσόντα»· θα βρικολάκιαζαν πολλά φαντάσματα που ακόμη, δυστυχώς, πλανώνται στον πολιτικό ορίζοντα της Κύπρου. Και είναι βέβαιο ότι μόνο εκλογή Πασχαλίδη θα ανέκοπτε σίγουρα την πορεία του Κυπριακού προς κρημνόν, ενώ θα 'δινε και σωστά μηνύματα στους ξένους «Σωτήρες».
- Αν, τελικώς, ο κ. Βασιλείου αναμετρηθεί με τον κ. Κληρίδη, υπάρχουν περιθώρια εκπλήξεων. Βεβαίως λογικώς θάπρεπε να επικρατήσει ο κ. Κληρίδης, αφού οι οπαδοί του, που απορρίπτουν τον Βασιλείου, μαζί με εκείνους του Πασχαλίδη ανέρχονται περίπου στο 65% του εκλογικού σώματος. Θα λειτουργήσει δηλαδή για τους «απορριπτικούς» η λογική του ήσσονος κακού. Και ο κ. Κληρίδης, έστω και δυσδιάκριτα, θα 'ταν ήσσον κακό. Θα έβλαπτε ίσως ολιγότερο, γιατί τουλάχιστον εξαρτάται, από ένα κόμμα του οποίου η πλειοψηφία στελεχών και οπαδών αποστρέφονται την πολιτική Βασιλείου. Ωστόσο, υπάρχει κά δυνος, υπολογίσιμος αριθμός οπαδών του κ. Πα σχαλίδη να προτιμήσει να δώσει λευκή ψήφο πα ρά να αποδεχθεί την ελάχιστα πειστική πολιτικ μεταμφίεση του κ. Κληρίδη. Σε τέτοια όμως περί πτωση θα 'ταν ενδεχόμενη η επανεκλογή του κ Βασιλείου. Για να αποτραπεί αυτός ο μέγιστο κίνδυνος, θα μπορούσε ο κ. Κληρίδης να παρά σχει σε ορισμένες εγγυήσεις που κάπως θα καθη σύχαζαν τους ευλόγως δυσπιστούντες. Για παρά δειγμα:

α) Συμφωνία «Συναγερμού» με το «Μέτωπο» του κ. Πασχαλίδη για κοινή εθνική πολιτική. Σ αυτή την περίπτωση, πέραν του κ. Κληρίδη θα 'πρεπε ατομικώς να δεσμευτούν και τα κορυφαία ηγετικά στελέχη του «Συναγερμού».

β) Επιλογή προσωπικότητας κοινής εμπιστοσύνης για την διεξαγωγή των περί το Κυπριακό διαπραγματεύσεων. Άλλωστε και ο ίδιος ο κ. Κληρίδης είχε επικρίνει τον κ. Βασιλείου διότι διεξήγε προσωπικώς τις διαπραγματεύσεις.

Ασφαλώς, η καθαρότερη έκβαση και ταυτόχρονα το σαφέστερο μήνυμα αντίστασης προς τους ξένους θα 'ταν η εκλογή Πασχαλίδη. Πάντως, αδιανόητο θα 'ταν ο Κυπριακός Ελληνισμός να επανεξέλεγε τον ολετήρα του, τον Πρόεδρο Βασιλείου. Αν τούτο συνέβαινε, οι Έλληνες της Κύπρου θα κινδύνευαν να προσομοιάσουν στον Γάλλο εκείνο του γνωστού ανέκδοτου, που και απατημένος ήταν και δαρμένος και ευχαριστημένος... □

Από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σύγχρονη Εκπαίδευση

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ τα Βιβλία:

Γ. Μαυρογιώργου:

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ και ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Για μια (αντί-)παλη Πρόταση

Μ.Ντουέ:

ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ και ΤΙΜΩΡΙΕΣ στο ΣΧΟΛΕΙΟ

Μια συστηματική προσέγγιση και ανάλυση του σχολικού πειθαρχικού και ποινικού συστήματος

Ακόμη κυκλοφορούν:

Π. Μαριόλη:

ΟΙ ΚΑΜΠΙΜΟΙ ΔΡΟΜΟΙ της ανάγνωσης

του κειμένου

Ο ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

στην «περιπέτεια» της διδακτικής πράξης

Εκδόσεις ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τηλ.: 88.23.762

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Το φάντασμα της ύφεσης πλανάται πάνω απ' την Ελλάδα

του Αλέκου Βυζάντιου

Όλα τα κράτη-μέλη της ΕΟΚ αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα. Ακόμα και η Γερμανία, η «ατμομηχανή της ΕΟΚ» όπως αποκαλείται. Όμως τα περισσότερα και μεγαλύτερα προβλήματα τα αντιμετωπίζει η Ελλάδα. Και πάνω από όλα αντιμετωπίζει την αδυναμία να ακολουθήσει με συναινετικές διαδικασίες την οικονομική της πολιτική.

Η Ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς της ΕΟΚ, από 1.1.1993, είναι πια γεγονός. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ υιοθετήθηκε ήδη από τα κράτη-μέλη της ΕΟΚ, η οποία αισιοδοξεί ότι η Δανία στο δεύτερο Δημοψήφισμα θα ταχθεί υπέρ του Μάαστριχτ και το «πακέτο Ντελόρ 2» θα αρχίσει, σιγά σιγά, να χρηματοδοτεί έργα.

Οι «σκόπελοι» και οι «ύφαλοι» λοιπόν που αντιμετώπισε η ΕΟΚ φαίνεται να ξεπαράστηκαν προς το παρόν με επιτυχία. Πού βαδίζει όμως τώρα η «μεγαλύτερη αγορά του Πλανήτη» και ποιες είναι οι προοπτικές των 12 κρατών-μελών της;

Η αισιοδοξία των «12» μετά το Εδιμβούργο δικαιολογείται; Εδώ ταιριάζει η φράση: «το μη χείρον βέλτιστον». Αν οι «12» δεν τα έβρισκαν στο Εδιμβούργο, ίσως να μην υπήρχε και η ΕΟΚ με τη σημερινή της μορφή, αλλά μια πιο χαλαρή ενότητα κρατών-μελών. Η ΕΟΚ όμως υπάρχει και για να προσεγγίσουμε το θέμα «πού βαδίζει τώρα» θα πρέπει να δούμε την κατάσταση της οικονομίας της, αλλά και το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί.

Σε ό,τι αφορά κατ' αρχήν στο πλαίσιο, όλοι οι διεθνείς οργανισμοί (Ο.Ο.Σ.Α., Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Διεθνής Τράπεζα κ.λπ.) συμφωνούν πως η διεθνής οικονομία περνά μια φάση ύφεσης. Παραδείγματα; Πολλά.

• *Ο νεοεκλεγμένος Πρόεδρος των ΗΠΑ, Μπιλ Κλίντον, δήλωσε ήδη πως δεν θα μπορέσει να μειώσει στο μισό το έλλειμμα του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού κατά την πρώτη θητεία του, διότι η κατάσταση της αμερικανικής οικονομίας δεν περιέχει τόσες προοπτικές όσες είχαν εκτιμηθεί αρχικά.*

• *Η Ιαπωνία, που παρουσιάζει ήδη από πολλούς μήνες σημεία «κόπωσης» στην οικονομία της, ζήτησε, μαζί με τη Γαλλία, να επισπευθεί η συνάντηση των «7» πλουσιοτέρων χωρών του κόσμου στο Τόκυο. Κανονικά η συνάντηση των «7» πρέπει να γίνει τον Απρίλιο, αλλά η Ιαπωνία εκτιμά πως οι «7», λόγω της διεθνούς οικονομικής ύφεσης, πρέπει να συνεργασθούν και οι σχετικές αποφάσεις δεν μπορούν να περιμένουν «ούτε λεπτό».*

• *Οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης δεν μπορούν ακόμα να δείξουν σημεία ανάκαμψης των οικονομιών τους. Περισσότερο αναπτύσσεται η παραοικονομία σ' αυτές τις χώρες παρά η οικονομία.*

Η μοναδική «ένωση» χωρών που δείχνει να πηγαίνει καλά είναι εκείνη της νοτιοανατολικής Ασίας (Χογκ-Κογκ, Σιγκαπούρη, Μαλαισία κ.λπ.) αλλά βέβαια κανείς δεν είναι δυνατόν να πιστεύει ότι οι χώρες αυτές μπορούν να δώσουν «ώθηση» στην παγκόσμια οικονομία.

Είναι λοιπόν φανερό πως η παγκόσμια οικονομία διέρχεται περίοδο ύφεσης. Σε αυτό λοιπόν το πλαίσιο πρέπει να κινηθεί και η οικονομία της ΕΟΚ.

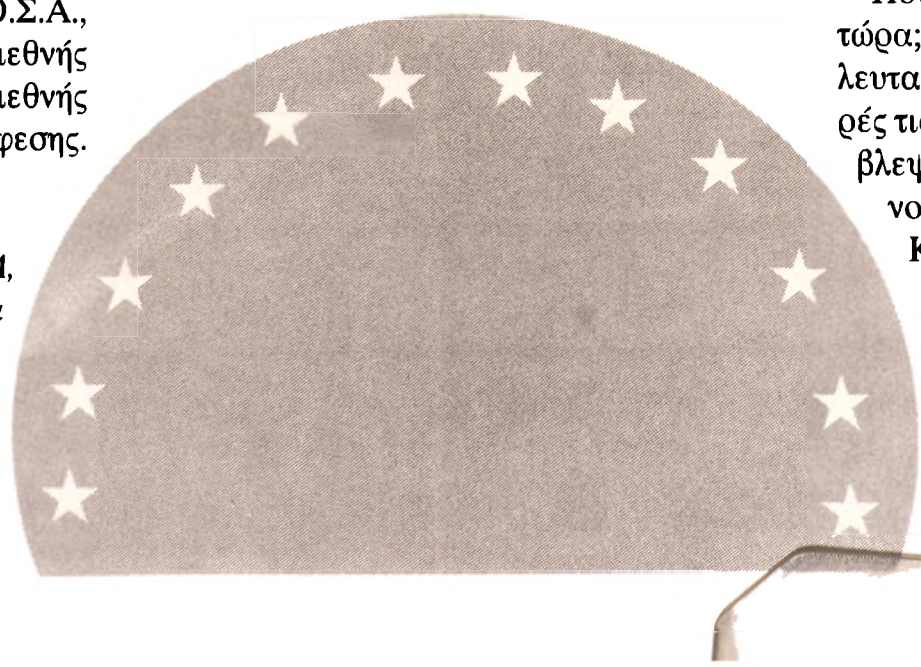

• *Το «από μηχανής» πακέτο Ντελόρ και η αναπτυξιακή ανεπάρκεια της ελληνικής οικονομίας*

• *Η ΥΦΕΣΗ πλήττει όλες τις οικονομίες των ευρωπαϊκών χωρών.*

• *Εντυπωσιακή ΜΕΙΩΣΗ των ελληνικών εξαγωγών στην Ευρώπη.*

• *Στα πρόθυρα μιας νέας ΚΡΙΣΗΣ.*

• *ΑΔΥΝΑΜΙΑ εκμετάλλευσης των αναπτυξιακών προοπτικών και του πακέτου ΝΤΕΛΟΡ.*

Η Οικονομία των «12»

Πού βρίσκεται όμως η οικονομία των «12» τώρα; Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει τους τελευταίους δύο μήνες αναθεωρήσει τρεις φορές τις προβλέψεις της. Η τελευταία της πρόβλεψη αναφέρει ότι ο μέσος όρος της οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1993 θα αγγίξει μετά βίας το 0,8%. Η πρώτη πρόβλεψη (πριν από 2 μήνες) αναφερόταν σε ρυθμό ανάπτυξης 1,5%, η δεύτερη σε 1% κοντά μιλούν για 0,8%.

Αλλά και αυτή η τελευταία πρόβλεψη ίσως να μην επαληθευτεί. Σε δημοσκόπηση της Ευρωπαϊκής

πιτροπής, οι επιχειρηματίες των «12» δεν είχνουν κανένα ενθουσιασμό για τις προοτικές της Κοινοτικής οικονομίας. Η εμπιτοσύνη των οικονομικών κύκλων για το έλλον της κοινοτικής οικονομίας έπεσε υτό τον μήνα στο χαμηλότερο σημείο της εκαετίας. Ο σχετικός δείκτης έπεσε στο 5,6, δηλαδή ελάχιστα παραπάνω από ό,τι ταν στην περίοδο της οικονομικής κρίσης 6,1 στα τέλη του 1981). Η δημοσιοποίηση μπεριέλαβε βιομηχάνους, επιχειρηματίες, γολάβους, μετόχους και καταναλωτές. λοι τους ήταν απαισιόδοξοι.

Ύφεση και έλλειψη αναπτυξιακής προοπτικής

Συνοψίζοντας λοιπόν θα μπορούσαμε να ουμε δυο βασικά συμπεράσματα. Πρώτον, ι η διεθνής οικονομία περνά περίοδο ύφες, γεγονός που δεν βοηθά την κοινοτική κονομία να ξεπεράσει τις δυσκολίες της. ύτερον, ότι η κοινοτική οικονομία, μέσα ο διεθνές πλαίσιο, αλλά και από μόνη της, δυνεύει να χάσει τις προοπτικές της για άπτυξη.

Για δυο αυτά συμπεράσματα είναι απαίτητα για να δούμε και τις δυνατότητες ι ανάπτυξη που έχει και η ελληνική οικομία.

Αλλά, προηγουμένως, ας δούμε «πού ει» η οικονομία κάθε κράτους-μέλους και ξαια της **Γερμανίας** που αποτελεί την ιμομηχανή» της δυτικοευρωπαϊκής οικομίας. Η «*Μπούντεσμπανκ*», η κεντρική ίπεζα της Γερμανίας, ακολουθεί τους τεταίους μήνες περιοριστική πιστωτική πολή για να περιορισθεί ο πληθωρισμός, να γχθεί η νομισματική κυκλοφορία. Η σωμάτωση» της πρώην Ανατολικής ρμανίας κοστίζει πολύ ακριβά στη (Δυτ.) ρμανία, περισσότερο από ό,τι αρχικά είχε μηθεί. Η Γερμανία, ακόμα και τώρα, δεν ληρώνει τα κριτήρια που αποφασίσθηστο Μάαστριχτ για να συμμετάσχει το κο στις επόμενες φάσεις της Νομισμαις και Οικονομικής Ένωσης (ΟΝΕ). Βέχ οι πιθανότητες να μην ξεπεράσει την ση η γερμανική οικονομία δεν είναι πολκρίνοντας από το παρελθόν. Ωστόσο, ο ρος **Κριστόφερσεν** δήλωσε πως το η γερμανική οικονομία θα σημειώσει ενική αύξηση στην ανάπτυξη.

Από την πλευρά της η **Γαλλία**, όπως προαέραμε, ζητεί «έκτακτη» Σύνοδο των «7» όλες οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι οι λοι είναι δυσαρεστημένοι για την οικοκή πολιτική και τα αποτελέσματά της.

Στην **Ιταλία** επιχειρείται η κατάργηση ν των προνομίων των δημοσίων υπαλλή-

ΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΚΕΤΟΥ ΝΤΕΛΟΡ» Η ΚΟΝΤΟΦΘΑΛΜΗ ΜΙΚΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΑΜΦΙΒΟΛΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΚΟΝΔΥΛΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Έντεκα ολόκληρα χρόνια βρίσκεται η Ελλάδα μέσα στην ΕΟΚ και δείχνει σαν να μην έχει καταλάβει τίποτα για τη λειτουργία της και τους θεσμούς της. Την κακή αυτή εικόνα την συμπλήρωσε πρόσφατα το «αλαλούμ» γύρω από το «πακέτο Ντελόρ 2».

Κυβέρνηση και αντίπολιτευση, ηθελημένα ή όχι, έχουν εμπλακεί σε ένα φαύλο κύκλο δηλώσεων γύρω από το «πακέτο Ντελόρ 2» εξυπηρετώντας ποιος ξέρει ποιανού συμφέροντα. Υπερβολή; Καθόλου. Ας δούμε γιατί, και πρώτα-ρώτα ας θυμηθούμε τι είναι αυτό το περιβόητο «πακέτο Ντελόρ 2». Πρόκειται για χρηματοδοτήσεις από τα Κοινοτικά κεφάλαια, μέσω του Προϋπολογισμού της ΕΟΚ, για να αντιμετωπισθούν τα οικονομικά προβλήματα της ΕΟΚ και ο ανταγωνισμός των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας.

Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Κορυφής της ΕΟΚ στο Εδιμβούργο, οι χρηματοδοτήσεις του «πακέτου Ντελόρ 2» θα αρχίσουν από εφέτος και θα επεκταθούν μέχρι το 1999. Η Ελλάδα προσδοκά ότι θα απορροφήσει από το πακέτο περίπου 6.667 δισ. δρχ.

«Κρατούμενο ένα» λοιπόν. Το πακέτο δεν άρχισε ακόμα να χρηματοδοτεί έργα σε καμμιά χώρα-έλος της ΕΟΚ και ούτε φυσικά και στην Ελλάδα. Για να αρχίσουν οι χρηματοδοτήσεις θα πρέπει πρώτα από όλα να εγκριθούν οι σχετικοί Κοινοτικοί Κανονισμοί για τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Αντί λοιπόν η ελληνική Κυβέρνηση να ρίξει το βάρος της στις διαπραγματεύσεις εν όψει της κατάρτισης των Κανονισμών διαφωνεί –με τα μέλη της– για το πού θα πάνε τα χρήματα, τα οποία, όπως προαναφέραμε, τυπικά δεν υπάρχουν ακόμα. Αλλά ας πάρουμε σαν δεδομένο ότι και οι Κοινοτικοί Κανονισμοί εγκρίνονται και προωθούνται και αρχίζουν οι χρηματοδοτήσεις. Ο «καυγάς» ακόμα και σε αυτή την περίπτωση είναι περιττός. Και αυτό γιατί η Ελλάδα έχει μπει ουσιαστικά σε προεκλογική περίοδο, γεγονός που σημαίνει πολλά. Και πάνω από όλα ότι διαγράφονται δύο σενάρια, με άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στις χρηματοδοτήσεις του «πακέτου Ντελόρ 2».

Σύμφωνα με το **πρώτο σενάριο**, οι εκλογές δεν θα αργήσουν. Στην περίπτωση αυτή όλα τα έργα θα «παγώσουν» και οι τελικές αποφάσεις θα ληφθούν από την Κυβέρνηση που θα προέλθει από τις εκλογές. Θυμηθείτε τι έγινε πριν την πτώση του ΠΑΣΟΚ. Η Ν.Δ. είχε δηλώσει τότε ότι θα επανεξετάσει τη σκοπιμότητα όλων των έργων ενώ παράλληλα αμφισβήτησε και το συμφέρον που θα προέκυπτε από τα έργα αυτά. Η εκτροπή του Αχελώου, το αεροδρόμιο των Σπάτων, η ζεύξη Ρίου-Αντίρριου δεν έχουν αρχίσει ακόμα

Σενάριο δεύτερο. Οι εκλογές γίνονται «του χρόνου» και η Κυβέρνηση «ρίχνει χρήμα» στην αγορά μέσω των χρηματοδοτήσεων του «πακέτου», ώστε να διευκολυνθεί στον προεκλογικό της αγώνα. Πρόκειται για λάθος εκτίμηση. Τα ποσά που θα προέλθουν από τις χρηματοδοτήσεις του «πακέτου», μέχρι τις εκλογές (με βάση το δεύτερο σενάριο τον Απρίλιο του 1994), δεν θα ξεπεράσουν τις λίγες εκατοντάδες δισεκατομμύρια δραχμές, «σταγών εν τω ωκεανώ» για να σωθεί μια κυβέρνηση που βουλιάζει.

«Κρατούμενο δύο» λοιπόν. Οποιοδήποτε σενάριο κι αν παιχτεί, το «πακέτο Ντελόρ 2» δεν πρόκειται να σώσει κάποιον (οποιοσδήποτε και αν είναι αυτός) που πρόκειται να χάσει στις εκλογές. Είτε πρόκειται για τη Ν.Δ. ειτε για το ΠΑΣΟΚ.

Τότε, θα μπορούσε να αναρωτηθεί κανείς, γιατί τόση φασαρία και διαφωνίες μεταξύ των υπουργών; Η απάντηση μοιάζει πολύ απλή για να γίνει πιστευτή, αλλά έτσι είναι. Ο Πρωθυπουργός έφερε το θέμα στο Υπουργικό Συμβούλιο προκειμένου να αποκομίσει εντυπώσεις για τους στόχους των υπουργών γύρω από το θέμα, αλλά και να «υπενθυμίσει» ότι οι «κακές μέρες» λόγω εισοδηματικής πολιτικής θα ξεπεραστούν οπωσδήποτε.

Οπωσδήποτε; Φυσικά, αφού το «πακέτο» δεν το υπόσχεται η Κυβέρνηση, αλλά ολόκληρη η ΕΟΚ. Ο ελιγμός πέτυχε απόλυτα.

Οι πάντες διέρρεαν προς τα μαζικά μέσα ενημέρωσης τους στόχους τους, εκατοντάδες έργα εξαγγέλθηκαν, υποσχέσεις μοιράστηκαν και όλες οι περιφέρειες της χώρας άρχισαν συσκέψεις.

Και δεν είναι μόνον αυτό. Υπάρχει και χειρότερο. Κανένας πια δεν αναφέρεται στο «πακέτο Ντελόρ 1», αν και έχουμε πολλά ακόμα να απορροφήσουμε, ούτε στα σκάνδαλα που έχουν γίνει με την υλοποίησή του.

«Κρατούμενο τρία» λοιπόν. Το «πακέτο Ντελόρ 2» αποδεικνύεται σωτήριο όχι για τις χρηματοδοτήσεις τους, αλλά για το γεγονός ότι αποσπά την προσοχή από τα όσα γίνονται με το «πακέτο Ντελόρ 1», και γιατί υπόσχεται πως θα λύσει όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία.

Στην «παγίδα» λοιπόν των υποσχέσεων έχουν πέσει σχεδόν όλοι. Η αντιπολίτευση αναφέρεται σε «σκάνδαλα» που θα γίνουν, όταν και όποτε αρχίσει η εφαρμογή του «πακέτου 2», αλλά κανείς δεν ασχολείται με την κατασπατάληση εκατοντάδων δισ. δρχ. για έργα αμφίβολης σκοπιμότητας.

Έτσι, η Ελλάδα μοιάζει σαν τη μοναδική χώρα της ΕΟΚ που κάνει ότι μπορεί για να απομυθοποιήσει μια απόφαση των «12» με προοπτικές και ελπίδες, δηλαδή το «πακέτο Ντελόρ 2».

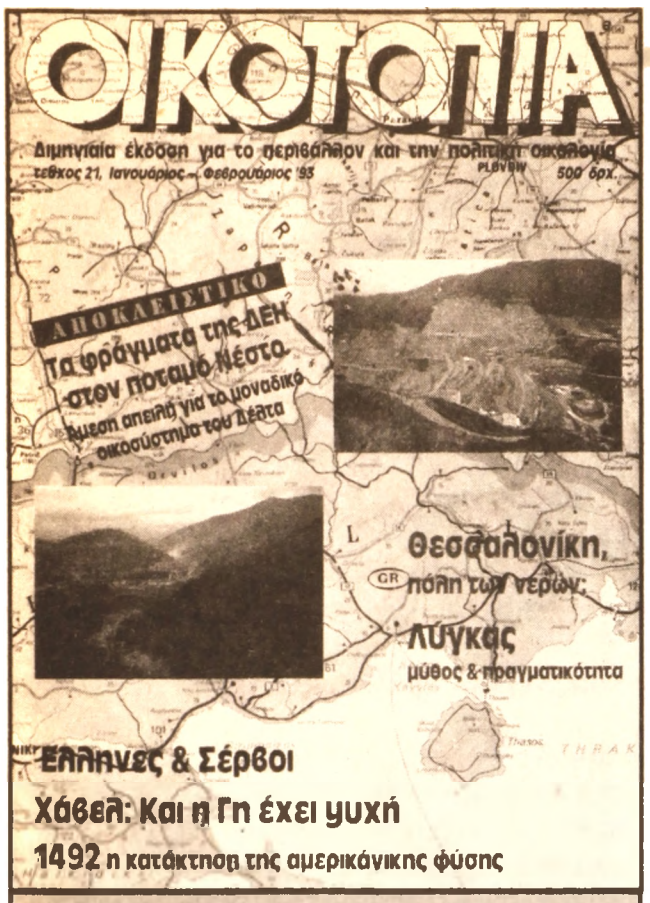

λων και ο ιταλικός Τύπος γράφει για «αληθινή επανάσταση». Για να λειτουργήσουν καλύτερα οι κρατικοί οργανισμοί, ένας νέος νόμος προβλέπει την απόδοση ευθυνών σε ανώτερους υπαλλήλους όταν οι οργανισμοί αυτοί δεν λειτουργούν σωστά. Το χάσμα της βόρειας με τη νότια Ιταλία μεγαλώνει και παραδοσιακοί κλάδοι της χώρας αυτής (π.χ. αυτοκινητοβιομηχανία) περνούν βαθιά κρίση.

• Στη **Βρετανία**, η ανεργία ξεπέρασε τον πρηγούμενο μήνα το 10,5% του ενεργού πληθυσμού, για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια και ο Πρωθυπουργός Μέητζορ πιέζεται να αναζητήσει διεξόδους για τη βρετανική οικονομία «εκτός ΕΟΚ» παρά μέσα στην ΕΟΚ.

• Η κατάσταση είναι κάπως καλύτερα, στην **Δανία**, την **Ολλανδία** και το **Λουξεμβούργο**, αλλά βέβαια αυτό δεν αρκεί για να ξεπεραστεί η ύφεση στην ΕΟΚ. Στο **Βέλγιο**, το δημόσιο χρέος είναι από τα υψηλότερα στην ΕΟΚ, αλλά οι Βρυξέλλες φιλοξενούν τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προσελκύουν εκατοντάδες επιχειρήσεις και αποτελούν το κέντρο της ΕΟΚ. Η **ισπανική** οικονομία από την πλευρά της αντέχει, ενώ μετά το Εδιμβούργο η εμπιστοσύνη των επιχειρηματικών παραγόντων έχει αυξηθεί, αλλά και εκεί η ανεργία βρίσκεται στα ύψη. Η Ισπανία έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ανέργων από οποιαδήποτε άλλη χώρα-μέλος της

ΜΕΣΗ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 1985-1990 ΚΑΤΑ ΚΑΤΟΙΚΟ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ-ΜΕΛΟΣ

Κράτος	*Ανά κάτοικο*
Ελλάδα	1,3 %
Δανία	1,4 %
Ολλανδία	2,0 %
Βρετανία	2,9 %
Γερμανία	2,3 %
Γαλλία	2,5 %
Ιταλία	2,8 %
Λουξεμβούργο	3,6 %
Ιρλανδία	4,6 %
Ισπανία	4,2 %
Πορτογαλία	4,6 %

ΕΟΚ και οι δημόσιες επενδύσεις δεν αυξάνονται πια με τους ρυθμούς που αυξάνονταν έως τώρα.

Ένα φάντασμα πλανάται

Μέσα σ' αυτό ακριβώς το πλαίσιο, της οικονομικής κάμψης και ύφεσης και των δυσοίωνων προοπτικών, τι μπορεί να κάνει η ελληνική οικονομία; Η ύφεση έφερε ήδη δυσάρεστα αποτελέσματα. Πέρυσι οι εξαγωγές μας προς τη Γερμανία, τον κυριότερο εμπορικό μας εταίρο που απορροφά το 1/4 του συνόλου των εξαγωγών μας, παρέμειναν στα επίπεδα του 1991. Οι εξαγωγές μας προς τη Γαλλία δεν έφτασαν ούτε στα επίπεδα του 1990 και αν οι εξαγωγές μας δεν έβρισκαν διεξόδους προς τις βαλκανικές χώρες, η κατάσταση θα ήταν πραγματικά άσκημη.

Είναι φανερό λοιπόν ότι, αν και η οικονομική ύφεση αγγίζει τα κράτη-έλη της ΕΟΚ, «πλανάται» πάνω από την Ελλάδα σε χειρότερη μορφή. Και αυτό γιατί *οι δυνατότητες της ελληνικής οικονομίας είναι μικρότερες και λιγότερες από εκείνες των άλλων χωρών-ελών της ΕΟΚ.* Ακόμα και εκείνων των λιγότερο ανεπτυγμένων όπως συνήθως αποκαλούνται, δηλαδή της Ιρλανδίας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και φυσικά και της Ελλάδας.

Το γιατί είναι φανερό. Η Ισπανία καταρχήν θεωρείται και εντάσσεται στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της ΕΟΚ. Η δυναμική της οικονομίας της όμως προσεγγίζει περισσότερο προς τις άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Με δείκτη το 100 για το σύνολο της ΕΟΚ το 1999, το 1991 τον έφτασε στα 124,5. Η Ελλάδα περιορίστηκε στο 108,5, όταν στην Ιρλανδία ξεπέρασε το 123 και στην Πορτογαλία το 125. Η Ιρλανδία, «προσδεδεμένη» με τη Βρετανία και την πορεία της οικονομίας της, έχει δημιουργήσει ένα δικό της καταναλωτικό πρότυπο, «βρετανικό». Η Πορτογαλία έχει γίνει το «αγαπημένο παιδί» των ξένων (γι' αυτήν) επενδυτών. Επενδύουν σε αυτήν τόσο οι Αμερικανοί, για να προωθήσουν στη συνέχεια μέσα στην ΕΟΚ τα επενδυτικά τους σχέδια, όσο και οι επενδυτές των άλλων χωρών-μελών της ΕΟΚ.

Έτσι, η Ελλάδα, «στο άλλο άκρο της ΕΟΚ», πασχίζει να ξεπεράσει τις δυσκολίες, λόγω απόστασης από το κέντρο της ΕΟΚ της κρίσης στα Βαλκάνια και προπάντων «τον ίδιο της τον εαυτό».

Χωρίς φαντασία, χωρίς σχέδια, στηρίζει όλες της τις ελπίδες για οικονομική ανάπτυξη στο περιβόητο «πακέτο Ντελόρ 2». Και νομίζει ότι έτσι θα ξεπεραστεί η βαθιά οικονομική ύφεση.

Βίοι «παράλληλοι»

του Φίλιππου Τ. Πιέρρου

Τη στιγμή που η διαδικασία της οικονομικής ενοποίησης της Κοινότητας παλινδρομεί μεταξύ νομισματικής αναρχίας και οικονομικού εθνικισμού, στις ΗΠΑ, με νέο Πρόεδρο, τίθενται οι βάσεις ανόρθωσης της οικονομίας με μέτρα ημι-κεϋνσιανής αναπτυξιακής πολιτικής... Η Κοινότητα οφείλει να προβληματιστεί μήπως, με τη στάση εταίρων της, ετοιμάζεται να παραιτηθεί από την Ιστορία...

Δεν θα ήθελα να αυτοπεριορισθώ σε καθαρά ευρωπαιοκεντρικές αναλύσεις. Άλλωστε σε μία εποχή διεθνώς εντεινόμενης αλληλεξάρτησης, είναι αυτονόητο να διευρύνουμε τους εποπτικούς μας ορίζοντες και να αποκτούμε έτσι μία πληρέστερη αντίληψη των προβλημάτων. Για να ταραφράσω τον Joseph Schumpeter, το σφαιρικό είναι αληθινό. Ενα χρόνο μετά την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαική Ενωση, της γνωστής και ως Συνθήκης του Μάαστριχτ, τί μας αποκαλύπτει η ευρωπαϊκή πραγματικότητα;

Η διαδικασία των επικυρώσεων καρκινοβατεί με αποκλειστικούς «υπαίτιους» τη Μεγάλη Βρετανία και τη Δανία. Η πολιτική Ευρώπη παραμένει μεσοπρόθεσμος αν όχι μακροπρόθεσμος στόχος. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα πλήττεται από σαφή κρούσματα νομισματικής αναρχίας. Αποδεικνύεται σχετικά εύαλωτο σε κερδοσκοπικές υπονομευτικές επιθέσεις. Η ευρωπαϊκή ή μάλλον η κοινοτική οικονομία πάσχει από εντεινόμενα φαινόμενα οικονομικής συρρίκνωσης και αναπτυξιακής στασιμότητας. Οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σφυκτιούν στην προσπάθειά τους να προωθήσουν τον πολιτικό και οικονομικό τους εκσυγχρονισμό. Τα προστατευτικά αντανακλαστικά οξύνονται. Σοβαρά κενά εξουσίας εμφανίζονται. Η κοινωνική δυσαρέσκεια διογκώνεται. Το έλλειμα αξιοπιστίας των εθνικών πολιτικών ηγεσιών διευρύνεται. Ο εθνικιστικός ιός ξαπλώνεται εν είδει επιδημίας. Στο τεστ του Σεράγεβο η Κοινότητα αποτυγχάνει, όπως εύστοχα καταδεικνύει ο γνωστός καθηγητής της Παντείου κ. Γιαλλουρίδης. Οι «ανθρωπιστικές» της αντιδράσεις» στη ραγδαία πολλαπλή υποβάθμιση του Τρίτου Κόσμου αμβλύνονται.

Την ίδια στιγμή στις Ηνωμένες Πολιτείες υπάρχει νέος Πρόεδρος ο Bill Clinton. Δεν προτίθεμαι να αναλύσω το πρόγραμμά του, ούτε να αρνηθώ ότι σε κάποιες προεκλογικές υποσχέσεις του επρυτάνευσε το στοιχείο της ψηφοθηρικής σκοπιμότητας. Θα ήθελα μόνο να τονίσω ότι είναι αποφασισμένος να αναζωογονήσει την αμερικανική οικονομία με λελογισμένα μέτρα ημι-κεϋνσιανής αναπτυξιακής πολιτικής, κυρίως στους τομείς των υποδομών, της έρευνας-τεχνολογίας, της εκπαίδευσης, των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, της αξιοποίησης των ανθρωπίνων πόρων. Έχει επίσης συνειδητοποιήσει ότι δεν είναι δυνατόν να ασκείται αξιόπιστη εξωτερική πολιτική χωρίς το υπόβαθρο μιας εύρωστης εθνικής οικονομίας. Για να θυμίσω τον Δημοκρατικό βουλευτή Lee Hamilton, ο νέος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών αποκαθιστά την αυτονόητη λειτουργική σχέση εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής.

Και σε αυτό το σημείο, έγκειται η ουσία του προγράμματος Clinton. Και σε αυτό ακριβώς το σημείο εντοπίζω τον κόμβο συνάφειας και επαφής του Bill Clinton με το Μάαστριχτ, τον «μεταψυχροπολεμικό» συνδετικό κρίκο Ηνωμένων Πολιτειών και Κοινότητας.

1 Η αναίμακτη κατάληξη του Ψυχρού Πολέμου καταργεί την ασφυκτική «ακαμψία» του στρατιωτικού και πολιτικού διπολισμού, ενώ αναδεικνύει νέες μορφές συσχετισμού δυνάμεων. Η γεωοικονομία ταχύτατα συμπληρώνει ή και αντικαθιστά τη γεωπολιτική και γεωστρατηγική. Η οικονομική διπλωματία εκτοπίζει τη στρατιωτική απειλή. Οι εσωτερικές οικονομικές επιδόσεις επηρεάζουν την εμβέλεια της εξωτερικής μας παρουσίας. Η αύξηση του εγχώριου προιόντος εξασφαλίζει τη διεθνή πειστικότητα των επιχειρημάτων μας. Τί σηματοδοτούν όλα αυτά;

Τη στιγμή που ο Bill Clinton φιλοδοξεί να τονώσει την αμερικανική οικονομία με γενναιόδωρες επενδυτικές πρωτοβουλίες –και τα πρώτα δείγματα «ψυχολογικής» ανάκαμψης είναι εμφανή– η Κοινότητα, οικονομικά και νομισματικά, περιπίπτει σε λήθαργο. Βεβαίως από 1.1.1993 ενεργοποιήθηκε τυπικά και ουσιαστικά η ενιαία αγορά με όλες τις γνωστές θετικές συνέπειες. Όμως, δεν είναι βέβαιο αν θα προχωρήσει ο στενότερος οικονομικός συντονισμός και αν θα υλοποιηθεί στις προβλεπόμενες προθεσμίες η νομισματική ένωση, που ακριβώς εμπλουτίζει τις

Ο Φίλιππος Τ. Πιέρρος είναι ευρωβουλευτής

οικονομικές διεργασίες και κατοχυρώνει τα αναπτυξιακά κεκτημένα. Τη στιγμή που ταχύτατα προχωρεί η γνωστή North American Free Trade Association (NAFTA), η Κοινότητα εμφανίζει κρούσματα οικονομικής περιχαράκωσης, εθνικιστικής εσωστρέφειας και εθνικού νομισματικού ηγεμονισμού (βλέπε Γερμανία).

2 Όλοι γνωρίζουμε την ετεροβαρή αμυντική σχέση Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Όλοι γνωρίζουμε ότι το ΝΑΤΟ –κλασικό προϊόν της ψυχροπολεμικής εποχής– υπήρξε και είναι εν πολλοίς ακόμη όργανο των αμερικανικών αμυντικών συμφερόντων. Συνέπεια της ιστορικής αυτής δουλείας υπήρξε ο πολιτικός παιδισμός και η αμυντική ατροφία της Ευρώπης.

Με τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου, οι ακαδημαϊκοί και πολιτικοί αναλυτές έσπευσαν να εκδόσουν αγγελτήρια θανάτου και εξήτησαν επιτακτικά από το ΝΑΤΟ να υποβληθεί στη δική του «καθαρτήρια περεστρόικα». Την ίδια στιγμή με πρωτοβουλία κατά βάση γαλλογερμανική και με την πλήρη υποστήριξη ορισμένων μικρών κρατών-μελών διαγράφονται στο Μάαστριχτ τα πρώτα δειλά αμυντικά χαρακτηριστικά της Κοινότητας. Γίνεται λόγος για μία κοινή πολιτική άμυνας και ασφάλειας με το ενδεχόμενο κοινής άμυνας στο μέλλον. Όμως, η καθυστέρηση στην υλοποίηση των επαγγελιών του Μάαστριχτ ανακόπτει την πορεία προς μία αυθεντική ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα. Τα θέματα άμυνας και ασφάλειας περιπίπτουν σε δεύτερη προτεραιότητα, προς όφελος άλλων περισσότερο βραχυπρόθεσμων σκοπιμοτήτων. Το κεντρομόλο, «υπερεθνικό» στοιχείο στον τομέα αυτό παραχωρεί τη θέση του στην άτονη διακυβερνητική συνεργασία ακαδημαϊκού χαρακτήρα. Ο κεντρικός επιτελικός σχεδιασμός παραμένει ως επί το πλείστον άσκηση επί χάρτου. Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση εκτελεί προς το παρόν παραρτηματικά καθήκοντα. Συγχρόνως, το ΝΑΤΟ επανέρχεται στο προσκήνιο και γοργά επαναδιατυπώνει την αποστολή και το ρόλο του.

Παράλληλα, οι συγκρούσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία εναγώνια αναζητούν αυστηρό και αποτελεσματικό επιδιαιτητή και τιμωρό των επιτεθμένων. Τέλος, οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης πεισματικά επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την προστασία ενός αξιόπιστου συλλογικού αποτρεπτικού συστήματος ασφάλειας, που προς το παρόν φαίνεται ότι ανακάλυψαν στο Βορειοατλαντικό Συμβούλιο Συνεργασίας (North Atlantic Cooperation Council).

3 Όλοι γνωρίζουμε ότι η οικονομική εμβέλεια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν συμβαδίζει με αντίστοιχη πολιτική βαρύτητα. Και όμως, στόχος του Μάαστριχτ υπήρξε ο θεσμικός και ουσιαστικός εμπλουτισμός της Κοινότητας με τη συνεκτικότερη πολιτική της συγκρότηση και τη σαφήνεια της εξωτερικής της παρουσίας. Γεγονός που θα της εξασφάλιζε αποτελεσματικότερη συμμετοχή στη διαπραγμάτευση διεθνών και τοπικών εκκρεμοτήτων.

Η καθυστέρηση στην εφαρμογή των διατάξεων για μία κοινή εξωτερική πολιτική δυστυχώς διαψεύδει τις προσδοκίες των ευρωπαιστών. Συγχρόνως, καλλιεργεί το έδαφος για ανάπτυξη μονομερών εθνικών πρωτοβουλιών με προφανείς τις γεωπολιτικές και γεωοικονομικές τους ιδιοτέλειες (βλέπε Γερμανία και Ιταλία). Η συλλογικότητα, έτσι, υποκαθίσταται από τον εξωτερικό ετσιθελισμό και η ευρωπαϊκή οπτική στο χώρο των διεθνών σχέσεων εξοβελίζεται από την βραχυπρόθεσμη επιδίωξη που υπαγορεύει η επιθυμία δημιουργίας σφαιρών επιρροής. Επανεμφανίζονται, έτσι, απαρχαιωμένα πρότυπα, όπως η ισορροπία δυνάμεων, οι εξισορροπιστικές συμμαχίες, ο εξωραϊσμός της εθνικής υστεροβουλίας. Και όλα αυτά τη στιγμή που οξύνονται οι εθνικιστικές αντιθέσεις, επανακάμπτουν συνοριακές διαφωνίες, αφυπνίζονται περιφερειακοί ηγεμονίσκοι, παρατείνονται χρονίζοντα προβλήματα.

Μπροστά σε όλα αυτά η Κοινότητα δείχνει να αναθέτει εκ νέου εργολαβικά στις Ηνωμένες Πολιτείες την ευθύνη των δικών της υποχρεώσεων και καθηκόντων.

4 Παράδοξο, αλλά αληθινό, στη Συνθήκη του Μάαστριχτ ο απλός αναγνώστης ανακαλύπτει έναν λεκτικό πληθωρισμό φιλοδοξιών. Να θυμίσω την αναπτυξιακή πολιτική και βοήθεια της Κοινότητας, τις νέες κοινοτικές περιβαλλοντικές επιδιώξεις, τη διάθεση αποτελεσματικής αντιμετώπισης των φαινομένων της τρομοκρατίας και της διακίνησης ναρκωτικών.

Όλα αυτά όμως προυποθέτουν μία σαφή πολιτική βούληση, έναν πραγματικό υπερεθνικό συντονισμό, πολιτικές αποφάσεις ανώτατου επιπέδου. Δεν μπορούμε να αρκεστούμε στη διακυβερνητική συνεργασία τεχνοκρατικού χαρακτήρα, ούτε στη μουσειακή αρχειοθέτηση στοιχείων για την ικανοποίηση απλώς και μόνον των γραφειοκρατικών συνδρόμων της τεχνοκρατίας των Βρυξελλών. Συγχρόνως, όλα αυτά προυποθέτουν έναν επαρκή διεθνή συντονισμό δράσης και κυρίως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των Ηνωμένων Πολιτειών.

Προς το παρόν, δυστυχώς, η Κοινότητα ομφαλοσκοπεί, και πάντως πιο επείγουσες προτεραιότητες δεν αφήνουν περιθώρια για την ανάληψη σοβαρών και εξειδικευμένων πολιτικών πρωτοβουλιών προς αυτή την κατεύθυνση. Η διεθνής της τρομοκρατίας και των ναρκωτικών δεν προσκρούει κατ' ανάγκην και πάντα στην ενεργό αντιτρομοκρατική και αντιναρκωτική δράση.

5 Ο απελθών Αμερικανός Πρόεδρος George Bush μας εκληροδότησε την έννοια της Νέας Διεθνούς Τάξης Πραγμάτων, χωρίς όμως θεαματική αποσαφήνιση και πρακτική εξειδίκευση. Ο νέος Αμερικανός Πρόεδρος, βαρύνεται κατ' ανάγκην με το επαχθές καθήκον ή προνόμιο να αποκρυπτογραφήσει την έννοια αυτή και να την εφαρμόσει.

Δεν θα ήθελα να αποπειραθώ να προφητεύσω την εξέλιξη των πραγμάτων. Περιορίζομαι μόνο να τονίσω ότι η νέα αυτή τάξη πραγμάτων δεν θα αποβεί εποικοδομητική, ουσιαστικά ισορροπημένη και διαδικαστικά συναινετική χωρίς την άμεση και αποφασιστική συμμετοχή της Κοινότητας, στο νομοπαραγωγικό ήδη στάδιο. Αυτό, όμως προϋποθέτει υπερεθνική πολιτική συγκρότηση, αμυντικές προδιαγραφές, ενιαία και συνεκτική πολιτική επιχειρηματολογία. Αυτό προϋποθέτει ενιαία αντίληψη εξωτερικής πολιτικής και, πάντως, όχι τις γνωστές εν πολλοίς αντιφατικές, φυγόκεντρες εθνοκεντρικές ψυχώσεις, τις οποίες μοιραία τροφοδοτεί και ενισχύει η έλλειψη του Μααστριχτικού εκσυγχρονιστικού περιγράμματος.

Τί αποκαλύπτουν όλα αυτά; Απλά αποκαλύπτουν σοβαρή έλλειψη και απουσία του επιβεβλημένου συγχρονισμού του οικονομικού και πολιτικού μας βηματισμού. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επικεντρώνουν την προσοχή τους στην οικονομική τους αναζωογόνηση και είναι βέβαιο ότι παρά τα κάποια μέτρα οικονομικού και λογιστικού εξορθολογισμού της εξωτερικής τους παρουσίας (σχετική περικοπή των αμυντικών δαπανών, μείωση των αμερικανικών στρατευμάτων στην Ευρώπη, διακοπή λειτουργίας ορισμένων αμερικανικών βάσεων, εγκατάλειψη «ψυχροπολεμικών» εκτεταμένων αμυντικών προγραμμάτων, εξυγίανση του αμυντικού ισοζυγίου κ.ά.), δεν πρόκειται να περιπέσουν στη μεσοπολεμική κατάσταση του απομονωτισμού και του προστατευτισμού. Αντίθετα, θα διατηρήσουν τις εξωτερικές τους φιλοδοξίες,

οι οποίες στον εμπορικό επενδυτικό και οικονομικό τομέα θα καταστούν επιθετικότερες. Άλλωστε πέρα από τον ιδεολογικό φονταμενταλισμό και την προστατευτική μονομία του Pat Buchanan, το αμερικανικό πολιτικό κατεστημένο συμπεριλαμβανομένου του Bill Clinton, αντιλαμβάνεται ότι ένα ανοιχτό και ανταγωνιστικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον επηρεάζει άμεσα τους εσωτερικούς αναπτυξιακούς ρυθμούς οικονομιών με δεδηλωμένη την εμπορευματική και συναλλακτική τους εξωστρέφεια.

Την ίδια στιγμή, η Κοινότητα εμφανίζει δείγματα οικονομικής απορύθμισης και πολιτικής στασιμότητας. Φαίνεται ότι δεν συνειδητοποιεί ότι οι εσωστρεφείς οικονομικές προκαταλήψεις του Bill Clinton αφήνουν ουσιαστικά περιθώρια για μία διεύρυνση του πολιτικού και οικονομικού της ρόλου διεθνώς. Φαίνεται ότι δεν αντιλαμβάνεται ότι στα πλαίσια της νέας αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, που προαναγγέλλεται περισσότερο συναινετική και συλλογική –νέο ύφος και ήθος– η ίδια μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλίες διαμόρφωσης μιάς περισσότερο ισότιμης και υπεύθυνης ενδοσυμμαχικής σχέσης. Φαίνεται ότι δεν συμμερίζεται ή εν πάση περιπτώσει δεν κατανοεί ότι ο μερικός αμυντικός αυτοπεριορισμός των Ηνωμένων Πολιτειών, δίδει τη δυνατότητα για τη διατύπωση μιάς περισσότερο φιλόδοξης ευρωπαικής αμυντικής πολιτικής, πάντα βέβαια μέσα στα πλαίσια συνεργατικών θεσμικών σχημάτων, όπως επρότεινε πολύ εύστοχα πρόσφατα ο διακεκριμένος γάλλος σχολιογράφος Alain Duhamel. Φαίνεται ότι δεν λαμβάνει υπόψη της το γεγονός ότι μετά τις συχνές πολιτικές αψιμαχίες επί Προεδρίας Reagan και τις συχνότερες, αλλά περιστασιακές ευκαιριακές επαφές και συναντήσεις επί Προεδρίας Bush, η επεξεργασία τακτικών και θεσμικότερων μορφών πολιτικού και οικονομικού διαλόγου με τις Η.Π.Α. –μια σχετική προεργασία ανευρίσκεται ήδη στην πολιτική διακήρυξη ανωτάτου επιπέδου της 23ης Νοεμβρίου 1990– επιτρέπει την «πολιτική αυτονόμηση», την ισοτιμία σχέσεων, την ισοβαρή, ενέλει, κατανομή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Οι στόχοι όμως αυτοί προϋποθέτουν την υλοποίηση του γράμματος και του πνεύματος του Μάαστριχτ. Είναι γνωστές οι ατέλειες του κειμένου και οι θεματικές ανισορροπίες της νέας Συνθήκης. Όμως είναι το απαραίτητο βήμα, αν θέλουμε να εμπλουτίσουμε την απλά εμπορευματική και οικονομική διάσταση της Κοινότητας με την απαραίτητη νομισματική, αμυντική και πολιτική δυναμική. Είναι το αναγκαίο αντίδοτο στα κρούσματα της νομισματικής αναρχίας και του οικονομικού εθνικισμού, που αντιμετωπίζουμε καθημερινά με μεγαλύτερη οξύτητα. Είναι η επιβεβλημένη «πολιτική αντιβίωση» στην επιδημία των εθνικιστικών εξάρσεων. Είναι το χρήσιμο ψυχολογικό κατ-αρχάς δίχτυ ασφαλείας στην εντεινόμενη ρευστότητα που καλλιεργεί η απουσία φερέγγυων αποτρεπτικών συλλογικών συστημάτων προστασίας.

Κυρίως όμως είναι το μοναδικό μέσο με το οποίο μπορούμε να επιβάλουμε την ισοτιμία σχέσεων, τον καλύτερα δομημένο διάλογο, την αποκατάσταση των ισορροπιών με την υπερατλαντική δημοκρατία. Αποτυχία στην προσπάθεια αυτή ισοδυναμεί με παιώνιση των γνωστών εξαρτησιακών σχέσεων, με επιβεβαίωση του αμυντικού μας ετεροπροσδιορισμού, με παράταση της πολιτικής μας εφηβίας, σε μία μάλιστα εποχή όπου οι διεθνείς και αμερικανικές πολιτικές συγκυρίες επιτρέπουν αξιόλογα περιθώρια χειρισμών. Ένα χρόνο μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, εμείς οι Ευρωπαίοι, κινδυνεύουμε να επιβεβαιώσουμε τον Paul Valéry όταν έλεγε ότι έχουμε την τάση να παραιτούμεθα από την Ιστορία και να την εκχωρούμε σε λαούς που δεν έχουν. ❐

ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΠΑΝΤΑ
Νεφέλη

Όλα τα βιβλία
ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
από την Νεφέλη

Κυκλοφορούν

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΛΕΦΤΗ

ΠΤΩΜΑΤΑ, ΠΤΩΜΑΤΑ, ΠΤΩΜΑΤΑ...

ΚΑΛΙΑΡΝΤΑ

ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΔΩΔΕΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΤΙΝΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ο ΜΥΣΤΑΞ

Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΚΑΦΕΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
(ΣΕ ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ)

ΤΟ ΑΓΙΟ ΧΑΣΙΣΑΚΙ

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ

ΨΕΙΡΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΜΠΟΥΡΔΕΛΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

ΑΡΕΤΙΝΟΥ, ΤΑ ΑΚΟΛΑΣΤΑ ΣΟΝΕΤΑ
(Εικονογράφηση Κώστας Τσόκλης)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3639962
ΠΩΛΗΣΗ: ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9, ΑΘΗΝΑ 106 79
ΤΗΛ. 3604793 - FAX: 3609697

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ

Προς διανομή της μιζέριας

του Ρεπόρτερ

Η τριήμερη συνεδρίαση της, διευρυμένης συνθέσεως, Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής του ΣΥΝ το διάστημα 29-31 Ιανουαρίου επικύρωσε μάλλον αυτό που ήταν προ πολλών μηνών ορατό διά γυμνού οφθαλμού: την κατάσταση διάλυσης στην οποία βρίσκονται οι σχέσεις των στελεχών που αποτελούν τη σημερινή ηγεσία.

Στη Σύνοδο αυτή αποκρυσταλλώθηκαν και άλλα εξόχως αρνητικά φαινόμενα, με πρώτο τις απόψεις της κ. **Δαμανάκη** περί συνοχής του κόμματος, που επιεικώς κυμαίνονται μεταξύ παρόμοιων θέσεων που αναπτύσσουν οι κ. **Μητσοτάκης** και **Παπανδρέου**, και των θέσεων της ηγεσίας του Περισσού που, μόλις πριν από ενάμιση χρόνο, χρησίμευσαν ως βάση για να εκπαραθυρωθεί από το κόμμα και η ίδια η κ. Δαμανάκη.

Δυστυχώς, η ρήση της κ. Δαμανάκη, ότι γίνεται εις βάρος της «φθορά και δολιοφθορά» μέσα από το κόμμα, δεν μπορεί να διεκδικήσει ούτε καν την αμεσότητα, την ειλικρίνεια και το αψεγάδιαστο ήθος στην πολιτική: με περίπου ανύπαρκτες τις οργανωμένες δυνάμεις του ο ΣΥΝ δίνει την εικόνα μιας ετερόκλητης πολιτικής ομάδας η οποία διατρανώνει απλώς σε υψηλούς τόνους τα προβλήματά της, χωρίς να υπολογίζει τις συνέπειες αυτής της εικόνας για τους εναπομείναντες οπαδούς της. Διότι ασφαλώς δεν πρόκειται για την εικόνα ενός κόμματος με διαδικασίες δημοκρατικού διαλόγου, με την κ. Δαμανάκη να εκφράζει τις φοβίες της και να ζητά ανανέωση εμπιστοσύνης στο πρόσωπό της όπως κάνει ο κ. Μητσοτάκης στην Κ.Ο. του κόμματός του, με τον κ. **Κωνσταντόπουλο** να προειδοποιεί τους αντιπάλους του ότι κινδυνεύουν να πεθάνουν από τη χολή που βγάζουν εναντίον του, με τον κ. **Κύρκο** να κατηγορεί τον κ. **Ανδρουλάκη** ότι διαλέγεται με την ηγεσία του ΣΥΝ μέσω νυχτερινών κέντρων, και με τον κ. Ανδρουλάκη να φωνάζει από την εξέδρα σαν τον τιμωρημένο ποδοσφαιριστή που κάνει αντίπραξη στον προπονητή του.

Είναι μάλλον κωμικό να ασχοληθεί κανείς με τις «ιδεολογικές διαφορές» που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων υπο-μάδων του ΣΥΝ. Και τούτο διότι οι ίδιοι οι φορείς των διαφόρων ρευμάτων, με ελάχιστες εξαιρέσεις ίσως, είτε υποβαθμίζουν μόνοι τους τις διαφορές τους σε άλλοθι αλληθωρίζοντας μέσω αυτών σε άλλα, «σημαντικότερα θέματα», είτε τις διαπραγματεύονται ως πρώτη ύλη αυτοσυντήρησης του κύκλου στον οποίο ηγούνται. Σε καμιά στιγμή ολόκληρου του τελευταίου χρόνου δεν μπόρεσε κάποιος στέλεχος του ΣΥΝ να πείσει ότι έχει κάποιο «πλατφόρμα» με πολιτικό αντίκρυσμα στα διακυβεύματα της συγκυρίας, επαρκή για να νομιμοποιήσει κάποια εσωκομματική διαμάχη με συνέπειες για τη συνολικότερη φυσιογνωμία και πορεία της Αριστεράς.

Είχε γραφεί αυτό το άρθρο όταν τελείωσαν οι εργασίες της τριήμερης συνόδου της Κ.Π.Ε. του ΣΥΝ και εκδόθηκε το ψήφισμα της σωτηρίας του ΣΥΝ, όπως μπορεί να ονομαστεί το σύνολο θέσεων που ψηφίστηκαν σχεδόν ομόφωνα και αναφέρονται στα εσωκομματικά προβλήματα και στις ρυθμίσεις τους. Ο χρόνος θα δείξει αν αυτό το κείμενο αποτέλεσε παράγωγο μιας μετατόπισης του κέντρου των συμμαχιών περί την ηγεσία του ΣΥΝ προκειμένου να εξαντλήσουν τα όρια αντοχής του πριν το ρήγμα και αντίθετα ή αν αποτελέσει υπέρβαση της λογικής αυτής των συμψηφισμών για τη διατήρηση της «καρέκλας». Πάντως, οι θέσεις του ψηφίσματος και οι οργανωτικές ρυθμίσεις που αποφασίστηκαν για την ανασυγκρότηση (άλλη μια φορά) του ΣΥΝ μπορούν να χρησιμεύσουν σε κάτι παραπάνω από την πρώτη ύλη για τη συντήρηση μιας «συζήτησης κύκλων».

Σταδιακή συρρίκνωση

Αντίθετα, αρκετά πριν από το Συνέδριο του ΣΥΝ το περυσινό καλοκαίρι, είχε σαφώς διαφανεί ότι, λίγους μόλις μήνες μετά τη διάσπαση του ΚΚΕ και τη θετική επίδραση που μπορεί να είχε το γεγονός αυτό στον εκσυγχρονισμό και την αποσαφήνιση ενός προοπτικά δυναμικού τρίτου πόλου στο πολιτικό φάσμα της χώρας, η μόνη λογική που πρυτάνευσε στην ήδη φυγόκεντρη και αποδιαρθρωτική τάση που κυριαρχούσε στον Θεμιστοκλέους ήταν η λογική του κεντρικού εκπορευόμενου συμψηφισμού των επιρροών

ιι της ισορροπίας των αριθμών· αυτός ήταν «κανόνας» για να κρατηθεί σε «συνοχή» ο ΥΝ, αντί μιας επί της ουσίας των ροβλημάτων πολιτικής αντίληψης της ρακτικής με ενεργό κοινωνικό ιροατήριο. Το πολιτικό ισοδύναμο αυτής ς λογικής του μηχανισμού –τόσο γνώριμης α παραδοσιακά κομμουνιστικά κόμματα ιι τόσο κυρίαρχης στις μεγάλες «πολιτικές ιχανές» του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ– είναι ιριβώς η σταδιακή συρρίκνωση των ιιρροών του ΣΥΝ στους κοινωνικούς χώ-ους, όπως καταγράφεται, τον τελευταίο όνο, στις εκλογές σωματείων και επαγ-λματικών συλλόγων και στη «νωχέλεια» ν οπαδών και μελών (;) του.

Για την κατάσταση πραγμάτων, που κα-γράφεται αυτή τη στιγμή στη Θεμιστο-έους, η ατμόσφαιρα εκλογικού κλίματος είτε ως αντικειμενικό δεδομένο είτε ως ρατηγική διαχείρισης της κρίσης των δύο γάλων κομμάτων– είναι ο παράγων που ιτείνει ολοένα και περισσότερο τα απο-ιρθρωτικά φαινόμενα στο εσωτερικό του ΥΝ και καθιστά οριακή την αντιπρο-πευτική του απόσταση από τους ψηφο-ρους που του «αναλογούσαν» στην αρι-ερή εκλογική αγορά μετά το Ιδρυτικό του νέδριο, στα τέλη Ιουνίου 1991. Είναι χα-κτηριστικό ότι η διαμάχη στους κόλπους της ηγεσίας του, που τόσο έντονα αναδύθη-κε μέσα από την σύνοδο της Κ.Π.Ε. την προηγούμενη εβδομάδα, αξιώθηκε αναφο-ρών του είδους «τρικυμία σε ποτήρι», αντι-μετώπιση που σίγουρα θα ήταν διαφορετική αν τέτοια φαινόμενα υπήρχαν πριν από δύο χρόνια.

Η εναπομείνασα «λεία»

Σήμερα, το ερώτημα *«πού πάει ο ΣΥΝ»*, η διερεύνηση δηλαδή των συνεπειών ενός ρήγματος στους κόλπους του που θα προσε-σλάμβανε μορφές πολλαπλής διάσπασης, είναι κάτι που αντιμετωπίζεται με τη διάθε-ση η οποία χαρακτηρίζει τις ενασχολήσεις με ήσσονος σημασίας ζητήματα – εκτός και αν υπάρχει ενδιαφέρον για την τύχη της εναπομείνασας λείας. Και τούτο υποδη-λώνει ακριβώς την ελαχιστοποίηση της ση-μασίας του ΣΥΝ στην πολιτική ζωή της χώρας, τη θεώρησή του ως μιας ολοένα και περιθωριοποιούμενης πολιτικής δύναμης. Και αυτό τη στιγμή που ο ΣΥΝ, με το συνολικό τρόπο και συμπεριφορά του, δίνει σαφή τεκμήρια της εξομοίωσής του σε θέ-ματα πολιτικού ύφους και ήθους με τους καταγγελλόμενους από αυτόν για τέτοια ζη-τήματα σχηματισμούς της ΝΔ και του ΠΑ-ΣΟΚ. Η απώλεια αυτού του μείζονος συ-γκριτικού πλεονεκτήματος για τον ΣΥΝ στη συνείδηση της κοινής γνώμης είναι ένα στοιχείο με εξαιρετικά σημαντικές προε-κτάσεις: η παραίτηση δύο στελεχών της Κ.Π.Ε. (των **κ. Παπαμιχαήλ** και **Βίτσα**) προ-κειμένου να παραμείνουν «θύλακες πολιτι-κής ηθικής» στο κόμμα, είναι πράξη που απειλεί να υπονομεύσει εκ θεμελίων την καταστατική λογική που, δημοσίως τουλά-χιστον, φάνηκε να αποτελεί την αιτία ύπαρ-ξης και το ρόλο του ΣΥΝ κατά τη διαμόρ-φωσή του, στη δύσκολη περίοδο της κάθαρ-σης και της κυβέρνησης Τζαννετάκη.

Όσο ο δημόσιος βίος της χώρας πλησιάζει στην «ευρεία χρονική ζώνη» της εκλογικής περιόδου, ο ΣΥΝ θα αντιμετωπίζει με μεγαλύτερη πίεση τα συμπτώματα απορρύθ-μισης που είναι σήμερα ορατά και εκπορεύ-ονται από λόγους και αιτίες ξένες προς τη λογική μιας ενδοκομματικής σύγκρουσης σε ζητήματα φυσιογνωμίας, προγράμματος, προσανατολισμών κ.λπ. Με την ίδια ή με άλλη σύνθεση ηγεσίας, ο «εκσυγχρονιστικός πόλος» της Αριστεράς θα τίθεται προ διλημμάτων ωφελιμιστικού τακτικισμού και «επιχειρημάτων» με την κυνική λογική της εκλογικής επιβίωσης που θα τίθεται από μια πανσπερμία αλληλοσυγκρουόμενων τάσε-ων. Και δεν θα είναι καθόλου περίεργο η δύναμη των τάσεων αυτών να ανέρχεται σε μονοψήφιο αριθμό...

❐

ΗΛΙΟΧΩΡΟΙ

FOUR SEASONS SUNROOMS®

οι μόνοι μέ τόν «μαγικό» ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΘΕΡΜΟΤΗΤΑΣ™

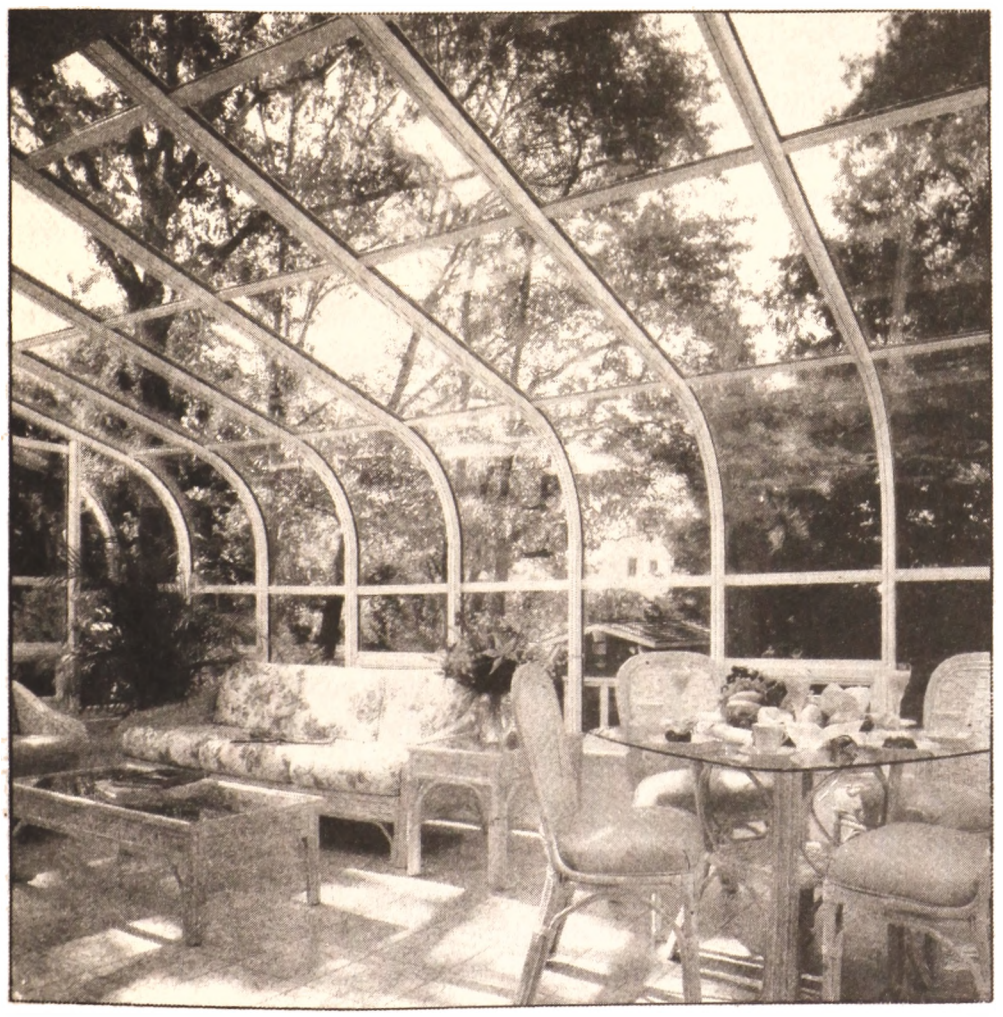

ο οποίος :

* Απορροφά τήν υπεριώδη ακτινοβολία
* Τό καλοκαίρι αντανακλά τή ΘΕΡΜΙΚΗ ακτινοβολία τού ήλιου
* Τό χειμώνα δέν αφήνει νά διαφύγει η εσωτερική θερμότητα τού σπιτιού
* Ενισχύει τήν ηχομόνωση κατά 3 τουλάχιστον ντεσιμπέλ

ΤΕΧΝΗ α.τ.ε. – ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ, Ν. Ζέρβα 39 (στοά), τηλ. : (0651) 31- 9 - 32, fax : 309-70

avti
23 1 – 1 2 93

Οπαδός του Τσεβά;

● Μας το είπε ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ και αντιπρόεδρος της Βουλής κ. *Π. Κρητικός:* «Μόνο επί Δεληγιάννη και Βούλγαρη βρισκόταν η Ελλάδα σ' αυτό το έσχατο σημείο παρακμής που βρίσκεται σήμερα. Φοβάμαι ότι θα έρθει ένα νέο 1897 για να ακολουθήσει ένα 1907». Δύο παρατηρήσεις: Καλά, ο χαρακτηρισμός περί Δεληγιάννη ξέρουμε προς τα πού πήγαινε. Για εκείνο το «Βούλγαρης» δεν ξέρουμε τον ήχο της «καμπάνας». Όσο για το 1907, νομίζουμε ότι τον πρόλαβε άλλος. Για τον οποίο μάλιστα ο κ. *Π. Κρητικός* είχε κάνει «ακαριαία» και αφοριστική δήλωση.

Πού βρισκόταν;

● Αλήθεια, πού βρισκόταν ο βουλευτής Πειραιώς κ. *Κ. Σημίτης* κατά τη διάρκεια της συζήτησης της επερώτησης για τη διαδικασία απονομής χάριτος στον κ. Δ. Τσοβόλα. Η εκδίκηση είναι ένα πιάτο που τρώγεται κρύο. Ακόμα και από τον κ. Τσοβόλα.

Ποπ-ορν

● Ίσως δεν υπήρχε μεγαλύτερη απόλαυση για τον τέως βουλευτή κ. *Δ. Τσοβόλα* από το να ακούει τους βουλευτές του Συνασπισμού και του ΚΚΕ να ζητούν με πάθος να κινηθεί η διαδικασία για την απονομή χάριτος. Και μάλιστα υπό την μορφή παρεμβάσεων των κοινοβουλευτικών τους εκπροσώπων κ. *Γ. Γιάνναρου* και *Α. Σκυλλάκου*. Και να σκεφθείτε ότι ο δεύτερος έχει θητεύσει ως κατήγορος στην δική του καλαμποκίου. Ω Καιροί, ω Ήθη.

Η απορία του βουλευτή

– «Στολίστηκε» αρκούντως από τους βουλευτές του κόμματος του στους διαδρόμους του Κοινοβουλίου ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. *Σ. Μάνος*, την περασμένη Δευτέρα. Ειδικά η ποινή του κλεισίματος των καταστημάτων τους, μετά και την παραδοχή εκ μέρους του ότι η απειλή της προσωποκράτησης δεν απέδωσε τα αναμενόμενα, δημιούργησε σ' έναν συμπολιτευόμενο βουλευτή την απορία: *«Δεν ξέρω τι να πω. Είναι τρελλός ή μ;»*

Ολική μεταμόρφωση

Επιτέλους το καφέ της Βουλής έπαυσε να θυμίζει καφενείο βιομηχανικής περιοχής. Στο τραπέζιο μπήκαν τραπεζομάντιλα, η αίθουσα στολίστηκε με λουλούδια, υπάρχει ποικιλία και καλή ποιότητα στα πρόχειρα φαγητά που σερβίρονται. Η προηγούμενη κατάσταση ήταν ελαφρώς απαράδεκτη.

Κανονισμός: Εκσυγχρονισμός εδώ και τώρα

● Η «καρδιά» της Δημοκρατίας υποφέρει από δυσλειτουργία

Ο θόρυβος που έχει δημιουργηθεί, τις τελευταίες ημέρες, σχετικά με την αναθεώρηση του Συντάγματος φέρνει στην επικαιρότητα, αναγκαστικά, πιστεύουμε, το φλέγον και καίριο ζήτημα της ριζικής τροποποίησης του Κανονισμού Λειτουργίας του Κοινοβουλίου. Άσχετα με το αν ούτως ή άλλως άπτονται της αναθεώρησης του Συντάγματος και ορισμένες διατάξεις του Κανονισμού της Βουλής, γεγονός είναι ότι το Σύνταγμα είναι η «ψυχή» της Δημοκρατίας, το Κοινοβούλιο είναι η «καρδιά» της και για να λειτουργεί σωστά η Δημοκρατία, πρέπει να λειτουργεί ομαλά και αποτελεσματικά η Βουλή, το Κοινοβούλιο.

Είναι η άποψη της συντριπτικής πλειοψηφίας των βουλευτών, ότι ο Κανονισμός λειτουργίας του Κοινοβουλίου απαιτεί τροποποίηση και προσαρμογή στις σύγχρονες ανάγκες λειτουργίας της Δημοκρατίας. Από το 1985 και ένθεν ή κατ' άλλους, από την Μεταπολίτευση μέχρι σήμερα, το Κοινοβούλιο σίγουρα δεν ανταποκρίνεται απόλυτα στο ρόλο του. Η εκτελεστική εξουσία, αλλά και η κομματική, έχουν τον πρώτο ρόλο και το Κοινοβούλιο συχνότατα λειτουργεί ως «Σώμα Τυπικής Επικύρωσης Αποφάσεων». Αποφάσεων που λαμβάνονται εκτός του Κοινοβουλίου και δεν συζητώνται εντός αυτού. Ρωτήστε τον οποιονδήποτε βουλευτή οιουδήποτε κόμματος, κατά την έξοδό του από την αίθουσα συνεδριάσεων, μετά από μια συνεδρίαση όπου κλήθηκε να κρίνει με την ψήφο του ένα μπαράζ νεφελωδών τροπολογιών. Αν γνωρίζει τι ακριβώς ψηφίστηκε, θα πρόκειται ασφαλώς περί κοινοβουλευτικού φαινομένου. Και, αν υπάρχει ένα ελαφρυντικό –που κανονικά δεν θα έπρεπε να υπάρχει– στους βουλευτές της αντιπολίτευσης, οι εκάστοτε βουλευτές της συμπολίτευσης αγνοούν παντελώς το περιεχόμενο των τροπολογιών «της τελευταίας στιγμής» οι οποίες με την ψήφο τους γίνονται νόμος του κράτους. Ή το πολύ-πολύ να γνωρίζουν σε τι αναφέρεται η τροπολογία που κατέθεσαν οι ίδιοι, οπότε, αν ψηφίστηκε, τρέχουν περιχαρείς στην αίθουσα του κόμματός τους, να ανακοινώσουν στους «εκπροσώπους των παραγωγικών τάξεων» ότι το *«δίκαιο αίτημά»* τους, (πάντοτε τα αιτήματα των παραγωγικών τάξεων είναι δίκαια, όσο εξωφρενικά και σε βάρος των υπόλοιπων πολιτών κι αν είναι) *«ικανοποιήθηκε»*.

Έτσι λειτουργεί το Κοινοβούλιο σε ό,τι αφορά στο νομοθετικό έργο. Για τον κοινοβουλευτικό έλεγχο είχαμε κάνει κάποιες αναφορές σε περασμένο τεύχος. Στις επερωτήσεις, ειδικά σε αυτές που συζητώνται Παρασκευή, όταν οι περισσότεροι βουλευτές έχουν αναχωρήσει για την εκλογική τους περιφέρεια, τα έδρανα θυμίζουν σεληνιακό τοπίο. Επερώτηση για την ανεργία από τον Συνασπισμό και παρόντες πέντε βουλευτές από τους επερωτώντες, ένας (!) από το ΠΑΣΟΚ και τέσσερις από τη Ν.Δ. Αν βρισκόταν κανείς ξένος στην αίθουσα, θα πίστευε ότι το μεγαλύτερο κόμμα της Βουλής είναι ο Συνασπισμός.

Για την κατάσταση αυτή δεν ευθύνονται φυσικά μόνο οι βουλευτές. Όταν αναλώνονται τρεις-έσσερις ή και πέντε ώρες καμιά φορά για να συζητηθεί μια επερώτηση, λογικό είναι να παύει το ενδιαφέρον. Ανάλογος χρόνος διατίθεται μόνο για συζητήσεις επιπέδου αρχηγών κομμάτων. Αποτέλεσμα είναι και οι συζητήσεις να καταντούν «νερόβραστες» και να μην υπάρχει αρκετός χρόνος για τη συζήτηση άλλων. Οι περισσότερες επερωτήσεις, μεταξύ των οποίων και κάποιες που θα έπρεπε να συζητηθούν, μπαίνουν «στο ράφι» και τις τρώει «το μαύρο σκοτάδι».

Περίπτωση αναχρονιστικής λειτουργίας είναι και οι περίφημες Διαρκείς Κοινοβουλευτικές Επιτροπές, όπου υποτίθεται ότι γίνεται η επεξεργασία των νομοσχεδίων. Στην ουσία λειτουργούν ως «φίλτρα», ως ένα ακόμα στάδιο προσθαφαίρεσης διατάξεων των νομοσχεδίων, κατά το δοκούν της εκάστοτε κυβερνητικής πλειοψηφίας και μετά από «σφυγμομέτρηση» των αντιδράσεων των παραγωγικών τάξεων. Έτσι φτάσαμε στο σημείο, το αυτονόητο, δηλαδή η ψήφιση του νομοσχεδίου χωρίς την κατάθεση τροπολογιών της τελευταίας στιγμής να γίνεται είδηση και ο υπουργός που δηλώνει ότι δεν θα δεχθεί τροπολογίες να γίνεται ο *«ήρωας»* της βραδιάς, ο *«εκσυγχρονιστής»* *«αυτός που σέβεται την κοινοβουλευτική τάξη»* κ.λπ.

Ο εκσυγχρονισμός –γιατί περί αυτού πρόκειται, για να χρησιμοποιήσουμε μια τεχνοκρατική έκφραση– του Κανονισμού της Βουλής είναι κρίσιμο ζήτημα. Εξίσου κρίσιμο, τολμούμε να πούμε, με την αναθεώρηση του Συντάγματος. Μια αναθεώρηση η οποία ούτως ή άλλως θα γινόταν προκειμένου να εναρμονιστούν ορισμένες διατάξεις του Συντάγματος με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Αλλά ο Κανονισμός της Βουλής είναι θέμα καθημερινής λειτουργίας της Δημοκρατίας και συνεπώς εξαιρετικά άμεσο.

Ο ΝΕΡΟΥΛΑΣ

Τα 'κανε θάλασσα – καπετάνιος του γλυκού νερού. Νερουλάς με στολή χωροφύλακα, απειλεί με φυλακή όσους... πλένονται. Κάποτε η καθαριότητα ήταν μισή αρχοντιά – η άλλη μισή ήταν η βρώμα. Σήμερα, η βρώμα είναι μια αρχοντιά ολόκληρη. Μια βροχή δεν σώζει κανέναν.

ΤΟ ΑΣΤΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Επιμέλεια:
Τάσος Μπάρλας

ΑΓΕΤ-Ηρακλής: Τα ερωτήματα πληθαίνουν

Η κυβέρνηση του Κ. Μητσοτάκη πούλησε, πριν από περίπου ένα χρόνο, την «ΑΓΕΤ-Ηρακλής», μία από τις πιο κερδοφόρες τσιμεντοβιομηχανίες της Ευρώπης, στην ιταλική «Καλτσεστρούτσι» με διαδικασίες κάθε άλλο παρά διαφανείς.

Η διαδικασία πώλησης της ΑΓΕΤ είχε αρχίσει στην ουσία τον Μάιο του 1991 με την ανάθεση στην Morgan Stanley της διαμεσολάβησης για τις διαπραγματεύσεις με τις ενδιαφερόμενες εταιρίες και ολοκληρώθηκε ένα χρόνο αργότερα με την υπογραφή του συμβολαίου με την ιταλική «Καλτσεστρούτσι».

Τα ερωτήματα που υπήρχαν τότε εξακολουθούν να παραμένουν και σήμερα χωρίς η κυβέρνηση και το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας να αισθάνονται την ανάγκη να δώσουν την οποιαδήποτε απάντηση. Κανείς δεν γνωρίζει πώς η ιταλική εταιρία κατάφερε χωρίς να το καταλάβει κανείς, να πάρει το 15% των μετοχών της ΑΓΕΤ μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών στα μέσα του 1991. Επίσης ποια συμφέροντα δημιούργησαν την Κοινοπραξία Εθνικής-Καλτσεστρούτσι η οποία ελέγχει το 51% των μετοχών της ΑΓΕΤ, καθώς και με ποιον τρόπο ο κ. Μάνος, λίγες ώρες μετά την υπουργοποίησή του, κατάφερε να ανεβάσει την προσφορά της Καλτσεστρούτσι από 107 δισ. δραχμές στα 128 δισ. δραχμές.

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας με ανακοίνωσή της τονίζει, την περασμένη Τρίτη, ότι δεν την αφορά το θέμα των χρηματοδοτήσεων, από τον πρόεδρο της Καλτσεστρούτσι Λ. Παντσαβόλτα, ιταλικών κομμάτων με σκοπό να ανατεθούν σε αυτήν δημόσια έργα. Δεν την αφορά ότι τα ηνία της μεγαλύτερης ευρωπαϊκής τσιμεντοβιομηχανίας ανήκουν σε μία εταιρία που έχει κατηγορηθεί για άμεσες σχέσεις με τη Μαφία και ο πρόεδρός της είναι υπόδικος για δωροδοκία πολιτικών προσώπων στη γειτονική χώρα.

Απαξιεί να συγκαλέσει τη διακομματική επιτροπή για να εξετάσει τους όρους πώλησης της «ΑΓΕΤ-Ηρακλής», τη στιγμή που τα ερωτηματικά πληθαίνουν και ο πολιτικός κόσμος της Ιταλίας αλλά πλέον και της Ελλάδας είναι ανάστατος από τον τρόπο με τον οποίο «έκλεινε τις δουλειές του» ο κ. Παντσαβόλτα.

Η κυβέρνηση δεν έχει άλλο τρόπο να αποδείξει ότι δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την υπόθεση Παντσαβόλτα, από αυτόν της πλήρους διαφάνειας και της δημοσίευσης όλων των στοιχείων που αφορούν στην πώληση της «ΑΓΕΤ-Ηρακλής».

Σε διαφορετική περίπτωση ένα ερώτημα θα πλανάται πάνω από την κυβέρνηση Μητσοτάκη: «Ποιο το ύψος του δώρου που έκαναν τα στελέχη της κυβέρνησης στον εαυτό τους, για την πώληση της "ΑΓΕΤ-Ηρακλής"»;

Η προσωποκράτηση ήταν κύριο στοιχείο της πολιτικής του κ. Στ. Μάνου στο ΥΠΕΘΟ, και την υπερασπίστηκε με σθένος απέναντι σε στελέχη της ίδιας του της παράταξης. Τώρα έρχεται και χαρακτηρίζει το μέτρο αυτό ακραίο, απεχθές και ατελέσφορο. Μήπως τελικά ο κ. υπουργός και οι σύμβουλοί του θεωρούν τους φορολογούμενους πειραματόζωα και ασκούνται πάνω τους;

Μάνος-Χριστοδούλου: Σημειώσατε 1

Η διαμάχη η οποία είχε ξεσπάσει μεταξύ του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Στ. Μάνου και του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Ευθ. Χριστοδούλου για την εφαρμοζόμενη οικονομική πολιτική της κυβέρνησης φαίνεται ότι έληξε μετά από κοινή σύσκεψη με τον πρωθυπουργό Κ. Μητσοτάκη, με νικητή τον Στ. Μάνο.

Η κριτική της ΤτΕ ήταν κυρίως επί της εισοδηματικής πολιτικής και των μέτρα Μάνου που τέθηκαν σε εφαρμογή τον περασμένο Αύγουστο. Ειδικά για τα τελευταία, στο τριμηνιαίο δελτίο της Τράπεζας Ελλάδας για την ελληνική οικονομία, τονιζόταν με έμφαση ότι ανέκοψαν την πτωτική τάση του πληθωρισμού. Η απάντηση των «ανεπίσημων κύκλων» του υπουργείου Οικονομικών ήταν έντονη και περιείχε βαρύτατους χαρακτηρισμούς για τη διοίκηση της κεντρικής Τράπεζας.

Τελικά, και σύμφωνα με δηλώσεις του κ. Μάνου, η εισοδηματική πολιτική της κυβέρνησης δεν αλλάζει και θα συνεχιστεί όπως έχει χαραχθεί από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

Τα ερωτήματα όμως για την ορθότητα ή όχι της εφαρμοζόμενης οικονομικής και εισοδηματικής πολιτικής παραμένουν και κανένας δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι μια απλή συνάντηση έφτανε για να αρθούν όλες οι ενστάσεις που είχε ο διοικητής της κεντρικής ελληνικής Τράπεζας, όταν μάλιστα αυτές αφορούσαν σε στρατηγικά ζητήματα.

Προς μείωση των επιτοκίων

Συνθήκες ανταγωνισμού θέλει να δημιουργήσει η κυβέρνηση στα τραπεζικά επιτόκια, καταργώντας τον διοικητικό καθορισμό κατωτάτων επιτοκίων ταμιευτηρίου, αλλά χωρίς να λαμβάνει υπ' όψην της τις επιπτώσεις της κατάργησης αυτής στους μικροκαταθέτες.

Στην ουσία, με την κατάργηση κατωτάτων ορίων ανοίγει ο δρόμος για τη μείωση των τραπεζικών επιτοκίων μέχρι και δύο μονάδες, κάτι που σε συνάρτηση με τη φορολογία των τόκων καταθέσεων φέρνουν την απόδοση των καταθέσεων στο 13,5%.

Η απόδοση αυτή όμως είναι, ακόμα και με τις προβλέψεις της κυβέρνησης για την πορεία του πληθωρισμού, κάτω από αυτόν, με συνέπεια τη μείωση διαχρονικά του κεφαλαίου καταθέσεων.

Πιστεύουν άραγε στο οικονομικό επιτελείο της κυβέρνησης ότι θα μπορέσουν με το μέτρο αυτό να αυξήσουν τις επενδύσεις ή μήπως καταφέρουν τελικά να αυξήσουν σε πολύ μεγάλο ποσοστό τις καταθέσεων των Ελλήνων πολιτών στο εξωτερικό;

Υπάρχει τελικά πολιτική θέληση για την πάταξη της φοροδιαφυγής;

Το μεγάλο ύψος της φοροδιαφυγής και η προσπάθεια πάταξής της είναι το μεγάλο πρόβλημα των ελληνικών κυβερνήσεων. Μέχρι σήμερα τα όποια μέτρα πάρθηκαν είναι αποσπασματικά και η απόδοσή τους είναι ελάχιστη μπροστά στα ποσά που φοροδιαφεύγουν.

Η κυβέρνηση ανακοίνωσε την περασμένη εβδομάδα μέτρα σε μία προσπάθεια να εντοπισθούν τα διαφεύγοντα εισοδήματα, σύμφωνα με τα οποία θα αναγράφεται ο ΑΦΜ ή ο αριθμός του δελτίου ταυτότητας στους λογαριασμούς της ΔΕΗ, του ΟΤΕ και της ΕΥΔΑΠ, καθώς και στις τραπεζικές συναλλαγές πάνω από 4 εκατ. δραχμές. Με τον τρόπο αυτό θα υπάρχει δυνατότητα να γίνεται έλεγχος των στοιχείων εισοδημάτων και κατανάλωσης των φορολογουμένων.

Πολύ σωστά τα μέτρα αυτά, αλλά δυστυχώς για ακόμη μια φορά αποσπασματικά. Τα μεγάλα ποσά που φοροδιαφεύγουν δεν καταναλώνονται σε λογαριασμούς νερού, ρεύματος και τηλεφώνου. Υπάρχουν δεκάδες άλλοι τρόποι για να ξοδευτούν και προς αυτούς θα πρέπει να στρέψουν τους ελέγχους οι εφορίες και το υπουργείο

Οικονομικών.

Πόσοι ελεγκτές έχουν κάνει μια βόλτα στα κέντρα διασκέδασης της παραλίας όπου ξοδεύονται καθημερινά ποσά πολλαπλάσια από το μέσο μηνιαίο εισόδημα ενός υψηλόμισθου μισθωτού;

Γιατί το υπουργείο Οικονομικών, αν πραγματικά έχει τη βούληση να περιορίσει τη φοροδιαφυγή, δεν καθιερώνει την υποχρεωτική αναγραφή του ΑΦΜ των πελατών στις αποδείξεις που ξεπερνούν ένα συγκεκριμένο ποσόν;

Εκεί θα δούμε ποιοι ξοδεύουν ποσά, τα οποία δεν δικαιολογούνται από πουθενά. Αφού θέλουν να πάρουν μέτρα, ας είναι τουλάχιστον καλά ολοκληρωμένα, ώστε να έχουν απόδοση σε έναν τομέα που η αποτυχία είναι η μόνη κατάληξη όλων των ελληνικών κυβερνήσεων.

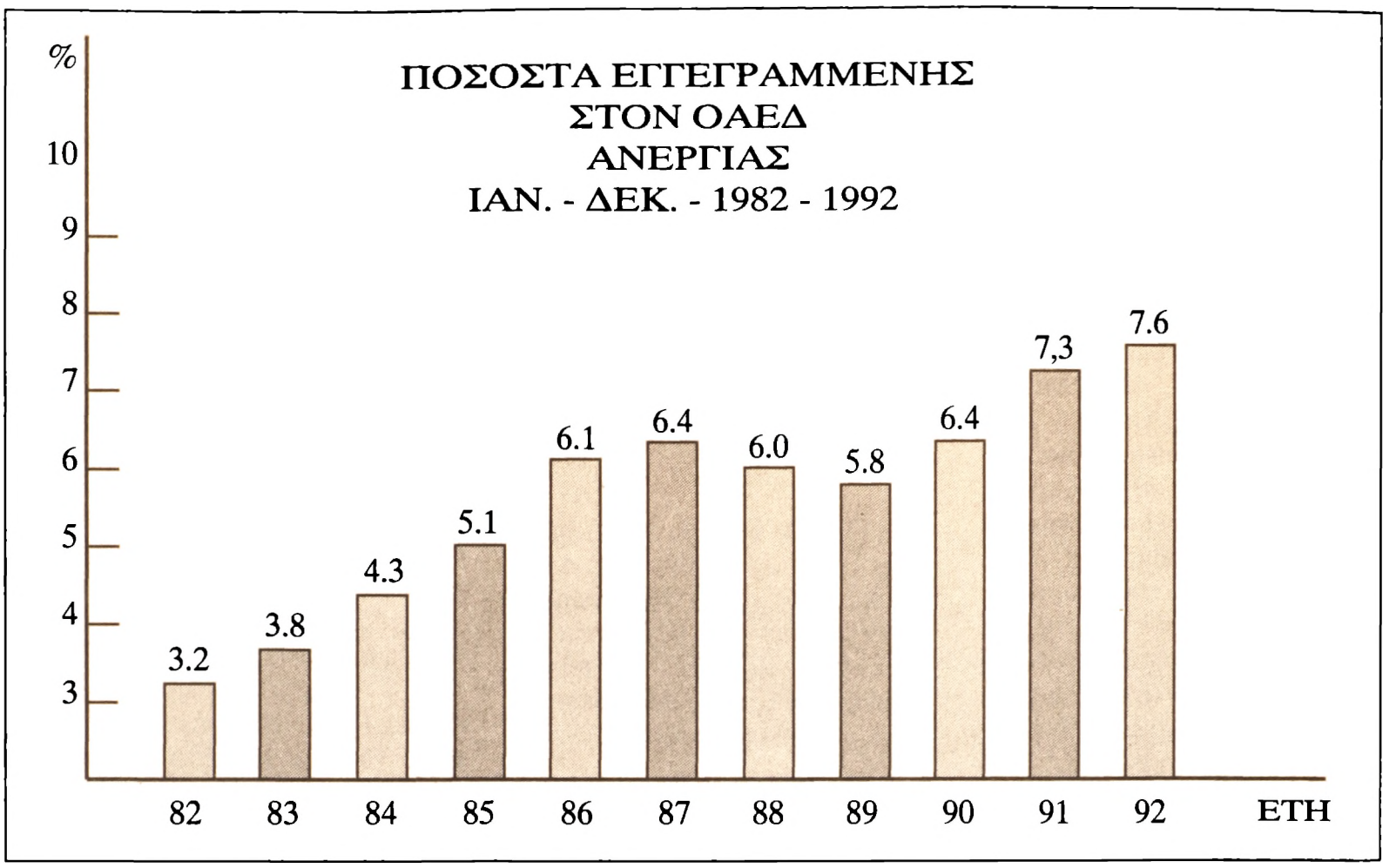

Παράδοξο Μάνου: σκληρή δραχμή με έντονη διολίσθηση

Το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και ο Στ. Μάνος έχουν στηρίξει τη νομισματική τους πολιτική στη σκληρή δραχμή. Τα πραγματικά γεγονότα όμως τους διαψεύδουν και η δραχμή διολισθαίνει με όλο και μεγαλύτερη ταχύτητα. Τον περασμένο μήνα η δραχμή έχασε το 3,17% της αξίας της έναντι του δολαρίου, ενώ τον τελευταίο μήνα του 1992 είχε χάσει το 1,46%. Επίσης η δραχμή έχασε την αξία της και έναντι των ευρωπαϊκών νομισμάτων, με εξαίρεση την ιταλική λιρέτα και τη βρετανική λίρα, σε ποσοστό που κυμάνθηκε γύρω από τη μια ποσοστιαία μονάδα.

Φαίνεται ότι ο Στ. Μάνος, μετά το παράδοξο του υπολογισμού της σχέσης αυξήσεων εισοδήματος και πληθωρισμού, ανακάλυψε και αυτό της σκληρής δραχμής με έντονη διολίσθηση.

Στην πυρά τώρα η προσωποκράτηση

Η προσωποκράτηση ήταν ένα κύριο στοιχείο της πολιτικής του Στ. Μάνου, στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, στοιχείο που υπερασπίστηκε με σθένος, ακόμα και απέναντι σε κυβερνητικά στελέχη της παράταξής του, τα οποία ήταν φανατικά αντίθετα με την επιβολή του.

Τώρα όμως έρχεται ο ίδιος και χαρακτηρίζει το μέτρο αυτό απεχθές, ακραίο και ατελέσφορο, διαγράφοντας διαμιάς την προηγούμενη επιχειρηματολογία του.

Τελικά πρέπει να καταλάβουν όλοι όσοι ασκούν πολιτική και μάλιστα σε κύριους τομείς όπως αυτός της οικονομίας ότι η απόσταση μεταξύ του σοβαρού και του γελοίου είναι πάρα πολύ μικρή και όταν την ξεπεράσει κάποιος, ο δρόμος είναι χωρίς επιστροφή.

Αύξηση 6.6% παρουσίασαν οι εγγεγραμένοι στον ΟΑΕΔ άνεργοι το 1992 σε σχέση με το 1991, φτάνοντας στους 184.658. Στα στοιχεία βέβαια που δίνει ο Οργανισμός δεν υπολογίζονται οι νέοι άνεργοι, οι απολυμένοι από τις προβληματικές, ενώ αγνοείται το μέγα πρόβλημα των λαθρομεταναστών, οι οποίοι έχουν ξεπεράσει σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία τους 500.000. Η ΕΣΥΕ δίνει για το 1992 ποσοστό ανεργία 9% ενώ τα συνδικάτα εκτιμούν ότι έχει ξεπεράσει κατά πολύ το 10%

ΝΕΑ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ Ε.Ν.Σ.

Μια ακόμα κρίση ξέσπασε, στην αρχή της εβδομάδας, στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, με αφορμή την υποτίμηση κατά 10% του ιρλανδικού παντς. Η κυβέρνηση της Ιρλανδίας εγκατέλειψε την πολιτική του σκληρού νομίσματος και υποτίμησε το εθνικό της νόμισμα, με σκοπό να εξυπηρετηθούν κατά κύριο λόγο οι εξαγωγές προς τη Βρετανία, οι οποίες αντιμετώπιζαν ασφυκτικές πιέσεις μετά την υποτίμηση της στερλίνας.

Η βρετανική κυβέρνηση μείωσε τα τραπεζικά επιτόκια, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα την πτώση της τιμής της στερλίνας στις διεθνείς χρηματαγορές. Η δραματική, όπως χαρακτηρίστηκε, πτώση της στερλίνας πίεσε σε τέτοιο βαθμό το ιρλανδικό παντς που αναγκάστηκε να υποτιμηθεί.

Οι πιέσεις που δέχονται τα ευρωπαϊκά νομίσματα είναι αποτέλεσμα των υψηλών γερμανικών επιτοκίων, τα οποία η Budesbank αρνείται να μειώσει. Ο πρόεδρος της Κεντρικής Γερμανικής Τράπεζας απορρίπτει τη σύσταση μιας νομισματικής ένωσης της Ευρώπης ακόμα και με περιορισμένο αριθμό κοινοτικών χωρών ενώ κάνει λόγο για αναδιαπραγμάτευση της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

Ισχυρές πιέσεις τα ευρωπαϊκά νομίσματα δέχονται και από το δολάριο, μετά τα νέα στοιχεία για την αμερικανική οικονομία, τα οποία δείχνουν έντονα στοιχεία ανάκαμψης. Πληροφορίες αναφέρουν ότι τις ισχυρότερες πιέσεις θα τις δεχθεί, σε επόμενη κρίση, η δανέζικη κορόνα.

Στην καρδιά λοιπόν μιας έντονης κινητικότητας και αναταραχής στο Ε.Ν.Σ. η ελληνική κυβέρνηση, δια του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Στ. Μάνου, έκανε λόγο στο Νταβός της Ελβετίας για είσοδο της δραχμής στο σύστημα και την είσοδο αυτή τη συνδέει με τις περιορισμένες μισθολογικές αυξήσεις και τον μονοψήφιο πληθωρισμό για το 1993, αποσυνδεόντάς την τελείως από δημοσιονομικά και νομισματικά μέτρα.

Φαίνεται ότι το οικονομικό επιτελείο της κυβέρνησης δεν λαμβάνει υπ' όψην του όχι μόνο τα στοιχεία των διεθνών οργανισμών για την ελληνική οικονομία αλλά ούτε και τις απόψεις τραπεζικών κύκλων της Ευρώπης που την ισορροπία και την ανάπτυξη την βλέπουν μόνο μέσα από μια δέσμη εισοδηματικών, νομισματικών και δημοσιονομικών μέτρων.

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

● Καλά, ε! Αυτές κι αν ήταν προτάσεις του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου. Έφεραν τα πάνω κάτω στην τηλεοπτική πιάτσα, φαρμάκωσαν πολλούς, ανέτρεψαν τους υπολογισμούς και τις υποσχέσεις του κ. Μητσοτάκη. Τι να το κάνει όμως; Η κυβερνητική ανακοίνωση που ακολούθησε ήταν σαφής, ρητή και κατηγορηματική: Τον τελικό λόγο για τις τηλεοπτικές άδειες θα τον έχει η κυβέρνηση. Το είπε ο κ. Μαγγίνας στο pressroom και τελείωσε. Έτσι, για να μην ξεχνιόμαστε δηλαδή. Εμείς τα λέγαμε από καιρό αλλά ποιος μας άκουγε; Εκείνο πάντως που πρέπει ν' αναφέρουμε είναι, ότι, μέχρι πρόσφατα, όλοι έδειχναν να κόπτονται για την αναβάθμιση του ΕΡΣ και τώρα μας αποκαλύπτουν ότι δεν μετράει. Τον τελικό λόγο θα τον έχει ο κ. Μητσοτάκης, ο οποίος, όπως ακούγεται, θ' αργήσει ν' αποφασίσει. Πλησιάζοντας οι εκλογές, θα μοιράσει την τράπουλα όπως εκείνος θέλει, θα κάνει τις συμφωνίες του, προς όφελος δικό του και της οικογενείας του

● Πάντως, για την ιστορία, θα πρέπει ν' αναφέρουμε ότι το ΕΡΣ που αποτελείται απ' τους Πακλαδά (πρόεδρο), Δ. Δεδούση (εκπρόσωπο Ε.Σ.), Ν. Κουτρουμπή (εκπρόσωπο ΔΣΑ), Αλ. Πρίφτη (δημοσιογράφο), Α. Τζεφεράκη (εκπρόσωπο του νομικού συμβουλίου του κράτους), Ε. Σα«τη (εκπρόσωπο του υπουργείου Μεταφορών), Μ. Τουρτόγλου (εκπρόσωπο της Ακαδημίας), Αν. Κυριαζή (εκπρόσωπο του ΕΒΕΑ), μητροπολίτη Αλεξανδρουπόλεως Άνθιμο, Γ. Βουτσινά, Αντ. Βγόντζα, Κ. Λιάσκα, Αντ. Κούρτη, Τ. Περλέγκα, Α. Κούρκουλο, Ν. Κανελλόπουλο, Κωνσ. Μήτση και Γ. Αϊδίνη, πρότεινε στην κυβέρνηση να χορηγήσει άδεια λειτουργίας τηλεοπτικού σταθμού εθνικής εμβέλειας σε έξι αιτούντες. Τους εξής: Mega Channel (16 υπέρ, 1 κατά, 2 λευκά), Antenna (10 υπέρ, 6 κατά, 3 λευκά), Νέα Τηλεόραση – «Ελεύθερος Τύπος», «Απογευματινή», «Φλας» (14 υπέρ, 4 κατά, 1 λευκό), SKY (11 υπέρ, 7 κατά, 1 λευκό), Κανάλι 29 (11 υπέρ, 8 κατά), SEVEN X (10 υπέρ 6 κατά, 3 λευκά). Εκτός νυμφώνος έμεινε το

902 TV, που λέγεται ότι θα υποβάλει ένσταση εναντίον της απόφασης, όπως και το New Channel που εκπροσωπεί συμφέροντα του κ. Σωτήρη Κούβελα. Το τελευταίο, δεν λέω, πολύ μας άρεσε Η χαρά όμως θα μας μείνει

● Εντυπωσιακές οι επιλογές του κ. Ανδριανόπουλου. Να τις χαίρεται. Μετά τον ανθοκόμο ήρθε η σειρά του εφοπλιστή. Ο κ. Μιχάλης Βεργίτσης πήρε τη σκυτάλη και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τη συνέχεια. Να μιλήσει κανείς για το επόμενο θύμα; Θα ήταν άδικο, γιατί ο καλός αυτός κύριος που, όπως λέγεται, του αρέσει μόνον η ελαφρολαϊκή μουσική, φαίνεται να θυσιάζεται εθελοντικά. Καλά να πάθει λοιπόν! Όσα ακούγονται περί έλλειψης τυπικών προσόντων δεν κρίνονται ως ανακριβή, αλλά ποιος ελπίζει αλήθεια ν' αλλάξουν τα πράγματα στην Αγία Παρασκευή; Απ' ό,τι λέει πάντως ο κ. Ανδριανόπουλος, που είναι και ο εισηγητής του νέου σχήματος, στόχος ακόμη μια φορά είναι η ΕΡΤ να γίνει ανταγωνιστική των ιδιωτικών καναλιών. Η αλλαγή φιλοσοφίας του προγράμματος φαίνεται ακόμη μια φορά να παρακάμπτεται, η σωστή και αντικειμενική ενημέρωση έχει ξεχαστεί, οι εκπομπές που θ' αντιδιαστέλλουν την ΕΡΤ απ' τα ιδιωτικά κανάλια έχουν πάει περίπατο. Η ενημέρωση συνεχίζει να περνάει απ' την Ζαλοκώστα, τον πρώτο λόγο έχει η Ρηγίλλης, για ποια αντιδιαστολή αλήθεια μιλάμε και για ποια αλλαγή προέδρου;

● Στις 14 Φεβρουαρίου προβλέπεται να κυκλοφορήσει η ανανεωμένη *Κυριακάτικη Αυγή*. Την ημέρα του Αγίου Βαλεντίνου. Λέτε, μέσω αυτής, ν' «αγαπήσουν» οι διάφορες τάσεις του Συνασπισμού και να καταφέρουν να κρατήσουν αυτό το φύλλο σε μιαν αξιοπρεπή κυκλοφορία;

● Νέα ειδικότητα, τα γραφεία Τύπου των κομμάτων. Μέχρι τώρα ξέραμε τα γραφεία Τύπου υπουργείων, πρεσβειών, δημοσίων οργανισμών, όπου συνήθως εργάζονται δημοσιογράφοι. Στα γραφεία Τύπου των κομμάτων όμως τοποθετούνται, ως επί το πλείστον, κομματικά στελέχη που είθισται να δημοσιογραφούν. Χαρακτηριστική περίπτωση ο κ. Πέτρος Κουναλάκης, που συμμετέχει στο Γραφείο Τύπου του ΣΥΝ, ο οποίος μάλιστα απέκτησε και δική του εκπομπή στο Seven X. Ο κ. Κουναλάκης λοιπόν δημοσιογραφεί ασυστόλως και με πάθος, εμφανίζεται δε συνεχώς και αδιαλείπτως σ' άλα τα ΜΜΕ. Τελευταία ενέδωσε ακόμη και στον κ. Μαστοράκη. Ουδέν σχόλιον.

● Πέρασαν ήδη τέσσερις μήνες απ' την εκλογή νέου Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ, αλλά δεν είδαμε τίποτε καινούργιο. Κι όχι μόνο στα στενά συντεχνιακά ζητήματα αλλά και στα πλατύτερα, τα δεοντολογικά, αυτά που θα διαφοροποιούσαν μια προοδευτική από μια συντηρητική πλειοψηφία. Μην μας πείτε πως δεν υπάρχουν προβλήματα στον Τύπο και στη λειτουργία του, γιατί δεν θα σας πιστέψουμε...

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ

● Από το δημοσιογράφο Ριχάρδο Σωμερίτη η επιστολή που ακολουθεί, απάντηση στο δημοσίευμα του Λ. Λουλούδη του προηγούμενου τεύχους.

Αγαπητό Αντί,
Ένας συνεργάτης σου, ο Λεωνίδας Λουλούδης, με ψέγει διότι υπέγραψα μιά δήλωση δημοσιογράφων σχετικά με την κατάσταση στα ΜΜΕ και τη περίπτωση γνωστού ραδιοσταθμού.
Θα του υπενθυμίσω ότι ο σταθμός αυτός βρίσκεται συνεχώς στο στόχαστρο του κράτους όχι για το περιεχόμενό του αλλά για διάφορες «παραβάσεις» που επιλεκτικά του καταλογίζονται. Όπως παλαιότερα στους αριστερούς μικρομαγαζάτορες της γειτονιάς από μια κυρίως πολιτική αγορανομία.
Η ελευθερία έκφρασης δεν καθορίζεται από υπουργούς (ή σχολιαστές) κατά περίπτωση. Υπάρχει ή δεν υπάρχει. Αυτό το απλό ας προσπαθήσει ο κ. Λουλούδης να το καταλάβει. Κατά τα άλλα, η δήλωση περιλαμβάνει και τη φράση ότι υπογράφουμε «άσχετα με τη γνώμη που ο καθένας μας έχει για το πρόγραμμα του σταθμού» (παρέθεσα από μνήμης – ο κ. Λουλούδης δεν παρέθεσε καθόλου).

Φιλικά,
Ριχάρδος Σωμερίτης.

ΧΑΡΗΣ ΜΠΟΥΣΜΠΟΥΡΕΛΗΣ

Ο δημοσιογραφικός κόσμος έχασε τον Χάρη Μπουσμπουρέλη, έναν από τους ικανότερους και πιο πεπαιδευμένους δημοσιογράφους.

Ο Χάρης Μπουσμπουρέλης ξεκίνησε σαν συντάκτης από την «Καθημερινή» και στη συνέχεια εργάστηκε για χρόνια στο συγκρότημα Λαμπράκη. Στις «Εποχές» του Αγγ. Τερζάκη συνέτασσε τις συνοπτικές του αναλύσεις και συγχρόνως δούλεψε σαν πολιτικός αναλυτής και συντάκτης στο «Βήμα». Έγινε διευθυντής του «Βήματος» και της Κυριακάτικης έκδοσής του και τέλος διετέλεσε διευθυντής του «Ταχυδρόμου». Στο ΑΝΤΙ, ο Χ. Μπουσμπουρέλης συνεργάστηκε με το ψευδώνυμο Θράσος Αντιγώνιος.

Ο Χάρης Μπουσμπουρέλης ήταν από τους πιο καλλιεργημένους δημοσιογράφους μιας γενιάς που απομακρύνεται από το επάγγελμα αφήνοντας λίγους μαθητές.

Με το ΑΝΤΙ υπήρξαν κάποιες τριβές αλλά όταν έφθασε η κρίσιμη στιγμή, ο Χάρης Μπουσμπουρέλης μίλησε με παρρησία και υπερασπίστηκε το περιοδικό την περασμένη «τρικυμισμένη» τριετία.

Στην οικογένειά του, από τη θέση αυτή στέλνουμε τα ειλικρινή, βαθειά μας συλλυπητήρια.

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

ΒΟΣΝΙΑ – ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΠΟΤΥΧΙΑ

Οι πολύμηνες προσπάθειες των μεσολαβητών των Ην. Εθνών και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Βανς και Όουεν για την ειρήνευση στη Βοσνία δεν απέδωσαν καρπούς. Το ειρηνευτικό τους σχέδιο δεν έγινε δεκτό ως προς το σημαντικότατο σκέλος του, το εδαφικό, η διαίρεση της Βοσνίας σε 10 καντόνια, και το θέμα φεύγεται πλέον στο Συμβούλιο Ασφαλείας που καλείται να επιβάλει τη λύση. Ποια λύση όμως;

Μήνες τώρα η Ευρώπη δεν κατάφερε να επιβάλει λύση και να σταματήσει την αιματοχυσία σ' έναν άγριο πόλεμο για τον οποίο φέρνει σοβαρότατες ευθύνες.

Μη έχοντας κοινή εξωτερική και αμυντική πολιτική και κυρίως στρατιωτικές δυνάμεις επεμβάσεως αθαρά ευρωπαϊκές, η Ευρώπη επαφίεται για την υρόσβεση των θερμών περιοχών στους Αμερικάνους. Ήδη το σχέδιο Βανς - Όουεν δεν είχε τύχει αλής υποδοχής από τον αμερικανικό Τύπο, πράγμα που αντανακλούσε τις σκέψεις των ιθυνόντων στην ουάσιγκτον, η οποία ακόμα δεν φαίνεται να έχει αμορφώσει μια συγκεκριμένη πολιτική για το γουγκοσλαβικό. Η συνεδρίαση του Εθνικού υμβουλίου Ασφαλείας στις 28/1 δεν κατέληξε σε γκεκριμένες αποφάσεις μολονότι συζήτησε αρτές «επιλογές» ανάληψης στρατιωτικής δράσης.

Είναι φανερό ότι η βαλκανική κρίση έχει ξεπεράσει το ευρωπαϊκό πλαίσιο και ωθείται από έξωθεν υνάμεις, κυρίως ισλαμικές, προς απρόβλεπτες ατευθύνσεις. Έτσι εξηγείται η σκληρή στάση του ύναμου ηγέτη των Μουσουλμάνων της Βοσνίας εμπέκοβιτς και η πρόσφατη αντεπίθεση των οατών. Η τελευταία δεν έχει μόνο σχέση με τις λογές για την Άνω Βουλή στις 7/2 και τις τύχες της οατικής Δημοκρατικής Ένωσης του Προέδρου ούντζμαν. Η εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας α τα ειρηνευτικά στρατεύματα που τοποθετήθηκαν αξύ Κροατών και Σέρβων αλλά στάθηκαν ίσχυρα να εμποδίσουν τις πρόσφατες συγκρούσεις γει στις 8 Μαρτίου και οι Κροάτες δεν φαίνονται ατεθειμένοι να συμφωνήσουν στην ανανέωση της τολής καθ' όσον η υλοποίηση των αποφάσεων των . Εθνών δεν έχει προχωρήσει. Είναι πασίγνωστο ι ολοφάνερο ότι παρά το πολυθρύλητο εμπάργκο λων κατά των αντιμαχόμενων πλευρών οι Κροάτες έχουν σοβαρά εξοπλιστεί ώστε να αποτελούν πλέον αξιόμαχο αντίπαλο των Σέρβων. Παράλληλα αναλυτές τονίζουν ότι οι Σέρβοι της Βοσνίας δεν μπορούν εσαεί να διεξάγουν πόλεμο σε τόσα πολλά μέτωπα κι ότι έχουν φτάσει στα όριά τους.

Η Ευρώπη ίσως ακολουθήσει την Αμερική σ' ένα ακόμα τραγικό λάθος ευλογώντας στρατιωτική επέμβαση στα Βαλκάνια

Κροάτες και μουσουλμάνοι επιθυμούν τη συνέχιση του πολέμου και ποντάρουν στην αμερικανική στρατιωτική εμπλοκή υπό την αιγίδα των Ην. Εθνών για να αλλάξουν το συσχετισμό των δυνάμεων. Κάποιοι φυσικά ενθαρρύνουν και στηρίζουν την πολιτική αυτή. Επειδή μια τέτοια προοπτική σημαίνει παράταση του πολέμου επ' αόριστον και συνέχιση της αγριότητας και αιματοχυσίας, η ανησυχία είναι διάχυτη σε ορισμένες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Αλλά μόνον η Βρετανία έχει εκδηλώσει φανερά την ανησυχία του. Σε τρισέλιδη επιστολή που έστειλε πριν δύο εβδομάδες ο βρετανός πρωθυπουργός κ. Μέιτζορ προς τον αμερικανό πρόεδρο Κλίντον τον προτρέπει να μην αποφασίσει ανάληψη στρατιωτικής δράσης οποιασδήποτε μορφής στη Βοσνία και να ακούσει με προσοχή τους Βανς και Όουεν – «αν βρει το χρόνο στο εγγύς μέλλον».

Όμως φαίνεται πως οι Αμερικανοί θεωρούν την παρέμβαση αυτή ως μια ακόμα ένδειξη της ευρωπαϊκής αδράνειας. Και κατά συνέπεια φαίνονται διατεθειμένοι να κλιμακώσουν κάποιου είδους στρατιωτική επέμβαση που υπό το φως της προηγούμενης ανάλυσης λογικό είναι να πάρει καταρχήν τη μορφή της άρσης του εμπάργκο όπλων, ώστε «νομίμως» πλέον να εξοπλιστούν μουσουλμάνοι και Κροάτες, και κατόπιν τη χρήση της αμερικανικής αεροπορικής ισχύος.

Είναι όμως βέβαιο ότι ενδεχόμενη αμερικανική στρατιωτική εμπλοκή στα Βαλκάνια θα παρατείνει τη βία και κινδυνεύει όχι μόνο να προκαλέσει γενίκευση της σύρραξης αντί της ειρήνευσης αλλά την ανάμειξη της Ρωσίας και της Τουρκίας.

Αν υπήρχε σθεναρή ευρωπαϊκή στάση και κοινή πολιτική, τότε θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο για τους Αμερικανούς να επιβάλουν μέσω του συμβουλίου Ασφαλείας την πολιτική τους.

Τώρα η Ευρώπη δεν αποκλείεται να ακολουθήσει την Αμερική σ' ένα ακόμη τραγικό λάθος ευλογώντας στρατιωτική επέμβαση στα Βαλκάνια.

Δημοσιεύουμε σήμερα το τρίτο και τελευταίο μέρος του Οδοιπορικού στη Γεωργία του συνεργάτη μας Μπάμπη Μπίκα. Τα προβλήματα της Γεωργίας είναι πολλά και οι Έλληνες δεν αποτελούν εξαίρεση σε αυτά. Τα προβλήματα για την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας δεν έχουν αντιμετωπισθεί καθόλου με σοβαρότητα από την ελληνική πολιτεία. Στο Πανεπιστήμιο της Τιφλίδας, το ενδιαφέρον για την αρχαία Ελλάδα είναι πολύ μεγάλο και ειδικά οι μελέτες για τις κοινές ιστορικές παραδόσεις του γεωργιανού με τον ελληνικό λαό.
Στο τελευταίο αυτό μέρος του Οδοιπορικού μιλάνε στο Αντί, ο δήμαρχος της Τυφλίδας, Όταρ Λιτανισβίλι και ο έλληνας βουλευτής της Γεωργίας Δημήτρης Τσίτλοφ

Οι Έλληνες της Γεωργίας δοκιμάζονται (και απελπίζονται)

του Μπάμπη Μπίκα

Μακρύς ο κατάλογος των προβλημάτων και των αιτημάτων. Λύσεις προτείνονται – αλλά ποιος τις λαμβάνει υπόψη; Οι Έλληνες στη Γεωργία είναι γεμάτοι ανησυχία. Ζουν με το όραμα της παλιννόστησης – κι ας μην τους συμπαρίσταται η ελληνική πολιτεία.
Τα προβλήματα και τις προτάσεις των Ελλήνων της Γεωργίας, που αναζητούν επειγόντως λύσεις, επιχειρεί να εξιχνιάσει σήμερα ο συνεργάτης μας Μπάμπης Μπίκας, στο τρίτο και τελευταίο μέρος ενός πολύ ενδιαφέροντος οδοιπορικού.

Οι ρίζες του ελληνισμού στον Εύξεινο Πόντο πάνε βαθιά στην ιστορία, ώς τον Β΄ ελληνικό αποικισμό (800-700 π.Χ.). Την περίοδο αυτή ιδρύονται στα βόρεια και ανατολικά παράλια (Κριμαία και Υπερκαυκασία) πολλά σημαντικά ελληνικά οικονομικά κέντρα. Ελληνική παρουσία βρίσκουμε επίσης κατά τη βυζαντινή περίοδο (από τον 7ο αιώνα) και την τουρκοκρατία, όταν οι Έλληνες ονομάζονταν Ρωμέοι ή Ρουμέοι.

Ο ελληνισμός της περιοχής ενισχύθηκε ιδιαίτερα από τον ποντιακό ελληνισμό. Ύστερα από την άλωση της Τραπεζούντας από τους Τούρκους, το 1461, οι Έλληνες μετανάστευσαν στη Νότια Ρωσία, Γεωργία, Αρμενία.

Αργότερα, στα μέσα του 17ου αιώνα, με την εμφάνιση των ανυπότακτων Τούρκων Ντερεμπέηδων, άρχισε βίαιος εξισλαμισμός, που ανάγκασε πολλούς Έλληνες να μεταναστεύσουν.

Από το β΄ μισό του 18ου αιώνα και μετά έρχονται συνεχώς κατά κύματα από την Ανατολία (Ερζερούμ κ.ά.) στην Αζοφική και τα ανατολικά παράλια – από την εποχή δε, της Αικατερίνης της Μεγάλης, ιδίως 1775-1812. Το 1763 αναφέρεται η μετανάστευση 500 οικογενειών. Η μετανάστευση συνεχίζεται όλο τον 19ο αιώνα και εντείνεται μετά τους ρωσοτουρκικούς πολέμους. Μετά το 1828-29 ιδρύονται πολλά χωριά με Πόντιους (γύρω στους 20-30 χιλιάδες).

Τότε μετοίκησαν και οι Έλληνες στην Τσάλκα, δημιουργώντας αμιγή ελληνικά χωριά. Το 1830-31 αναφέρεται η μετανάστευση 550 οικογενειών. Ιδρύονται 18 χωριά, ένα εκ των οποίων λεγόταν ΝΕΑ ΑΘΗΝΑ. Ύστερα από τους Κριμαϊκούς πολέμους (1858) πολλοί Πόντιοι φεύγουν από τον Πόντο (Τραπεζούντα, Ερζερούμ) και εγκαθίστανται στην περιοχή του Καυκάσου.

Το ίδιο συμβαίνει και τα επόμενα χρόνια, με ένταση το 1877-78, δημιουργώντας πολλά χωριά. Στην περιοχή του Βατούμι αναφέρεται ότι εγκαθίστανται 293 οικογένειες και στο Σουχούμι 320.

Γενικά, τον 19ο αιώνα φεύγουν από τον Πόντο 360.000 Έλληνες. Ο ελληνικός πληθυσμός στον Καύκασο φθάνει τους 130.000. Δημιουργούνται 150 σχολεία και γυμνάσια. Από αυτή την περίοδο προέρχονται κυρίως οι συμπαγείς ποντιακοί πληθυσμοί της Γεωργίας.

Όσοι ζουν σήμερα στο δυτικό παραλιακό τμήμα του Καυκάσου, στη Γεωργία και στον Βόρειο Καύκασο, εξακολουθούν να μιλούν την ελληνική γλώσσα – ποντιακή διάλεκτο. Ενώ όσοι ζουν στην ορεινή περιοχή της Τσάλκα μιλούν ανατολική διάλεκτο τουρκικής γλώσσας και ονομάζονται *αρούμ*, όπως δηλαδή ονόμαζαν οι Τούρκοι τους Έλληνες επί τουρκοκρατίας.

Αυτοί οι τουρκόφωνοι, που έχουν ελληνική εθνική συνείδηση, είναι αποτέλεσμα των συστηματικών εξισλαμισμών των προερχομένων από την Ανατολία Ελλήνων.

Η Τσάλκα

Στα 28 χωριά της ορεινής Τσάλκα, σε υψόμετρο 1.400 μέτρων, δύο ώρες απόσταση από την Τιφλίδα, ζουν σήμερα 30-32.000 Έλληνες σε σύνολο 43-45 χιλιάδων κατοίκων, αποτελούν δηλαδή το 65-70% του πληθυσμού της περιοχής.

Από αυτά τα χωριά, τα 25 είναι τουρκόφωνα και τα τρία ποντιακά: η Σάντα,

Στην Τσάλκα το άγαλμα του Αριστοτέλη και ελληνοπόντιοι του συλλόγου. Δεξιά και αριστερά ο Έπαρχος Δημήτρης Γιαννάχης και ο εισαγγελέας της περιοχής Φώτης Τσίτλοφ.

Χαραμπά και το Γκουμπάτι (από το οποίο ..το 60% του πληθυσμού έχει φύγει για Ελ..λάδα).

Η συνύπαρξη με τις άλλες εθνότητες εί..ναι αρμονική. Μάλιστα, Αρμένιοι, Αζέροι ..και Γεωργιανοί μαζί με την πλειοψηφία ..των Ελλήνων εξέλεξαν με ποσοστό 97% ..τον Έλληνα Δημήτρη Τσίτλοφ ως ..βουλευτή της περιφέρειάς τους.

Σίγουρα συναντάς έκπληξη, όταν ακούς, ..μέσω διερμηνέα, αυτούς τους ανθρώπους, ..που δεν μιλάνε ελληνικά στη συντριπτική ..τους πλειοψηφία, να λένε με μεγάλο πάθος ..ότι είναι Έλληνες και θέλουν να επιστρέ..ψουν στην πατρίδα Ελλάδα, που οι περισ..σότεροι δεν την έχουν γνωρίσει ποτέ.

Ο γνωρίζων ποντιακά μάλλον θα μπορέ..σει να συνεννοηθεί με κάποιους που ..χρησιμοποιούν γλωσσικά στοιχεία αρ..χαϊκής ποντιακής διαλέκτου, με πολλές ..παρεμβάσεις και παράλληλη χρήση άλλων ..γλωσσών (τουρκική, ρωσική).

Τί είναι όμως, γι' αυτούς ελληνισμός;

Για το μέλος του συμβουλίου του Συλλό..γου Ελλήνων της Τυφλίδας, **Δημήτρη Καρυπίδη**, *«ο ελληνισμός είναι κάτι παρα..πάνω από ελληνική γλώσσα. Είναι ιστορία, ..είναι πολιτισμός, είναι φιλοσοφία της δημο..κρατίας»*.

Όλοι δηλώνουν υπερήφανοι για την κα..τωγωγή τους και είναι έτοιμοι, όπως λένε, ..και πάνε να πολεμήσουν για την Ελλάδα. ..Μάλιστα το 1974, μετά την τουρκική εισβο..λή στην Κύπρο, πολλοί είχαν ζητήσει να ..πάνε να πολεμήσουν.

«Η καρδιά είναι ελληνική», μας λέει ο ..χρονος **Σπύρος Ιβανίτζε ή Ιωαννίδης,** ..του οποίου το οικογενειακό ιστορικό οδοιπορικό ξεκινάει από Πόντο, στη συνέχεια περνάει για χρυσό στην Αρμενία και από εκεί στη Γεωργία.

Πολλά προβλήματα και φυγή

Τα προβλήματα όμως είναι πολλά. Δεν μπορούν να αποτελέσουν εξαίρεση οι Έλληνες από τη γενικότερη οικονομική και κοινωνική κατάσταση της Γεωργίας. Και αυτό έχει οδηγήσει πολλούς Ελληνοπόντιους στο να φύγουν για την Ελλάδα. Γύρω στις 60.000 από την πρώην ΕΣΣΔ, από τους οποίους 10.000 από τη Γεωργία. Αν δεν υπήρχαν τα τόσα προβλήματα της σημερινής Γεωργίας, δεν θα έφευγαν οι Έλληνες. Έτσι λένε. Αυτά όμως επιταχύνουν τη φυγή τους.

«Αυτή η κατάσταση είναι που μας διαλύει», λέει ο αντιπρόεδρος του Συλλόγου της Τυφλίδας, **Ηρακλής Τσαγκούλοφ,** διευθυντής του πανεπιστημιακού εργαστηρίου των Fiberoptics, με δύο βιβλία και 18 δημοσιεύσεις στο ενεργητικό του.

«Την τελευταία δεκαετία υπήρξε μεγάλη άνθηση της ελληνικής δραστηριότητας. Παντού υπήρχαν μουσικοχορευτικά συγκροτήματα, θεατρικές ομάδες, εκδηλώσεις κάθε είδους.

Η φυγή όμως στην Ελλάδα, ιδιαίτερα των καλλιτεχνών και των νέων μας, τα έχει διαλύσει. Κάποιοι δε από αυτούς που έφυγαν, δημιούργησαν στη Θεσσαλονίκη το συγκρότημα «Επιστροφή». Υπήρχε επίσης ποντιακό θέατρο στο Σουχούμι και το Ρουστάβι.

Το 1990 έγινε φεστιβάλ μουσικοχορευτικών ελληνοποντιακών συγκροτημάτων στη Μόσχα και στη συνέχεια περιοδεία στη Μαύρη Θάλασσα· Οδησσό – Γιάλτα – Νοβοροσίσκ – Γιελεντζίκ – Σότσι και μετά Θεσσαλονίκη – Αθήνα – Κύπρο – Κωνσταντινούπολη».

Και συνεχίζει λέγοντας, όμως ότι:

«Πολλοί από αυτούς που έφυγαν δεν είναι ευχαριστημένοι. Δεν είναι αντιμετώπιση της μητέρας πατρίδας τα τενεκεδένια σπίτια της Θράκης. Οι Εβραίοι, λ.χ., που φεύγουν από εδώ βρίσκουν πολύ καλύτερη αντιμετώπιση στο Ισραήλ, που τους δίνει 700 δολάρια το μήνα.

Η Ελλάδα δεν πρέπει να μας ξεχάσει. Όλοι θέλουμε να πάμε στην πατρίδα, αλλά αφενός δεν έχουμε τη δυνατότητα και αφετέρου υπάρχουν προβλήματα που δεν έχουν λυθεί, όπως της περιουσίας και των συντάξεων.

Πώς θα ζήσει ο κόσμος χωρίς τα στοιχειώδη; Η εδώ σύνταξη λ.χ. δεν φθάνει καν το μεροκάματο στην Ελλάδα».

«Προκειμένου όμως να πάω στην Ελλάδα, δουλεύω ό,τι βρεθεί», μας λέει ο Έλληνας έπαρχος της Τσάλκα, **Δημήτρης Γιαννάκοφ,** ο οποίος θα αλλάξει την κατάληξη του επιθέτου του, προσθέτοντας το *Ίδης*. Ο ίδιος συνεχίζει, θέτοντας τα παράπονα, που πολλά εκφράζουν άλλωστε οι Πόντιοι.

«Μας υποσχέθηκε η Ελλάδα βοήθεια. Πού'ν την όμως; Μας έστειλαν κάποια βιβλία, τα οποία όμως δεν κάνουν για τα παιδιά μας. Χρειάζονται ειδικά βιβλία για ξένους».

Το πρόβλημα της γλώσσας

Το πρόβλημα της γλώσσας, είναι μεγάλο και πρέπει να αντιμετωπιστεί αμέσως. Δεν υπάρχει ούτε ένας δάσκαλος της ελληνικής γλώσσας, σταλμένος από την Ελλάδα.

Οι άνθρωποι εκλιπαρούν για τέτοια μαθήματα και καλύπτουν τις ανάγκες τους εκ των ενόντων. Στην Τυφλίδα, που έχει 22-5 χιλιάδες Έλληνες, και ο Σύλλογος των Ελλήνων, αριθμεί 5.000 μέλη, υπάρχουν μόνο 2 σχολεία από την 4η τάξη, ενώ στην περιοχή Ρουστάβι από τη 2η τάξη.

Στην Τυφλίδα με τη φροντίδα του Συλλόγου και τη συνεχή προσπάθεια της υπευθύνου για τα πολιτιστικά, **Μαρίκας Στεφανίδου,** λειτουργούν δύο φορές την εβδομάδα τμήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για μεγάλους, στα οποία συμμετέχουν

60-70 περίπου άτομα.

«Έχουμε ζητήσει τεχνική βοήθεια για να τυπώνουμε και στα ελληνικά την εφημερίδα μας Διασπορά, *αλλά ακόμα περιμένουμε»,* δηλώνει ο διευθυντής της (και διευθυντής της απογευματινής εφημερίδας της Τυφλίδας).

«Η Ελλάδα», συνεχίζει, *«δεν ενδιαφέρεται. Μόνο λόγια είναι, σε αντίθεση με την Τουρκία, που ενδιαφέρεται όχι μόνο για τους Τούρκους, αλλά γενικότερα για τους μουσουλμάνους».*

«Σε αντίθεση, η Κύπρος μας μεταχειρίζεται καλύτερα», λέει ο πρόεδρος του Συλλόγου του Ρουστάβι, **Αχιλλέας Τσεπίδης,** και συνεχίζει:

«Πάνω από χίλιοι έχουν μεταβεί στην Κύπρο. Και ευχαριστούμε το μαρτυρικό νησί, όπως και τους Κύπριους επιχειρηματίες, που έχουν ενδιαφερθεί περισσότερο».

Σ' όλη τη Γεωργία υπάρχουν έλεγχοι

Έλλειψη ελλαδικής πολιτικής

Το λόγο παίρνει ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας των Ελληνοποντιακών Συλλόγων της Γεωργίας, **Κυριάκος Ιορντάνοφ,** δρ. φιλοσοφίας.

«Δυστυχώς η Ελλάδα δεν έχει κάποιο σχέδιο πολιτικής για τη διασπορά. Οι υπεύθυνοι της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού δεν έχουν να μας παρουσιάσουν κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο.

Φεύγουν από εδώ οι άνθρωποι με μύρια όσα προβλήματα και εκεί τους περιμένουν άλλα τόσα και περισσότερα. Σε αντίθεση με την Ελλάδα, άλλες χώρες δείχνουν έμπρακτα το ενδιαφέρον τους για τους ομοεθνείς τους εδώ».

Το ίδιο παράπονο εκφράζουν όλοι οι Έλληνες στη Γεωργία.

Σε κοινή συνάντηση των μελών του Συμβουλίου της Ομοσπονδίας και των προέδρων των Συλλόγων, με ένα στόμα και μία φωνή ειπώθηκε το παράπονό τους για την έλλειψη πολιτικής και ενδιαφέροντος. Όλοι τους αξιόλογα μέλη της γεωργιανής κοινωνίας.

Πέρα από όσους αναφέραμε, ο καθηγητής Πολυτεχνείου **Σεργκέι Καρύποφ,** ο δικαστικός **Ιβάν Στέφαν Αλεξιάδης,** ο διευθυντής του στρατιωτικού νοσοκομείου **Παύλος Καραγκιοζόφ,** ο διευθυντής σχολείου **Κυριάκος Σταμάτοφ,** ο πολιτικός μηχανικός **Ανατόλι Γαβριήλοφ,** ο δικαστικός **Αβραάμ Μαραντίδης.**

«Έχουμε προτάσεις, αρκεί η Ελλάδα να δείξει ότι ενδιαφέρεται», λένε όλοι.

Όσο συζητάμε τόσο και περισσότερες σκέψεις ακούγονται και λύσεις κατατίθενται.

Ο νεοεκλεγής έλληνας βουλευτής **Δημήτρης Τσίτλοφ** προτείνει: *«Να δώσει η Ελλάδα γη, όπου θέλει, για να χτίσουμε μόνοι τα σπίτια μας και να τα ξεπληρώσουμε μετά από κάποια χρόνια».*

Μια άλλη πρόταση από τον **Ηρακλή Τσαγκούλοφ:**

«Θα μπορούσε η Γεωργία να αγοράσει τα σπίτια και την περιουσία μας και σε συμφωνία με την Ελλάδα να μας παραχωρήσει σπίτια ή συντάξεις. Δυστυχώς, τίποτα **δεν προχωράει».**

Κι όμως υπάρχουν προτάσεις

Τον λόγο ξαναπαίρνει ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας. *«Ζητήσαμε να προβάλουμε ελληνικές ταινίες και μας δόθηκε μία βιντεοταινία και για δύο μόνο εβδομάδες. Παλεύουμε, όμως όπως μπορούμε. Εκδόσαμε την εφημερίδα μας* ***Διασπορά*** *για πρώτη φορά το 1937. Τότε λειτουργούσαν ελληνικά σχολεία, τεχνικές σχολές, θέατρα, τυπογραφεία, αλλά όλα έκλεισαν με τους διωγμούς εκείνης της περιόδου.*

Θέλουμε να εκδόσουμε βιβλία και δεν έχουμε την οικονομική δυνατότητα. Θέλουμε να κάνουμε ελληνικό πολιτιστικό κέντρο, με ξενώνα, κάτι σαν ελληνική εστία.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΙΑΣΠΟΡΑ

„ᲔᲚᲘᲜᲘᲙᲘ ᲓᲘᲐᲡᲞᲝᲠᲐ"
ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲞᲝᲜᲢᲘᲔᲚᲗᲐ ᲒᲔᲠᲛᲜᲔᲑᲘᲡ ᲒᲐᲖᲔᲗᲘ

«ЭЛЛИНИКИ ДИАСПОРА»
ГАЗЕТА ПОНТИЙСКИХ ГРЕКОВ ГРУЗИИ

Η εφημερίδα των Ελλήνων της Γεωργίας Ελληνική Διασπορά. Η Ελλάδα δεν έχει δώσει την τεχνική βοήθεια για να βγαίνει και στα ελληνικά!
Δεν είναι κρίμα;

Η ελληνική πρεσβεία ακόμα να γίνει στην Τυφλίδα, ενώ μας λείπει η επίσημη ελληνική πληροφόρηση. Εμείς θα μπορούσαμε να συνεργαστούμε με την Ελλάδα, ώστε να συμβάλουμε στην καλύτερη προετοιμασία της εγκατάστασης των Ελληνοπόντιων στην Ελλάδα. Ζητάμε επίσης να μας επιτραπεί να έχουμε δύο διαβατήρια».

Μακρύς ο κατάλογος των προβλημάτων και αιτημάτων, αλλά και των προτεινόμενων λύσεων. Οι Έλληνες στη Γεωργία είναι γεμάτοι ανησυχία, αλλά και έχουν τη βούληση να λύσουν τα προβλήματά τους. Συμβαίνουν με το όραμα της παλιννόστησης, εκεί απ' όπου δεν έφυγαν ποτέ.

Δίνουν τον δικό τους αγώνα, χωρίς τη συμπαράσταση της ελλαδικής Πολιτείας.

Οι Έλληνες της Γεωργίας είναι οργανωμένοι σε δέκα συλλόγους: στην *Τυφλίδα*, το *Κουστάβι*, την *Τσάλκα*, το *Μαρνεούλι*, το *Πολνίσι-τμανίσι*, το *Γκβεμοκέντι*, το *Βανούμι*, το *Κομπουλέτι*, το *Σουχούμι*.

Από τον περασμένο Μάιο δε, βρίσκονται υπό τη σκέπη της δικής τους μοσπονδίας της Γεωργίας, μετά τους ξεκαθαριστούς δρόμους που πήραν οι σύλλογοι των Ελληνοπόντιων στις Δημοκρατίες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. στη Ρωσία, την Ουκρανία, τη Γεωργία (όπου αριθμούν τους 450-500 χιλιάδες).

Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης τανακλάται και στην οργάνωση των Ελλήνων.

«Αυτονομία;»

Ένα τελευταίο ζήτημα, που είχε τεθεί στο προπέρσινο (πρώτο και τελευταίο) παμπόντιο συνέδριο, όταν δημιουργήθηκε ο Παγκοσμιονεωσιακός Σύνδεσμος Ελλήνων της ΕΣΣΔ», είναι και αυτό της «αυτονομίας».

Αρκετά όμως εύγλωττη είναι η άποψη του υπευθύνου για τα πολιτιστικά της μοσπονδίας, *Μαρίκας Στεφανίδου*, από ους στυλοβάτες της οργάνωσης.

Δεν είναι σοβαρά πράγματα να μιλάμε αυτό. Πριν καιρό κάποιοι το έλεγαν, σήμα όμως ούτε αυτοί πια λένε τίποτα, ού δεν ήταν ρεαλιστικό από την πρώτη μή.

Τί θα κάνουμε, δηλαδή; Θα μαζέψουμε του όλους τους Έλληνες, που τώρα είναι σκορπισμένοι; Αυτό που κρατήσαμε με ους κόπους (στα χωριά μας) θα το καστρέψουμε μόνοι μας; Αυτή είναι η θέση ων των Ελλήνων που ζουν στη Γεωργία», ι χαρακτηριστικά.

Ποιος μπορεί να διαφωνήσει με αυτή τη ική;

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Στο Πανεπιστήμιο της Τυφλίδας

Η ύπαρξη των σπουδών και μελετών της κλασικής ελληνικής φιλολογίας και το ερευνητικό έργο καθηγητών και φοιτητών του τομέα αυτού στο Πανεπιστήμιο της Τυφλίδας δείχνει το μέγεθος του ενδιαφέροντος για την αρχαία Ελλάδα και τις κοινές ιστορικές παραδόσεις του γεωργιανού με τον ελληνικό λαό.

Στο Πανεπιστήμιο της γεωργιανής πρωτεύουσας, εδώ και χρόνια, λειτουργεί η έδρα κλασικής φιλολογίας και το κέντρο Μεσογειακών Μελετών, με πολυσχιδή δραστηριότητα.

***«Ήταν το μεγαλύτερο κέντρο ελληνικού πολιτισμού και γλώσσας, στην πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.»*, μας είπε ο διευθυντής της έδρας και του κέντρου, καθηγητής *Ρίσμαγκ Γκορντεζιάνι*, ο οποίος είχε την καλοσύνη να μας δεχτεί στο γραφείο του και στη συνέχεια να μας ξεναγήσει στους πανεπιστημιακούς χώρους, όπου γεωργιανοί καθηγητές και φοιτητές μελετούν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό.**

Περί τους 150 φοιτητές ασχολούνται με την κλασική φιλολογία, από τους οποίους τα δύο τρίτα μαθαίνουν νεοελληνικά.

Στην πανεπιστημιακή έδρα διδάσκουν 15 καθηγητές, ενώ στο Κέντρο 21. Από αυτούς οι πέντε ξέρουν νέα ελληνικά και όλοι τους αρχαία (!).

«Πέρα από το διδακτικό έργο, σκοπός μας είναι»*, λέει ο δρ. Γκορντεζιάνι, *«οι μελέτες της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού, του Βυζαντίου και της νεοελληνικής γλώσσας. Επιδιώκουμε να συμβάλουμε στη μελέτη των σχέσεων των λαών της Μεσογείου από την αρχαιότητα ώς τα σήμερα».

Στη συνέχεια ρωτήσαμε τον γεωργιανό καθηγητή να μας πει για τις επαφές τους με αντίστοιχα ελληνικά πανεπιστημιακά τμήματα και έλληνες ομολόγους του.

***«Υπάρχουν μεμονωμένες επαφές, όπως με την ελληνική αρχαιολογική εταιρία και βυζαντινολόγους»*, μας λέει και συνεχίζει:**

«Σε συμφωνία με το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου, ανταλλάξαμε επισκέψεις αντιπροσωπιών μας. Κάποιοι ήλθαν στην Τυφλίδα και εμείς πήγαμε στη Μυτιλήνη. Φέτος όμως δεν πραγματοποιήθηκε αποστολή φοιτητών μας.

Με τη βοήθεια δε του Ιωνικού Κέντρου, ήλθε δάσκαλος της ελληνικής γλώσσας, κάτι που χρειαζόμαστε πολύ και ζητούσαμε εδώ και δύο χρόνια».

Αυτό που μας τόνισε, ήταν ότι θέλουν πιο τακτικές επαφές και σχέσεις.

***«Οι φοιτητές μας χρειάζονται την ελληνική πνευματική βοήθεια»*, επεσήμανε παρουσία των ίδιων των φοιτητών του.**

Ένας από αυτούς, δε, ο *Σάζα Αρτσενβίλι*, σε πολύ καλά ελληνικά, μας είπε ότι: *«Γίνονται μόνο κάποιες καλοκαιρινές επισκέψεις. Δεν υπάρχουν μεγαλύτερης διάρκειας υποτροφίες. Μελετούμε τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και είναι αναγκαία η επίσκεψη στη σύγχρονη Ελλάδα, τα εκπαιδευτικά της ιδρύματα και τα αντίστοιχα τμήματα. Χρειαζόμαστε την επικοινωνία με έλληνες συναδέλφους μας».* Και ο καθηγητής Γκορντεζιάνι προσθέτει:

«Είναι παράδοξο ότι έχουμε καλύτερες επαφές, με αντίκεμενο την ελληνική αρχαιότητα, με αντίστοιχα γερμανικά, ιταλικά και αγγλικά πανεπιστημιακά τμήματα και κέντρα μελέτης, απ' ό,τι με ελληνικά».

Ο ίδιος έχει στο ενεργητικό του πλήθος βιβλίων, με τελευταίο στη σειρά το πεντάτομο έργο του για τον ελληνικό πολιτισμό.

Θα ακούσουν άραγε οι «αρμόδιοι» στην Ελλάδα τις φωνές αυτές;

Ο **Δημήτρης Τσίτλοφ**, έλληνας βουλευτής στη Γεωργία, μιλάει στο ΑΝΤΙ

«Υπάρχουν σχέδια διαμελισμού της Γεωργίας»

Άνθρωπος με μακρόχρονη παρουσία στη μεταπολεμική γεωργιανή κοινωνική ζωή, ο Δημήτρης Τσίτλοφ είναι ο πρώτος (και ο μοναδικός) βουλευτής ελληνικής καταγωγής, στο νεοεκλεγέν 235μελές Κοινοβούλιο της Γεωργίας. Δόκτωρ Νομικών Επιστημών, 30 χρόνια εισαγγελέας και τα τελευταία χρόνια αντιεισαγγελέας και μέλος του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Γεωργίας, αντιπροσώπευε στο κυβερνών (μετά τον ερχομό του Σεβαρντνάτζε) Κρατικό Συμβούλιο τους πάνω από 100.000 Έλληνες της χώρας.

Ο Δημήτρης Τσίτλοφ εκλέχτηκε ως ανεξάρτητος με το συντριπτικό ποσοστό του 97% στην εκλογική περιφέρεια της ορεινής Τσάλκα, που έχει συμπαγή ελληνικό πληθυσμό. Ένα ποσοστό που δείχνει την υποστήριξη στο πρόσωπό του και από τις άλλες εθνότητες που ζουν στην περιοχή: Αρμένιους, Αζέρους, αλλά και Γεωργιανούς.

Στις δυσκολίες της σημερινής ρευστής κατάστασης της Γεωργίας, ο ελληνογεωργιανός βουλευτής βλέπει την παρουσία και δραστηριοποίηση των Ελλήνων στα πλαίσια της γεωργιανής πολιτικής και κοινωνικής ζωής και όχι σε μία ξεχωριστή πορεία.

Οι προτεραιότητές του, εκ των πραγμάτων, όπως λέει, είναι τα οικονομικά ζητήματα, η σταθεροποίηση της κατάστασης στη χώρα και στη συνέχεια τα προβλήματα των Ελλήνων.

Ας παρακολουθήσουμε τι μας είπε.

ΕΡΩΤ.: Τι σημαίνει η εκλογή ενός Έλληνα στη γεωργιανή Βουλή;

Δ.Τ.: Φάνηκε αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα, ότι οι σχέσεις των Γεωργιανών με τους Έλληνες είναι πολύ καλές. Έδειξαν το σεβασμό τους προς τους Έλληνες, που είναι αμοιβαίος. Άλλωστε, εμείς βλέπουμε την παρουσία και δραστηριοποίηση των Ελλήνων στα πλαίσια της γεωργιανής πολιτικής και κοινωνικής ζωής και όχι σε μία ξεχωριστή πορεία. Η Γεωργία είναι μία πολυεθνική χώρα και τί θα γίνει αν όλα αυτά τα κοιτάμε με βάση την εθνική καταγωγή; Φάνηκε, επίσης, η δημοκρατικότητα της εκλογικής διαδικασίας. Πέρα από αυτά όμως, είναι σημαντικό που μία φωνή θα μεταφέρει τα προβλήματα των Ελλήνων στο Κοινοβούλιο της χώρας.

Μπροστά στο κτίριο της επαρχίας της Τσάλκα.
Δεξιά της εισόδου η σημαία της... «Ελληνικής Δημοκρατίας».

Πρωτοβουλίες

ΕΡΩΤ.: Για τα άλλα ζητήματα, που έχουν να κάνουν με τα προβλήματα της μετανάστευσης των Ελλήνων και εγκατάστασής τους στην Ελλάδα;

Δ.Τ.: Με τα τόσα προβλήματα της Γεωργίας μην περιμένουμε πρωτοβουλίες από αυτή την πλευρά. Αυτές πρέπει να προέλθουν από την ελληνική, η οποία όμως δεν δείχνει το κατάλληλο ενδιαφέρον, όπως κανονικά θα έπρεπε. Το ενδιαφέρον για τους ομοεθνείς ανά τον κόσμο δεν πρέπει να μένει στα λόγια, αλλά να γίνεται πράξη. Εμείς δεν ζητάμε ελεημοσύνη. Ενδιαφέρον ζητάμε, γιατί έχουμε προτάσεις για λύση των προβλημάτων. Να φέρω ένα παράδειγμα και θα ήθελα να τονισθεί. Για το ζήτημα της εγκατάστασης των Ελλήνων στην Ελλάδα. Αυτή να γίνει όπου θέλει η Ελλάδα σε παραμεθόριες περιοχές, με παραχώρηση της ανάλογης γης και των κατάλληλων υλικών. Εμείς από την πλευρά μας θα αναλάβουμε

χτίσιμο των σπιτιών και την υποχρέωση να ξεπληρώσουμε το χρέος μας μετά από κάποια χρόνια, κατόπιν συμφωνίας με την ελληνική πολιτεία. Η εκδήλωση του ενδιαφέροντος της τελευταίας λοιπόν είναι το πρωτεύον και σημαντικότερο.

ΕΡΩΤ.: Εκλεγήκατε ως ανεξάρτητος σε μία από τις 34 μονοεδρικές περιφέρειες, όπου δεν υπάρχουν κομματικές λίστες. Στο πλαίσιο της νέας Βουλής (στην οποία εκλέχτηκαν άλλες 150 στη βάση κομματικής προτίμησης) θα επιδιώξετε τη σχέση με κάποιο κόμμα;

Α.Τ.: Όχι, αν και πέντε κόμματα μου το ζήτησαν προεκλογικά. Δεν το έκανα όμως, πρώτον γιατί δεν συμφωνούσα μαζί τους και δεύτερον γιατί με έβλεπαν ως γέφυρα προσεταιρισμού των ελληνικών ψήφων. Εγώ θα εργαστώ στη Βουλή με κριτήριο το συμφέρον του λαού.

ΕΡΩΤ.: Υπάρχουν τέτοιες πολιτικές δυνάμεις, με δεδομένη την πανσπερμία αυτών στη νέα Βουλή, αλλά και την άκρατη φιλολογία περί δημοκρατίας (Άλλωστε όλα τα κόμματα αποκαλούνται δημοκρατικά.)

Α.Τ.: Από μόνο του ένα κόμμα δεν μπορεί. Το σύνολο μόνο της Βουλής, υπό την ηγεσία του τροέδρου Έντβαρντ Σεβαρντνάτζε, μπορεί να οδηγήσει τη Γεωργία στην πρόοδο, την ασφάλεια και το καλύτερο μέλλον.

Αποσχιστικές κινήσεις

ΕΡΩΤ.: Φοβάστε για το μέλλον της Γεωργίας;

Α.Τ.: Τους κινδύνους κατά της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής ανεξαρτησίας της χώρας τους βλέπουμε στο παρόν, στις αποσχιστικές κινήσεις που εκδηλώνονται με ξένη υποστήριξη. Υπάρχουν σχέδια διαμελισμού της Γεωργίας. Η Ρωσία και οι ισλαμιστές του Βόρειου Καύκασου με τους σχεδιαστές του πανισλαμισμού, που βρίσκονται πίσω τους, επιβουλεύονται την ακεραιότητα της χώρας για στρατηγικούς λόγους. Η Αμπχαζία όμως ήταν ανέκαθεν γεωργιανή και, αν πάμε πιο πίσω, ήταν ελληνική. Στη σημερινή πρωτεύουσά της Σουχούμι βρισκόταν η αρχαιοελληνική πόλη Διοσκουριάδα. Οι Αμπχάζιοι, άλλωστε, είναι μία μικρή μειοψηφία και δεν δικαιολογείται καμία απόσχιση.

ΡΩΤ.: Είστε αισιόδοξος;

Α.Τ.: Χρειάζεται χρόνος. Οι εκλογές ήταν η πρώτη φάση για τον εκδημοκρατισμό και τη νέα πορεία της Γεωργίας. Θα χρειαστούν ώς και δύο χρόνια για την εξομάλυνση της κατάστασης και ίσως 20 χρόνια για να φθάσουμε στο ευρωπαϊκό επίπεδο. Μόνο με δουλειά και συλλογική φροντίδα μπορούμε να περιμένουμε απελευθέρευση.

Ο δήμαρχος της Τυφλίδας, Οτάρ Λιτανισβίλι, μιλάει στο ΑΝΤΙ

ΝΑ ΜΗΝ ΑΡΓΗΣΕΙ Η ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΗΣΗ ΤΙΦΛΙΔΑΣ – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

*Ο δήμαρχος της Τυφλίδας, **Οτάρ Λιτανσιβίλι**, είναι νεοδιορισμένος σε αυτή τη θέση, μετά τον ερχομό του προσωπικού του φίλου, Έντβαρντ Σεβαρντνάτζε. Διακεκριμένος αρχιτέκτονας και δεδηλωμένος φιλέλληνας, μιλά με τα καλύτερα λόγια για τους Έλληνες της Γεωργίας. Και ευχαρίστησή του που μιλάει σε έλληνα δημοσιογράφο, όπως είπε. Η συζήτηση μαζί του έχει ενδιαφέρον και για έναν επιπρόσθετο λόγο: την επικείμενη αδελφοποίηση της Τυφλίδας με τη Θεσσαλονίκη.*

ΕΡΩΤ.: Να αρχίσουμε με τη φιλοσοφία και τους στόχους της πολιτικής σας;

Ο.Λ.: Η λύση των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων αποτελούν την πρώτη προτεραιότητα, ενώ, ειδικά για την πόλη, η πολεοδομική αναδόμηση και η εξεύρεση καλύτερων αρχιτεκτονικών και οικολογικών προγραμμάτων, με την εισαγωγή καλύτερων τεχνικών. Στην Τυφλίδα ζει το ένα τέταρτο του γεωργιανού λαού, κάτι που δεν είναι φυσιολογικό. Γι' αυτό πρέπει να δείξουμε ιδιαίτερη φροντίδα. Γενικότερος στόχος μας είναι η σταθεροποίηση και η ανάπτυξη. Βλέπουμε τη γεωπολιτική σημασία της Γεωργίας και ελπίζουμε σύντομα να την καταστήσουμε γέφυρα ανάμεσα σε Ασία και Ευρώπη. Η πορεία μας είναι προς την οικονομία της αγοράς και τις ιδιωτικοποιήσεις.

ΕΡΩΤ.: Πόσο έκρυθμη είναι η κατάσταση στην Γεωργία;

Ο.Λ.: Το οικονομικό είναι το μεγάλο πρόβλημα, αλλά πρώτα χρειάζεται η σταθεροποίηση της κατάστασης, την οποία όλοι περιμένουμε και επιδιώκουμε. Ελπίζουμε σε διεθνή υποστήριξη για την ομαλοποίηση. Πρέπει να γίνει σεβαστή η ανεξαρτησία της Γεωργίας και η συμφωνία της 3ης Σεπτεμβρίου για σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας και των συνόρων της χώρας. Θέλουμε την παρουσία δυνάμεων του ΟΗΕ στην περιοχή της Αμπχαζίας, την οποία κανείς δεν πρέπει να επιβουλεύεται. Η Αμπχαζία είναι τμήμα της Γεωργίας, που η πλειοψηφία της δεν είναι Αμπχάζιοι, οι οποίοι αποτελούν μόνο το 18%. Κανείς δεν μπορεί να μας πει τι θα κάνουμε σε αυτή την περιοχή.

ΕΡΩΤ.: Ποιά είναι η εικόνα των διεθνοτικών σχέσεων στη Γεωργία;

Ο.Λ.: Η Τυφλίδα δεν είναι μια συνήθης πόλη. Έχει παράδοση συνύπαρξης διαφόρων εθνοτήτων σε όλη την ιστορική της πορεία, όπως άλλωστε συμβαίνει και για όλη τη Γεωργία. Εδώ ζουν Αρμένιοι, Αζέροι, Ρώσοι, Έλληνες. Το 1/5 από τα 5,5 εκατομμύρια της Γεωργίας είναι άλλης εθνότητας και δεν υπάρχουν προβλήματα, αν και υπάρχουν εξτρεμιστές. Με τους Έλληνες όμως έχουμε ιδιαίτερες σχέσεις. Είναι καλοί άνθρωποι, οικογενειάρχες και επαγγελματίες. Έχουμε πολλά κοινά χαρακτηριστικά ως λαοί. Έχουμε προαιώνιες σχέσεις· από τον Προμηθέα, τους Αργοναύτες και τα ελληνικά κέντρα της περιοχής. Να σας πω ότι την επόμενη χρονιά θα διοργανώσουμε διεθνές φεστιβάλ αρχαίας τραγωδίας. Ήταν άσχημο που έφυγαν πολλοί Έλληνες για την Ελλάδα.

ΕΡΩΤ.: Θέλω να μου πείτε σε ποιο στάδιο βρίσκεται η αδελφοποίηση της Τυφλίδας με τη Θεσσαλονίκη.

Ο.Λ.: Ελπίζουμε σύντομα να υπογραφεί η αδελφοποίηση. Έχουμε στείλει στον δήμαρχο Θεσσαλονίκης, κ. Κοσμόπουλο, πρόσκληση για επίσκεψη στην Τυφλίδα, από την άνοιξη. Δεν πραγματοποιήθηκε όμως, λόγω φόρτου εργασίας, όπως ειπώθηκε. Ελπίζουμε να μην αργήσει. Ελπίζουμε να αναπτύξουμε τις σχέσεις μας, για το αμοιβαίο καλό.

Φεύγοντας, αφού μου έδωσε το αναμνηστικό μετάλλιο της πόλης και ένα διπλό δίσκο γεωργιανής παραδοσιακής μουσικής, μας ζήτησε να μεταφέρουμε τους χαιρετισμούς του στους έλληνες φίλους και ιδιαίτερα στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

Ο νεοεκλεγείς πρόεδρος της Τσεχικής Δημοκρατίας Βάτσλαβ Χάβελ.

ΒΑΤΣΛΑΒ ΧΑΒΕΛ

Επιστροφή στο Κάστρο

Στο Κάστρο της Πράγας επέστρεψε τον περασμένο μήνα ο Βάτσλαβ Χάβελ, ως πρόεδρος πλέον της Τσεχικής Δημοκρατίας, μετά από απουσία 6 μηνών. Η επιστροφή του «απρόθυμου ήρωα» του παρελθόντος στο προεδρικό αξίωμα μιας ακρωτηριασμένης χώρας, μετά τη «βελούδινη» απόσχιση της Σλοβακίας, σηματοδοτεί και την οριστική μεταμόρφωση του συγγραφέα και διανοούμενου σε πολιτικό που όφειλε να κάνει τα αναγκαία παζάρια και τους αναγκαίους συμβιβασμούς για να επιλεγεί στο αξίωμα. Η εκλογή του κάθε άλλο παρά εύκολη ήταν στη Βουλή. Έλαβε 109 ψήφους σε σύνολο 200, 8 μόλις ψήφους περισσότερους από την πλειοψηφία των 101 ψήφων που απαιτούσε, και δέχτηκε τις πιο απίθανες ύβρεις του ακροδεξιού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος που τον κατηγόρησε από αλκοολικό έως πράκτορα των Ναζί ή ακόμα και αντιπρόσωπο της BMW.

Οι εξουσίες του Χάβελ είναι πολύ περιορισμένες. Η πολιτική του καριέρα εξαρτάται από την κομματική πολιτική και πέρα από το ηθικό κύρος που διαθέτει και την παγκόσμια ακτινοβολία είναι στην ουσία αιχμάλωτος των πολιτικών δυνάμεων που τον ανέδειξαν –εφόσον απερρίφθη η άποψή του για άμεση εκλογή του προέδρου από τον λαό– και κυρίως του πρωθυπουργού Κλάους, φανατικού οπαδού της ελεύθερης αγοράς και αμετανόητου Θατσερικού. Οι πολιτικές αντιλήψεις των δύο ανδρών διαφέρουν ριζικά και οι σχέσεις τους δεν είναι και τόσο θερμές. Ο ένας όμως χρειάζεται τον άλλον. Ο Κλάους χρειάζεται τον Χάβελ για τη διεθνή του απήχηση και επιρροπή που βοηθά την εικόνα της χώρας και την επιδίωξή της για ένταξη στην Ευρ. Κοινότητα. Ο Χάβελ χρειάστηκε τον Κλάους για να εκλεγεί και τον χρειάζεται για να παραμείνει στην εξουσία.

Η επιστροφή στο Κάστρο επισφραγίζει τη μεταμόρφωση του Χάβελ σε πολιτικό που γνωρίζει τους κανόνες του παιχνιδιού.

Παραμένοντας ακόμα ο πιο δημοφιλής πολιτικής της χώρας, ο Χάβελ καλείται όχι μόνο να εγγυηθεί την πολιτική σταθερότητα σε μια χώρα σε μεταβατική περίοδο αλλά και να την βοηθήσει, μετά την απόσχιση της Σλοβακίας, να προσδιορίσει τη νέα της ταυτότητα και τη θέση της στον κόσμο.

ΗΠΑ

Κλίντον: Ο φρουρός της υγείας;

Μια από τις πιο ελκυστικές για τους αμερικανούς ψηφοφόρους προεκλογικές υποσχέσεις του Προέδρου Κλίντον, ήταν η αναδιάρθρωση του συστήματος υγείας της χώρας με την αναμόρφωση του συστήματος ιατροφαρμακευτικής ασφάλισης. Στο Λευκό Οίκο το καθήκον της μεταρρύθμισης έχει ανατεθεί στη σύζυγο του Κλίντον, Χίλλαρυ, και αποτελεί προτεραιότητα υψίστης σημασίας. Η εφαρμογή «νέων ιδεών» στον τομέα αυτό θα κρίνει εν πολλοίς αν πράγματι η νέα γενιά των πολιτικών που ανέλαβε τις τύχες της χώρας μπορεί να προχωρήσει σε κοινωνικές μεταρρυθμίσεις ουσίας.

Το πρόβλημα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στην Αμερική είναι κολοσσιαίο. Έχει απίστευτες για τα ευρωπαϊκά δεδομένα διαστάσεις όχι μόνο διότι το προστατευτικό δίχτυ αφήνει απ' έξω πάρα πολλούς αλλά διότι το τεράστιο κόστος του συστήματος απειλεί να χρεωκοπήσει τη χώρα. Τα στατιστικά δεδομένα είναι πραγματικά «φρικιαστικά». Ένα στα επτά δολάρια που παράγει η χώρα πάει στο κόστος της υγείας. Οι δαπάνες για το 1993 εκτιμώνται στο ποσό των 939 δισ. δολ., όσο περίπου και το εθνικό εισόδημα της Βρετανίας. Όμως 36 περίπου εκατ. Αμερικανών δεν καλύπτονται καθόλου, ενώ οι Ην. Πολιτείες δαπανούν τριπλάσια κατά κεφαλήν για την υγεία σε σχέση με τη Βρετανία.

Τα ποσά είναι ιλιγγιώδη και συμβάλλουν σε μεγάλο ποσοστό στο δημοσιονομικό έλλειμα που ξεπέρασε τα 300 δισ. δολ. Το μεγαλύτερο στοιχείο κόστους πολλών μεγάλων επιχειρήσεων, όπως η Ford, δεν είναι οι μισθοί

ΡΩΣΙΑ

Οικονομία που καταρρέει

Στα οικονομικά ερείπια της Ρωσίας θα στηριχθεί η επιθυμία για τη σωτηρία της χώρας από ένα νέο δικτάτορα το χρώμα του οποίου δεν έχει ακόμα σαφώς προσδιοριστεί. Η απότομη απόπειρα μετάβασης από ένα καθεστώς συγκεντρωτικής κρατικής οικονομίας και μονοκομματικού ολοκληρωτικού πολιτικού καθεστώτος στην οικονομία της αγοράς χωρίς ενδιάμεσους σταθμούς και μικτές μορφές οικονομίας έχει τινάξει στον αέρα τη ρωσική οικονομία με τον καλπάζοντα πληθωρισμό, που φαίνεται αχαλίνωτος, και την τεράστια φτώχεια. Η πολιτική σύγκρουση μένεται και η θέση του Γέλτσιν κάθε άλλο παρά ασφαλής είναι. Το ξεκαθάρισμα των λογαριασμών αναμένεται να γίνει τον ερχόμενο Απρίλιο στο δημοψήφισμα για το Σύνταγμα, αν και δεν είναι καθόλου βέβαιο πόσοι από τους Ρώσους θα μπουν στον κόπο να ψηφίσουν εν μέσω της απάθειας, της εξαθλίωσης και του καθημερινού αγώνα για την επιβίωση.

Λόγω αυτής της σκληρής οικονομικής πραγματικότητας, της ανάγκης να τιθασσευθούν τα δημόσια ελλείμματα που ανέρχονται σε 6,1 δισ. δολ. και ο πληθωρισμός που «έκλεισε» πέρυσι με ρυθμό 2,200% και τρέχει τώρα με 10% την εβδομάδα, κανένα δεν εξέπληξαν οι πρόσφατες δηλώσεις του νέου πρωθυπουργού Τσερνομυρτίν –προϊόν πρόσφατου συμβιβασμού Γέλτσιν και σκληροπυρηνικών– που είχαν άκρατη μονεταριστική χροιά. «Δεν μπορούμε να ξοδεύουμε χρήματα που δεν έχουμε», είπε στη Βουλή. «Η κατάσταση της οικονομίας μας ελάχιστα περιθώρια κινήσεων μας αφήνει».

Ο υπερπληθωρισμός και το ρούβλι που κατέρρευσε έχουν ρίξει σε απόγνωση τον ρωσικό πληθυσμό μολονότι ο Γέλτσιν εξακολουθεί να παραμένει σχετικά δημοφιλής και η μόνη προς το παρόν αξιόπιστη πολιτική δύναμη. Τον περασμένο Αύγου-

ή οι πρώτες ύλες, αλλά τα ασφάλιστρα για την περίθαλψη.

Το σύστημα της ιδιωτικής ασφάλισης δουλεύει καλά με πολυτέλεια και υπερβολές. Μυθώδη ποσά ξοδεύονται σε ένα κύκλωμα όπου οι γιατροί γράφουν όσες συνταγές θέλουν και τις πιο απίθανες και λεπτομερείς εξετάσεις, η τεχνολογία των νοσοκομείων και η πολυτέλειά τους είναι αφάνταστη και οι φαρμακευτικές εταιρίες ξοδεύουν δισ. δολ. στην «έρευνα». Κανείς δεν έχει κίνητρο για εξοικονόμηση χρημάτων. Και το κόστος διαρκώς ανεβαίνει πολύ πιο πάνω από τον πληθωρισμό. Η προοπτική αντιμετώπισης σοβαρής ασθένειας από όσους δεν καλύπτονται αποτελεί εφιάλτη.

Ο Κλίντον έχει υποσχεθεί να υποβάλει το σχετικό νομοσχέδιο στο Κογκρέσσο μέχρι τα μέσα Μαΐου, αλλά η ψήφισή του είναι απίθανο να γίνει μέσα στο 1993. Βασική σκέψη της μεταρρύθμισης είναι η δημιουργία συστήματος που θα εγγυάται βασική κάλυψη για όλο τον πληθυσμό και θα μειώνει την αύξηση του κόστους στο επίπεδο του πληθωρισμού. Μόνο για την επέκταση της κάλυψης μέσω των συστημάτων Medicaze και Medicaid που καλύπτουν τους πολύ φτωχούς και τους πολύ γέρους θα απαιτηθούν τεράστια ποσά που υπολογίζονται μεταξύ 35 και 123 δισ. δολ. το χρόνο.

Εξάλλου οι αντιστάσεις των διάφορων και πανίσχυρων συμφερόντων στον τομέα ακόμα και μπροστά σε κάποιο εξορθολογισμό του συστήματος θα είναι μεγάλες. Οι ασθενείς θα πρέπει να περιορίσουν την ελεύθερη επιλογή οποιουδήποτε γιατρού ή ειδικού. Οι γιατροί, κάτω του 560.000, θα πρέπει να περιορίσουν το εισόδημά τους, που υπολογίζεται σε 170.000 δολ. το χρόνο κατά μέσο όρο. Ορισμένα από τα 6.000 νοσοκομεία της χώρας θα πρέπει να κλείσουν. Οι ασφαλιστικές εταιρίες θα πρέπει να μειώσουν την απέραντη γραφειοκρατία τους και οι φαρμακευτικές εταιρίες τα τεράστια κέρδη τους. Το κρατικό σύστημα θα πάψει να καλύπτει τους πολύ πλούσιους.

Είναι φανερό ότι το μέγεθος του εγχειρήματος είναι τεράστιο όχι μόνο διότι το παράλογο αυτό σύστημα υγείας χρειάζεται να τεθεί σε νέες βάσεις με ενεργό και αποτελεσματικό κρατική παρέμβαση και έλεγχο του ιδιωτικού τομέα αλλά διότι, όπως αναφέραμε, οι θιγόμενοι θα αντιδράσουν. Ωστόσο, αν ένα νέο σύστημα στη μικτή αυτή μορφή δεν αντικαταστήσει το σημερινό, αν δεν ελεγχθούν οι τεράστιες, άσκοπες εν πολλοίς, δαπάνες, τότε είναι βέβαιο ότι η μόνη λύση που θα απομείνει θα είναι η δημιουργία εθνικού συστήματος υγείας καναδικού ή βρετανικού τύπου.

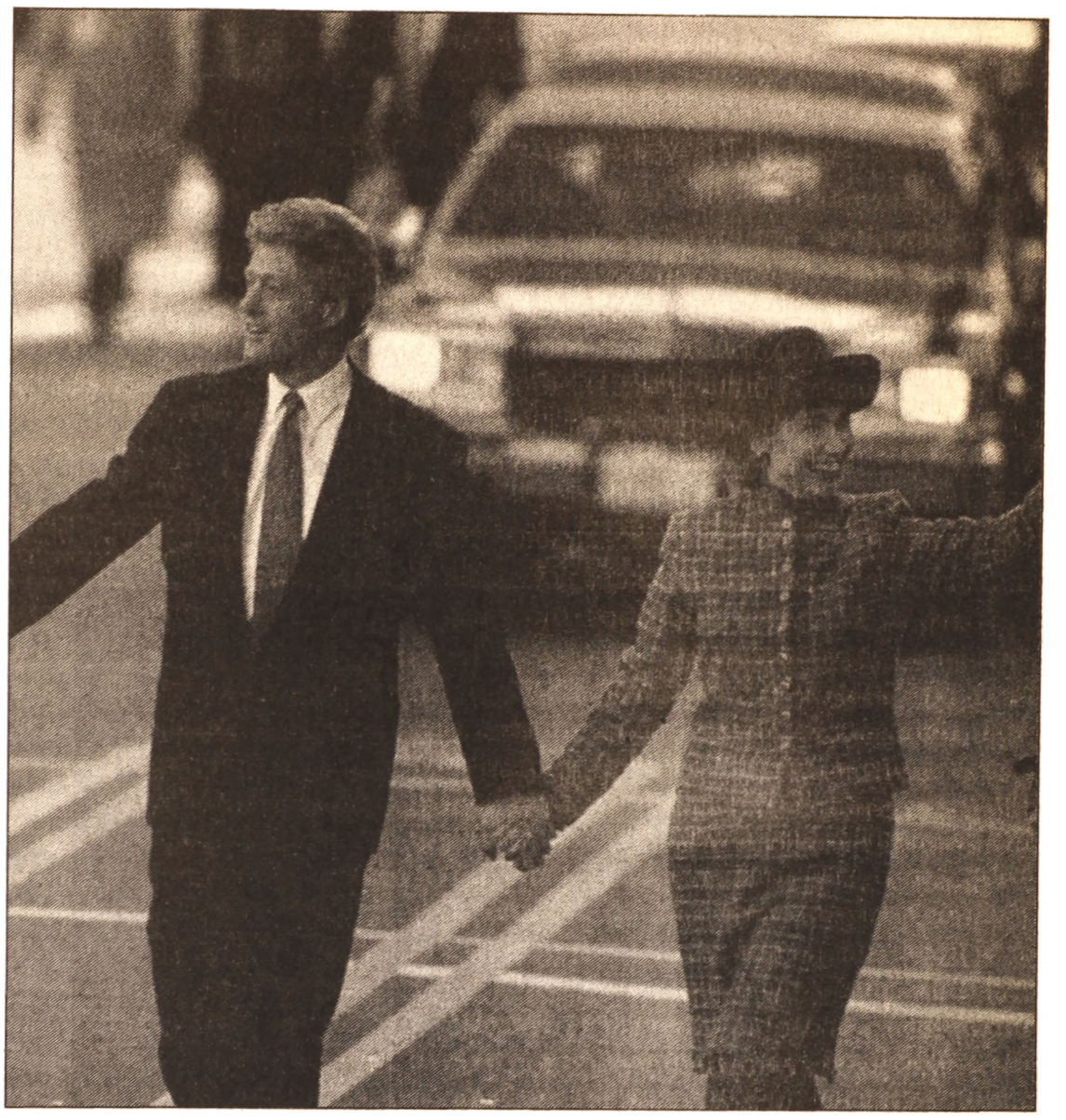

Η Χίλλαρυ Κλίντον καθ' οδόν προς τον Λευκό Οίκο μετά την ορκωμοσία. Θα καταφέρει να αναμορφώσει το σύστημα υγείας;

Για να αντιληφθεί κανείς το μέγεθος του προβλήματος, αρκεί να επισημάνουμε τις απόψεις εκείνες που διατείνονται ότι αν ο Κλίντον δεν καταφέρει τίποτα άλλο στη διάρκεια της προεδρικής του θητείας παρά μόνο την αναμόρφωση του συστήματος, αυτό θα είναι αρκετό για την υστεροφημία του ως επιτυχημένου Προέδρου.

Η ελεύθερη αγορά του ρωσικού λαού : ηλικιωμένη στον καθημερινό αγώνα για την επιβίωση.

στο, η ισοτιμία του ρουβλίου προς το δολάριο ήταν ένα προς 163 αλλά πριν από 10 μέρες το ρούβλι εκτινάχτηκε στα 572 δολάρια και στα 650 στη μαύρη. Ο ελάχιστος μισθός είναι 2.250 ρούβλια το μήνα (κάπου 4 δολ.) ενώ το καρβέλι κοστίζει 20 ρούβλια και ένα κομμάτι τυρί 600.

Τα κεφάλαια φυγαδεύονται από τη Ρωσία. Πρώην κομμουνιστές, νυν επιχειρηματίες και καρχαρίες της αγοράς, η ρωσική μαφία κυκλοφορούν με BMW και Μερτσέντες, εξάγουν παράνομα τα παράνομα κέρδη τους και χτίζουν βίλες στο εξωτερικό. Υπολογίζεται ότι πέρυσι φυγαδεύτηκαν 26 δισ. δολ. στο εξωτερικό, 8 δισ. δολ. περισσότερα από την εισρεύσασα δυτική οικονομική βοήθεια.

Οι συνθήκες αυτές στρώνουν το δρόμο προς τον επόμενο επίδοξο δικτάτορα και θυμίζουν την κατάσταση στη Γερμανία πριν την έλευση του φασισμού. Πολιτική δημοκρατία και ελευθερία αποτελούν εύθραυστα προϊόντα και συμβάσεις και ένας απογοητευμένος, απαθής και εξαθλιωμένος λαός εύκολα μπορεί να την ανταλλάξει αντί πινακίου φακής.

Η Ελευθερία του Τύπου

Η αντιπαράθεση Τύπου και κυβέρνησης είναι γνωστή στις σύγχρονες δημοκρατίες. Οι κυβερνήσεις προσπαθούν να περιορίσουν την ελευθερία του Τύπου, ενοχλούμενες από την ανελέητη κριτική του. Ο Τύπος αντιστέκεται και αντιτίθεται σε κάθε μορφή περιοριστικών νομοθετικών ρυθμίσεων. Θύελλα έχει ξεσηκώσει στη Βρετανία η έκθεση του Sir David Calcutt που προτείνει τη δημιουργία δικαστηρίου για τον έλεγχο της συμπεριφοράς των εφημερίδων και τα όρια των αχαλίνωτων ορίων τους. Διότι υπερβολές υπάρχουν παντού καθώς και κατάφωρη παραβίαση της ιδιωτικής ζωής επωνύμων και απλών ανθρώπων με κάθε μέσον για να τροφοδοτείται διαρκώς και να εξάπτεται η λαϊκή φαντασία και συναισθηματικότητα. Για να μαστιγώνονται όντως αλύπητα τα «βασικά ένστικτα» του κοινού και φυσικά να χειραγωγούνται.

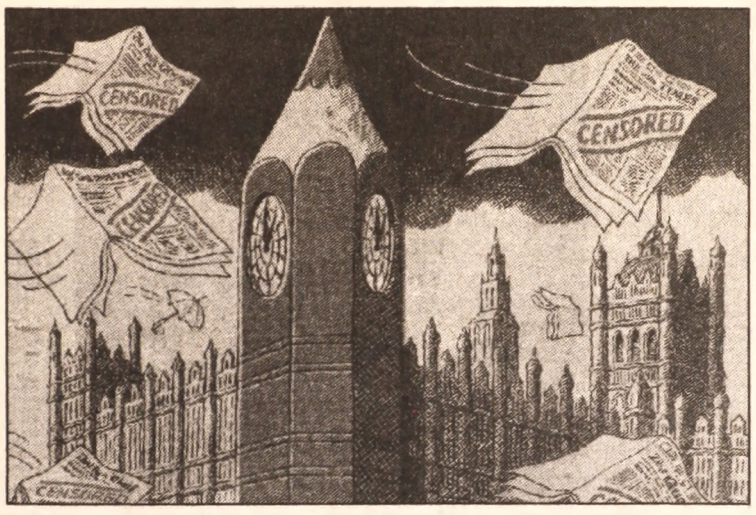

Στη θέση του Μπιγκ Μπεν το μπλε μολύβι της λογοκρισίας κατά τον σκιτσογράφο των *Times*

Αφορμή για την περιβόητη πλέον έκθεση Calcutt έδωσε η κάλυψη των συζυγικών υποθέσεων του Πρίγκιπα Κάρολου, διαδόχου του θρόνου και της πριγκίπισσας Νταϊάνας. Την «προστασία» σε ανάλογες περιπτώσεις επιδιώκει η έκθεση.

Αλλά πριν αλέκτορα φωνήσαι η *Guardian* αποκάλυψε ότι κατά τη διάρκεια της «κρίσης» η ίδια η Νταϊάνα μανιπουλάριζε τον λαϊκό τύπο με τη δική της εκδοχή. Πέραν της αποκάλυψης αυτής, που τίναξε στον αέρα τα προσχήματα, οι εκδότες όλων των εφημερίδων καθώς και εξέχοντες ανώτατοι δικαστικοί αντιτίθενται σθεναρά σε κάθε περιορισμό της ελευθερίας του Τύπου πιστεύοντας ότι τέτοιες ρυθμίσεις κάνουν κακό παρά καλό και ανοίγουν την όρεξη των κυβερνώντων.

Ετσι η διαμάχη μαίνεται. Και ο Τύπος φαίνεται ότι θα κερδίσει τη μάχη στα βασικά σημεία. Διότι παραμένουν, βέβαια, πολλά ανοιχτά θέματα που σχετίζονται με την ασύστολη και απεχθή παραβίαση της ιδιωτικής ζωής με τα σύγχρονα τεχνικά μέσα του επαγγέλματος (οι κασέτες δεν είναι ελληνική αποκλειστικότητα), καθώς και με την αδυναμία των όσων θίγονται από διάφορα δημοσιεύματα να υπερασπίσουν τον εαυτό τους κατά στοιχειώδη τρόπο.

Τέτοια θέματα που προστατεύουν τις ατομικές ελευθερίες από την ακατάσχετη δημοσιογραφική εισβολή και παραβίαση σίγουρα χρειάζονται νομοθετικές ρυθμίσεις αρκούντως ισχυρές ώστε να επιτυγχάνουν ανάλογες ανασκευές και επανορθώσεις εκεί όπου η αυτοσυγκράτηση και ο σεβασμός λείπουν. Μεγάλα θέματα, απαιτούν συνεχή διάλογο και σοβαρή εξέταση.

- Υπάρχουν και κρατικά κανάλια που είναι επιτυχημένα και συνεχίζουν να κερδίζουν το κοινό τους. Το BBC επεβλήθη «κατά κράτος» όλων των αντιπάλων του, κατά τον τηλεοπτικό πόλεμο των Χριστουγέννων και των εορτών. Ιδιαίτερα την ημέρα των Χριστουγέννων τα δύο κανάλια του BBC κέρδισαν το 61% της θεαματικότητας ενώ 9 από τα 10 προγράμματα μεγαλύτερης θεαματικότητας ανήκαν σε αυτό. Πραγματικός θρίαμβος, άνευ διαφημίσεων. Η δε μέση θεαματικότητα κατά την ιερά αυτή ημέρα ανήλθε σε 5 ώρες και 46′ έναντι της συνήθους των 4 ωρών. Τηλεοπτικά Χριστούγεννα.
- Η πτώση της κυκλοφορίας των βρετανικών εφημερίδων συνεχίζεται, ιδιαίτερα των λαϊκών ταμπλόιντς, οι οποίες ανταγωνίζονται σκληρά στην ανακάλυψη «ζουμερών» ιστοριών, σκανδάλων και λοιπών γύρω από τη βασιλική οικογένεια κι άλλες «εστίες ενδιαφέροντος» (σεξ-έγκλημα και τα παρόμοια). Παρ' όλα αυτά η κυκλοφορία πέφτει, πράγμα που αυξάνει τον ανταγωνισμό ακόμα περισσότερο. Ο φαύλος κύκλος συνεχίζεται. Η οικονομική ύφεση εξάλλου έχει μειώσει αισθητά τα έσοδα των εφημερίδων από διαφημίσεις. Οι εφημερίδες ποιότητας, όπως αποκαλούνται, υφίστανται κι αυτές σχετική πτώση με εξαίρεση την *Gurndian* και τους *Financial Times*. Οι κυριακάτικες πηγαίνουν μάλλον καλύτερα. Η εφ. *Independent on Sunday* αύξησε κατά 7,7% την κυκλοφορία της στο περασμένο εξάμηνο. Αύξηση κατά 3,9% είχαν και οι *Sunday Times* ενώ η πτώση του *Observer* συνεχίζεται παρά τη δημοσίευση των γυμνών της Madonna.

Ο πόλεμος των εικόνων

Η τηλεόραση μπορεί να κυριαρχεί σήμερα στην κοινωνία της εικόνας και να διαμορφώνει σε καθοριστικό βαθμό τις στάσεις και απόψεις των τηλεθεατών στα θέματα της τρέχουσας πολιτικής.

Η επιλογή των εικόνων από τον άγριο και αιματηρό εμφύλιο πόλεμο στη Βοσνία έχει στρέψει την κοινή γνώμη εναντίον των Σέρβων ως των μοναδικών υπευθύνων για τις σφαγές και τις φρικαλεότητες, ενώ οι ίδιες πράξεις των άλλων –Μουσουλμάνων και Κροατών– ουδόλως μνημονεύονται.

Εχοντας σημαδευτεί στη συνείδηση των δυτικών τηλεθεατών ως «οι κακοί» της υπόθεσης οι Σέρβοι με δυσκολία μπορούν να προβάλουν την άποψή τους, να ακουστούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αβεβαιότητα που περιστοιχίζει την παροχή άδειας από την βρετανική κυβέρνηση για μεταφορά έκθεσης φωτογραφίας (λειτουργεί εδώ και έξι μήνες στο Βελιγράδι) στο Λονδίνο. Η έκθεση αυτή στοιχειοθετεί τα εγκλήματα των Κροατών και Μουσουλμάνων κατά των Σέρβων στη διάρκεια του Β′ Παγκοσμίου Πολέμου, την πραγματική γενοκτονία που υπέστησαν, καθώς και τα σημερινά εγκλήματα. Η διαφορά είναι ότι οι σημερινές φωτογραφίες είναι έγχρωμες. Φυσικά η Έκθεση δεν δείχνει τα εγκλήματα των Σέρβων, τις σημερινές αγριότητες.

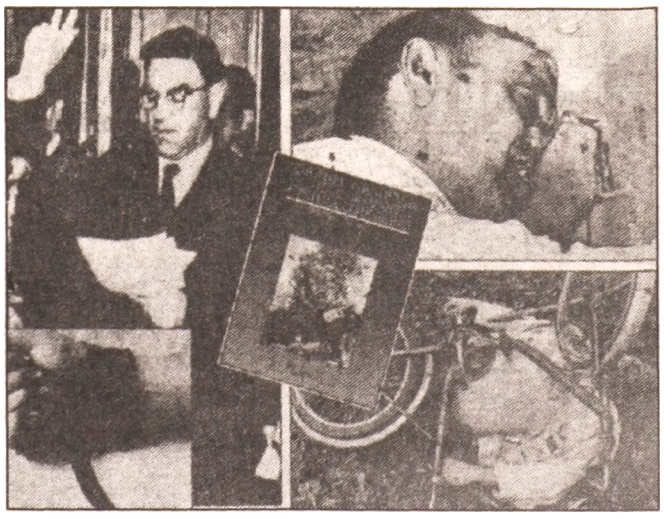

Αριστερά ο κροάτης ναζιστής Πάβελιτς ορκίζεται (1941) ηγέτης της χώρας, στο μέσον ο κατάλογος της Έκθεσης και γύρω φωτογραφίες σέρβων θυμάτων.

Η βρετανική κυβέρνηση μάλλον θα απαγορεύσει την Έκθεση, «για να μην εξάψει τα πάθη των άλλων εθνικών μειονοτήτων» στη Βρετανία ή ως εμπίπτουσα εκτός των «κυρώσεων» που έχουν επιβληθεί στη Σερβία.

■ **Μπούτρος Μπούτρος-κάλι, *Οδηγός για την Ειρήνη*, ΟΗΕ 1992, σ. 60.**

Πρόκειται για μετάφραση της αγγλικής έκδοσης του ΟΗΕ. Είναι η Έκθεση του σημερινού Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, όπως συζητήθηκε στο Συμβούλιο Ασφαλείας στη συνάντηση κορυφής της 31/1/1992. Η Έκθεση βασίζεται σε ιδέες και προτάσεις κυβερνήσεων και άλλων οργανώσεων αλλά φέρει και την προσωπική σφραγίδα του Μ.Μ. Γκάλι. Αξίζει να διαβαστεί απ' όσους τουλάχιστον ενδιαφέρονται για τον νέο ρόλο του ΟΗΕ κάτω από τη σθεναρή ηγεσία του Γκάλι. Γιατί, πράγματι, ο Γκάλι αναδεικνύεται καθημερινά ως πραγματικός ηγέτης του ΟΗΕ με όραμα, άποψη και όραμα, απέχοντας παρασάγγας από τους προκατόχους του στιλιώματός του.

■ **Γ. Κωστάκου, *ΤΑ ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 1992, σ.56.**

Πρόκειται για παρουσίαση και σχολιασμό των προτάσεων του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ (βλ. Οδηγός για την Ειρήνη), για τον νέο ρόλο του Διεθνούς Οργανισμού. Σύντομη αλλά χρήσιμη μετη για τις επισημάνσεις της, περιέχει ίσως ολόκληρο το αγγλικό κείμενο της Έκθεσης (An Agenda for Peace).

Η «κρητική περίοδος» του Ελευθ. Βενιζέλου

ΛΙΛΗ ΜΑΚΡΑΚΗ, *ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ (1864-910). Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1992.

Μεγάλες, σημαντικές και αμφιλεγόμενες πολιτικές προσωπικότητες προκαλούν πάντα νέες μελέτες και νέες θεωρήσεις. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε πράγματι ο μεγαλύτερος έλληνας πολιτικός του 20ού αιώνα.

Την «κρητική περίοδο» του Βενιζέλου ιχνηλατεί η σημαντική μελέτη της Μακράκη με πλήθος πηγών, αναφορών και πλούσια ελληνική και ξένη βιβλιογραφία.

Αυτή η «κρητική περίοδος» διαμόρφωσε τον μετέπειτα ηγέτη της Ελλάδος γι' αυτό και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, συμβάλλοντας στην προσπάθεια να αποχωριστεί η πραγματικότητα από το μύθο που αναπόφευκτα περιβάλλει τις ηγετικές προσωπικότητες, απ' τη μυθική εικόνα που συνθέτουν από κοινού τόσο η αγάπη των οπαδών όσο και το μίσος των αντιπάλων.

Η ιστορική σημασία του κινήματος του Θέρσου είναι γνωστή και οι συνέπειες του δεν περιορίστηκαν μόνο στην Κρήτη.

Προδίκασε, κατά κάποιον τρόπον τη στρατιωτική επέμβαση στο Γουδί, το 1903. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος τον καλεί στην Αθήνα και σύντομα, το 1930, ο Βενιζέλος ιδρύει το κόμμα των Φιλελευθέρων και σχηματίζει την πρώτη του κυβέρνηση. Σε 3 χρόνια η Κρήτη ενώνεται με την Ελλάδα, αλλά ήδη ο Βενιζέλος ήταν σε θέση ως πολιτικός να αντιμετωπίσει τις απαιτήσεις των καιρών, το αίτημα δηλαδή του διοικητικού, πολιτικού και οικονομικού εκσυγχρονισμού της χώρας, αιτήματα άρρηκτα δεμένα με την ελληνική πραγματικότητα και τη στήριξη των εθνικών διεκδικήσεων.

Η συγγραφέας, θέλοντας να συμπυκνώσει επιγραμματικά την άποψή της για την προσωπικότητα του Βενιζέλου, τον χαρακτηρίζει «αγωνιστή με την κλασική έννοια», άνθρωπο της δράσης και σε «συνεχή ετοιμότητα για την εξερεύνηση δύσκολων και απαιτητικών λύσεων», ποιότητες βέβαια που στερείται σήμερα η πολύτιμη ελίτ της χώρας όπου το αίτημα ενός νέου εκσυγχρονισμού σ' όλους τους τομείς παραμένει τόσο επιτακτικό.

> Σαν ειν' ο τράγος δυνατός, δεν τόνε στένει η μάντρα,
> Ο άντρας κάνει τη γενιά κι όχι η γενιά τον άντρα.
>
> Κρητική μαντινάδα

Ο νεαρός δικηγόρος στα Χανιά, ο Βενιζέλος, έγραφε στην εφημερίδα *Λευκά Όρη* (3/4/1889): «Οποία ήδη η δημοσιογραφία εν Κρήτη; εκτός ολίγων σεβαστών εξαιρέσεων, δημοσιογραφία παρ' ημίν λέγεται η αμοιβαία εξύβρισις των δύο πολιτικών μερίδων διά του χυδαιοτέρου και μάλλον αναγώγου τρόπου επί μιας κόλλας χάρτου, όπερ ονομάζεται *εφημερίς*».

Οι αναλογίες με τα της σήμερον είναι απλώς «συμπτωματικές».

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Η Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης και το **Θεμέλιο** παρουσίασαν, την περασμένη εβδομάδα, το πρώτο τεύχος της ***Ελληνικής Επιθεώρησης Πολιτικής Επιστήμης*** που αποσκοπεί να προσφέρει ένα βήμα σοβαρό για τη δημοσίευση πρωτότυπων εργασιών, άρθρων και μελετών στους ποικίλους κλάδους της πολιτικής επιστήμης με επίκεντρο την ελληνική πολιτική ζωή.

Η ***Επιθεώρηση*** δεν δεσμεύεται σε μεθοδολογικές και ιδεολογικές ορθοδοξίες αλλά αντίθετα υπόσχεται να προωθήσει ποικίλες μεθοδολογικές και θεωρητικές προσεγγίσεις στο πολιτικό φαινόμενο, που έχουν φυσικά το κατάλληλο ποιοτικό επίπεδο των συνεργασιών.

Θέτοντας τέτοιους στόχους η ***Επιθεώρηση*** ως επιστημονικό όργανο της Εταιρείας φιλοδοξεί να συγκεντρώσει το επιστημονικό δυναμικό της χώρας στο ευρύτερο πεδίο των κοινωνικών επιστημών, να ενθαρρύνει και να προαγάγει την πολιτική έρευνα, ιδιαίτερα μεταξύ του νέου επιστημονικού δυναμικού.

Το εγχείρημα είναι βέβαια δύσκολο αλλά η πρωτοβουλία αξίζει κάθε υποστήριξη όχι μόνο για τη συγκέντρωση των διάσπαρτων και εν πολλοίς αδρανών επιστημονικών δυνάμεων αλλά κυρίως για την παραγωγή εγχώριας πολιτικής προβληματικής και ανάλυσης προσφέροντας «υποδείγματα ωριμότητας και ευθύνης στον πνευματικό και τον δημόσιο βίο της χώρας», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά στον πρόλογό του ο **Πασχάλης Κιτρομιλήσης.**

Στο πρώτο τεύχος περιλαμβάνονται άρθρα του **Κ. Τσουκαλά** ("Τζαμπατζήδες" στη χώρα των θαυμάτων, Περί Ελλήνων στην Ελλάδα), του **Ν. Μουζέλη** (Το κράτος στην ύστερη ανάπτυξη: Ιστορικές και συγκριτικές διαστάσεις), του **Ν. Δεμερτζή** (Κόμματα «νέας πολιτικής». Πολιτικές και πολιτισμικές ορίζουσες), του **Π. Βαλλιάνου** (Μέθοδος και κόσμος) και των **Χρ. Λυριντζή – Μ. Σπουρδαλάκη** (Περί λαϊκισμού. Μια σύνθεση με αφορμή την ελληνική βιβλιογραφία).

■ *ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ*

Η επιχειρηματική δεινότητα των Ολλανδών έχει δημιουργήσει ισχυρούς ηθικούς πονοκεφάλους στην πουριτανική Αγγλία. Το ολλανδικό δορυφορικό πορνογραφικό κανάλι *Red Hot Dutch* που εκπέμπει από τη Δανία, όπου δεν υπάρχει κανένας απαγορευτικός φραγμός για την πορνογραφία, έχει ήδη 22.000 συνδρομητές στη Βρετανία που παρακολουθούν μετά τα μεσάνυχτα το «πρόγραμμα» με το ειδικό αποκωδικοποιημένο μηχάνημα στη συσκευή τους. Η βρετανική κυβέρνηση σκέφτεται να απαγορεύσει την πώληση αυτών των εξαρτημάτων, πράγμα που δεν αντιβαίνει στους κανόνες ελεύθερης διακίνησης των «αγαθών» στην Κοινότητα, όπως απεφάνθη ο αρμόδιος επίτροπος, γνωστός μας Πορτογάλος Πινέιρο. Αλλά οι Ολλανδοί, που κατηγορούν τους Βρετανούς για υστερία, ισχυρίζονται ότι μπορούν να ξεπεράσουν το εμπόδιο, στέλνοντας τα εξαρτήματα με το ταχυδρομείο. Εναλλακτικές λύσεις πάντα υπάρχουν όπου υπάρχει «ζήτηση».

■ *ΑΒΑΣΙΜΟΙ ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΙ*

Ο βρετανός πρωθυπουργός Τζων Μέιτζορ βρισκόταν στην Ινδία για επίσημη επίσκεψη όταν ο επικεφαλής του Γραφείου Τύπου του Ο' Dounell έλαβε το φαξ από το Λονδίνο με το τρισέλιδο και το εξώφυλλο του περιοδικού *New Statesman*.

Το περιεχόμενο του δημοσιεύματος κάθε άλλο παρά ευχάριστο ήταν, εφ' όσον αναφερόταν στις διάφορες φήμες που κυκλοφορούσαν στα βρετανικά πολιτικά παρασκήνια για υποτιθέμενες εξωσυζυγικές σχέσεις του κ. Μέιτζορ με την Κλαιρ Λάτιμερ, η εταιρεία catering της οποίας φροντίζει για την Ντάουνινγκ Στρητ και τη Βουλή των Κοινοτήτων. Η διάψευση ήταν άμεση και ασυνήθιστη, καθώς και η μήνυση κατά του περιοδικού που, κατόπιν εισαγγελικού εντάλματος, αποσύρθηκε από την κυκλοφορία. Ο εκδότης του άλλοτε αξιοσέβαστου αριστερού εβδομαδιαίου περιοδικού (που κλείνει 80 χρόνια από την ίδρυσή του) Στηβ Πλατ διατείνεται ότι το άρθρο (που γράφτηκε και ξαναγράφτηκε δεκάδες φορές πριν αποκτήσει την τελική του μορφή) αποσκοπούσε να δείξει πώς «ανυπόστατες φήμες» και αναληθή γεγονότα μπορούν να εκληφθούν και να αποκτήσουν, στην πολιτική σκηνή, αληθινή υπόσταση. Φαίνεται όμως ότι κάτι τέτοια δύσκολα τα καταπίνουν οι Συντηρητικοί. Εξου και η άμεση επέμβαση. Όσο για το περιοδικό, ούτε αυτή η δημοσιότητα περί του «σκανδάλου» φαίνεται ότι μπορεί να ανακόψει την πτωτική του πορεία και, μάλλον, το σύντομο τέλος του.

Έτσι είδε ο σκιτσογράφος των TIMES του Λονδίνου την ορκωμοσία του 42ου αμερικανού προέδρου Μπιλ Κλίντον. Τα χέρια του δεμένα από την «κληρονομιά Μπους» και του έτερου ημίσεως, της Χίλαρι, εις σάρκαν μίαν. Οι συγκάτοικοι του Λευκού Οίκου θα εκπληρώσουν τις υποσχέσεις τους περί «αλλαγής»

■ *ΦΙΛΙΚΗ ΣΥΣΤΑΣΗ*

Όπως γράψαμε εγκαίρως στο προηγούμενο τεύχος ο αγελαδοτρόφος κ. Jensen, ΥΠΕΞ της Δανίας, μας άφησε αφού πρόλαβε βεβαίως να κάνει την ελληνική κοινή γνώμη «κόκκινο πανί» εναντίον του. Για να δούμε όμως αν ο αναπληρωτής του Πέτερσεν έχει περισσότερο τακτ – τουλάχιστον.

«Ανεξάντλητο» το κύμα των προσφύγων από τις συνεχιζόμενες συγκρούσεις στη Βοσνία. Δεν έχει σημασία σε ποια εθνοτική ομάδα ανήκουν. Η απελπισία που είναι ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους μαρτυρεί το δράμα όλων των εθνοτικών ομάδων και της εκατέρωθεν «εθνοκάθαρσης».

ΤΟ ΟΜΟΡΦΟ ΑΓΟΡΙ

Τον **Χρήστο Βακαλόπουλο** συνάντησα πρώτη φορά σε μια αίθουσα του Πειραιά όπου γινόταν συζήτηση για τον περιοδικό Τύπο. Ήταν τα πρώτα μεταδικτατορικά χρόνια. Στο τέλος ζήτησε το λόγο ένα νέο παλικάρι - θα ήταν είκοσι και κάτι. Ζωηρός και εύστοχος, αναλυτικός στις παρατηρήσεις του. Άκουσα το όνομά του. Τον ήξερα από τα ωραία κείμενά του στον *Σύγχρονο Κινηματογράφο*.

Τον θυμάμαι τώρα: Όμορφο αγόρι, έξυπνο, διεισδυτικό. Με μια εφηβική σεμνότητα, που φανερωνόταν απ' τον τρόπο του απεύθυνε τον λόγο προς εμάς, τους πιο μεγάλους στην ηλικία.

Πέρασαν χρόνια από τότε. Τον συνάντησα κι άλλες φορές. Είχα μάθει για τα προβλήματα υγείας που είχε, για τη θεραπεία στο Παρίσι, για το πόσο κινδύνεψε. Όταν τον ξαναείδα δεν μπόρεσα να κρύψω το ξάφνιασμά μου. Εκείνη η ωραία εφηβική μορφή είχε αλλάξει. Τώρα ήταν ένας ώριμος, σκελετωμένος -λίγο πιο φηλός- νέος. Έτσι μου φάνηκε. Μου είπε ότι είναι καλά πια. Πίστευε, είχε δύναμη να ζήσει. Αυτή η δύναμη τον βοήθησε να αντέξει ύστερα κι από τη δεύτερη κρίση της υγείας του

Κάποτε του ζητήσαμε την συμβολή του σε μια έρευνα για τον ελληνικό κινηματογράφο. Ξαναδιάβασα το κείμενο και βρήκα σ' αυτό τις απόψεις που συζητήθηκαν μετά μια δεκαετία. Η επαφή εκείνη ήταν η αφορμή. Από τότε, όταν του ζητούσαμε βοήθεια, ο Χρήστος πάντα ανταποκρινόταν.

Αργότερα ήρθε στη συντακτική επιτροπή και, τακτικά πια, στις συχνές συζητήσεις με τις παρεμβάσεις του, συμμετείχε στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του περιοδικού με ιδέες γόνιμες και δημιουργικές. Ήταν πάντοτε καλός και ευγενικός στις παρατηρήσεις του, μα κάθε τόσο ξεφούρνιζε και ένα καλαμπούρι. Και ύστερα ερχόταν το ξέσπασμα με ένα γεμάτο, πλούσιο γέλιο.

Έγραφε στο ΑΝΤΙ για κινηματογράφο και για μουσική. Στην επέτειο του Πολυτεχνείου, το 1983, έγραφε ένα θαυμάσιο κείμενο - προφητικό, όλο ειλικρίνεια.

Όταν το τέλος του 1983, το περιοδικό ξεκίνησε την προσπάθεια στήριξης για μια ελεύθερη ραδιοφωνία βγαίνοντας στον αέρα με το «Ράδιο-Αντίλαλος», ο Χρήστος ήταν από τους πιο ενεργητικούς συμμετόχους. Μαζί με τον **Τάκη Καφετζή**, τους συνθέτες **Κηλαηδόνη** και **Σαββόπουλο**, τον **Μποστ** (και τόσους άλλους), ο Χρήστος Βακαλόπουλος βοήθησε στις ιδέες, τη μουσική, τα κείμενα. Πάντα με κέφι. Κριτική, συνεντεύξεις, ανακαλύψεις, απομνημονεύσεις, δυο μικρού μήκους, προχώρημα, βιβλία, μια μεγάλου μήκους, πολλή δουλειά στη συνέχεια και η τελευταία του ταινία που σκηνοθέτησε μαζί με τον **Σταύρο Τσιώλη**: «*Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε*». Τον περιμέναμε στο δημοτικό κινηματογράφο του Πειραιά, το βράδυ της πρεμιέρας. Δεν ήρθε. Την παραμονή είχε μπει στο νοσοκομείο.

Ήταν πάντοτε φιλικός και ευγενικός. Ποτέ σχεδόν δεν είχαμε μιλήσει για ιδιαίτερα, προσωπικά πράγματα. Αν και ήταν πολύ πιο μικρός από μένα, αισθανόμουν για κείνον έναν ιδιαίτερο σεβασμό. Ο λόγος, νομίζω, ήταν τα γραφτά του. Ήταν πρωτότυπα και είχαν μια ιδιότυπη ευαισθησία που δύσκολα συναντάς. Ένα καθαρό, καλογραμμένο χειρόγραφο, με στρογγυλά γράμματα που πήγαιναν από την μιαν άκρη της σελίδας στην άλλη. Δεν ήταν ο προχειρογράφος που κάποτε σε κάνει να θυμώνεις για την ευκολία της προχειρότητας.

Μια φορά μόνο, θυμάμαι, μου ήρθε να τον πειράξω. Ήταν η εποχή που φανερώθηκαν οι ελληνορθόδοξοι και ο Χρήστος «προσχώρησε». Στο πείραγμά μου, απάντησε με σαρκαστικό, αυτοειρωνικό τρόπο και γέλασε. Τόσο απλά.

Μετά τα 500 τεύχη του περιοδικού είπαμε να κάνουμε κάποιες καινούργιες ρουμπρίκες. Είπαμε ν' αλλάξουμε την τελευταία σελίδα. Στον Χρήστο έμελλε να τη βαφτίσει και να την εγκαινιάσει - ένα βράδυ πίνοντας στον «Ερωικο» της οδού Καλλιδρομίου. Το τελευταίο του κείμενο, πριν από ένα μήνα φιλοξενήθηκε στην ίδια στήλη, για το πρωτοχρονιάτικο τεύχος. Το τιτλοφορούσε «1993». Ήταν ένα πικρό δηκτικό κείμενο για την τηλεόραση και τους παρουσιαστές. Ένα μικρό περιπαικτικό, ειρωνικό παραμυθάκι. Απευθυνόταν στον Αγιο Βασίλη: «*Τι να πεις εσύ, τότε δεν είχε τηλεόραση. Πώς ζούσατε, πώς πέρναγε η ώρα; Μπορεί να είσαστε Αγιοι αλλά είχατε κι εσείς δικαίωμα να περάει η ώρα, τι κάνατε; Τώρα ευτυχώς που έχει τηλεόραση και όλα τα παιδιά βαριούνται, βλέπουν τι έκανε η ανθρωπότητα όλα αυτά τα χρόνια χωρίς τηλεόραση και έχουν προστεθεί επίσης διάφορες αθλητικές συναντήσεις. Πόσο θα τραβήξει αυτό; Άλλοι λένε χίλια και άλλοι χίλια πεντακόσια χρόνια. Εμείς δεν θα ζούμε τότε αλλά φαίνεται ότι θα έρθει μια εποχή που δεν θα βλέπει πια κανείς τηλεόραση*».

Και τέλειωνε:

«*Κουράγιο και χαρούμενο το 1993.*

Ο μικρός

Χρήστος Βακαλόπουλος»

Χ.Γ.Π.

Σημαδεύει μια για πάντα τα ανήσυχα όνειρά μας

Του Χρήστου Βακαλόπουλου

Αν υπήρχε ένας ρεαλισμός του ονείρου και των ρυθμών του, αν μπορούσε κάποιος να διαπιστώσει και να διατυπώσει μια ονειρική ιστορία, που θα ξεχώριζε από τις συνηθισμένες «ιστορίες παρμένες από όνειρα», αυτός θα ήταν ίσως ο Παζολίνι ως κινηματογραφιστής. Σκέφτομαι κύρια την πρώτη του κίνηση πίσω από την κάμερα, τη θεμελιακή του χειρονομία: τη στιγμή που ο Φράνκο Τσίτι, στο *Ακατόνε,* ονειρεύεται ξύπνιος το θάνατο και την κηδεία του, ζώντας (και παίζοντας) αυτή τη σκηνή ως θεατής. Ή πάλι, την ύστατη κραυγή: τα κιάλια πάνω από τα οποία οι βασανιστές βλέπουν, στο *Σαλό,* το θάνατο που έχουν ονειρευτεί για τα θύματά τους, το θάνατο που ονειρεύονται εκείνη τη στιγμή. Συνδεδεμένο με το θάνατο, το όνειρο του Παζολίνι αποτελεί ένα είδος σύνοψης της ταινίας, αφορά μια ιστορία συλλογικής ή ατομικής προσήλωσης, ξεπερνάει την Ιστορία ή την ψυχολογία και εγγράφει πάντα ένα θεατή στο μηχανισμό του, ακόμα κι όταν ο τελευταίος αυτός είναι απών και αντικαθίσταται από ολόκληρη την ταινία: ποιός κοιτάζει την κηδεία του Τολιάτι στο *Uccelaci e Uccelini,* αν όχι η ίδια η ταινία, που μοιάζει να βρίσκεται εκεί μόνο και μόνο για να τον ονειρευτεί, τη νεκρική πορεία, το τέλος της φαντασίωσης ενός ολόκληρου κοινωνικού σώματος τη στιγμή του μετασχηματισμού του.

Βλέπω τις παζολινικές ταινίες σαν όνειρα θανάτου: όπως όλα τα όνειρα κόβονται απότομα και συγχέονται στη μνήμη. Το «ακάθαρτο» στοιχείο του κινηματογράφου του Παζολίνι εδρεύει κάπου εκεί και τον απομακρύνει αποφασιστικά από τον «κινηματογράφο των ιδεών». Αλλά αυτό που τον ενδιαφέρει είναι ο ρεαλισμός και όχι η αναλογική απόδοση του ονείρου, η ιστορία που αφηγούνται οι μεταφορές: στον ουρανό *(Θεώρημα),* στη γη (η σκηνοθετημένη πτώση της Συλβάνα Μαγκάνο στο *La Terra vista della Luna,* που εκτελείται πραγματικά), στον ψυχικό κόσμο και τις περιπέτειές του *(Οιδίποδας).* Το μεγάλο όνειρο του θανάτου είναι η ολοκλήρωση της επιθυμίας του θεατή να δει κάτι να μεταφέρεται κάπου αλλού, κάτι που θα έμοιαζε με την ίδια την αφήγηση αυτής της θεμελιακής μεταφοράς, τη μυθοπλασία του περάσματος από τη μίμηση της πραγματικότητας στη ρεαλιστική απόδοση της παράξενης οικειότητας κάθε πραγματικότητας που ξεπερνάει αυτό που υποβάλλει γύρω μας η ζωή.

Αναγνωρίζω λοιπόν στον Παζολίνι τον τελευταίο νεορεαλιστή και όχι έναν από τους χιλιάδες τεμπέληδες ποιητές: ονειρεύτηκε αυτά που έδειξαν οι άλλοι και προχώρησε πέρα από τα διδάγματά της. Το *Σαλό* είναι η τελευταία νεορεαλιστική ταινία: όπως και το Γερμανία, έτος μηδέν, του Ροσελίνι, συνδιαλέγεται με αυτό που λάτρεψαν τα επίκαιρα – τη φρίκη, που δεν προκύπτει από μία οπτική γωνία ταξινομημένη από την πραγματικότητα αλλά αναβλύζει αυτόματα όταν ο κινηματογράφος αποφασίσει να προσηλωθεί στο τελετουργικό της. Και μήπως υπάρχει μεγαλύτερος τελετάρχης της φρίκης από ένα βασανιστή που ονειρεύεται; Το *Σαλό* είναι ένα ντοκιμαντέρ πάνω σε αυτό, ολοκληρώνοντας χωρίς επιστροφή το νεορεαλιστικό όνειρο.

Καταλαβαίνω πολύ καλά γιατί ο Παζολίνι μισούσε ένα δημιουργό όπως ο Χίτσκοκ: δεν μπορούσε να υποφέρει την καθαρότητα της χιτσκοκικής χειρονομίας, την ικανότητά της να

Ο Χρήστος Βακαλόπουλος με τον Σταύρο Τσιώλη

μετασχηματίζει τις καταστάσεις πόθου σε απολαυστικά παιχνίδια, την ικανότητά της να εφευρίσκει μορφές σε βάρος οποιουδήποτε «περιεχομένου». Ο ευρωπαίος Παζολίνι είναι ένας είδος μοναχικού που μονολογεί. Λέει κάτι σαν: «διαλέγω τον κινηματογράφο για να ονειρευτώ τη φωνή μου που απουσιάζει». Ο Χίτσκοκ είναι από τους δύο τρεις (μαζί με τον Ζακ Τουρνέρ και τον Ζαν Λυκ Γκοντάρ) που μίλησαν από την αρχή ώς το τέλος με εικόνες και μόνο και ο Παζολίνι ήταν ο μόνος που έκανε ταινίες για να ονειρευτεί τις εικόνες του, να τις βάλει να του μιλήσουν. Κάτι σαν εσωτερική έκρηξη: Φανταζόμαστε πολύ καλά τον άνθρωπο που έφτιαξε το *Δεκαήμερο,* ενώ για τον Χίτσκοκ έχουμε μια παραπλανητική εικόνα, το σημείο του περάσματός του από τις ταινίες του, όλο και πιο αχνό (που καταλήγει σε μια σκιά πίσω απ' την πόρτα, στην *Οικογενειακή συνωμοσία*).

Υπάρχουν λοιπόν δύο πράγματα: ένας άνθρωπος που κινηματογράφησε όνειρα και ένας άνθρωπος που ονειρεύτηκε κινηματογραφικά. Οι εφημερίδες προτιμούν τον δεύτερο, αλλά ο πρώτος αξίζει επίσης να τον προσέξουμε. Ο Παζολίνι ως προσωπικότητα, ο άνθρωπος που είδε τον κινηματογράφο από την αρχή, συνδέεται με μια εποχή (τη δεκαετία του '60) που φεύγει μακριά μας πάρα πολύ γρήγορα. Αντίθετα, αυτός που εξαφανίστηκε μέσα στο «σημάδι του θανάτου» που αποτελεί ο κινηματογράφος όπως ο Φράνκο Τσίτι, θεατής της κηδείας του στο *Ακατόνε*, αυτός ο άνθρωπος ξεπερνάει τη ζωή και σημαδεύει μια για πάντα τα ανήσυχα όνειρά μας.

Χρήστος Βακαλόπουλος

● **Κείμενο που δημοσιεύτηκε στο αφιέρωμα του περιοδικού *Σύγχρονος Κινηματογράφος* για τον Παζολίνι.**

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΗΣ

του Ηλία Κανέλλη

Σκίτσο του Δημ. Χατζόπουλου

ιαστε όλοι κινηματογραφιστές και επειδή φοβόμαστε δεν κάνουμε όλοι ταινίες. Αυτός ο φόβος όμως αποτελεί σεβασμό για τις ταινίες αυτών που τόλμησαν, εκείνων που έγιναν τα μάτια μας και τα αυτιά μας. Αυτοί ρίχνουν γέφυρες με τη δημιουργία, τη ζωή, το θάνατο, τους ανθρώπους, τον κόσμο». Ο κινηματογραφιστής Χρήστος ιαλόπουλος, ο φίλος, ο συνεργάτης Χρήστος Βακαλόπουλος, έφυγε – και εμείς πρέπει ψύχραιμα να μιλήσουμε τον κινηματογράφο του και, επειδή κατά βάθος είμαστε μελό, ίσως λίγο και για τον ίδιο.

«Ο κινηματογράφος είναι μια τέχνη οντολογικής τάξεως: η ύπαρξη των πραγμάτων και των ανθρώπων (και όχι η ερμηνεία τους) αποτελεί γι' αυτόν το μεγαλύτερο θαύμα και το μεγαλύτερο αίνιγμα. Και όσο το θαύμα αυτό συνεχίζει να υπάρχει, ο κινηματογράφος δεν πρόκειται να γνωρίσει καμία κρίση, ακόμα και αν αυτοί που βιάστηκαν να απαντήσουν στο αίνιγμα (και ύστερα απογοητεύτηκαν) προσπαθούν να σπρώξουν τους πραγματικούς κινηματογραφιστές στην αφάνεια».

Χρήστος Βακαλόπουλος, 1988

Ο κινηματογραφιστής Χρήστος Βακαλόπουλος με χιλιάδες εικόνες στις αποσκευές του και με τους ηλεκτρικούς ήχους της γενιάς του να φορτίζουν με ένταση εκείνες τις εικόνες ξεκίνησε πολύ νωρίς την κινηματογραφική του διαδρομή. Οπλισμένος, τα πρώτα χρόνια μετά τη μεταπολίτευση, με τα θεωρητικά εχέγγυα των στρατευμένων νεαρών οι οποίοι δεν μπήκαν στη στρούγκα των τακτοποιημένων ιδεών, που εκπροσωπούσαν οι κομματικές νεολαίες, προσπαθούσε να μη βολεύεται με τις εύκολες αναγνώσεις των ευθύγραμμων δημοσιογραφικών κριτικών μιας χρήσης. Ο κινηματογράφος γι' αυτόν ήταν μια περιπέτεια που υπέκρυπτε απροσδόκητες εντάσεις – και ο λόγος για τον κινηματογράφο εξίσου γοητευτικό παιχνίδι. Στη διαδρομή, η χειραφέτηση ερχόταν βασανιστικά αλλά σίγουρα. Χειραφέτηση από τις αναφορές -σωσσίβια σε πρότερες θεωρητικές περιπέτειες, χειραφέτηση από τις ταξινομητικές διαθέσεις της κριτικής.

Χειραφέτηση που επίμονα ζητούσε την επανανάγνωση των συμβατικά καταχωρισμένων στην ιστορία εικόνων. Επανανάγνωση, η οποία δεν ήταν ανάγκη να οδηγήσει σε μια καινούργια ταξινόμηση αλλά προοιωνιζόταν ένα άνοιγμα στις εικόνες που, κάθε φορά, θα καλούσαν τον θεατή τους να συνδιαλλαγεί μαζί τους. Πιστεύοντας πως τίποτα δεν είναι ουδέτερο στον κινηματογράφο, εκτιμούσε ιδιαίτερα τις εικόνες που δεν εκκινούσαν από μια στρεψόδικη βεβαιότητα περί της αλήθειας τους αλλά δοκιμάζονταν στις σχέσεις τους με τους ανθρώπους, από τους οποίους ξεκινούσαν και στους οποίους απευθύνονταν.

Κάπως έτσι γιγαντώθηκε η λατρεία του σε συγκεκριμένους κινηματογραφιστές: από τον Κιούκορ, τον Λήο Μακ Κάρεϋ και τον Βινσέντε Μινέλι στον Παζολίνι, στον Τορνέ, στον Κασσαβέτη. Και από τον Μπουνιουέλ, τον Μπρεσόν, τον Ρομέρ στον Ταρκόφσκι... Γνώμονας της εξαιρετικής αυτής λατρείας: η διακριτική ικανότητα των κινηματογραφιστών να φιλμάρουν όψεις του κόσμου όχι για να κατευθύνουν, να εξηγήσουν, να κριτικάρουν, αλλά για να μιλήσουν, να απολαύσουν, να ανακαλύψουν. Όχι,για να επιβάλουν μια τελεσίδικη και απόλυτη θέση αλλά για να συνδιαλεχθούν –και να συνδιαλαγούν– με έναν ζωντανό κόσμο.

Ο κινηματογράφος, για τον Χρήστο Βακαλόπουλο, δεν μπορούσε να είναι παρά μια συλλογική δουλειά, συνισταμένη των προσωπικών στάσεων όλων όσοι συμμετέχουν στην ευθύνη της. Γι' αυτό άλλωστε πήρε τις αποστάσεις του από την ευρωπαϊκή «αναθεώρηση» της αμερικανικής αντίληψης για τον κινηματογράφο: «Το παραδοσιακό "μια ταινία με τους" αντικαταστάθηκε, από τη γαλλική nouvelle vague, με τη θέση "μια ταινία τού"», έλεγε. Αποτέλεσμα: η εγκαθίδρυση μιας ιδιότυπης παντοκρατορίας του σκηνοθέτη, που τέθηκε στο επίκεντρο ως ο αυταρχικός επινοητής του κινηματογραφικού συστήματος που αποτελούσε την ταινία. Ήταν το τελικό

Κατερίνα Τσιώλη

Η φλόγα που τρεμοσβήνει

Ο Χρήστος φεύγοντας με ξύπνησε. Το βράδυ της 29ης Ιανουαρίου, λίγο πριν από τις 10.00, με έπιασε μια φοβερή ανησυχία. Είχα 39 πυρετό και αρχικά πίστεψα πως αυτός ήταν ο λόγος που με έκανε να νιώθω έτσι. Όμως, γιατί ερχόταν τόσο επίμονα στο μυαλό μου ο Βακαλόπουλος; Εκείνη την ημέρα, δεν είχα καμιά πληροφορία για την κατάσταση του Χρήστου. Ο πατέρας μου είχε χαθεί και στο σπίτι του φίλου μου δεν απαντούσε κανείς. Σηκώθηκα με δυσκολία, προχώρησα και στάθηκα μπροστά στην εικόνα της Παναγίας. Την κοίταξα για πολλή ώρα, βυθίστηκα μέσα στα μάτια της, σαν να βυθίστηκα μέσα στον Χρήστο. Τον θυμήθηκα, παιδί 28 χρονών, όλο ζωντάνια.

Τα Σαββατοκύριακα, αντί να πάω σινεμά, πήγαινα στον Χρήστο. Παρακολουθούσαμε το μπάσκετ, κάναμε παθιασμένες συζητήσεις για γυναίκες, μουσικές επιλογές, ιδέες σεναρίων και ακατάπαυστα γέλια. Οι συναντήσεις μας ήταν γιορτή. Μου έγιναν απαραίτητες. Άρχισα να γράφω κείμενα, τραγούδια, να μιλώ συνέχεια γι' αυτόν. Τον άκουγα, ώρες ατέλειωτες. Δεν έπαιρνα μέρος στις συζητήσεις. Άκουγα. Επεξεργαζόμουν ό,τι είχε πει και, μέσω του πατέρα μου, του απαντούσα. Το επόμενο Σαββατοκύριακο ακολουθούσε η συνέχεια.

Πάντα με ενθάρρυνε. Αγαπούσε τα κείμενά μου, ήταν σκληρός στην κριτική του και αυτό μου άρεσε. Λάτρεψε το πρώτο τραγούδι που έγραψα. Ήταν πάντα δίπλα μου. Στα 13 κατάλαβα ότι τον είχα ερωτευθεί. Δεν το έμαθε ποτέ.

Από τις σκέψεις με έβγαλε ο οξύς και επίμονος ήχος του καντηλιού. Η φλόγα του είχε αρχίσει να τρεμοπαίζει και η επαφή της με το λάδι, δημιουργούσε μικρές-ηχητικές εκρήξεις. Τα πόδια μου δεν με κρατούσαν. Ήταν ο πυρετός; Όχι, ήταν ο Χρήστος, με ειδοποιούσε. Ακριβώς, στις 10.29 η φλόγα σβήνει.

Δεν ξέρω αν υπάρχει Θεός, όμως ο φίλος μου έσβησε και εγώ έχω την ανάγκη να πιστέψω πως ο θάνατος αυτός δεν είναι μάταιος και δεν οδηγεί στην ανυπαρξία. Έχω την ανάγκη να ελπίσω ότι κάποια στιγμή κάπου θα τον συναντήσω.

Φίλε Χρήστο, σε λατρεύω.

Ο πόνος του χωρισμού αν και είναι μεγάλος αντέχεται γιατί ξέρω πως κάποια στιγμή, μετά από χρόνια (δεν πειράζει!) θα σε ξαναδώ.

Εις το επανιδείν
Το αγοροκόριτσο (όπως με έλεγες)
Κατερίνα

τύπημα τις συλλογικότητες στις οποίες τηριζόταν ο παραγωγικός μηχανισμός, ποστήριζε ο Βακαλόπουλος. Ύστερα, γκαθιδρύθηκε η παράκρουση του δη-ιουργού. Και οι κινηματογραφιστές, πό εργάτες γίνηκαν διαμιάς «δη-ουργοί». Οι εικόνες τους, από εξαιρε-κές εικόνες ενός πραγματικού κόσμου ίνηκαν εν πολλοίς εντυπωσιοθηρικές κατασκευές, μοναδικές αλλά και ξένες. αι κάπου εκεί δημιουργήθηκε πολλή ύγχυση. Αλλά εκεί χάθηκε και το παι-νίδι με τον κόσμο, με το κοινό.

«Ας υποθέσουμε όμως ότι ο κόσμος λειώνει. Και κάτοικοι ενός άλλου ανήτη καταφθάνουν στη γη. ρίσκουν μερικές κόπιες από ταινίες. ς προβάλλουν, επειδή προσπαθούν ι ανιχνεύσουν τον κόσμο στον οποίο έθηκαν. Θα ήταν δυνατόν να καταλά-ουν τι ήταν αυτός ο κόσμος στον οποίο ν έζησαν ποτέ αν έπεφταν σε μια ροσωπική' ταινία κάποιου δημι-ργού; Και αντίθετα, δεν θα φωτίζο-αν απολύτως αν έπεφταν σε μια ται-α π.χ. με τον Κωνσταντάρα; Κακά τα ματα, ο κινηματογράφος στην πραγ-τικότητα είναι τεκμήριο πολιτισμού», εγε κάποτε, σε μια συντροφιά.

Ήταν μια θέση που την ενστερνίστηκε ι χωρίς κόπο. Και, πάντως, όχι πριν από απόπειρές του να υπάρξει και ως ηνοθέτης.

Όχι κριτικές λοιπόν, μόνο ψίθυροι. τι που θα μπορούσε να ειπωθεί ψι-ριστά: "Είδα αυτό το φιλμ όπως ένα πίο που δεν θα ξαναδώ ποτέ πια". "Ήταν ένας μεγάλος περίπατος λά δεν έφτανες πουθενά"».

Χρήστος Βακαλόπουλος, 1981

Αυτό, τι χαρακτηρίζει έναν πραγματικό κινηματογραφιστή είναι η ανησυχία του. Ανησυχία για ό,τι συμβαίνει γύρω του, που τον καλεί να το αντικρίσει και να το δώσει, ανησυχία για την απόληξη που έχει αυτή η περιπέτεια. Αυτή η ανησυχία ήταν χαρακτηριστικό στοιχείο και σκηνοθέτη Χρήστου Βακαλόπουλου.

Τέσσερις ήταν οι ταινίες που υπέγραψε. Δύο μικρού μήκους, μια πρώτη μεγάλου μήκους και η δεύτερη και τελευταία, την οποία υπογράφει και ο Σταύρος Τσιώλης. Γιατί σε όλες του τις δουλειές υπάρχει η ταινία να βρεθεί η συνεκτική εκείνη μα-

Αργύρης Μπακιρτζής

«Να 'ναι καλά. Αισθάνομαι πως είναι πολύ καλά»

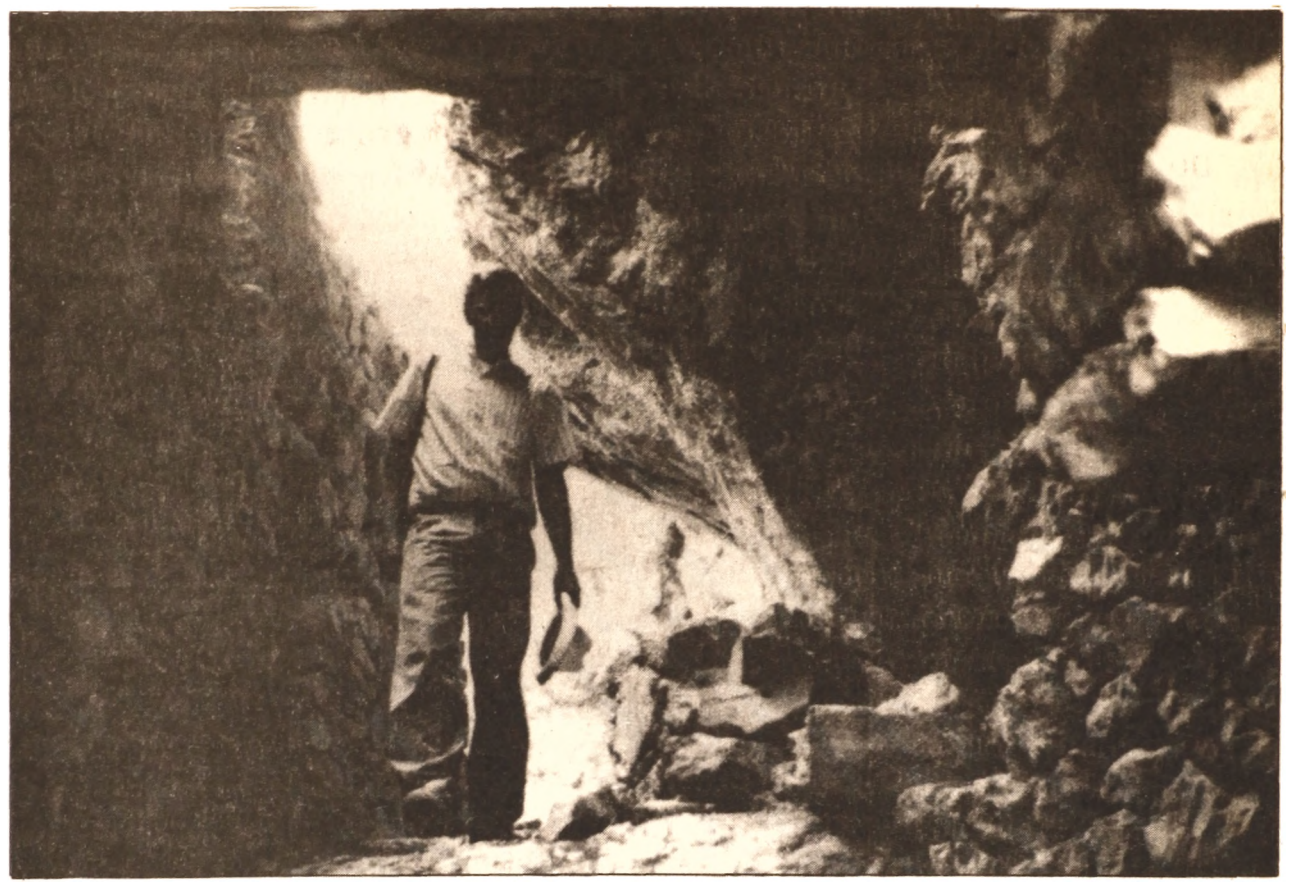

Στις δυο ταινίες που έπαιξα (*Έρωτας στη χουρμαδιά – Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε*), έπαιζε και ο Χρήστος. Και στις δύο μού παίρνει μια γυναίκα που επιθυμώ. Στα γυρίσματα της δεύτερης μέναμε μαζί σε μια σουίτα με δύο δωμάτια και κοινό μπάνιο. Μια μέρα βγαίνοντας μπήκα στο δωμάτιό του. Βλέποντας το κρεβάτι του σκέφθηκα «*πώς τα κάνουν έτσι τα σκεπάσματα, σαν να 'ναι άνθρωπος μέσα*» και βγήκα κλειδώνοντας την πόρτα. Έπειτα από ώρα ο Χρήστος ήταν στο μπαλκόνι φωνάζοντας «*SOS, de la porte*». Έτσι φώναζε ο έτερος πρωταγωνιστής της ταινίας δάσκαλός μου Θεοφάνης όταν κλειδώθηκε στο δωμάτιο του ξενοδοχείου σε ομαδική εκδρομή στο Παρίσι.

Προχθές μου τηλεφώνησε μια δημοσιογράφος και μου ζήτησε να της μιλήσω για το Χρήστο. Δεν ήταν η στιγμή να της ζητήσω εγγυήσεις πως θα γράψει αυτά που θα της πω όπως θα της τα πω.

Τελικά τα 'κοψε, τα ανακάτεψε με άλλα και βγήκαν άλλα αντ' άλλων. Μεταξύ αυτών έγραψε, όπως ακριβώς της το είχα πει παρακάτω: «*Ονειρευόμασταν μία ταινία με γκάνγκστερς και να που πρόλαβε να τελειώσει με το Σταύρο το νέο σενάριο για μια ομάδα 10 ατόμων που αποδρούν από τις φυλακές*». Η δημοσιογράφος όμως παρέλειψε το α΄ μέρος της κουβέντας μου, ίσως γιατί δεν το θεώρησε τιμητικό για το Χρήστο, το εξής: «*Με το Χρήστο γεννηθήκαμε την ίδια μέρα με λίγες ώρες διαφορά (εγώ λίγα χρόνια πριν) και περηφανευόμασταν συχνά που τα γενέθλιά μας συμπίπταν με αυτά του Αλ Καπόνε και δευτερευόντως του Βασίλη Τσιτσάνη*».

Την Τρίτη ήμασταν στο δωμάτιό του με δύο κορίτσια. Λέει η μία: «*Εγώ είμαι Σκορπιός*». Λέει ο Χρήστος: «*Εγώ είμαι στην πλατεία Βάθης*». Η Ελένη του κρατούσε και του χάιδευε το χέρι τις 2 τελευταίες μέρες του. Σε μια στιγμή της λέει: «*Μη φοβάσαι το θάνατο. Ωραία είναι. Μόνο μπαινοβγαίνω και μπερδεύομαι*». Και στο Σταύρο: «*Δεν μιλάμε αγγλικά μην κάνουμε κάνα λάθος;*».

Το καλοκαίρι σε μια διακοπή των γυρισμάτων ζήσαμε μια πολύ ευτυχισμένη μέρα. Θέλω να την αναφέρω. Μαζί με το Στέλιο, οπερατέρ της ταινίας, βαδίσαμε μακριά μέχρι την παλιά Μονή Φιλοσόφου. Μετά κατηφορίσαμε στο Λούσιο και βουτήξαμε (όποιος έχει πάει και ξέρει θα καταλάβει). Ο Χρήστος είπε: «*Τι άλλο θέλουμε;*».

Να 'ναι καλά. Αισθάνομαι πως είναι πολύ καλά.

Αργύρης Μπακιρτζής

Η ΚΛΕΦΤΟΥΡΙΑ ΝΤΥΜΕΝΗ ΣΤΑ ΦΡΑΓΚΙΚΑ

...πολύ πριν το 1992 με το μωρό μας 6 μηνών. Γενάρης του '89 συγκεκριμένα. Μας κάλεσε ο γραμματικός Χρήστος Βακαλόπουλος από τις ταράτσες του Πεδίου του Άρεως, εμένα από το γιαλό της Καστέλλας και τον Γιώργο Κουτσονάσιο από το βουνό του Παγκρατίου.
Είχε έλθει η ώρα να ορκιστούμε στο ραδιοφωνικό σταθμό «ΚΑΝΑΛΙ 15». Ανταμώσαμε στις ράχες του Άη Διονύση και πήγαμε παρέα να συναντήσουμε τα άλλα παλικάρια στο λημέρι που ήταν κολλητά με το Αμερικανικό Κονσουλάτο. Εκεί τα χάσαμε εντελώς! Αγνώριστη η κλεφτουριά. Ντυμένοι στα φράγκικα μας κάνανε τον καμπόσο για τις βάρδιες στα καραούλια. Όσο για το συσσίτιο για γυναικόπεδα και γέρους, δεν έφτανε ούτε για πρωινό. Αγριευτήκαμε, είδαμε και τα άρματά τους ολοκαίνουργια και, σκεφτήκαμε, ή τίποτα γαμημένοι ξένοι τους τα δώσανε ή τίποτα δικοί μας Ρωμιοί σπαταλάγανε ασυλλόγιστα τον παρά τους. Είδαμε και τα ταμπούρια που ήταν από γυαλί και πονηρευτήκαμε ότι κάποιοι κοροϊδεύονται.
Είπαμε όχι και κινήσαμε να φύγουμε. Ο γερο-στρατηγός* μας κατηγόρησε διά έλλειψη φιλοπατρίας. Του λέμε ότι ποτέ δεν νικήσαμε με τακτικό στρατό, προϋπολογισμούς και βαρβαρισμούς και αν ήθελε να αφήσει τους τρεις μας να κρατήσουμε το στενό. (Θα φέρναμε ράντζα και ταπεράκια.) Πήγαν να γελάσουν και οι άλλοι με τα γαλόνια αλλά προλάβαμε και φύγαμε.
Βγήκαμε σε μια ζεστή λιακάδα αλκυονίδα, σταυροκοπηθήκαμε και γελάσαμε που γλιτώσαμε. Από τη χαρά μου πήγα να χαλάσω τον σκοπό του Κονσουλάτου του Αμερικάνικου, αλλά με κράτησε ο Χρήστος επειδή περίμενε το νέο του βιβλίο *«Νέες Αθηναϊκές ιστορίες»* και ο Κουτσονάσιος την άλλη μέρα έπαιρνε απολυτήριο από το στρατό.
Τους πήγα σε ένα φράγκικο καπηλειό απέναντι από το Βρετανικό Κονσουλάτο που πήγαινα και καθάριζα τους στάβλους και τους κρέμαγα τα φράκα. Ήπιαμε από 3 μπύρες, ακούσαμε ROY ORBINSON, αγόρασα λαχείο και μετά χωρίσαμε...

Μάκης Κοντιζάς

**** Ο γερο-στρατηγός** είναι ο αείμνηστος **Ρούσσος Κούνδουρος που ο Χρήστος υπεραγαπούσε. Έπειτα από καιρό μάλιστα, σε ένα** τρικούβερτο μεθύσι στον «ΒΡΟΥΤΟ», **ο Χρήστος πετάχτηκε απέναντι στο DECADANCE και μόλις γύρισε με είδε να** κοιμάμαι στο πλευρό του Ρούσσου **του Κούνδουρου.***
Ο ένας από τους γαλονάδες ήταν ο** μικρούλης Γιάννης Έξαρχος που αργότερα **μας πήρε στην ΕΡΑ- 4 και γίναμε «Δεσμώτες του άγχους». Το 1992 είναι σύμπτωση. Απλώς, με τον Χρήστο, την οριστική ένταξη στην ΕΟΚ τη λέγαμε τελευταία δόση του δανείου του Μαυροκορδάτου.

τιά, που θα οριστικοποιήσει μια ταυτότητα. Ωστόσο, όλες του οι ταινίες αρνούνται αυτή την ταυτότητα. Και αντ' αυτής προκρίνουν την περιπετειώδη αναζήτηση – ακόμα και αν, ως αντίτιμο, πληρώνεται μια εμφανής ανασφάλεια. Αλλά η περιπέτεια είναι περιπέτεια.

- Οι *Βεράντες* (1984) δεν είναι παρά μια απόπειρα μεταφοράς των εντυπώσεων από τη σχέση με τον γαλλικό κινηματογράφο και τη nouvelle vague. Ταινία ενός χώρου, αναλώνεται στα προβλήματα της σχέσης ενός ζευγαριού. Η υπεροψία του σκηνοθέτη-δημιουργού επικρέμαται πάνω από εικόνες που επιδεικνύονται. Όχι, δεν είναι αυτός ο κινηματογράφος. Δια της εις άτοπον απαγωγής ανακαλύπτεις ότι δεν θα ήθελες να σκηνοθετείς τέτοιες εικόνες.
- Το *Θέατρο* (1986) είναι καλοοργανωμένο ως κωμωδία παρεξηγήσεων. Ποντάρει στους ηθοποιούς, στην εκμετάλλευση του χώρου, στις χρονικές ελλείψεις. Εποχή που «γράφουν ιστορία οι παρέες», όμως, η ανεκδοτολογική χροιά σβήνει την ταινία από τη μνήμη, όπως σβήνουν τα τελευταία καρέ την ώρα που ανάβουν τα φώτα. Όχι, όχι, οι κομεντί του Ρομέρ δεν ήταν τόσο ανώδυνες. Πάμε γι' άλλα
- Η *Όλγα Ρόμπαρντς* (1989), πρώτη μεγάλου μήκους ταινία, μιλάει για μια γυναίκα περικυκλωμένη από λογής ιδιότυπους χαρακτήρες, στην Αθήνα. Γύρω από μια ηθοποιό που ποζάρει ως το ελκυστικό επίκεντρο οργανώνεται η πραγματικότητα – η χαμηλή πραγματικότητα. Πέρα και από την αληθοφάνεια, απρόσμενα θαρρείς, σαν βραβείο δεύτερου ρόλου, εισβάλλει η αλήθεια της πραγματικότητας: ο φόβος του θανάτου, η ευγένεια που υποκρύπτει η γενναία προσδοκία του, η επιθυμία των ανθρώπων να συναντηθούν, η υστεροβουλία του έρωτα, η γοητεία τού να σπαταλάς τη ζωή σου... Τελικά, η συγκίνηση δεν θα εκμαιευθεί από τις κινηματογραφόφιλες εικόνες, από τις φασματικές εικόνες – θα ξεπηδήσει από τις διάσπαρτες όψεις της πραγματικότητας που, τελικά, είναι εκείνες που ορίζουν την ταινία. Ο δρόμος έχει ανοίξει, δεν υπάρχει λόγος για άλλα πειράματα. Εμπρός για την πραγματική ζωή.

«Κανένας άνθρωπος της ταινίας δεν θα μπορούσε να έχει παίξει στην τηλεόραση. Όλοι τους ανήκουν σε έναν κόσμο, σε έναν παράλληλο κόσμο, αυτόνομο. Στην πραγματική Ελλάδα. Που ζει ερήμην του υπολοίπου – εκείνου του κόσμου που οι όψεις του εκφέρονται από τις τηλεοράσεις, τις εφημερίδες, τα πολιτικά κόμματα, τις διαφημιστικές εταιρίες, τους ανταγωνισμούς...».

Το *Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε* (1992), που συνυπογράφουν ο Βακαλόπουλος και ο Τσιώλης, είναι τελικά η συνισταμένη 20 χρόνων κινηματογραφικών αναζητήσεων για τον κινηματογραφιστή Χρήστο Βακαλόπουλο. Οι ηλεκτρικοί ήχοι της πρώτης νιότης τώρα είναι περιφρονημένοι, απλοί και ευαίσθητοι ήχοι που η κοινωνία της μεγάλης παραίσθησης τους έχει κλείσει σε γκέτο. Ο «παντοδύναμος σκηνοθέτης» είναι ένας διαμεσολαβητής ανάμεσα στον πολιτισμό που αντιστέκεται και στην εσπεράντο ισοπέδωση που επιβάλλεται. Η ταινία είναι καμωμένη «δια χειρός τών...» – ταινία που παρατηρεί έναν ζωντανό χώρο, πραγματικούς ανθρώπους να είναι τελικά ο εαυτός τους (όπως στις παλιές ελληνικές κωμωδίες). Το χιούμορ είναι τρυφερό, αγαπησιάρικο, δεν εξευτελίζει τα ανθρώπινα όντα απ' όπου πηγάζει – μοιάζει με το χιούμορ των ευγενών Τζαβέλλα και Σακελλάριου. Και είναι και πικρό – αφού προέρχεται από ανθρώπους που ανακαλύπτουν ξανά τον δικό τους πολιτισμό «φιλοξενούμενο» σε έναν χώρο που συνεχώς τον θέλουν να συρρικνώνεται.

Είναι παράξενο. Όμως, ο Βακαλόπουλος και ο Τσιώλης συνάντησαν στο δρόμο τους την πολιτική. Την αληθινή φύση της πολιτικής – που κατορθώθηκε να είναι ευτελισμένη, έτσι που την υπηρε-

ΙΟΛΕΜΩΝΤΑΣ

Ο Χρήστος κουβάλαγε το θάνατο κάπου εκαπέντε χρόνια. Το ήξερε, το ξέραμε. Μας έκρινε και τον κρίναμε από ντίπερα όχθες. Όμως, τώρα υνειδητοποιήσαμε ότι ο Χρήστος είναι εκρός. Εμείς το συνειδητοποιήσαμε, όχι υτός. Αυτός έζησε την επιθανάτια γωνία, μία εμπειρία άχρηστη στους ιώνες των αιώνων. Κάτι μου λέει πως τα λευταία δέκα χρόνια έκανε ταινίες, ενάρια, βιβλία, όλα με τη βιασύνη και ην αγωνία μήπως και μείνουν στη μέση, ήπως και δεν αφήσει τίποτα πίσω του, ήπως και με αυτά νικήσει το θάνατο. ως και να τον νίκησε, ο χρόνος θα ίξει. Όμως πάλεψε μαζί του τόσο ντανά που σε αναγκάζει να οκλίνεσαι μπροστά στον νεκρό.

Γιάννης Σολδάτος

ν, άφωνοι και απολίτιστοι, στελέχη, ανισμοί, συμφέροντα, περιφέροντάς από το τριπ του καταναλωτισμού στην μαντολογία της τηλεόρασης.

Η πολιτική τους πρόταση έγκειτο στο να ανακαλυφθούν οι άνθρωποι που δεν τη μεγάλη παραίσθηση, που δεν φέρουν μεγάλες ιδέες, που μοχθούν αισθάνονται και ονειρεύονται Όταν ο γματικός πολιτισμός βάλλεται και θείται, το αποκαλυπτικό κοίταγμά του ό είναι ο κινηματογράφος) συνιστά τική πρόταση. *«Οι καλύτερες ταινίες αυτές που υπερασπίζονται λιγότερο εαυτό τους και περισσότερο τον ο»*, συνόψιζε ο Βακαλόπουλος. Και χαρακτηριστικό, πώς σε αυτό το ση- η ματιά του *Παρακαλώ, γυναίκες, μην* ε συναντά το βλέμμα όλων των κινη- γραφιστών που ο κινηματογραφιστής ιλόπουλος αγάπησε και προσέγγισε: ικός, βαθιά πολιτικός –με ό,τι ευρύ- προσδιορίζει η έννοια της λέξης–, ς δεν είναι ο κινηματογράφος του περ Κήτον, του Α. Πολόνσκυ, του λας Ραίυ, του Παζολίνι, του αβέτη, του Αλέξη Δαμιανού, του όφσκι, του Μιζογκούτσι;

οστηρίζουμε πως ο Χρήστος Βακαλό- ς είχε βρει το δρόμο. Και η ξαφνική του, αδόκητη ούτως ή άλλως, ίσως να ς έκανε να νιώθουμε ένα τεράστιο κε-

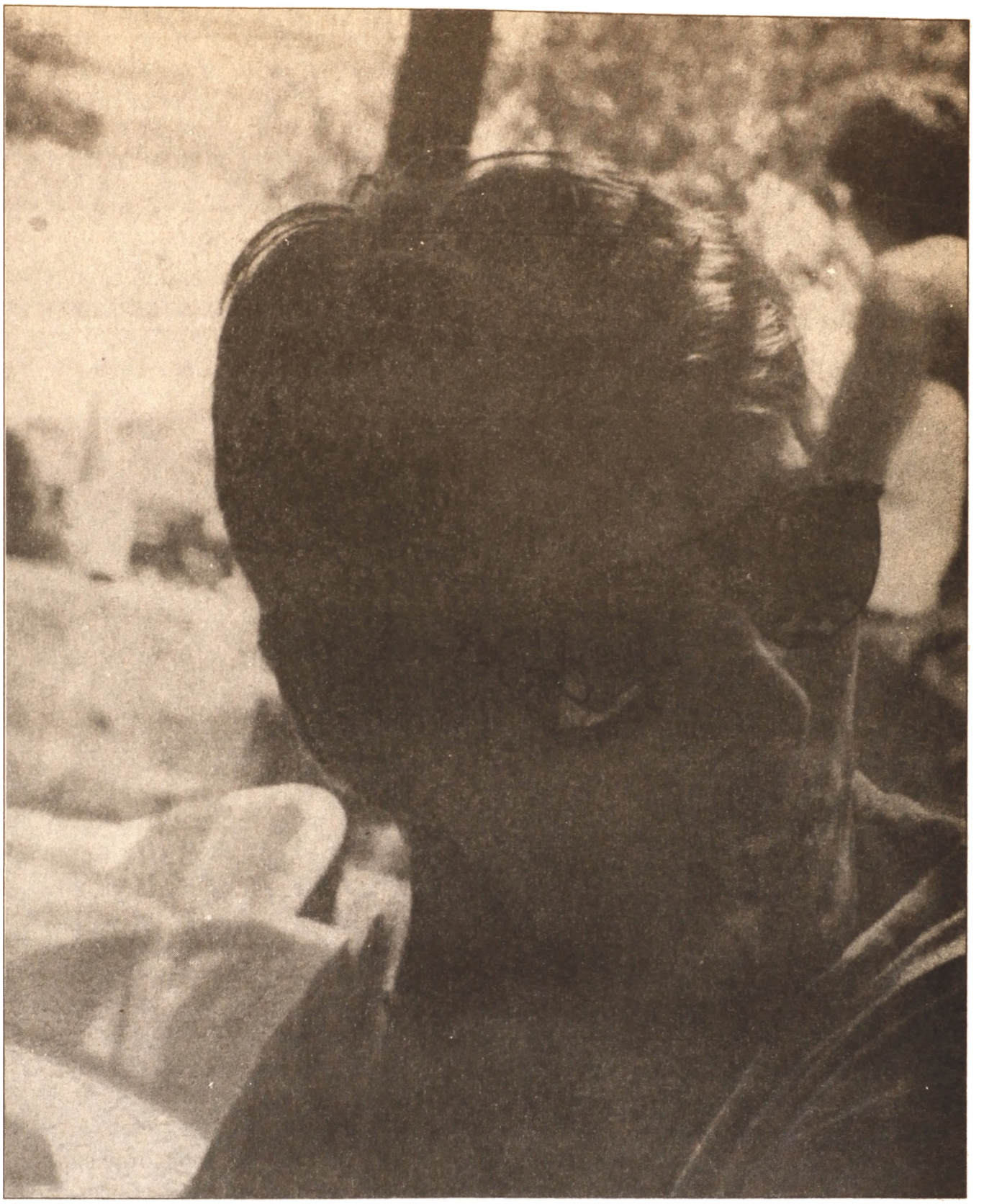

Αρνήθηκε τη μεγάλη παραίσθηση των μαζικών μέσων, υποστήριξε την καθαρή ματιά προς την πραγματική ζωή.

νό αν υπήρχαν και άλλοι, αρκετοί, που θα είχαν διανύσει τόση διαδρομή. Αλλά, φεύ...

«Ο καθένας από μας πήρε το δρόμο του, δηλαδή χάθηκε μέσα σε μια παρεξήγηση. Για πρώτη φορά συνειδητοποιήσαμε ότι ψάχναμε την αιτία της σταδιακής απομάκρυνσής μας από την κινηματογραφοφιλία στις ίδιες τις ταινίες, στην τηλεόραση, το βίντεο και ένα σωρό ψεύτικα παιχνίδια, χωρίς να κοιτάζουμε ποτέ μέσα μας και χωρίς να αναλογιζόμαστε πόσο ζήσαμε πραγματικά και πόσο θέλαμε να ζήσουμε συχνάζοντας στις κινηματογραφικές αίθουσες. Άρχισε τότε, σε ό,τι με αφορά, ένα νέο είδος κειμένου που ο αναγνώστης θα εντοπίσει εύκολα, όπου κυριάρχησε αυτό που ο Πικιώνης ονόμασε 'πύρινο έδαφος της πραγματικότητας'. Από αυτό το πύρινο έδαφος είχαν ξεκινήσει άλλωστε τα χλωμά παιδιά που δέχτηκαν το σοκ στις θερινές προβολές της δεκαετίας του '60 και εκεί ακριβώς τους ήταν γραφτό να βρεθούν ξανά, είτε για να επιστρέψουν οριστικά είτε για να προσπεράσουν».

Χρήστος Βακαλόπουλος, 1989

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΕΣΜΗ

του Χρήστου Βακαλόπουλου

«Αργά ή γρήγορα θα ανακαλύψουμε τις ταινίες που μιλάνε για μας μιλώντας έτσι σε ολόκληρο τον κόσμο και θα τις ξεχωρίσουμε από τις ανούσιες αισθητικές γυμναστικές...». Αυτά **υποστήριξε το 1988 ο Χρήστος Βακαλόπουλος εισάγοντας στην ελληνική κινηματογραφική πραγματικότητα την έννοια της «ελληνικής δέσμης». Σ' αυτή τη δέσμη πρόλαβε να προσχωρήσει, ιδιαίτερα με τη δεύτερη μεγάλου μήκους ταινία του «Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε» που σκηνοθέτησε μαζί με τον Σταύρο Τσιώλη.**

Το 1988, το *Αντί* αφιέρωσε ένα τεύχος του στον ελληνικό κινηματογράφο, τα προβλήματά του, τις ταινίες του. Το τεύχος ξεκινούσε με ένα διεισδυτικότατο κείμενο του Χρήστου, που και σήμερα δεν χάνει την επικαιρότητά του. Εκτενή αποσπάσματα από το κείμενο εκείνο δημοσιεύουμε παρακάτω:

Το άφθονο μελάνι που χύθηκε από τότε που εξέπνευσε η Φίνος-Φιλμς ξοδεύτηκε μάλλον τζάμπα για να απαντηθούν ερωτήματα του τύπου: προοδευτική ή αντιδραστική ταινία, εμπορικός ή καλλιτεχνικός κινηματογράφος, αργός ή γρήγορος ρυθμός, αφήγηση ή ποίηση κ.λπ. Διαπιστώνουμε σήμερα ότι οι συζητήσεις αυτές έγιναν παραγνωρίζοντας τις ίδιες τις ταινίες, από κάποιες φανταστικές «θέσεις αρχής» και, αφού υπηρέτησαν ορισμένα ιδεολογήματα, γρήγορα εγκαταλείφθηκαν μπερδεύοντας αφόρητα τα πράγματα. Έτσι, όταν το κράτος ανέλαβε μπόρεσε με απίστευτη ευκολία να μαντρώσει τους περισσότερους κινηματογραφιστές και να τους βάλει να τσακώνονται μεταξύ τους. Αυτό έγινε δυνατό γιατί ο στείρος διάλογος που είχε προηγηθεί φιλοξενήθηκε τώρα από τις κρατικές επιτροπές και μεταβλήθηκε σε επίσημο λόγο: να πώς χρηματοδοτήθηκαν ανύπαρκτα σενάρια για «προοδευτικούς», «εμπορικούς» ή «καλλιτεχνικούς», ακόμα και «ιστορικούς» λόγους. Και αφού οι λόγοι αυτοί βάρυναν περισσότερο από τις ίδιες τις ταινίες ήταν φυσικό να προκύψουν ταινίες που

φυκτιούσαν, μεταδίδοντας αυτή την ασφυξία στους θεατές.
Υπήρχαν όμως ανέκαθεν ταινίες που επιθυμούσαν να ανα-
ύσουν και που τις καλύπτει ένα πέπλο σιωπής, ταινίες που μοιά-
ν με βαθιές ανάσες, μακριά από το νέφος των ιδεολογημάτων.
ταινίες αυτές αποσιωπήθηκαν ή θεωρήθηκαν εξαιρέσεις: ίσως να
είναι καθόλου τυχαίο το ότι οι περισσότεροι θεωρούν την
παράσταση του Αγγελόπουλου ως εναρκτήριο λάκτισμα του νέ-
ελληνικού κινηματογράφου, σπρώχνοντας έτσι στη λήθη το αρι-
υργηματικό *Μέχρι το πλοίο* του Αλέξη Δαμιανού, που προηγήθη-
κατά τρία χρόνια. Και όμως, η προσεκτική σύγκριση των δύο ται-
αποκαλύπτει μια διαφορά που δεν είναι ιδεολογικής τάξεως: με
λόγια, ενώ και οι δυο ταινίες διαπιστώνουν την ίδια καταστροφή
ελληνικής επαρχίας, ο Αγγελόπουλος το κάνει αυτό *εκ των υστέ-*
ενώ ο Δαμιανός το συλλαμβάνει *εν τω γεννάσθαι*. Η
παράσταση προωθεί την ιδέα ότι ο κινηματογράφος στην
άδα έχει τη μοναδική αποστολή να *κηδέψει* μέσω των εικόνων
ερειπωμένη ελληνική πραγματικότητα. Αντίθετα, ο Δαμιανός
γεί την ταινία του από τα βουνά στον Πειραιά, πιστεύοντας
άδαντα ότι ο κινηματογράφος σε αυτή τη χώρα αποκτά πραγμα-
υπόσταση μόνο όταν συντονίζεται με τη βασανιστική πορεία
επιβίωσης. Για τον Δαμιανό, ό,τι πεθαίνει συνεχίζει να υπάρχει·
έτσι μια γυναίκα, η *Ευδοκία,* κουβαλάει πάντα αυτή την Ελλάδα
ο Αγγελόπουλος συνεχίζει να θεωρεί χαμένη κηδεύοντάς την
ταινία σε ταινία.

χω την εντύπωση ότι «νέος ελληνικός κινηματογράφος» θε-
ωρήθηκε και συνεχίζει να θεωρείται η σειρά των ταινιών
που προκύπτουν από την *Αναπαράσταση* και που αντιμετω-
πίζει την ελληνική πραγματικότητα σαν κάτι τελειωμένο και
σταματημένο μέσα στο χρόνο, ένα σύνολο ερειπίων που
νει χώρο για ένα αργόσυρτο πένθος, σε έγχρωμη έκδοση με
ιές φωτοσκιάσεις. Στις «υπερφωτισμένες» ταινίες που μας κατέ-
αν και συνεχίζουν να μας κατακλύζουν όλα αυτά τα χρόνια, το
ιδικό πράγμα που σαλεύει είναι η κάμερα και η ιδιαιτερότητα
ξεπέρασε τις ιστορικές ταινίες για τον εμφύλιο και εγκατα-
ηκε κυριαρχικά ακόμα και σε ταινίες που σέρνουν τις βόλτες
σε ένα άδειο παρόν ή θρηνούν για ένα ανύπαρκτο μέλλον (η
νή περίπολος του Νικολαΐδη). Οι θεατές απομακρύνθηκαν από
αινίες που επιμένουν να σαβανώνουν οτιδήποτε αγγίζουν και
είναι πολύ φυσικό: οι ίδιοι συνεχίζουν να ζουν σε καταστάσεις
πιο κινηματογραφικές που δεν έχουν γίνει ποτέ ταινίες.
αν η ιδεολογία, η αισθητική, η κινηματογραφοφιλία, τα θεωρη-
κείμενα, η δημοσιογραφική κλάψα και οι μόδες των φεστιβάλ
ύν από τα μάτια μας, τότε η μνήμη ανασύρει μερικές ελληνικές
ς που τόλμησαν να παραδοθούν στην αντιφατική αλλά και πά-
ωντανή ελληνική πραγματικότητα. Τότε έρχονται στο νου οι
αινίες του Δαμιανού που δεν δημιουργούσαν κανενός είδους
ή κι απλώς συναντήθηκαν με μεταγενέστερες προσπάθειες εξί-
ολμηρές και απελπισμένες. Η Αθήνα των *Απέναντι,* η χουντική
δος της *Φωτογραφίας,* το φως που καίει το *Δέντρο που πληγώ-*
το φορτητό που κατεβάζει τους ήρωες της *Καρκαλούς* στην
οια και η εύθραυστη ισορροπία των *Παιδιών του Κρόνου* συνα-
τις ταινίες του Δαμιανού και τριγυρίζουν όλες μαζί γύρω από
όρατο κέντρο.
σι ο Δαμιανός (...) μπορεί να αποδειχθεί στο μέλλον ο πιο ση-
κός έλληνας κινηματογραφιστής, ακριβώς γιατί προοιωνίσθηκε
έσμη ταινιών όπου η αισθητική, η ιδεολογία και η τεχνική περ-
σε δεύτερη μοίρα και η σκηνοθεσία εγκαταλείπει τη θέση του
ατου κριτή για να εμπλακεί σε ένα άγνωστο, ηδονικό και βα-
τικό παιχνίδι με την πραγματικότητα (...).

Ας απομακρυνθούμε μια για πάντα από την ιδέα ότι ο κινηματογράφος μας έχει να κάνει με καταστροφές και ερείπια: η δέσμη των ελληνικών ταινιών που προς το παρόν μένει στη σκιά (περιφρονημένη από τη γνωστή τάξη ημιμαθών διαμεσολαβητών μεταξύ ημών και της ευρωπαϊκής διανόησης) ασχολείται με την Ελλάδα και όχι με την ελληνικότητα και αυτός είναι ο λόγος που οι πραγματικά ελληνικές ταινίες είναι τόσο παράξενες όσο και οι ίδιοι οι Έλληνες. Οι διαθέσεις τους είναι απρόβλεπτες και οι εμμονές τους παραμερίζουν με πείσμα όλες τις ετικέτες, την ένταξη στην ασφάλεια κάποιας «σχολής» ή κάποιου «ρεύματος». Αντίθετα, οι ταινίες που προσπαθούν με νύχια, δόντια, γερανούς και ξένους ηθοποιούς, με ψευτοβυζαντινά θέματα ή με αγγλικό ντουμπλάρισμα, με διεθνές καστ ή με ψευτοτζαζίστικη ηχητική μπάντα, με αισθητικά ή ιδεολογικά τερτίπια, να ενταχθούν σε κάποια μικρή ή μεγάλη ευρωπαϊκή, αμερικανική ή τριτοκοσμική οικογένεια, όλες αυτές οι ταινίες κλείνουν τις πόρτες τους σε αυτά που μας περιτριγυρίζουν και επαναλαμβάνουν μονότονα ότι η σιωπή και το κενό μάς ορίζουν: πρόκειται δυστυχώς για ταινίες εσπεράντο που όταν διαθέτουν τεχνικές αρετές γίνονται ακόμα πιο αφόρητες.

Ο κινηματογράφος καταργεί τα σύνορα αλλά αυτό συμβαίνει όχι γιατί επεξεργάστηκε κάποια παγκόσμια αφηγηματική συνταγή αλλά γιατί έφερε στο φως ανθρώπινες συμπεριφορές, σχέσεις και ομιλίες βαθιά ριζωμένες στην εντοπιότητα. Να γιατί ο «Γερμανός» Περάκης εγκατέλειψε, περίπου, μια πετυχημένη διεθνή καριέρα για να ασχοληθεί με την ελληνική κωμωδία, ο Παναγιωτόπουλος αισθάνθηκε την ανάγκη να φιλμάρει σε μαυρόασπρο την Κέρκυρα, ο Τορνές πήρε από πίσω τους γύφτους στα παζάρια αλόγων της Θράκης, ο Τσιώλης γύρισε χωρίς σενάριο χαμένος μέσα στην Πελοπόννησο και ο Αβδελιώδης συνδύασε ένα ντοκιμαντέρ για το μάζεμα της μαστίχας με μια ταινία μυθοπλασίας για την παιδική ηλικία. Οι εικόνες που προέκυψαν από αυτές τις φαινομενικά παράλογες κινήσεις αποκάλυψαν ζωντανές πραγματικότητες και έφεραν στο φως ανθρώπινα όντα. Ο κινηματογράφος είναι μια τέχνη οντολογικής τάξεως: η ύπαρξη των πραγμάτων και των ανθρώπων (και όχι η ερμηνεία τους) αποτελεί γι' αυτόν το μεγαλύτερο θαύμα και το μεγαλύτερο αίνιγμα. Και όσο το θαύμα αυτό συνεχίζει να υπάρχει, ο κινηματογράφος δεν πρόκειται να γνωρίσει καμία κρίση, ακόμα και αν αυτοί που βιάστηκαν να απαντήσουν στο αίνιγμα (και ύστερα απογοητεύτηκαν) προσπαθούν να σπρώξουν τους πραγματικούς κινηματογραφιστές στην αφάνεια.

Σε μια χώρα χωρίς κινηματογραφική παιδεία, μέσα, τεχνικό εξοπλισμό, στούντιο, αίθουσες, ταινιοθήκη και ικανοποιητικό θεσμικό πλαίσιο, σε μια χώρα με απίστευτα διογκωμένη γραφειοκρατία, αφασική τηλεόραση, εχθρικό Τύπο και πρώην μπακάλικα μεταμφιεσμένα σε βίντεο κλαμπ, υπάρχουν έλληνες κινηματογραφιστές που ξεπερνούν όλα τα εμπόδια και κατασκευάζουν εικόνες που μας αφορούν. Η ελληνική δέσμη κυκλοφορεί ανάμεσά μας, δίπλα μας, επεξεργάζεται την εικόνα μας και δεν προσπαθεί να τη φαντασθεί ή να την κατασκευάσει, παραδίδεται στη σκληρή πραγματικότητά μας αντί να λειτουργεί παραισθητικά ή να θέλει να την υποτάξει, επικοινωνεί χωρίς αυταπάτες και αδιαφορεί για τις κρατικές ή τις φεστιβαλικές διακρίσεις. Αργά ή γρήγορα θα ανακαλύψουμε τις ταινίες που μιλάνε για μας μιλώντας έτσι σε ολόκληρο τον κόσμο και θα τις ξεχωρίσουμε από τις ανούσιες αισθητικές γυμναστικές. Η στιγμή αυτή που ο κόμπος έφτασε στο χτένι μπορεί να αποδειχτεί η κατάλληλη για να σταματήσουμε να γκρινιάζουμε, χωρίς να προσποιούμαστε ότι πάψαμε να υποφέρουμε ή ότι δεν είμαστε ποτέ ευτυχισμένοι.

«Χτυπάμε και φεύγουμε»

*«Είμαστε σχήμα άστατο και ρευστό. Πλαγιοκοπούμε τον πολτό που όσο πάει πηχτώνει περισσότερο. Μας εμπνέει η ιδεολογική πλατυποδία, ο Χάνιμπαλ λέκτερ, οι ναυαγοί, οι παλιοί ελληνοράπται, οι οξυδερκείς γριές, οι πλευρές του χαρακτήρα του Μπρεχτ, τα τραγούδια που ξέρουν να καταδύονται». ΑΓΑΜΟΙ ΘΥΤΑΙ: μία μικρή μουσικοθεατρική συμμορία ταχείας σατιρικής επεμβάσεως. Σφράγισε, με την παρουσία της στο **Μύλο**, τον μουσικό-θεατρικό-χορευτικό χειμώνα στη Θεσσαλονίκη. Τώρα ετοιμάζονται να κατέλθουν στο Νότο. Με αυτή την αφορμή είχαμε μία ενδιαφέρουσα συζήτηση με τα μέλη της ομάδας που έχει αυτό το παράξενο όνομα. Ερώτηση πρώτη: Πότε, πού και πώς ξεκίνησαν σαν ομάδα.*

Οι Άγαμοι Θύται επί το έργο

– Όλη η ιστορία ξεκίνησε πριν τρία χρόνια από τους αρχικούς τέσσερις: Τον Στάθη Παχίδη, τον Ιεροκλή Μιχαηλίδη, τη Ρούλα Μανισάνου και τον Δημήτρη Σταρόβα, που είμαστε φίλοι χρόνια. Είχαμε δουλέψει σε κάποιες μπουάτ, σε καφεθέατρα, αλλά λειτουργούσαμε σαν άτομα, δεν είχαμε τον συνολικό έλεγχο, δεν είχαμε συμπτυχθεί. Ήταν βέβαια σημαντική εμπειρία, αλλά δεν μας ικανοποιούσε. Θέλαμε να έχουμε εμείς τον απόλυτο έλεγχο και να δώσουμε με τον δικό μας λόγο μία άλλη διάσταση. Θέλαμε ένα διαφορετικό θέαμα. Έτσι ξεκίνησαν οι Άγαμοι Θύται, σε ένα μικρό μαγαζάκι αρχικά, που με τη δική μας συμβολή μετατράπηκε σε καφεθέατρο. Πήγαμε καλά, αλλά φύγαμε γιατί ο χώρος δεν επαρκούσε. Χρειαζόμασταν μία μεγαλύτερη σκηνή, κάποια τεχνικά μέσα – ελάχιστα βέβαια.

Το θέαμα είναι πολύ λιτό. Δεν χρησιμοποιούμε ούτε τεχνικά εφφέ ούτε κοστούμια ούτε σκηνικά. Είναι βέβαια επιλογή μας, δεν γίνεται για λόγους οικονομίας. Θέλουμε το θέαμα να εξαρτάται από το λόγο, τη μουσική και τα σώματά μας.

*** Πόσοι είναι οι Άγαμοι Θύται και τί ακριβώς κάνει ο καθένας;**

– Ξεκινήσαμε με το βασικό κίνημα τεσσάρων ατόμων. Αυτή τη στιγμή ο βασικός πυρήνας έχει φτάσει τα έξι άτομα, εκ των οποίων ο ένας είναι συγγραφέας, οι τρεις ηθοποιοί και οι δύο μουσικοί. Βέβαια υπάρχουν οι μουσικοί που μας συνοδεύουν και πάρα πολλοί «πίσω από τις κουίντες».

Όλοι συμμετέχουμε. Και οι ηθοποιοί στο τραγούδι και οι τραγουδιστές στα σκετς. Ο τρόπος που λειτουργούμε είναι ομαδικός, με μία ιδιότυπη έννοια. Δεν εννοούμε φυσικά αυτό το πατροπαράδοτο «όλοι, όλα». Υπάρχει ένας αρμόδιος, αλλά από εκεί και πέρα ο τρόπος λειτουργίας της ομάδας είναι συναινετικός. Αυτές είναι κυρίως οι ιδιότητές μας μέσα στην ομάδα.

Έξω από την ομάδα, κάποιοι από μας παίζουν στο κρατικό θέατρο και οι μουσικοί έχουν μία ιδιαίτερη επίσης δραστηριότητα. Οι δουλειές όλων μας είναι συναφείς με αυτό που κάνουμε, εκτός από τον Στάθη Παχίδη που είναι δικηγόρος και ασκεί το επάγγελμα, ενώ παράλληλα ετοιμάζει δίσκο.

*** Πώς έγινε η επιλογή του ονόματος του συγκροτήματος; Η χροιά των λέξεων είναι συμβολική;**

– Όχι, δεν έχει σχέση με συμβολισμούς. Είμαστε άγαμοι γιατί ερχόμαστε δύσκολα εις γάμου κοινωνίαν και θύτες γιατί γενικώς όλοι μας είμαστε θύματα. (Αν και είμαστε όλοι παντρεμένοι.)

Χωρίς δεσμεύσεις

*** Ποιο ήταν το κίνητρο για τον καθένα από εσάς ώστε να ενωθείτε**

– Η εσωτερική μας ανησυχία. Θέλαμε να περνάμε καλά. Περνώντας λοιπόν τα δικά μας γουστα στην παράσταση, περνάμε καλύτερα. Το κίνητρο ήταν να κάνουμε κάτι που αρχικά θα ικανοποιούσε εμάς τους ίδιους χωρίς δεσμεύσεις. Ψάχναμε ένα χώρο που να μας παραδοθεί άνευ όρων. Αυτό το βρήκαμε στην ιδανική του πλευρά, στο Μύλο.

*** Τι είναι αυτό που θέλετε να βγει προς τα έξω; Νομίζετε ότι το τραγούδι σε συνδυασμό με τη θεατρική πράξη κάνει το μήνυμα πιο προσιτό;**

– Η ίδια η δουλειά μας είναι ξεκάθαρη, έχει μία δυναμική. Αυτό που μπορεί να πάρει ο καθένας, είναι μόνο βλέποντας ο ίδιος το θέαμα. Σαφώς η συνύπαρξη των θεατρικών με τα μουσικά θέματα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μας, γιατί και οι μουσικοί μας είναι λάτρεις τ

γου και οι ηθοποιοί μας γοη-
ονται από τη μουσική. Το μή-
ια είναι κάτι προσωπικό. Αν
τό που συμβαίνει σε μας –το
περνάμε καλά– συμβεί και
το κοινό, αυτό είναι το μή-
ια. Δεν απευθυνόμαστε σε
τοιο κοινό συγκεκριμένο.
Εθνική συμφιλίωση! Αυτό βέ-
α ήταν πέρα από την πιο αι-
δοξη πρόβλεψή μας. Είναι
ο μεγάλη η αντίθεση ανάμε-
στους θεατές μας. Από την
νωνική τους τάξη, το μορ-
τικό τους επίπεδο, την ηλικία
, έως και τα οικονομικά τους.
ουμε από λιτοδίαιτους μέχρι
ατάστατους.
ιυτές όλες οι αντιθέσεις είναι
μας προκαλούν.

**Νομίζετε ότι η οικονομική επι-
α επιβεβαιώνει την καλλιτεχνι-**

Όχι απαραίτητα. Η οικονο-
ή επιτυχία εξαρτάται από το
ο περισσότερο κόσμο αφο-
η δουλειά σου, πόσο «λαϊκή»
ιι. Για μας είναι απαραί-
ος αυτός ο όρος. Το θέαμα
εμείς προσφέρουμε είναι
σιτό. Η ξένη, η ελληνική
σική, η επιθεώρηση, το πα-
καμπαρέ, ακόμα και ο
ρεχτ, ξετυλίγονται σε ένα τε-
«λαϊκό» θέατρο.

**Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρ-
επικοινωνία μεταξύ σας και
οινού;**

Άμα δεν υπάρχει «Hot Li-
είσαι ξοφλημένος. Μάλλον
έχουμε. Έρχονται εκεί
ώρες και δεν κουνιούνται,
γελάνε. Υπάρχει μέθεξη
ατάνυξη.
επικοινωνία είναι δύσκολη
που δεν ξέρουμε κατά πό-
σο ισχύει γενικά. Πάντα την ώρα που παίζουμε δημιουργείται ένα ιδιαίτερο κλίμα. Άλλωστε είναι και μία διέξοδος του κόσμου από την τηλεόραση και την απομόνωση. Δημιουργείται μία ατμόσφαιρα ανάμεσα σε 500 άτομα, τα οποία γίνονται ένα σώμα και απολαμβάνουν.

Τα «μωρά», οι «καλησπέρες»

*** Βλέπουμε ότι επιβιώνουν τα «μωρά», οι «καλησπέρες» και οι σαπουνόπερες όπως η «Λάμψη». Μήπως υπάρχουν οι κατάλληλοι άνθρωποι που αποδέχονται αυτή τη μορφή τέχνης και που περιορίζουν ακόμα και τους ίδιους τους καλλιτέχνες;**

– Οι άνθρωποι είναι λίγο πολύ ίδιοι. Οποιοσδήποτε δει κάτι καλό, καταλαβαίνει ότι είναι καλό. Απλώς ορισμένοι μπορούν να το αναλύσουν, ενώ άλλοι το αισθάνονται, τους αρέσει, χωρίς να ξέρουν γιατί. Όλα αυτά λίγο πολύ διαμορφώνονται μέσα από τα Media. Το ζήτημα είναι ότι δεν έχουμε παίξει αυτό το παιχνίδι και ούτε μπορούμε να το παίξουμε, τουλάχιστον προς το παρόν. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι και οι άνθρωποι που διαμορφώνονται ή διαμορφώνουν γούστα δεν θα έρθουν σε μας. Θα έρθουν και θα έχουν μία άλλου είδους στάση. Η επιλογή για το κοινό είναι κάτι πολύ σχετικό. Αφού όλα σήμερα «πλασάρονται».

Αυτό που κάνουμε εμείς μπορεί να το δει κάποιος που δεν έχει χάσει ούτε ένα επεισόδιο της «Λάμψης», ακριβώς όπως και αυτός που απεχθάνεται τη σειρά. Αυτό πάντα μας προβληματίζει σχετικά με την τέχνη. Πόσο λαϊκή είναι η τέχνη και πόσο ο κόσμος πάει προς την τέχνη ή η τέχνη κατεβαίνει προς τον κόσμο. Είναι σίγουρο βέβαια ότι η πλειοψηφία του κοινού δεν έχει τα εφόδια να εκτιμήσει μία δουλειά υψηλής ποιότητας.

Εμείς παίζουμε σ' ένα άλλο γήπεδο και απευθυνόμαστε σε αυτούς που αδιαφορούν. Ο κώδικας αυτού που κάνουμε είναι «λαϊκός». Τα ερεθίσματά μας άπτονται όλου του φάσματος τραγουδιών ελληνικών ή ξένων και θεατρικών, με γνώμονα πάντα την παράσταση. Αν κάτι λειτουργεί μέσα εκεί, πάει καλά. Και ο Μπρεχτ που παίζουμε και ο Ντίλαν, είναι «λαϊκοί».

*** Λέτε ότι σας συγκινεί το «κιτς». Τί εννοείτε;**

– Μας συγκινεί στη βάση που ερχόμαστε αντιμέτωποι με αυτό και το περνάμε πια μέσα στο πρόγραμμα. Όλες οι εκφάνσεις του «κιτς» που ζούμε και βιώνουμε καθημερινά είναι σαφώς σημεία αναφοράς του προγράμματος, ώστε να μπορούμε να τα σατιρίσουμε. Ορίζουμε το «κιτς», υποστηρίζοντας τις αγάπες μας. Επειδή ο λόγος μας είναι σατιρικός, δεν ξεκινάμε απ' το τι δεν θέλουμε. Ξεκινάμε από αυτό που μας αρέσει κι αυτά που αφήνουμε απ' έξω είναι αυτά που δεν μας αρέσουν.

Hit and run!

*** Ποια είναι τα σχέδια των Αγάμων Θυτών για το μέλλον; Θα μείνετε ενωμένοι ή θα διαλυθείτε;**

– Δεν ξέρουμε. Προς το παρόν λέμε όχι. Αλλά και οι Beatles όχι λέγανε.

Μελλοντικό μας σχέδιο είναι να κατέβουμε στην Αθήνα. Είναι ένα πολύ σοβαρό ενδεχόμενο. Θέλουμε να κατέβουμε. Η σχέση μας με την Αθήνα θα είναι, όπως είχε πει και ο φοβερός πρόεδρος του ΠΑΟΚ:

«Κατεβαίνουμε στην Αθήνα, χτυπάμε και φεύγουμε»!!

Στο ηφαίστειο του πολιτισμού, στο Μύλο, παρουσιάζονται οι Άγαμοι Θύται φέτος.
Παίζουν και τραγουδούν οι: ***Ιεροκλής Μιχαηλίδης, Δημήτρης Σταρόβας, Στάθης Παχίδης, Θόδωρος Αθερίδης, Χρήστος Μητρέτζης, Ρούλα Μανισάνου και Ανέζα Παπαδοπούλου.***
Τα κείμενα γράφουν οι: ***Γιώργος Κλήμεντος, Ιεροκλής Μιχαηλίδης και Θόδωρος Αθερίδης.*** *Σκηνοθετικά υπογράφει ο* ***Ιεροκλής Μιχαηλίδης,*** *μουσικά επιμελούνται ο* ***Στάθης Παχίδης*** *και η* ***Ρούλα Μανισάνου,*** *τις ενορχηστρώσεις αποδίδει ο* ***Δημήτρης Σταρόβας*** *και τις χορογραφίες η* ***Ελένη Γκασούκα.***

– «Δεν έχουμε ταυτότητα αλλά διαθέτουμε πάσσο μέσα σε μία αδιαφανή ζελατίνα. Ελάτε να μας δείτε – με το πάσσο σας»!!

Κατερίνα Κορομπίλη

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

ΣΤΟ

ΑΝΤΙ

νάζουν στον αέρα τη μονοτονία της διασκέδασης με μία έντονη είσδυση του χιούμορ στη ζωή του Νεόελληνα.
κπέμπουν με ένα θέαμα που φλερτάρει την παλιά επιθεώρηση, δίδει τον Μπρεχτ και τον Τσιτσάνη, μαγεύει με τον κύκλο των νικών και ξένων μουσικών θεμάτων και καθηλώνει με το κτικό παιχνίδι του καφεθέατρου με το καμπαρέ.
ΑΜΟΙ ΘΥΤΑΙ!!

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΣΒΕΒΟ

Σήμερα πια, όλοι συμφωνούν για την πρωτοτυπία της γραφής του Ίταλο Σβέβο. Ωστόσο οι απόψεις εξακολουθούν να διχάζονται για το αν υπήρξε, πέρα από σημαντικός πεζογράφος, ενδιαφέρων δραματουργός – ή μήπως ποτέ δεν κατόρθωσε να γίνει δεξιοτέχνης της θεατρικής φόρμας; Το *Ένας σύζυγος* μάλλον αδικεί την περίπτωση Σβέβο.

Ο ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ Οργανισμός Φάσμα που ιδρύει ο Α. Αντύπας, το 1990, παραλαμβάνει την κληρονομιά του Απλού Θεάτρου και, χωρίς να αλλάζει γραμμή πλεύσεως, δείχνει μεγαλύτερη επιμονή στην επιλογή σημαντικών συγγραφέων. Ντάγκερμαν, Ίψεν, Μπροχ, Σβέβο, μια επιβλητική τετράδα· ανεξάρτητα αν οι δύο τελευταίοι είναι τεχνίτες κυρίως του μυθιστορήματος.

Σε αντίθεση με τον Μπροχ, που δεν ασχολήθηκε με το θέατρο, ο Σβέβο πιστεύει πως πρόκειται για «την υπέρ όλων φόρμα». Ως διασκεδαστικό πάρεργο, επινοεί μονόπρακτα, όπου σκιτσάρει αντιπροσωπευτικούς τύπους της κοινωνίας που θέλει να σατιρίσει. Στη συνέχεια, καταπιάνεται σοβαρά με το θέατρο· διατυπώνει κανόνες δραματουργίας και γράφει έργα πάνω στην ψυχολογία των ανθρώπων, ιδιαίτερα όταν βρίσκονται αντιμέτωποι με πολύπλοκες καταστάσεις.

Τον επηρεάζουν οι ιδέες για το υποσυνείδητο και τα ποικίλα συμπλέγματα που ενθουσιάζουν πολλούς στις αρχές του αιώνα, ενώ ο Ίψεν φαίνεται πως του προσφέρει το πρότυπο που χρειάζεται για τη δραματική μορφή. Στο βιβλίο-πρόγραμμα της παράστασης, υποστηρίζεται η θέση, κυρίως με τη μετάφραση κειμένων ευρωπαίων ανθρώπων του θεάτρου, πως ο Σβέβο είναι ένας δραματουργός ισάξιος του πεζογράφου. Ωστόσο θα μπορούσαν να εντοπιστούν κι άλλα κείμενα, εξίσου έγκριτων μελετητών, που να προβάλλουν μία εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη.

Καθόλου τυχαίος ο τίτλος του τελευταίου βιβλίου του Σβέβο, *Η συνείδηση του Ζήνωνα*. Ένα παράδοξο του Ζήνωνα, στην καλύτερη έκφανσή της η γραφή του, περίπου όπως η διαδικασία της ψυχανάλυσης. Αφήγηση που επιλέγει προνομιούχες στιγμές του παρελθόντος και προσπαθεί εκλογικεύοντας να ανασυστήσει τη συνέχεια του βιώματος. Ο συγγραφέας θέλει να καταγράψει την πορεία αυτογνωσίας και ταυτόχρονα να χλευάσει το άτομο που, όσο εμβαθύνει, χάνει τον αυτοματισμό της ζωής. Η μεταφορά αυτής της αναζήτησης στο θέατρο θα απαιτούσε μια καινούργια φόρμα, φιλική προς τα παράδοξα που αποκαλύπτει η ανάλυση της ψυχής. Το στέρεο θέατρο του Ίψεν ελάχιστα προσφέρεται.

Ολιγοπρόσωπο το *Ένας σύζυγος*, κινείται στο εσωτερικό ενός αστικού σπιτιού στην Τεργέστη. Δράμα που υπονομεύεται από στοιχεία φάρσας με σπέρματα παραλόγου. Συχνά επιστρατεύονται ελάχιστα πειστικά ευρήματα. Ένας σύζυγος

Α. Λεμπεσόπουλος – Μ. Σοντάκη, απολαμβάνουν το μαρτύριο της συζυγίας

δολοφονεί τη γυναίκα του, όταν αντιλαμβάνεται πως τον απατά. Παρ' όλα αυτά, η δεύτερη σύζυγος σπέρνει γύρω της επιστολές με ερωτικά υπονοούμενα για να παρακινήσει τη ζήλεια του. Τα γράμματα, ενώ λανθάνουν της προσοχής του συζύγου, φθάνουν ως δια μαγείας στη μητέρα της δολοφονημένης. Κι όλα αυτά, γιατί ο συγγραφέας αδιαφορεί για την υπόθεση, αρκεί να δημιουργηθούν οι δραματικές καταστάσεις, που θα δοκιμάσουν τους ήρωες.

Το σκηνικό του Γ. Πάτσα, συνδυασμός παλαιού και μοντέρνου, οι φωτισμοί του Α. Σινάνου και η μουσική, υποβλητική της ατμόσφαιρας, της Ε. Καραϊνδρου, θα ταίριαζαν και σε ένα ιψενικό δράμα. Ωστόσο η σκηνοθεσία του Α. Αντύπα αφήνει να λειτουργήσουν και οι άλλες συνιστώσες του έργου. Ακόμη, το κείμενο –ο Φ. Γκικόπουλος δίνει την πρώτη εκδοχή που επεξεργάζεται ο σκηνοθέτης–, σε στρωτή, λόγια γλώσσα, αν και δεν φέρει ίχνη από το ιδιότυπο ύφος του Σβέβο (έτσι κι αλλιώς, μέχρι σήμερα, δεν ευδοκίμησε στις ελληνικές αποδόσεις), διατηρεί τις ειρωνικές νύξεις και τα αιωρήματα αναποφασιστικότητας.

Ο σύζυγος του Σβέβο παλινωδεί· διχασμένος ήρωας ή κατά φαντασία μόνο, απειλητικός δολοφόνος που ηδονίζεται να τρομοκρατεί τους γύρω του. Ο Α. Λεμπεσόπουλος προτιμά να τονίσει ένα ψυχολογικά νοσηρό άτομο. Πιο στέρεες, οι γυναίκες του Σβέβο. Επίφοβη Ερινύα, η Ο. Τουρνάκη ως μητέρα της πρώτης συζύγου, όπως πάντα εξαίρει την απειλή κρυστερεί στην αδυναμία. Σύζυγος, διακριτική όσο και εμφατική, η Μ. Σοντάκη θα ικανοποιούσε τον συγγραφέα με το υπερανεπτυγμένο μητρικό της ένστικτο. Στον Τ. Ασημακόπουλο πέφτει ο κλήρος να δημηγηθεί, με αντιερωτικό αλλά ευάλωτο τρόπο, μια ιστορία παθους μέχρι θανάτου και το χιτορθώνει θαυμάσια.

Ο Σβέβο στη ζωή του υπέφερε από τα παιδιά και τους υπηρέτες, με τη σάτιρα των έργων του παίρνει εκδίκηση. Φαρσικοί τύποι, ο Α. Μανδαλιός και η Γ. Νικολοπούλου υποδύονται ένα ζεύγος αστών που τυραννά τα παιδιά του, ενώ ξεδίνει σε ερωτοτροπίες. Ως γραμματέας, ο Μ. Σταλάκης αρκούντως δύσμοιρος και η Μ. Αναστασίου, στο ρόλο της καμαριέρας, ικανοποιητικά πληθωρική.

Αν ο Σβέβο, πιθανόν, αδίκησε το ταλέντο του γράφοντας θεατρικά έργα, αναμφίβολα η παράσταση του Απλού Θεάτρου αναδεικνύει κατά τον καλύτερο τρόπο τις εμμονές του συγγραφέα με το παρελθόν.

Μ. Θεοδοσοπούλου

«ΟΙ ΣΑΜΟΥΡΑΪ»

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΗΣ ΤΖΟΥΛΙΑ ΚΡΙΣΤΕΒΑ

Η Τζούλια Κρίστεβα έφτασε το 1965 στη Γαλλία, με υποτροφία κι ένα πτυχίο φιλολογίας από το Πανεπιστήμιο της Σόφιας. Είναι γεννημένη το 1941, στη Βουλγαρία, αλλά προτίμησε να παραμείνει στη Λύση, όπου κατέχει σημαντική θέση σαν σημειολόγος και ψυχαναλύτρια, με σημαντικές εργασίες και βιβλία της. Είναι καθηγήτρια γλωσσολογίας στο Παρίσι, στο Πανεπιστήμιο και Permanent Visiting Professor στο Columbia University της Ν. Υόρκης. Το 1969, το βιβλίο της «Σημειωτική» έκανε μεγάλη αίσθηση στους γλωσσολογικούς κύκλους. Από τότε συνεχίζει να γράφει με τεράστια επιτυχία.

Οι Σαμουράι, είναι το πρώτο της μυθιστόρημα, γραμμένο το 1989. Οι ήρωές του είναι σύγχρονοί μας: συγγράφουν, ερωτεύονται και υποφέρουν. Ταξιδεύουν στη Γαλλία, τη Ν. Υόρκη, την Κίνα, το Ισραήλ. Διανοούμενοι μιας κοινωνίας που δεν έχασε την ιερότητα, την ταπεινοφροσύνη, το χιούμορ, την ένταση, Σαμουράι της εποχής μας, που πρωτοστατούν στα γεγονότα του '68 στο Παρίσι.

Μια έκδοση Γκοβόστη.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΠΡΑΛΟΣ (1909-993)

Συναίρεσε τις πολλαπλές όψεις μιας μακροχρόνιας παράδοσης

Στη Σούλη

Η σχεδόν μυθική μορφή, στο χώρο της γλυπτικής, ο *Χρήστος Καπράλος,* ο καλλιτέχνης στον οποίο η νεότερη τέχνη οφείλει πολλά, τον πρώτο μήνα του καινούργιου αυτού χρόνου έφυγε ήρεμα και σιωπηλά όπως άλλωστε έζησε και όλη την προηγούμενη ζωή του.

Είτε στο εργαστήριό του στην Αθήνα (στο Κουκάκι) είτε στην αγαπημένη του Αίγινα που περνούσε τον περισσότερο καιρό (και το χώμα του φιλόξενου νησιού του Αργοσαρωνικού έγινε η μόνιμή του κατοικία) όσο ζούσε δούλευε, προς έκπληξη όλων μας, ακαταπόνητα. Δεν τον καθιέρωσε ωστόσο τον Χρ. Καπράλο η ποσότητα των έργων που φιλοτέχνησε, αν και μαζί με τα σχέδια ή τα μικρότερα γλυπτά είναι αξιοθαύμαστος ο αριθμός τους. Την κορυφαία θέση του στη νεότερη γλυπτική μας ιστορία την κατέκτησε με την ποιότητα και τις προτάσεις του, που υπήρξαν αξεπέραστες για την εποχή που έγιναν και μοναδικές σε τέτοιο σημείο ώστε να γίνονται αναφορές οι σταθμοί της γλυπτικής του για αρκετές από τις μεταγενέστερες περιπτώσεις καλλιτεχνών.

Καταγόμενος ο Χρ. Καπράλος από το Παναιτώλιο, κοντά στο Αγρίνιο, σπούδασε αρχικά ζωγραφική στην Α.Σ.Κ.Τ. με δάσκαλο τον Ουμβέρτο Αργυρό (1929-34). Κατόπιν, και στα χρόνια 1934-40, τον συναντά κανείς να σπουδάζει γλυπτική στο Παρίσι, στις Ακαδημίες Grande Chaumière και Colarossi, με δάσκαλο τον Marcel Gimond, όπου κατόπιν επιστρέφει στην Ελλάδα για να μείνει και να εργαστεί στο χωριό του (1940-46). Στα δύσκολα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, το 1946, εγκαθίσταται στην Αθήνα, για να οργανώσει, σε ένα οικόπεδο που του παραχώρησε ο δήμαρχος τότε της Αθήνας Κώστας Κοτζιάς, το σπίτι, το ατελιέ του και το χώρο χύτευσης αργότερα των χάλκινων γλυπτών του. Έπειτα από πέντε χρόνια επισκέπτεται πρώτη φορά την Αίγινα. Από τότε (1951) ζει εκεί και εργάζεται τα καλοκαίρια, μέχρι τουλάχιστον το 1962 που αποκτά και εκεί (στα Πλακάκια) δικό του εργαστήριο, επεκτείνοντας τα διαστήματα παραμονής και δημιουργίας του στο χώρο που τον εμπνέει περισσότερο.

Ο Χρ. Καπράλος επεξεργάστηκε την πέτρα, τον πηλό, το μολύβι, τον χαλκό, το ξύλο, τον γύψο και άλλα υλικά, στα οποία διέκρινε κανείς πάντα τις εκφραστικές του ανησυχίες και τις εμπνευσμένες λύσεις που έδινε, από τις λεπτομέρειες της μορφής μέχρι τα δομικά γνωρίσματα του κάθε έργου.

Εκείνο που παρατηρεί κανείς σε μια χρονολογική περιδιάβαση και έναν πρώτο ευσύνοπτο απολογισμό είναι ότι, παρά τις γερές κλασικές του σπουδές και τον ακαδημαϊσμό που δέχεται στα χρόνια της μαθητείας του, δεν μένει σε καμία από τις επιφανειακές γνώσεις, προσπαθώντας μέσα από το υλικό που κάθε φορά διαπραγματεύεται να αναδείξει την ένταση και τον ψυχισμό των θεμάτων του. Των θεμάτων που αποκτούν έτσι ένα αλληγορικό, συμβολικό και μεταφυσικό περιεχόμενο, χωρίς ο Χρ. Καπράλος να απομακρύνεται από την αναγωγή μιας οξυδερκούς και μεταποιητικής παρατήρησης, στηριζόμενης σε κάποιες ρεαλιστικές εκδοχές. Η συναίσθηση και ο προβληματισμός του ξεκινούν από τον κοινωνικό του περίγυρο και την κριτική του ματιά, μέσα από την οποία αντιμετωπίζει τόσο την καθημερινότητα όσο και την ιστορία. Τα ατομικά στοιχεία τα ανάγει με ευστοχία στη σφαίρα του συλλογικού και τα επιμέρους μορφοθεματικά του γνωρίσματα αποκτούν έτσι μια διαχρονικότητα.

Γνωρίσματα της αρχαιοελληνικής γλυπτικής και ιδιαίτερα κατακτήσεις της αρχαϊκής πλαστικής διαπλέκονται με τις πραγματώσεις της νεότερης λαϊκής τέχνης, χωρίς ο καλλιτέχνης να μένει απλώς στο συνδυασμό τους, αλλά να δίνει τις προσωπικές του εκφραστικές ιδιαιτερότητες, στις συναιρέσεις και στις υπερβατικές αναπλάσεις μιας μακροχρόνιας παράδοσης, την οποία καθιστά οικεία, παρά τους ηρωικούς τόνους και τη μνημειακότητα, μέσα απ' όπου μεταφέρει έναν επικό συγκρουσιακό χαρακτήρα, πάντοτε ανθρωποκεντρικό και ουμανιστικό ως προς τις πολιτισμικές αξίες που υπαγορεύονται.

Χωρίς εθνικιστικά συνθήματα, αλλά με μια βαθιά συναίσθηση του ανθρώπινου δράματος και των επιπτώσεων του πολέμου, πάντα θα θυμόμαστε τη μοναδική του μεγάλη σύνθεση (39,10 μ.) δουλεμένη σε πυρόλιθο της Αίγινας με θέμα την Ειρήνη και τον Πόλεμο. Τόσο στο μνημειώδες εκείνο έργο όσο και στην ζωφόρο της Μάχης της Πίνδου, με το συνδυασμό της αφηγηματικής περιγραφής, της ρυθμικής κίνησης των μορφών των εσωτερικών ισορροπιών ανάμεσα στις φιγούρες και το χώρο, στα επίπεδα αναγλυφικότητας και δομημένης οργάνωσης του συνόλου, ο Χρ. Καπράλος ήδη αναδεικνύεται ένας από τους κορυφαίους ευρωπαίους γλύπτες, έτσι που αργότερα έρχεται πολύ φυσική η επιλογή του για την εκπροσώπηση με το έργο του στην Biennale της Βενετίας (1962).

Η δη, λίγο πριν από εκείνην την περίοδο, έχει αρχίσει να επεξεργάζεται το σφυρήλατο μολύβι και το χαλκό, χρησιμοποιώντας μια πανάρχαια τεχνική, που η εκφραστικότητα των γλυπτών του την ανανεώνει. Εκπληκτικός είναι όχι μόνον ο χειρισμός της φόρμας του αλλά και οι δυναμικές αφαιρέσεις που τολμά να κάνει στη μορφή ο Χρ. Καπράλος. Δίνει δύναμη και πνοή στους όγκους του, ανοίγοντας έναν ουσιαστικό διάλογο με τις στηρίξεις και αντιστηρίξεις της μάζας, με τις μιζέριες, το φως και το σκοτάδι, με τη γλώσσα της υλικής κατεργασίας και με το δραματικό περιεχόμενο των θεμάτων του, που αν και διακρίνονται για την εσωτερική οικονομία τους και τον ασκητικό τους χαρακτήρα, περατώνουν τη συνθετότητα μιας σειράς ιδεών και καταστάσεων, χωρίς να χάνουν τη σύνδεσή τους με τον Μύθο αλλά και την υπερφυσικά ενανθρωπιζόμενη διάσταση.

Ανάλογες είναι οι γλυπτές του συνθέσεις στο ξύλο του ευκάλυπτου, αλλά και στα κεραμικά του έργα. Ο Χρ. Καπράλος συνιστά ένα ορόσημο που ακόμα –ενώ έχει επαινεθεί ιδιαίτερα– δεν έχει μελετηθεί όσο αρμόζει, στο συνολικό του έργο.

Αθηνά Σχινά

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Στο προηγούμενο τεύχος, το κείμενο της Αθηνάς Σχινά τυπώθηκε με δύο σοβαρά τυπογραφικά λάθη. Επανορθώνοντας, σημειώνουμε ότι το όνομα του Ουγγαρέζου (β΄ βραβείο) είναι *Balatz* ενώ τα *αντιστικτικά* χρώματα έγιναν αυτιστικά. Επίσης, παραποιήθηκε το όνομα της συνεργάτιδός μας. Ζητούμε συγγνώμη.

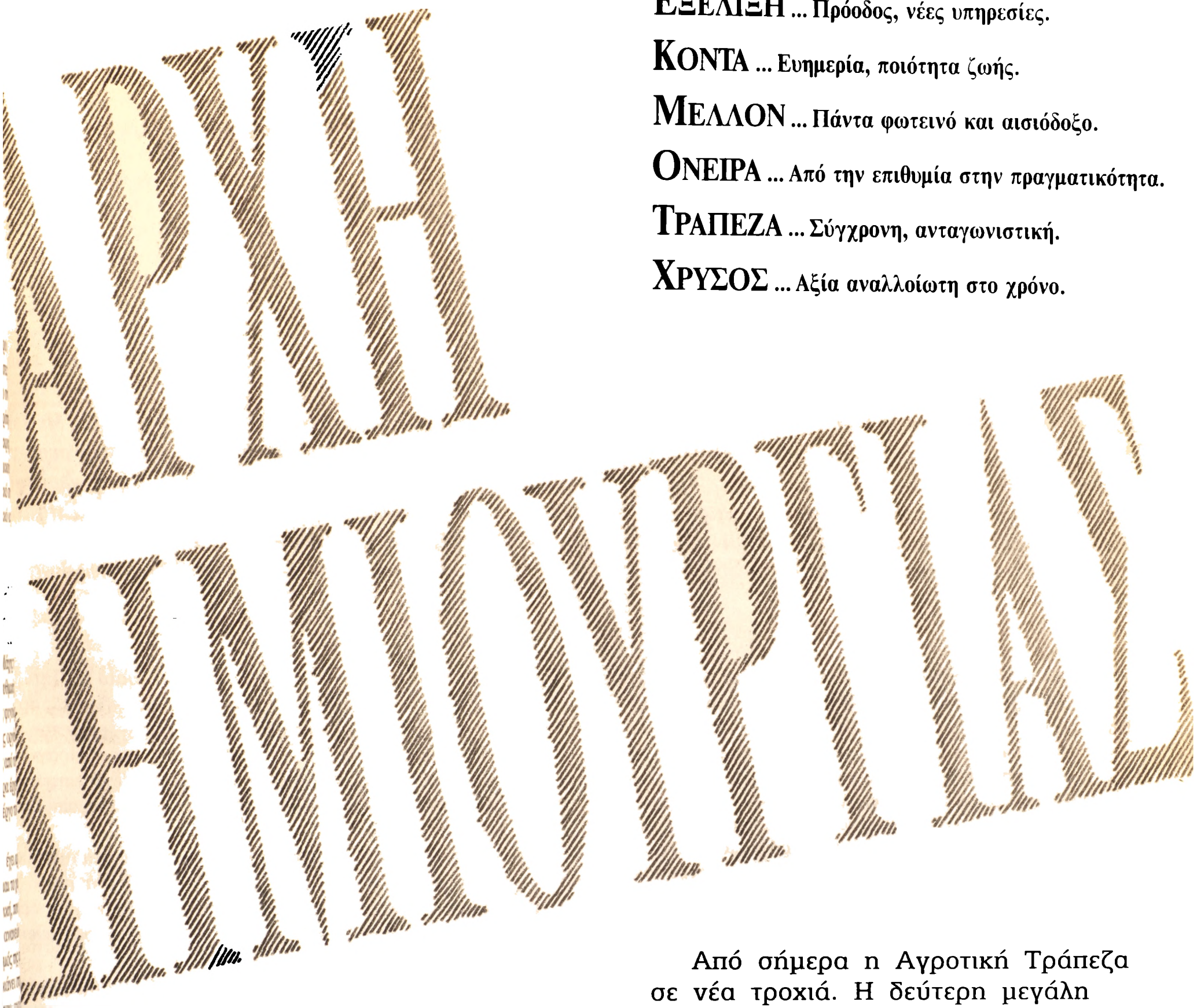

ΓΝΩΣΗ ... Πείρα, τεχνογνωσία.

ΕΞΕΛΙΞΗ ... Πρόοδος, νέες υπηρεσίες.

ΚΟΝΤΑ ... Ευημερία, ποιότητα ζωής.

ΜΕΛΛΟΝ ... Πάντα φωτεινό και αισιόδοξο.

ΟΝΕΙΡΑ ... Από την επιθυμία στην πραγματικότητα.

ΤΡΑΠΕΖΑ ... Σύγχρονη, ανταγωνιστική.

ΧΡΥΣΟΣ ... Αξία αναλλοίωτη στο χρόνο.

Από σήμερα η Αγροτική Τράπεζα σε νέα τροχιά. Η δεύτερη μεγάλη τράπεζα της Ελλάδος εκσυγχρονίζεται, απελευθερώνεται από το δημόσιο τομέα, έρχεται ακόμα πιο κοντά στους πελάτες και τις ανάγκες τους με νέα προϊόντα και νέες ολοκληρωμένες υπηρεσίες.
Με την υγιή οικονομική της βάση, ένα δίκτυο 435 καταστημάτων στην Ελλάδα και το εξωτερικό, 50 ανταποκρίτριες τράπεζες σε όλο τον κόσμο και συνεχή επένδυση στην τεχνολογία και το ανθρώπινο δυναμικό, η Αγροτική Τράπεζα γίνεται σήμερα και για Σας

«ΑΡΧΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ»!

ΑΓΡΟΤΙΚΗ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

Αυτοακυρώνεται ο κοινωνικοπολιτικός ρόλος των διανοουμένων;

Εισήγηση για μια συζήτηση

του Στέφανου Μπεκατώρου

Το 1981, 95 συγγραφείς αποχώρησαν από την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών και ίδρυσαν την Εταιρεία Συγγραφέων. Με κοινή δήλωσή τους, μάλιστα, έθεσαν στόχο για το καινούργιο πνευματικό σωματείο «την ενεργητική και την κατά πεποίθηση συμμετοχή των πνευματικών ανθρώπων στα κοινά για την αποτίμηση του παρόντος και τον καθορισμό του μέλλοντος της χώρας, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στην παιδεία και τη γλώσσα». Σήμερα, 12 χρόνια μετά, ο εκ των συνιδρυτών της Εταιρείας Συγγραφέων Στέφανος Μπεκατώρος διαπιστώνει απόσταση λόγων και έργων και, με τη δημόσια παρέμβασή του, επιδιώκει να ανοίξει μια συζήτηση που είναι δυνατόν να οδηγήσει στον επαναπροσδιορισμό του ρόλου των συγγραφέων και της Εταιρείας τους. Είναι όντως δυνατόν;

Τον Δεκέμβριο του 1979 δημοσιεύθηκε στην *Αυγή* μια επιστολή μου, στο πλαίσιο έρευνας της εφημερίδας με τίτλο «Η κρίση στην Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών». Στο κείμενό μου εκείνο, αφού χαρακτήριζα την Ε.Ε.Λ. «απολίθωμα της πνευματικής μας ζωής», εσχολίαζα «το αυτεξούσιο της λογοτεχνικής δημιουργίας» που «μεταστοιχειώνει τον περιορισμένο καθημερινό χώρο του ανθρώπου στον απεριόριστο και αιώνιο χώρο της τέχνης», και κατέληγα στο συμπέρασμα ότι αν μια ένωση λογοτεχνών αντιστρατεύεται την αυτεξουσιότητα της λογοτεχνίας –έχοντας καταντήσει, σαν την Ε.Ε.Λ., όργανο ενός πολιτικού κόμματος, του Κ.Κ.Ε., όπως άφηνα να εννοηθεί– «οδηγείται σε αυτοακύρωση του κοινωνικού της ρόλου».[1]

Σήμερα, πάνω από δέκα χρόνια μετά, σκέφτομαι ότι η έρευνα εκείνη της *Αυγής* είχε μάλλον υποκινηθεί από συγγραφείς του ιδεολογικού χώρου της εφημερίδας, οι οποίοι θα είχαν αρχίσει ήδη τις διεργασίες που οδήγησαν, δύο χρόνια μετά, στην ίδρυση της Εταιρείας Συγγραφέων. Με τούτο δεν θέλω βεβαίως να υπονοήσω ότι η νέα Εταιρεία έγινε ή είναι σήμερα όργανο μιας πολιτικής παρατάξεως. Ευτυχώς κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Συμβαίνει τώρα κάτι άλλο: με κάποιον διαφορετικό τρόπο η Εταιρεία Συγγραφέων έχει οδηγηθεί και αυτή σε μια αυτοακύρωση του κοινωνικού της ρόλου, αντίθετα με όσα υποσχόταν στη «Δήλωση» των 95 συγγραφέων (2 Ιουλίου του 1981).[2] Το πνεύμα της «Δήλωσης» αυτής συνέπιπτε απολύτως με το πνεύμα της επιστολής μου και ήταν ακριβώς για το πνεύμα αυτό που, έχοντας εν τω μεταξύ αποχωρήσει από την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών, εδέχθηκα με ενθουσιασμό να συνυπογράψω και εγώ το κείμενο, την άνοιξη του 1981.

Είμαι λοιπόν υποχρεωμένος να σημειώσω με θλίψη ότι εφόσον στο άρθρο 3 του Καταστατικού της Εταιρείας (Αθήνα 1981) αναγράφεται προλογικά ότι *«οι σκοποί της Εταιρείας απορρέουν και διέπονται από το πνεύμα της Δήλωσης Συγγραφέων της 2ας Ιουλίου 1981»* και εφόσον το πνεύμα αυτό έχει *ακυρωθεί σιωπηρώς* σε ό,τι αφορά στον *έμπρακτο κοινωνικό ρόλο* της Εταιρείας – και όχι βέβαια τις εκτιθέμενες στη «Δήλωση» «βασικές αρχές», που είναι πολύ όμορφες αλλά είναι μόνο λόγια–, ρόλο που εδράζεται αποκλειστικά στη *στάση του πνεύματος*, του αχειραγώγητου και αυτεξούσιου, τότε, η Εταιρεία Συγγραφέων έχει εκτραπεί σημαντικά των σκοπών της, τόσο εξόφθαλμα όσο η εκτροπή αυτή είναι εξακολουθητική.

Για να δείξω τώρα τι ακριβώς εννοώ μιλώντας για αυτοακύρωση του κοινωνικού ρόλου θα μεταφέρω εδώ ένα μικρό μόνο απόσπασμα της «Δήλωσης», την οποία όμως, για λόγους δεοντολογίας, αναδημοσιεύω ολόκληρη ως παράρτημα, στο τέλος του κειμένου:

«Οι συγγραφείς που υπογράφουν [...] πιστεύουν στην ενεργητική και την κατά πεποίθηση συμμετοχή των πνευματικών ανθρώπων στα κοινά για την αποτίμηση του παρόντος και τον καθορισμό του μέλλοντος της χώρας, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στην παιδεία και τη γλώσσα· τούτο επιβάλλεται περισσότερο σήμερα, που οι συνέπειες της πρόσφατης δικτατορίας βαραίνουν ακόμη. Πιστεύουν ότι η προάσπιση της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη είναι χρέος κοινό. Σ' έναν κόσμο που χρειάζεται την αλληλεγγύη, αισθάνονται αλληλέγγυοι με κάθε συγγραφέα και μέ κάθε άνθρωπο, οπουδήποτε γης, που διώκεται για το έργο ή τις ιδέες του»

Είναι δυστύχημα που το θαυμαστό τρίπτυχο που προκύπτει από τη «Δήλωση»: *συμμετοχή στα κοινά – προάσπιση της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου – υπεράσπιση της πνευματικής ελευθερίας*, τρίπτυχο που επιβεβαιώθηκε και σφυρηλατήθηκε με γενναιότητα από έναν αριθμό διανοούμενων μέσα στα μαύρα χρόνια της χουντικής δικτατορίας –κάποιοι από αυτούς περιλαμβάνονται στους 95–, το θαυμαστό αυτό credo των υπεύθυνων πνευματικών ανθρώπων του τόπου, απέχει πάρα πολύ από την έμπρακτη εφαρμογή του. Θα έλεγα μάλλον ότι ουδόλως απασχόλησε ή απασχολεί την Εταιρεία Συγγραφέων, η οποία, με την

άρκωση και την ανοχή πραγμάτων που αντιστρατεύονται ακρι-ώς την τρίπτυχη πραγμάτωση των «βασικών αρχών» της, έχει δηγηθεί στην *κοινωνική ανυπαρξία.* Υπεύθυνοι γι' αυτό είναι οι γγραφείς εκείνοι που συνιστούν την «ηγετική» ομάδα (δεν μετέ-ουν απαραιτήτως πάντα στο Δ.Σ.) και βεβαίως όλοι οι υπόλοιποι η Εταιρεία σήμερα έχει 200 τακτικά μέλη και «έπεται συνέχεια») όπως μας λέει αμήχανα το προλογικό κείμενο στο *Ημερολόγιο ς Εταιρείας Συγγραφέων 1993*– που δέχονται απαθώς και μοιρο-ιτρικά την κατάσταση.

Στα δέκα και πλέον χρόνια «λειτουργίας» της η Εταιρεία Συγ-αφέων δεν έχει να επιδείξει μήτε μια παρέμβαση στα «κοινά κ την αποτίμηση του παρόντος και τον καθορισμό του μέλλοντος ς χώρας». Μήτε μια παρέμβαση στα ζητήματα του πνευματικού ς πολιτισμού (αν αυτόν εννοεί η «Δήλωση» με τη λέξη «παι-ία»). Μήτε μια παρέμβαση στα ζητήματα της εθνικής μας γλώσ-ς. Μήτε μια παρέμβαση στα ζητήματα δημοκρατίας και δικαιω-των – που προκύπτουν άλλωστε τόσο χνά στην ηθικά και πολιτικά εκφυλισμένη οχή μας. Μήτε μια εκδήλωση αλληλεγγύης ζητήματα πνευματικής ελευθερίας εδώ ή λού. Πιστεύω δε ότι μια γνήσια αγωνιστι-τητα, μια γνήσια παρέμβαση, για τα ζητή-τα αυτά, μια αγωνιστικότητα που φιλοδο-να είναι *αποτελεσματική* και όχι μια (με ρίβολα κίνητρα άλλωστε) «εκδήλωση ιαφέροντος», δεν αρκείται στη συγκέ-ωση κάποιων υπογραφών –άθλημα που ηθίζουν οι «ηγετικοί»– ως αμήχανων συνοδών κάποιου κειμένου που θα εξατμισθεί αμέσως μετά στον αποστακτήρα του Τύπου και των μέσων μαζικής μή επικοινωνίας.

Είχε μεγάλο δίκιο ο Σεφέρης που, λίγο καιρό πριν από την επτάχρονη δικτατορία της 21ης Απριλίου, εκαυτηρίασε τη δρα-στηριότητα κάποιου λογοτέχνη που είχε ζητήσει την υπογραφή του σ' ένα «μανιφέστο» –όπως το ονόμασε– εναντίον μιας ενδεχό-μενης δικτατορικής εκτροπής. Φυσικά ο ποιητής είχε αρνηθεί να υπογράψει όχι μόνο για το ανώφελο της ενέργειας αλλά και διότι είχε υποψιασθεί κομματική σκοπιμότητα[3] (συνηθισμένο φαινό-μενο σε όλες σχεδόν τις συγκεντρώσεις υπογραφών). Αν, όπως έγραψε ο Μανόλης Αναγνωστάκης υπενθυμίζοντας στίχο άλλου ποιητή, του Τίτου Πατρίκιου, «Κανένας στίχος σήμερα δεν ανα-τρέπει καθεστώτα» (και πότε ανέτρεψε;), έτσι και οι υπογραφές δεν αποτρέπουν βεβαίως δικτατορίες. Αλλά οι υπογραφές –ακόμη κι όταν είναι ανυστερόβουλες και αχειραγώγητες από κέντρα εξουσίας– δεν βοηθούν και δεν επιλύουν κανένα ζήτημα του τό-που μας. Ας το χωνέψουμε καλά αυτό. Και ας αφήσουμε τις φαντασιώσεις –όταν είναι *μόνο* φαντασιώσεις– που ισχυρίζονται για το αντί-θετο. Οι υπογραφές δεν είναι μορφή πνευμα-τικού αγώνα, δεν είναι παρέμβαση – είναι παρέκβαση. Όταν δεν είναι μορφή αγωνίας (που μπορεί να είναι κάποτε για κάποιους), όταν δεν είναι μορφή ενοχής – τότε είναι μορ-φή *πνευματικής απάτης* και *ναρκισσισμού*.

Αν, καταλογίζοντας τα πιο πάνω στην Εταιρεία Συγγραφέων, υπήρξα άδικος σε μι-κρό ή σε μεγάλο βαθμό κατηγορώντας την

• Θέσαμε το κείμενο του κ. Στέφανου Μπεκατώρου υπόψη του κ. Θανάση Βαλτινού, προέδρου της Εταιρείας Συγγραφέων, ο οποίος απάντησε τα εξής: *«Οι αιτιάσεις του κ. Στέφανου Μπεκατώρου είναι νεφελώδεις, αντιφατι-κές και αόριστες. Ως εκ τούτου η Εταιρεία Συγγραφέων αδυνατεί να δώσει οποιαδή-ποτε απάντηση».*
– Απομένει λοιπόν η απάντηση των ίδιων των συγγραφέων. Αναμένουμε...

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Στην 50ή επέτειο της σφαγής

ΒΑΓΓΕΛΗ ΣΑΚΚΑΤΟΥ

ΜΕΡΑΡΧΙΑ ACOUI
Η σφαγή των Ιταλών στην Κεφαλονιά
Η Αντίσταση
– Μυθιστορηματική αφήγηση –

Η βάρβαρη μαζική σφαγή των Ιταλών αιχ-μαλώτων της Μεραρχίας ACOUI το Σεπτέμβρη του 1943 στην Κεφαλονιά από τη Βέρμαχτ, μετά την παράδοσή τους. Η Αντίσταση, η απελευθέρωση, ο εμφύλιος

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Σειρά Μαρτυρίες
Σχήμα 14 x 20,5 Σελίδες 168

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ
ΔΙΗΜΕΡΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

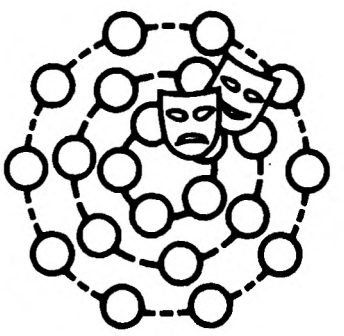

Ἀθήνα, 3 - 4 Ἀπριλίου 1993

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.7533-643.5980-644.5140

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η «ΔΗΛΩΣΗ» ΤΩΝ 95 ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ[1]

Με κοινή δήλωση τους 95 ποιητές, πεζογράφοι, δοκιμιογράφοι, κριτικοί της λογοτεχνίας, μεταφραστές και θεατρικοί συγγραφείς –ανάμεσά τους, ο τιμημένος με το Νόμπελ Οδυσσέας Ελύτης, καθώς και αναστήματα από τα πρώτα των γραμμάτων μας– διατυπώνουν δημόσια ορισμένες βασικές αρχές στις οποίες συμφωνούν, πέρα από τις ιδεολογικές, αισθητικές κ.ά. διαφορές τους. Είναι αρχές ελευθερίας, δημοκρατίας, αντιολοκληρωτισμού, αντι-μισαλλοδοξίας. Και πάνω σ' αυτές επιδιώκουν να θεμελιώσουν τη νέα εταιρεία συγγραφέων που με την ίδια δήλωση αναγγέλλουν ότι σκοπεύουν να ιδρύσουν.

Η ΔΗΛΩΣΗ

«Οι συγγραφείς που υπογράφουν αυτό το κείμενο προέρχονται από διαφορετικούς αισθητικούς, ιδεολογικούς ή πολιτικούς χώρους και από διαφορετικές γενιές. Πέρα όμως από τις διαφορές τους, συμφωνούν σε ορισμένες βασικές αρχές, που επιθυμούν με τη δήλωσή τους αυτή να τις διατυπώσουν δημόσια, υπογραμμίζοντας ότι διατηρούν στο ακέραιο τις προσωπικές πεποιθήσεις τους.

Πιστεύουν ότι η ελευθερία και η πολλαπλότητα στην έκφραση, η αντιπαράθεση των ιδεών, η ανεξαρτησία της πνευματικής δημιουργίας από κρατικές, κομματικές ή άλλες, οικονομικής τάξεως, χειραγωγήσεις αποτελούν αναγκαίους όρους για την πραγμάτωση του συγγραφικού έργου.

Ταυτόχρονα όμως πιστεύουν στην ενεργητική και την κατά πεποίθηση συμμετοχή των πνευματικών ανθρώπων στα κοινά για την αποτίμηση του παρόντος και τον καθορισμό του μέλλοντος της χώρας, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στην παιδεία και τη γλώσσα. Τούτο επιβάλλεται περισσότερο σήμερα, που οι συνέπειες της πρόσφατης δικτατορίας βαραίνουν ακόμη.

Πιστεύουν ότι η προάσπιση της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη είναι χρέος κοινό. Σε έναν κόσμο που χρειάζεται την αλληλεγγύη, αισθάνονται αλληλέγγυοι με κάθε συγγραφέα και με κάθε άνθρωπο, οπουδήποτε της γης, που διώκεται για το έργο ή τις ιδέες του.

Για τους λόγους αυτούς πιστεύουν ότι έχουν την υποχρέωση να συμπαραταχθούν σε μια συλλογική προσπάθεια, που θα καθιστούσε δυνατή τη συγκρότηση ενός φορέα αντιπροσωπευτικού του πνευματικού δυναμικού του τόπου και ικανού να εκφράσει τις αρχές αυτές και συγχρόνως να προστατεύσει τα έννομα συμφέροντα των μελών του. Γιατί θεωρούν αυτονόητο ότι το έργο του συγγραφέα, παρά τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του, είναι μορφή εργασίας από την άσκηση της οποίας απορρέουν δικαιώματα που πρέπει να αναγνωρίζονται και να εξασφαλίζονται χωρίς αυτό να σημαίνει προνομιακή μεταχείριση αλλά ούτε και δυσμενείς διακρίσεις για τον συγγραφέα.

Δεν παραγνωρίζουν όσα θετικά επιτέλεσαν ώς τώρα προς ορισμένες κατευθύνσεις τα σοβαρότερα από τα υπάρχοντα λογοτεχνικά σωματεία. Διαπιστώνουν όμως ότι τα σωματεία αυτά, το καθένα για διαφορετικούς λόγους που ανάγονται στη συγκρότησή τους, τον τρόπο λειτουργίας τους ή την πολιτεία τους, δεν καλύπτουν σήμερα τα αιτήματα και τις διεκδικήσεις όσων συγγραφέων συνυπογράφουν αυτό το κείμενο.

Οι συγγραφείς αυτοί, πολλοί από τους οποίους δεν είναι ενταγμένοι άλλωστε σε κανέναν από τους υπάρχοντες φορείς, γνωρίζουν ότι αποτελούν μέρος μόνο εκείνων που είχαν δικαιωματικά τη θέση τους στον υπό ίδρυση νέο φορέα».

(Ακολουθούν 95 υπογραφές)

1. Για πρόχειρα, βλ. *Το Ημερολόγιο της Εταιρείας Συγγραφέων 1993.*

για τον ανύπαρκτο κοινωνικό της ρόλο, θα ήθελα να ιδώ την κατηγορία μου να καταρρίπτεται από το σημερινό Διοικητικό Συμβούλιο με συγκεκριμένα στοιχεία.

Σε μια εποχή ατομοκεντρισμού, ιδιώτευσης, κρίσης της εθνικής ταυτότητας και παρακμής των κοινωνικών αξιών δοκιμάζεται ασφαλώς στον τόπο μας και η έννοια του πνευματικού ανθρώπου. Έτσι σήμερα μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι στην Ελλάδα *οι διανοούμενοι δεν είναι εδώ* (πού είναι; πού έπρεπε να είναι;).[4] Μέσα στο γενικό σύμπτωμα είναι ευεξήγητη η απεμπόληση της συλλογικότητας, της πνευματικής ευθύνης και της πνευματικής προσφοράς προς την καταρρέουσα κοινωνία μας και από μια Εταιρεία διανοουμένων που είχε προσκομίσει πολλές ελπίδες πριν από δέκα χρόνια – ελπίδες που δέκα χρόνια τώρα διαψεύδονται. Οι συγγραφείς οι συνιστώντες την «ηγετική» ομάδα που υποτίθεται ότι μετατρέπει σε πράξη το λαμπρό πνεύμα της «Δήλωσης» του 1981, απασχολημένοι όπως είναι με τη δημιουργία και προώθηση του έργου τους, αρκούνται σε μια απλή διεκπεραίωση με τη στελέχωση κάποιων επιτροπών (βραβείων, συντάξεων κ.λπ.), με την αθρόα εισδοχή μελών –ανεξήγητη για μένα αφού η εταιρεία δεν προσφέρει κοινωνικό έργο στον τομέα του πολιτισμού– και τις «μνήμες εταίρων» (εκδηλώσεις προς τιμήν αποθανόντων μελών).

Με δεδομένη τη χαμέρπεια και αναξιότητα στο χώρο της πολιτικής, η αυτοακύρωση του κοινωνικού και πολιτικού ρόλου του διανοουμένου –υπό την προϋπόθεση ότι αυτός τηρεί πάντοτε την ανεξαγόραστη και αυτόνομη *στάση του πνεύματος*– έχει ως άμεσο συνέπεια μια κοινωνία ανερμάτιστη, στάσιμη, φτωχή σε αξίες, σε ιδέες, σε αισθαντικότητα· μια κοινωνία δίχως τις ρίζες, τον πανσανατολισμό και το όραμα που της προσδίδει μια κοινωνικά ενεργός και αδιάσπαστη πνευματική παράδοση. Η γενική ιδιώτευση των διανοουμένων σε καιρούς τόσο δύσκολους και επικίνδυνους για το έθνος, μου δημιουργεί ζοφερά προαισθήματα για το μέλλον του τόπου. Και νομίζω ότι το μέλλον αυτό είναι που πρέπει για όλους μας να έχει τη μεγαλύτερη σημασία και όχι το μέλλον της (ανύπαρκτης ουσιαστικά) Εταιρείας Συγγραφέων αλλά και του καθενός μέλους της ξεχωριστά. *[Δεκέμβριος 1987]*

1. Βλ. *Αυγή*, 14 Δεκεμβρίου 1975.
2. Βλ. *Αυγή* και *Καθημερινή*, 2 Ιουλίου 1981, όπου δημοσιεύονται η «Δήλωση» και τα ονόματα των 95 συγγραφέων.
3. Βλ. Γιώργος Σεφέρης, "Η συνομιλία με τον Φαβρίκιο", *Εποχές*, Ιανουάριος 1967, και *Δοκιμές* τομ. Β7, Ίκαρος 1974, σ. 304.
4. Βλ. σχετικό προβληματισμό μου στο κείμενο "Οι διανοούμενοι δεν είναι εδώ", *Πλανόδιον*, αρ. 17.

το λυκόφως των ονείρων

είτος Κύρου
ρίοδος χάριτος και άλλα ποιήματα
σσαλονίκη, 1992

υχνά ο ποιητής, εκούσια ή ακούσια, επιτελεί ο και αν ακούγεται παράξενο– ένα λειτούργημα, όχι παραπλήσιο, τουλάχιστον συγγενικό με εκεί- ου ιστορικού. Μόνο που ενώ ο τελευταίος κατα- φει συμβάντα, ο πρώτος χαρτογραφεί τις κατα- σεις που δημιουργούν τα γεγονότα. Είναι οι ς που η εν εγρηγόρσει ποιητική συνείδηση ευαι- τοποιείται, δέχεται και τους απειροελάχιστους μούς της ανθρώπινης περιπέτειας, τους επεξερ- εται στο μυστικό της εργαστήρι και τους παρα- ι στο κοινό με την ένδειξη «η αλήθεια του τή». Το θλιβερό είναι ότι η προσπάθεια μιάς τέ- ς διεργασίας έφερε πολλές φορές κάκιστα απο- σματα, υποδουλώνοντας την ποίηση σε προκη- κές ανάγκες ή σκοπιμότητες. Όπου όμως κα- ωσε ο ποιητής να περάσει το ερέθισμα μέσα γνήσιο ποιητικό φίλτρο και να φέρει στο φως το απόσταγμα του συγκλονισμού ή, έστω, της ίνησης, η «αλήθεια» του έφτασε στο στόχο της υμαστή ακρίβεια. Την τελευταία αυτή περίπτω- αίνεται να πλησιάζει η *Περίοδος Χάριτος* του του Κύρου (Θεσσαλονίκη, 1921).

οιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς και φραστής από τους πιο αξιόλογους, ο Κ. Κύρου καταθέσει από το 1949 έως σήμερα επτά συλλο- μία συγκεντρωτική έκδοση της ποίησής του δεκαετιών και πάμπολλες ποιητικές μεταφρά- Η τελευταία αυτή πτυχή της δραστηριότητάς κτός από την πλούσια λογοτεχνική παιδεία που άρισε, αναμφισβήτητα τόνωσε και ενδυνάμωσε οσωπικό του έργο.

σχετικά μικρής έκτασης τελευταία του συλλογή ει ο ποιητής σε δύο μέρη: το πρώτο –που δίνει ν τίτλο στο βιβλίο– αποτελούν δέκα μικρά χω- ίξη κείμενα και ένας επίλογος· το δεύτερο άλ- όσα ποιήματα, τα περισσότερα πεζόμορφα, όπως και εκείνα του πρώτου μέρους. Αυτό που δένει τα δύο μέρη σε μία οργανική ενότητα, δεν είναι μόνο, ή καλύτερα δεν είναι τόσο, η ομοιογένεια της τεχνικής τους συγκρότησης όσο η πικρή τους διάθεση. Διάχυτο το άλγος για το τέλος της εποχής των ονείρων· τεράστιο το κενό που άφησαν οι νέοι θεοί, όταν έπεσαν από τα βάθρα τους· εκκωφαντική η σιωπή, που πήρε τη θέση των πανηγυρισμών· ακρωτηριασμός οι αγάπες που πέρασαν ανεπιστρεπτί και, πάνω από όλα, η τυραννία της μνήμης. Τώρα «ένας ουρανός βαρύς δίχως όνειρα προαναγγέλλει τη χαμένη σου παιδικότητα μαρτυρεί το αναπόφευκτο τέλος των παραισθήσεων».

Ίσως, η *Περίοδος χάριτος*, που θα μπορούσε να εντάξει κανείς στην «ποίηση της ήττας», να φθάνει στο κοινό με κάποια καθυστέρηση, δεδομένου ότι οι ποιητές της ίδιας με τον Κλείτο Κύρου γενιάς και διάθεσης έχουν ήδη δημιουργήσει ένα ξεχωριστό κεφάλαιο στην πορεία του νεοελληνικού ποιητικού λόγου· ίσως κάποια ρητορικά σχήματα ή κάποιες εμμονές στην ανάλυση της ποιητικής ιδέας να δημιουργούν μία αίσθηση ανισότητας ανάμεσα στα ποιητικά αυτά κείμενα· ίσως, ακόμα, το νεότερο κοινό, που δεν βρέθηκε στη δύνη των γεγονότων και δεν έζησε τους ιστορικούς και κοινωνικούς συγκλονισμούς που βίωσε ο ποιητής, να μην μπορεί να συνειδητοποιήσει σε όλη του την έκταση το άλγος του δημιουργού και όλες αυτές οι ενστάσεις να φέρνουν σε κάποια περίσκεψη τον αναγνώστη.

Αλλά θα μπορούσε άραγε κανείς να αναστείλει ή, έστω, να οροθετήσει την εξομολογητική ανάγκη του ποιητή και μάλιστα σε στιγμές που δεν ψεύδεται; Θα μπορούσε να παραβλέψει ότι μέσα στην ολιγοσέλιδη αυτή συλλογή –πέρα από τους όποιους ενδοιασμούς– υπάρχουν και οι δυνατές εκείνες σελίδες, που θυμίζουν το προηγούμενο έργο του ποιητή και αποτελούν τη φυσική του συνέχεια; Όσο για την περιορισμένη ίσως μέθεξη του νεότερου κοινού, αυτό ήταν, είναι και θα είναι ένα πρόβλημα με αμφίβολη λύση.

Τάκης Μενδράκος

σοφία του θεραπευτή

Maud Mannoni
Η θεωρία ως επινόηση – Freud, Groddeck, Winnicott, Lacan»
άφραση: Γιώργος Σπανός
Εκδόσεις «Πλέθρον»
ΗΝΑ – Δεκέμβριος 1992

Για όποιον είναι δυνατή η αναγνώριση των προϋποθέσεων της ψυχαναλυτικής θεωρίας και εντάσσει τον Freud στα πλαίσια της ιστορίας της σκέψης, είναι ευδιάκριτη η καταγωγή του ψυχαναλυτικού λόγου από ένα τμήμα της Καντιανής φιλοσοφίας όταν το γνωστικό υποκείμενο μεταλλάσσεται σε βουλητικό (μέσω της θεώρησης του Schopenhauer).

Ο ίδιος ο Freud μπορεί να καταφεύγει σε προφανή απροϋπόθετα και να φέρνει με την «επιστημονική φαντασία» του τον φιλόσοφο σε αμηχανία, καθώς αυτός διακρίνει εύκολα τις μεταφορές όπου βασίζονται οι επινοήσεις του (π.χ. στον Οιδιπόδειο μύθο). Όμως, ο Freud είναι προικισμένος με τη σοφία του

Ζεάμι – *Το φιλιατρό του πηγαδιού* (ελληνική απόδοση: Ερρίκος Σοφράς, εκδ. Το Ροδακιό, 1992). Ο Ζεάμι είναι ένας από τους μεγαλύτερους Ιάπωνες ποιητές, ο δημιουργός του θεατρικού είδους Νο –τέλη 14ου αρχές 15ου αιώνα– και *Το φιλιατρό του πηγαδιού*, ένα από τα σημαντικότερα έργα του. Η έκδοση, η μετάφραση, αλλά κυρίως το επιλογικό σημείωμα του Ερρίκου Σοφρά κάνουν το βιβλίο αυτό –που είναι έτσι κι αλλιώς πολύ όμορφο– να είναι και πολύ χρήσιμο. «Είμαι ένα ρούχο του έρωτα / Η κόρη του Αριτσουνέ είμαι / Αυτή 'ναι η αλήθεια / Από καημό γύρισα πίσω στο παλιό μου σπίτι / Ήρθα κρυφά μέσα στη νύχτα / Το διάσελο περνώντας του βουνού Τατσούτα».

❦

Ηλιοπαιδεία του Δημήτρη Πιστικού (Πειραιάς, 1992). Την πρόκληση του τίτλου της ποιητικής συλλογής του Δ. Π. ακολουθεί μια καταληκτική ανήλιαγη απειλή: «Όλα μπορεί να μας μιλήσουν τον καιρό που πρέπει / και το φως να τυφλώσει πληρώνοντας με σκότος / τον βέβηλο».

❦

Θαλλώ, χανιώτικο περιοδικό. Και στο τεύχος 4 (Φθινόπωρο '92) φιλοξενείται ένα πολύ θερμό αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά. Αποτυπώνονται, για την ακρίβεια, τα πεπραγμένα εκδήλωσης που οργάνωσε προς τιμήν του ο Σύνδεσμος Φιλολόγων Νομού Χανίων στις 30 Μαΐου 1992, με ενδιαφέρουσες ομιλίες για τον τιμώμενο από τον Θεοχάρη Δετοράκη, τον Ερατωσθένη Γ. Καψωμένο και τον Χριστόφορο Χαραλαμπάκη: Ο Εμμανουήλ Κριαράς ως βυζαντινολόγος, ως

νεοελληνιστής, ως δημοτικιστής. Το μικρό αλλά πυκνό αυτό αφιέρωμα στην πολύπλευρη προσωπικότητα του Εμμανουήλ Κριαρά ολοκληρώνεται με μια συγκινητική και γεμάτη αναμνήσεις ομιλία του τιμώμενου. Οι Χανιώτες λοιπόν δεν είναι μόνο για τ' άρματα, αλλά και για τα γράμματα!

•

Ίνγκεμποργκ Μπάχμαν, *Η περίπτωση Φράντσα* και *Ρέκβιεμ για τη Φάννυ Γκόλντμαν* (μετάφραση: Μαρία Αγγελίδου, εκδ. Άγρα, 1992). Δύο από τα τρία μυθιστορήματα της Ίνγκεμποργκ Μπάχμαν, που με αυτά σχεδίαζε την τριλογία της *Τρόποι Θανάτου*. (Το πρώτο βιβλίο της αυτού του κύκλου, *Μαλίνα*, κυκλοφόρησε σε ελληνική μετάφραση του Ιάκωβου Κοπερτί από τις εδκόσεις Αγρωστίς, το 1989.) Λοιπόν, όσοι δεν έχετε διαβάσει αυτά τα εκπληκτικά μυθιστορήματα, σπεύσατε: «Μόνο το κουτρουβάλιασμα των λέξεων, που κυλούν, μόνο το χαρτί που γυρίζει με ένα θρόισμα, διαφορετικά δεν γίνεται τίποτα, δεν σαλεύει τίποτα, κανείς δεν γυρίζει να πει τίποτα. Ποιος λοιπόν θα μιλήσει, τι θα μπορέσει να ειπωθεί με λέξεις;».

•

«Και συ, καλέ διδάσκαλε, έχε την καλή νύχτα / και το ταχύ όπου δεν έλθη / τα μικρά από δώδεκα / και τα τρανά εικοσιτέσσερες / και τον πρωτόσχολον σαρανταοχτώ / και δυο δια την ευχή / πενήντα. Αμήν, αμήν, αμήν, αμήν!»: Κάπως έτσι, με ξυλιές μάθαιναν να μετράνε στο *Κρυφό Σχολειό*: ένα βιβλίο γραμμένο από τον φιλόπονο δάσκαλο, Αχιλλέα Α. Μανδρίκα (εκδ. Καλέντης, 1992). Ο θεραπευτή· όλη του η θεωρία στηρίζεται στον ακρογωνιαίο λίθο της μεταβίβασης, η οποία δεν θα ετίθετο καν εκτός των πλαισίων της ιδιότητας του θεραπευτή.

Η ψυχανάλυση είναι αποφασιστικά υπέρ της προσπάθειας ένταξης του πάσχοντος στην «αρχή της πραγματικότητας». Μέσω ενός τύπου κανονιστικού λόγου προκρίνει τη μετουσιωτική διαδικασία της καταστολής του libido. Το δράμα της καταστολής όμως δυστυχώς ξαναπαίζεται μέσα από τους τρόπους χειρισμού της μεταβίβασης. Δεν έχει εφησυχάσει άλλωστε όλους τους ψυχαναλυτές και αμβλύνει τις ευθύνες τους ως προς τη μεταβίβαση η αντιμετώπιση του ψυχαναλυτή της Άννα Ο., από τον Freud: «Δεν ήταν η δική σου επιθυμία αλλά η επιθυμία του Άλλου» (Λακάν); Δεν είναι επίσης λογικός ο μέσος άνθρωπος που πιθανόν γίνεται ψυχαναλυτής να φοβάται τη δική του μεταβίβαση; Πού αλλού θα καταφύγει, τέλος, για την άμυνά του παρά στη θεωρία (μια προβληματική θεωρία) ως μέσο καταστολής του παραληρήματος του «ασθενούς»; Η Maud Mannoni προτείνει μια ανταλλαγή και προσέγγιση των λόγων της τρέλας και της ψυχαναλυτικής θεωρίας μέσω του παιχνιδιού ανάμεσα στον αναλύοντα και σε έναν πιο «δεκτικό» αναλυτή. Στα πλαίσια του ψυχαναλυτικού λόγου το παιχνίδι είναι πράγματι η εναλλακτική πρόταση προς ένα χώρο ελευθερίας.

Ας μας επιτραπεί να προχωρήσουμε ώς τις έσχατες συνέπειες της θέσης της Mannoni. Όσο και αν φαίνεται παράδοξο, ίσως το περιεχόμενο της όποιας ψυχαναλυτικής σκοπιάς οικειοποιείται ο ψυχαναλυτής δεν παίζει τον πρωτεύοντα ρόλο στην ίαση. Το minimum του θεωρητικού σεναρίου που χρειάζεται ο ασθενής ώστε να ιαθεί συνυφαίνεται με τη μαγική συνθήκη της μεταβίβασης· και, σε κάθε περίπτωση, με την ύπαρξη και ανάπτυξη σχέσης μεταξύ «ασθενούς» και αναλυτή. Γιατί, όπως αναφέρει η Mannoni, δεν υπάρχει ένας «σωστός» λόγος που να εγγυάται τη «θεραπεία» επιτρέποντας στον ασθενή να περάσει απότομα σε ένα άλλο επίπεδο, κάνοντας δυνατή την εγκατάλειψη ενός παραληρήματος από το οποίο ώς τότε κρατιόταν σαν να επρόκειτο για την ίδια του τη ζωή, αλλά η εγκατάλειψη αυτού του παραληρήματος γίνεται γιατί μπορεί να δοκιμάσει την *αποτελεσματικότητα* των θεωρητικών σημείων αναφοράς του ψυχαναλυτή όσο διαρκεί η αντιπαράθεση με αυτόν. «Στην τελευταία αυτή περίπτωση, ο ψυχαναλύων απονέμει στη θεωρία μία μυθική λειτουργία, κάτι που του επιτρέπει να υφάνει ένα ιστόρημα, αυτό της προέλευσής του, εντασσόμενος σε μία γενεαλογία που δημιουργεί ένα "εγώ". Αυτό διαδραματίζεται σε ένα πλαίσιο όπου ο χρόνος ξαναρχίζει να υπάρχει και μαζί του ένα σχέδιο ζωής σε ρήξη με την απλή επανάληψη του ταυτόσημου».

Στην ψυχανάλυση το γνωσιοθεωρητικό μέρος πάσχει, το πραξεολογικό υπερέχει. Είναι αυτή η «μυθική λειτουργία», ένας μαγικός τρόπος σωτηρίας πέραν του αποδείξιμου της «επιστημονικής» κατασκευής. Αν η θεωρία είναι τέλεια, γράφει η Mannoni, και εμείς τονίζουμε αν *θεωρείται* τέλεια, μετατρέπεται σε άμυνα εναντίον της κατανόησης του λόγου της τρέλας. Πιο ταπεινή είναι η θέση, στην οποία ο Groddeck βάζει τον γιατρό: «Αυτό που εμείς οι γιατροί κάνουμε εδώ, είναι κατά κανόνα γελοία οίηση». Για ποιόν λόγο θα ενοχλούσε η σύνδεση της ψυχιατρικής με την ψυχανάλυση αν οι ψυχίατροι ήταν πράγματι γιατροί των ψυχών μας;

Το βιβλίο αυτό της M. Mannoni αποτελεί στα ελληνικά μία καλή μεταφραστική δουλειά του Γιώργου Σπανού με την επιμέλεια του Δ. Παπαευθυμίου, που παραθέτει στο τέλος του βιβλίου και ένα ενδιαφέρον γλωσσάρι ψυχαναλυτικών όρων.

Έρη Κασίμη

***Μεταβίβαση [transference]**: «Η ενεργός δραστηριοποίηση της πραγματικότητας του ασυνείδητου» (Λακάν).*
***Ψυχαναλύων [psychanalizant]**: «Όποιος βρίσκεται σε ψυχαναλυτική διαδικασία» (Λακάν).*
***Μετουσίωση [sublimation]**: «Ασυνείδητος αμυντικός μηχανισμός στον οποίο η ενέργεια που σχετίζεται με μη αποδεκτές ενορμήσεις στρέφεται σε ασχολίες και συγκινήσεις προσωπικά και κοινωνικά αποδεκτές».*

Γύφτοι, η πανάρχαια περιπλανώμενη φυλή

Πίτσα Σωτηράκου: Το φουστάνι της Κλεοπάτρας (Εκδ. Πατάκης) Αθήνα, 1991

Το *Φουστάνι της Κλεοπάτρας* της Πίτσας Σωτηράκου είναι ένα μυθιστόρημα με θέμα τη ζωή των τσιγγάνων, της φυλής αυτής που τόσο συχνά υμνούν οι ποιητές.

«Περδικόστηθη τσιγγάνα – ω μαγεύτρα που μιλείς – τα μεσάνυχτα προς τ' άστρα – γλώσσα προσταγής», τραγούδησε ο Παλαμάς την όμορφη λαμπροστολισμένη γύφτισσα, που, όπως λέει ο ίδιος, προλογίζοντας τον *Δωδεκάλογο του Γύφτου* του, μπορεί κάποιο όραμά της από τα παιδικά του χρόνια να πρωτόσπειρε στο νου του αυτό το μεγάλο επικολυρικό έργο. Γιατί αυτό που χαρακτηρίζει τη φυλή των τσιγγάνων είναι το πάθος για τη ζωή. Και ο ποιητής, με τη διαίσθησή του, παραμερίζοντας την επιφάνεια, προχωρεί σε βάθος και βγάζει στο φως όλη αυτή την πρωτόγονη δύναμη, που κάνει το άτομο να δονείται και να πάλλεται, αυτό το πάθος για τη ζωή, που μπορούμε να πούμε ότι είναι η ίδια η ουσία της.

Ο λαός όμως βλέπει τους γύφτους με καχυποψία, τους φοβάται και δεν τους αποδέχεται, γιατί η νοοτροπία και η συμπεριφορά τους έρχονται συχνά σε αντίθεση με τις καθιερωμένες αρχές του κοινωνικού συνόλου.

Πού όμως οφείλονται οι ιδιαι-

ότητες αυτής της φυλής, ποιες
αι οι συνθήκες ζωής και ποιο
αι το πολιτιστικό της επίπεδο;
ιβάζοντας *Το φουστάνι της*
οπάτρας, θα βρούμε απαντή-
ς σε αρκετά από αυτά τα
πήματα και θα προβληματι-
ύμε.

Ι συγγραφέας του, «δια στόμα-
» του δωδεκάχρονου αφηγητή
του Χαμπίμπη, που είναι ο
ας του βιβλίου, μας μιλάει με
λυτη ειλικρίνεια, χωρίς καμιά
σπάθεια συγκάλυψης ή ωραι-
ίσης, για τη ζωή της πανάρ-
ις αυτής φυλής. Της φυλής
ίς που συνεχίζει επί αιώνες
γυρνάει από τόπο σε τόπο και
αν κάποτε σταματήσει, θα
ιατήσει και η γη να κινείται
θα μουχλιάσει», όπως λέει ο
πίμπης, εξιστορώντας καθη-
νά γεγονότα και περιπέτειες
ι την περιπλάνησή του, μαζί
η φάρα του, σε αναζήτηση
ειάς.

ι πάντα περνούν μέσα από την αφήγησή του: Η παράξενη δομή κάθε γύφτικης οικογένειας –«ένα κουβάρι μπλεγμένο η κάθε γύφτικη φάρα», λέει μιλώντας για το σόι του–, οι διαπροσωπικές σχέσεις των ατόμων της, με τους διαπληκτισμούς και τις κακίες τους, αλλά και την αγάπη που τους συνδέει, οι παραδόσεις και τα έθιμά τους, που χαρακτηρίζονται συχνά παγανιστικά, οι διασκεδάσεις και οι καημοί τους και προ πάντων ο διαρκής και επίμοχθος αγώνας για μια στοιχειώδη επιβίωση. Ένας αγώνας, που έρχεται αντιμέτωπος όχι μόνο με τα στοιχεία της φύσης, αλλά συχνά και με τους νόμους της οργανωμένης κοινωνίας. Τα γεγονότα που διαδραματίζονται, οι καταστάσεις που δημιουργούνται και οι ανθρώπινοι χαρακτήρες που διαγράφονται μέσα από αυτά προβάλλουν πολύ ζωντανά την ατμόσφαιρα όπου ζει και κινείται η φυλή του κι όπου συνυπάρχουν η αντικοινωνική συμπεριφορά μαζί με την ανθρωπιά, μαζί με τις ανικανοποίητες συχνά επιθυμίες για λίγη αγάπη, λίγη στοργή και τρυφερότητα.

Όλα εξιστορούνται με τόση αμεσότητα, ώστε σου δημιουργείται η εντύπωση πως είναι ειδωμένα «εκ των ένδον». Νομίζεις πως τα λέει κάποιος που ξέρει τα προβλήματα και την ψυχολογία της φυλής, κάποιος που ζει ο ίδιος αυτήν τη ζωή. Στην εντύπωση αυτή συντελεί και ο τρόπος που εκφράζεται ο αφηγητής, παρ' όλο που συχνά το ύφος και ο λεκτικός του πλούτος, ιδιαίτερα στις λυρικές περιγραφές και σε κάποιες διατυπώσεις απόψεων, ξεπερνούν τις ικανότητες ενός σχεδόν αγράμματου μικρού γύφτου.

Η Πίτσα Σωτηράκου ώς τώρα είχε ασχοληθεί ελάχιστα με τη λογοτεχνία για παιδιά. Στο ενεργητικό της έχει ένα αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα, που είχε κυκλοφορήσει πριν πολλά χρόνια με τον τίτλο *Η μικρή μας πόλη* και μια πρόσφατη συλλογή λαϊκών παραμυθιών. Με *Το φουστάνι της Κλεοπάτρας* μας δίνει ένα λογοτεχνικό έργο που μπορεί να διαβαστεί κι από μεγάλα παδιά καθώς κι από ενήλικους. Παρουσιάζει την πραγματικότητα όπως είναι, κάνει κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο να αναρωτηθεί ποια συστηματικά μέτρα έχει πάρει η «πολιτισμένη» κοινωνία μας, ώστε αυτή η φυλή, που ζει ανάμεσά μας με τις προαιώνιες αρχέγονες καταβολές της, να μπορέσει να ενταχθεί στο σύγχρονο κοινωνικό σύνολο, δίχως να αποτελεί αντικείμενο ρατσιστικής νοοτροπίας.

Το θέμα των γύφτων έχει απασχολήσει κι άλλες φορές τους συγγραφείς που απευθύνονται στα παιδιά. Συχνότερα όμως με αναφορά στη φολκλοριστική, εξωτική του άποψη, όπως στα βιβλία *Ο κήπος με τ' αγάλματα* και *Αχ, οι φίλοι μου* (εκδ. Καστανιώτης) της Ελένης Σαραντίτη και το *Μια μικρή καλοκαιρινή ιστορία* της Ευγενίας Φακίνου (εκδ. Κέδρος). Η πραγματική του διάσταση, με τη ρατσιστική αντιμετώπιση των γύφτων από την ελληνική κοινωνία, θίχτηκε από τη Μαρούλα Κλιάφα στο βιβλίο της *Ο κόσμος βαριέται να διαβάζει θλιβερές ιστορίες* (εκδ. Κέδρος). Η Κλιάφα, μέσα από τη ζωή μιας μικρούλας τσιγγάνας κι από προσωπικά της βιώματα, είπε πικρές αλήθειες για την αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στη φυλή των γύφτων.

Δεν έχουμε, φυσικά, την πρόθεση να αναφερθούμε διεξοδικά στο κοινωνικό αυτό πρόβλημα. Ωστόσο, δεν μπορούμε να μην επισημάνουμε ότι η σωστή και αποτελεσματική του αντιμετώπιση χρειάζεται πραγματικό και συστηματικό ενδιαφέρον εκ μέρους της πολιτείας. Όσο αυτό το ενδιαφέρον εκδηλώνεται αποσπασματικά, το μόνο που είναι δυνατόν να έχει κάποιο θετικό αποτέλεσμα, είναι η αντικειμενική ενημέρωση. Η συγκίνηση που πηγάζει από την ενημέρωση, τη γνώση δηλαδή της πραγματικότητας, μπορεί να οδηγήσει στη μεταστροφή της ρατσιστικής νοοτροπίας.

Κι αυτή τη συγκίνηση μας κάνει να την αισθανθούμε η Πίτσα Σωτηράκου, καθώς μέσα από *Το φουστάνι της Κλεοπάτρας* μας παρουσιάζει την αληθινή ζωή των γύφτων.

Βίτω Αγγελοπούλου

υπότιτλος του βιβλίου «μύθος ή πραγματικότητα;» υπογραμμίζει και τον προβληματισμό που αναπτύσσεται σε αυτό το βιβλίο. Αλλά μην περιμένετε να σας πω και την απάντηση.

Λαμπρή μετάφραση που συνοδεύεται από ένα στοχαστικό επίμετρο συνθέτουν μια εξαιρετική έκδοση του πολύτροπου Pierre Klossowski, *Το Λουτρό της Άρτεμης* (μετάφραση-σημειώσεις: Μαρία Ευσταθιάδη, εκδ. Άγρα, 1992): «Λόγια που καταργούν τη γλώσσα στο μυθικό γεγονός, γιατί αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του παιχνιδιού που είναι η μοναδική έκφραση του μύθου, που είναι ο ίδιος ο μύθος».

Μωρίς Μερλώ-Ποντύ, *Η πρόζα του κόσμου* (μετάφραση: Φώτης και Μαρία Καλλία, εκδ. Εστία, 1992) ή με άλλα λόγια, το σχεδιάγραμμα μιας θεωρίας της έκφρασης αλλά και της ιστορίας.

«**Ν**α σπείρετε, να σπείρετε τον σπόρο / Στους παλιούς μου κήπους. / Ω σας μιλώ για μια ιδανική, μια ολοζώντανη σειρήνα, / Του αφρού και των καρπών της νύχτας ερωμένη / Τρίζουν οι τροχαλίες των αστερισμών, καθώς βαθείς / σαν τα πηγάδια τον ύπνο και την γη με κλήματα / και μαργαρίτες πλημμυρίζουν ()». *Ποιήματα* του Robert Desnos που διάλεξε, μετάφρασε και προλόγισε η ποιήτρια Βερονίκη Δαλακούρα (εκδ. Εστία, 1992). Ποιήματα του υπερρεαλιστή και ερωτικού Desnos, γραμμένα από το 1926 έως το 1934. «Σε έχω τόσο ονειρευτεί που πια δεν είσαι αληθινή»

ΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ
ΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΠΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

Στη μνήμη του Χρήστου,
που εγκαινίασε αυτή τη σελίδα.

Ρόμπερτ Φροστ

«ΣΒΗΣΕ, ΣΒΗΣΕ,–»

Το ηλεκτροπρίονο γρύλιζε και κροτάλιζε στην αυλή
Και σκορπούσε πριονίδι και κομμάτια ξύλα καλά για τη σόμπα
Γλυκομύριστα όταν το αεράκι φυσούσε.
Κι όσοι σήκωναν τα μάτια μετρούσαν
Πέντε οροσειρές τη μια πίσω απ' την άλλη
Στο δειλινό φως μακριά ώς το Βερμόντ.
Και το πριόνι γρύλιζε και κροτάλιζε όπως έτρεχε
Γρύλιζε και κροτάλιζε ελεύθερο ή με φορτίο.
Κι όλα κυλούσαν κανονικά· κι η μέρα έφευγε.
Αρκετά για σήμερα, θα 'θελα να 'χα πει
Για να χαρίσουν στο αγόρι τη μισή εκείνη ώρα
Που ένα αγόρι θεωρεί πολύτιμη όταν την κλέβει απ' τη δουλειά.
Η αδελφή του στάθηκε δίπλα τους με την ποδιά
Έτοιμη να πει «Φαγητό». Στη λέξη τούτη το πριόνι,
Σαν για να δείξει πως τα πριόνια γνωρίζουν τι σημαίνει φαγητό,
Όρμησε στο χέρι του παιδιού, ή φάνηκε να ορμάει –
Το αγόρι θα 'δωσε το χέρι. Όπως κι αν έχει
Καμιά πλευρά δεν αρνήθηκε τη συνάντηση.
Η πρώτη κραυγή του παιδιού ήταν ένα θλιβερό γέλιο
Καθώς στράφηκε προς το μέρος τους κρατώντας το χέρι ψηλά
Εν μέρει προσφεύγοντας, κι εν μέρει για να κρατήσει
Τη ζωή να μη χυθεί. Κι αμέσως το αγόρι κατάλαβε –
Ήταν αρκετά μεγάλος για να καταλάβει, big boy.
Δούλευε τη δουλειά άντρα, αλλά παιδί στο βάθος –
Τα 'δε όλα κομμάτια. «Μην τον αφήσεις να μου κόψει το χέρι –
Τον γιατρό όταν έρθει. Μην τον αφήσεις, αδερφή».
Αυτά. Αλλά το χέρι είχε ήδη φύγει.
Ο γιατρός τον έβαλε στη σκοτεινιά του αιθέρα.
Ακίνητος, τα χείλη του φυσούσαν την ανάσα του.
Και τότε – αυτός που έπιανε το σφυγμό του τρόμαξε.
Κανείς δεν τον πίστευε. Αφουγκράστηκαν την καρδιά του.
Λίγο – λιγότερο – τίποτα. Κι αυτό ήταν το τέλος.
Δεν υπήρχε βάση πια. Κι οι άλλοι, αφού οι άλλοι
δεν ήσαν ο νεκρός, γύρισαν στις δουλειές τους.

μτφρ.: ΑΡΗΣ ΜΠΕΡΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

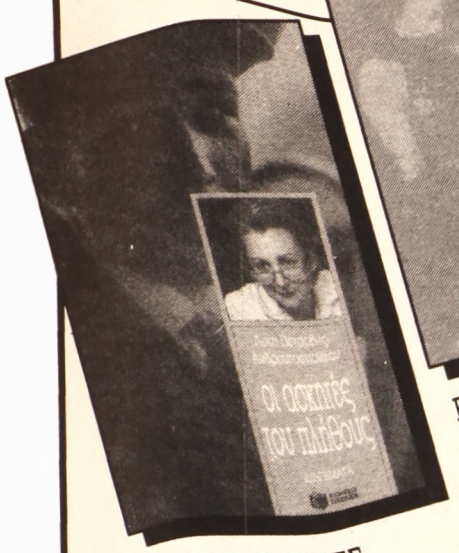

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

οι ασκητές του πλήθους

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ

ο ερωτευμένος πυροσβέστης

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΑΛΙΟΤΣΟΣ

τα γουρούνια

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

ερωτικές ιστορίες μιας παιδικής ηλικίας

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

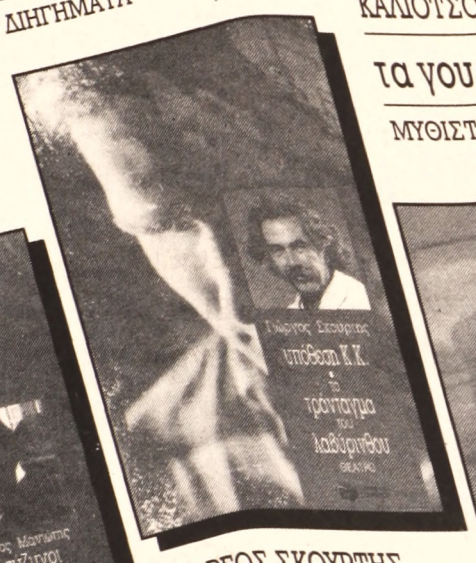

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

- **υπόθεση Κ.Κ.**
- **το τράνταγμα του λαβύρινθου**

ΘΕΑΤΡΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΩΤΗΣ

- **οι σύζυγοι**
- **άσπρη μέρα**
- **πιστοποιητικό θανάτου**

ΘΕΑΤΡΟ

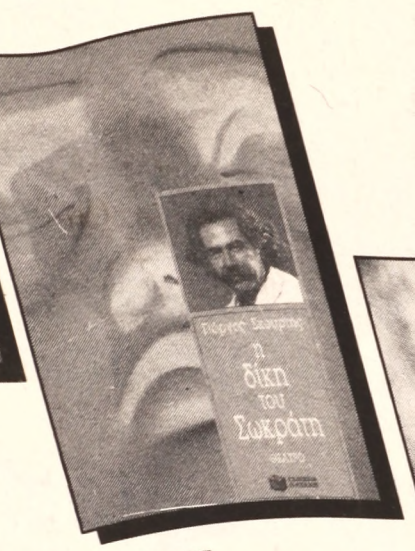

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

η δίκη του Σωκράτη

ΘΕΑΤΡΟ

ΚΩΣΤΟΥΛΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

χίλια πενήντα μιλιμπάρς

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΕΣΥΛΛΑΣ

αχ, Αντριανή!

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

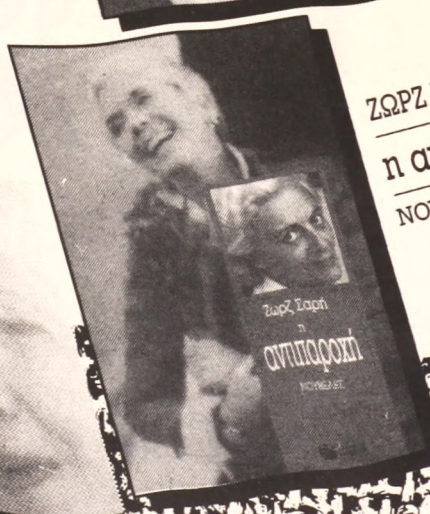

ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ

η αντιπαροχή

ΝΟΥΒΕΛΕΣ

Σύγχρονη
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Έλληνες συγγραφείς
από τις εκδόσεις **ΠΑΤΑΚΗ**

ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ: 36.38.362 - 36.45.236

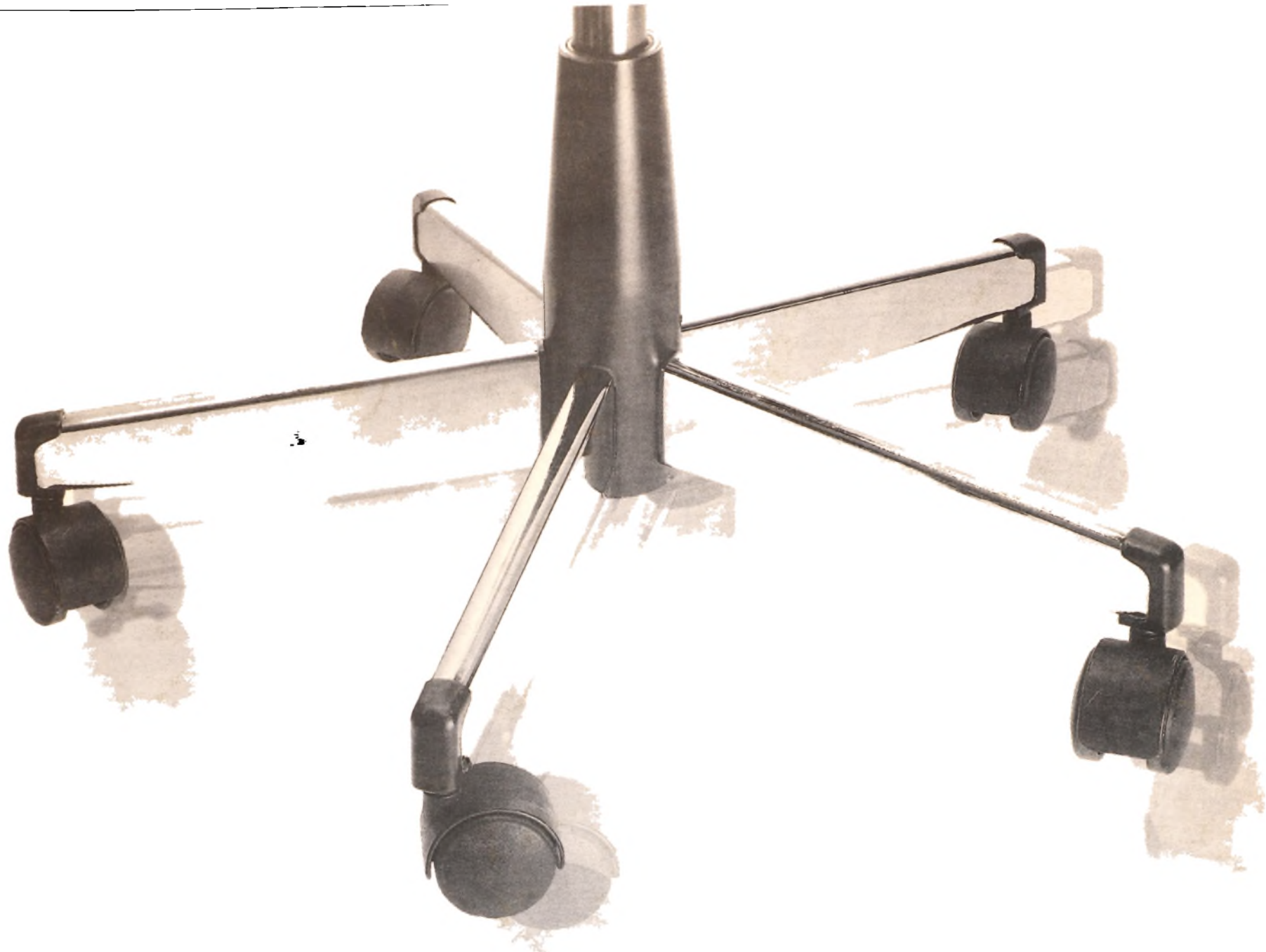

GGK/ABC Athens

ευελιξία

Ευελιξία: *Η ικανότητα, με σωστούς ελιγμούς, να προσεγγίζεις το σκοπό σου.*

Δεν υπάρχει χρόνος για χάσιμο.
Ταχύτητα, πρωτοβουλία, καινοτομία, ευελιξία είναι οι νέες απαραίτητες προϋποθέσεις.
Η Εμπορική Τράπεζα καθιερώνει νέες μεθόδους συνεργασίας και εξυπηρέτησης.
Είναι αποφασιστική. Παραμερίζει, εκεί που χρειάζεται, χρονοβόρες διαδικασίες και ενεργεί. Καίρια, γρήγορα, ευέλικτα.
Έτσι είναι σε θέση να στηρίζει φιλόδοξες προσπάθειες. Να παραχωρεί περισσότερο χρόνο σε σας.

Τα 300 και πάνω καταστήματα της Εμπορικής Τράπεζας, λειτουργούν με αυτή τη νέα τραπεζική αντίληψη που θέλει μία τόσο μεγάλη Τράπεζα ανταγωνιστική.
Σύγχρονη.
Ευέλικτη.

ΕΜΠΟΡΙΚΗΤΡΑΠΕΖΑ
η τέχνη να είσαι Τράπεζα